

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

**DEPREM DENEYİMİ BULUNAN FERTLERİN
BELİRSİZLİK YAŞANTILARI:
2020 ELAZIĞ DEPREMİ ÖRNEKLEMİ**

Yüksek Lisans Tezi

CEMRE ŞEYMA KAPU

SİVAS

Ekim 2023

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı

**DEPREM DENEYİMİ BULUNAN FERTLERİN
BELİRSİZLİK YAŞANTILARI:
2020 ELAZIĞ DEPREMİ ÖRNEKLEMİ**

Yüksek Lisans Tezi

CEMRE ŞEYMA KAPU

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. İshak AYDEMİR

SİVAS

Ekim 2023

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu yüksek lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

.../.../....

Cemre Şeyma KAPU

ÖNSÖZ

Nietzsche yaşamak için bir nedeni olan kişinin hemen her nasıla dayanabileceğini bildirir. Frankl sık sık Nietzsche'yi bu sözüyle anar ve yaşamın acı çekmek, yaşamı sürdürmenin ise çekilen bu acıda bir anlam bulmak olduğunu bizlere hatırlatır. Bizler yaşamlarımız boyunca kaçınılmaz olarak birçok acı dolu yaşantının bir parçası ya da tanığı oluruz. Acı yaşantıların etkisi sarsıcıdır. Ve fakat bizler, gizli bahçelerde açan çiçekler olduğunu bilerek umutla yarına selam çakarız.

Hayatımın en yoğun acı deneyimlerini bir akşam saatinde yer kabuğunun bilmem kaç metre derinliklerinde meydana gelen bir sarsıntı sonrası beraberinde gelişen günler boyunca yaşadığımı sanıyorum. Öyle ki mesaisi yirmi saatleri aşan ve onlarca gün süren bir afet çalışanı olarak geçirdiğim zamanın ardından nihayet hasarlı evime dönebildiğimde kendime sorduğum bazı soruları hatırlıyorum: Ücrasına çekilen, kabuk tutan, müsait bir zaman için yaşanan acı mıdır sadece kayıp ya da yitirmek midir birdenbire? Sorarım nedir kayıp? Bir eşyanın hükmü; bir boşluğun doluluğunda mıdır yalnızca yoksa başka, çok başka anlamlarla büyütür mü kendisini? Sorarım sahiden nedir eşya? Dört betonla çevrilmişken yaşam ve dört betonda yaşıyorken umut; dört betonsuz bir günlerin derinliklerinde yaşayan için soruyorum nedir asıl kargaşa?

O akşam itibariyle tedariksiz bir yolun idrak eğiliminde yürüyorum ve kendimi sık sık bu sorulara başka sorular eklerken buluyorum. Zira zoraki yaşanmışlar yıpratır insanı, zorlar, saklar, kaybeder. Zaman geçer ama insan geçemez o zamanın içinden. Hep geride kalır.

Tüm bu acı yaşantılara tanıklığımı bir gün sahiden geride bırakabileceğime ve gizli bahçelerde açacak çiçeklerin kokusunu yeniden duyumsayacağıma dair inancımı güçlendirmek üzere attığım adımlar beni bugün bir yüksek lisans programından mezun olma eşiğine kadar getirmiş bulundu.

Öncelikle bu eşiğe kadar gelişen sürede varlıklarıyla hayatımı anlamlandıran, güçlendiren ve doğrultan annem Seviye, babam Mehmet, ağabeyim İbrahim Çağatay ve kıymetlim, ağabeyimin eşi Arzu ARI KAPU'ya,

Tüm olanlar ve olacaklarda güvenleri, ilgileri, destekleri, en önemlisi de sevgileriyle yolumu aydınlatan canım kız kardeşlerim Vildan POLAT, Fatmanur ÖNKAL ve Elif YAŞAR ÜÇPINAR'a,

Zamana, mekâna, insana, acıya karışa karışa bir günleri bir arada yoğurduğumuz kıymetli müdürüm, ağabeyim Selahattin BOZKURT'a,

Hangi yolun öznesi olursam olayım, o yolda ilgilerini ve desteklerini tek bir an dahi esirgemeyen kıymetli ablalarım Elif KAYA CANSU, Ahu ÖZMEL, Belkız SÜRÜCÜ ve Zöhre KARAYLIĞLU ile canım dostlarım Duygu HARMANCI, Çağla ÜZÜMCÜ, Zühre KOÇ EROĞLU, Arife AKBULUT, Hatice YENER ve Buse GÜLER'e,

Yaşamıma keyif katan, hayatın iyi ya da kötü her gününü bir arada yaşattığımız hem düğünde hem cenazede birbirimizin omuzlarına yaslandığımız canlarım geniş aile üyelerime,

Daha iyi ve daha güzelini yaşanabilir kılan başta Yunus Emre SERDAR ve Rüveyda TAŞKAYA olmak üzere psikososyal destek hizmet grubunda iki yıl süreyle beraber mesai yatığımız Elâzığ Psikososyal Destek Çalışma Grubundaki kıymetli dostlarım ile değerli müdürlerime,

Afete dayalı mesleki yaşantımda önemli yapı taşlarını yerli yerine oturtmamda büyük katkıları olan meslek büyüklerim Gülşah ALAKARA ÖZCAN ve Ayşe MANCULUK APUR'a,

Mesleki hayatımın en ağır sınavını verirken varlığıyla adeta bir koruma kalkanı oluşturan ve olası tüm kötülüklerden beni sakınan canım hocam Yasemin ABAYHAN'a,

Türkiye'nin çeşitli illeri ve çeşitli kurumlarından Elâzığ Depremi psikososyal destek çalışmalarına katılmış, bir günlerin güzelliğini bir arada inşa ettiğimiz, sabahın erken vakitlerinden gecenin saat bilmem kaçlarına kadar bir kentin yaralarını sarmaya gayret eden 924 psikososyal destek çalışanının her birine,

Mental yorgunluğumun yaşamımı bir sis gibi kapladığı bir dönemeçte samimiyetleri ve sevgileri ile bir günlerimi iyileştiren Elâzığ Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlü Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Birimi, Beyşehir Sosyal Hizmet Merkezi ve Aksaray Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Çocuk Hizmetleri Birimindeki çok değerli mesai arkadaşlarıma ve idarecilerime,

Bir günleri beraber doğrultmaya devam ettiğimiz, bir coğrafyanın yaralarını iyilikleri ve güzellikleri ile sarmaya çalışan Adıyaman Psikososyal Destek Çalışma

Grubunda görev yapan kıymetli mdrlerim ile koordinasyon ve saha ekiplerinde yer alan değerli çalışma arkadaşlarıma,

Akademik yaşantımda olduğu kadar sonrasında da destekleri, ilgileri, güvenleri ve sevgileri ile yanımda, yakınımda olan değerli lisans hocalarım Tuba YÜCEER KARDEş, Yasemin ÖZKAN, Elif GKEASLAN, Ayşe Sezen SERPEN, Eda PURUTçUOğLU, Filiz YILDIRIM ve Nilgün KURTULUş ÇELEN’e,

Lisansüstü eğitimimde bilgi ve birikimleri ile mesleki ve akademik yaşantımı güçlendiren Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalındaki değerli hocalarıma,

Lisansüstü eğitimimin başlangıcından bugüne kadar gelişen sürede her an ve her koşulda desteği ile bu yolculuğumu var eden değerli danışman hocam İşhak AYDEMİR’e,

Ve son olarak bu tezi mümkün kılan ve hayatlarının acı eşiklerine yayılan deneyimlerini sakınmadan benimle paylaşan 404 katılımcının her birine minnettarlığımı ayrı ayrı ifade etmek istiyorum.

şair Yücel’in de dediği gibi bir inancın yceliğinde bulunduğum ve bir kavganın güzelliğinde sevdiğim bu çalışmaya konu olan acı deneyimlerin bir daha yaşanmamasını umarak, kaybettiklerimizi yeisle anarak, budanan körpe dallarımızın yine çiçeğe, yine meyveye aacağına inanarak bu çalışmayı Elâzığ Depreminde hayatını kaybeden 41 yurttaşın kıymetli hatırasına ve o “aziz” kentin “el” kisvesinde geçirdiğim tüm o zor günlerdeki abama adıyorum.

İyi kalmalıyız, iyi kalmalıyız. Zira dünyanın vaziyeti ve istikbalimiz meselesi hala ve hala bedbaht. Derin, çok derin sevgimle...

Cemre şeyma KAPU

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLO LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xiii
ÖZET.....	xv
ABSTRACT	xvii
GİRİŞ	1
1. Araştırmanın Problem Durumu	1
2. Araştırmanın Amacı	5
3. Araştırmanın Önemi	6
4. Varsayımlar	8
5. Tanımlar	9
6. Sınırlılıklar.....	10
7. Etik ve Kurum İzinleri.....	11
I. BÖLÜM.....	13
1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	13
1.1. Belirsizlik ve Belirsizliğe Bir Tepki Olarak Gelişen Belirsizliğe Tahammülsüzlük	13
1.1.1. İnsan Bilgisi İçerisindeki Belirsizliğin Yeri	13
1.1.2. İnsan Varlığı İçerisindeki Belirsizliğin Yeri.....	17
1.1.3. Bir Kavram Olarak Belirsizlik ve Belirsizlik Karşısında İnsan.....	18
1.1.4. Belirsizlik Karşısında İnsanın Tepkisi: “Belirsizlik Toleransı” veya “Belirsizliğe Tahammülsüzlük”	20

1.2. İhtiyaç ve İhtiyaçlar Hiyerarşisi	24
1.2.1. Bir Kavram Olarak “İhtiyaç” ve Onun Ne’liği?	24
1.2.2. İnsanın Güdülenmesini Anlamak: Motivasyon Teorileri	27
1.2.3. Maslow ve Geliştirdiği İhtiyaç Hiyerarşisi	28
1.3. Bir Yaşantı Olarak Afet ve Afet Müdahale Süreci.....	31
1.3.1. Bir Yaşantı Olarak Afet, Afetin Ne’liği ve Etkileri.....	31
1.3.2. Meydana Geliş Şekline Göre Afetin Türleri.....	33
1.3.3. Doğa Kaynaklı Bir Olay Olarak Deprem.....	34
1.3.4. Türkiye Coğrafyasının Deprem Yaşantıları.....	36
1.3.5. Afet Yönetimi ve Afet Yönetim Süreci	37
1.3.6. Türkiye’de Afet Yönetiminin Gelişimi.....	40
II. BÖLÜM.....	47
2.YÖNTEM.....	47
2.1. Araştırmanın Modeli ve Deseni.....	47
2.2. Çalışma Grubu (Çalışma Evreni ve Örneklemi).....	49
2.2.1. Dahil Edilme Kriterleri	50
2.3. Veri Toplama Araçları ve Süreci.....	52
2.4. Verilerin Analizi	56
III. BÖLÜM.....	59
3.BULGULAR	59
3.1. Nicel Bulgular.....	59
3.1.1. Tanımlayıcı Bulgular	59
3.1.1.1. Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri.....	59
3.1.1.2. Katılımcıların Depreme Dair Yaşantıları	61
3.1.1.3. Katılımcıların Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçları.....	62

3.1.1.4. Katılımcıların Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Belirsizlik Deneyimleri	65
3.1.2. İşlemsel Bulgular	66
3.1.2.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Ortalamalar	67
3.1.2.2. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri	67
3.1.2.3. Katılımcıların Depreme Dair Yaşantılarına Göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri	70
3.1.2.4. Katılımcıların Depremden Sonra Ortaya Çıkan İhtiyaçlarına Göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri	72
3.1.2.5. Katılımcıların Depremden Sonra Yaşadıkları Belirsizlik Durumlarına Göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri	77
3.2. Nitel Bulgular	80
3.2.1. Tanımlayıcı Bulgular	80
3.2.1.1. Katılımcılara Atanmış İsimler Ve Sosyodemografik Bilgileri	81
3.2.1.2. Verilere Atanmış Temalar, Kategoriler Ve Kodlar	83
3.2.2. İşlemsel Bulgular	106
3.2.2.1. Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçlar Teması	106
3.2.2.2. Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizlik Teması	119
3.2.2.3. Geçici Konaklama Merkezindeki Yaşam Koşulları Teması	130
3.2.2.4. Afete Müdahale Sürecinin Değerlendirilmesi Ve Afete Müdahale Sürecine İlişkin Tavsiyeler Teması	137
IV. BÖLÜM	173
4.TARTIŞMA VE SONUÇ	173
4.1. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyinin Travmatik Yaşantı Özelinde Değerlendirilmesi	173

4.2. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi	176
4.3. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyinin Depreme Dayalı Yaşam Deneyimlerine Göre Değerlendirilmesi.....	181
4.4. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyinin Deprem Sonrası Bireylerde Ortaya Çıkan Gereksinimler Ve Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Gereksinimler Hakkında Katılımcı Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi	186
4.5. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyinin Deprem Sonrası Yaşanan Belirsizlik Durumları Ve Deprem Sonrası Yaşanan Belirsizlik Durumları Hakkında Katılımcı Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi	207
4.6. Geçici Konaklama Merkezlerinde Konaklayan Katılımcıların Geçici Konaklama Merkezi Ve Burada Barınmaya Bağlı Gelişen Belirsizlik Yaşantıları Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi	222
4.7. Afete Müdahale Ve Afet Yönetim Sürecinin Katılımcı Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi	230
V. BÖLÜM.....	243
5.ÖNERİLER.....	243
5.1. Afet Müdahale Sürecine Ve Uygulayıcılarına Yönelik Genel Tavsiyeler	243
5.2. Afet Müdahale Çalışma Gruplarına Yönelik Tavsiyeler	245
5.3. Gelecek Araştırmalara Ve Araştırmacılara Yönelik Tavsiyeler.....	248
KAYNAKÇA	249
EKLER.....	277
Ek 1. Afetten Etkilenenlerin Belirsizlik Haritası.....	277
Ek 2. Geçici Konaklama Merkezinde Bilimsel Araştırma Yürütülmesi Hakkında Valilik İzni	279
Ek 3. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşerî Bilimler Kurulu Kararı	281
Ek 4. Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlük Ölçeği Kullanım İzni	283

Ek 5. Nicel Safhaya Katılan Katılımcılar İçin Bilgilendirilmiş Onam Formu	285
Ek 6. Nicel Safhaya Katılan Katılımcılar İçin Sosyodemografik Bilgi Formu....	287
Ek 7. Nicel Safhaya Katılan Katılımcılar İçin Deprem Yaşantısına Bağlı Deneyimler	289
Ek 8. Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlük Ölçeği	291
Ek 9. Nitel Görüşme Aydınlatılmış Onam Formu	293
Ek 10. Nitel Görüşme Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soru Formu	295
ÖZ GEÇMİŞ.....	297

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Araştırma verilerinin basıklık ve çarpıklık testi	56
Tablo 2: Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri.....	60
Tablo 3: Katılımcıların Deprem Yaşantısına Bağlı Deneyimledikleri Yaşam Olayları.....	61
Tablo 4: Katılımcıların Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçlarının Dağılımı.....	63
Tablo 5: Katılımcıların Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçlarının Karşılanmak İçin Başvurdukları Kaynaklara Dair Değerlendirmeleri:.....	64
Tablo 6: Katılımcıların Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Belirsizlik Deneyimleri.....	65
Tablo 7: Katılımcıların Bazı Demografik Özelliklerine İlişkin Minimum, Maksimum Ortalama Ve Standart Sapma Değerlerinin Dağılımı	67
Tablo 8: Katılımcıların Belirsizliğe Karşı Tahammül Durumlarının Bazı Demografik Değişkenler Açısından Karşılaştırılması.....	68
Tablo 9: Depremden Sonra Yaşanılan Kayıp Durumlarının Belirsizliğe Karşı Tahammül Durumlarının Karşılaştırılması	70
Tablo 10: Katılımcıların Depremden Sonra Ortaya Çıkan İhtiyaçlarına Göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerinin Karşılaştırılması	73
Tablo 11: Katılımcıların Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlük Düzeyleri Ortalama Puanlarının Depremden Sonra Ortaya Çıkan İhtiyaçlarının Karşılama Düzeyine Dair Görüşlerine Göre Farklılıklarını Gösteren Anova Testi Sonuçları:	76
Tablo 12: Katılımcıların Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlük Düzeyleri Ortalama Puanlarının Depremden Sonra Belirsizlik Yaşama Değerlendirmelerine Göre Farklılıklarını Gösteren Anova Testi Sonuçları:	77
Tablo 13: Katılımcıların Depremden Sonra Yaşadıkları Belirsizlik Durumlarına Göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerinin Karşılaştırılması	78
Tablo 14: Araştırmanın Nitel Safhasına Dâhil Edilen Katılımcıların Atanmış İsimleri ve Sosyodemografik Bilgileri	81

Tablo 15: Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçlar Teması Altındaki Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçların Neler Olduğu Kategorisine Ait Kodları ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:.....	107
Tablo 16: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan İhtiyaçlar Teması Altındaki Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçların Nasıl Karşılandığı Kategorisine Ait Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:	112
Tablo 17: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan İhtiyaçlar Teması Altındaki Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçların Ortaya Çıkma ve Karşılanma Sürecinde Hissedilenler Kategorisine Ait Kodları ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:.....	115
Tablo 19: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizlikler Teması Altındaki Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Belirsizliklerin Yaşanma Sürecinde Hissedilenler Kategorisine Ait Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular: ..	124
Tablo 21: Geçici Konaklama Merkezindeki Yaşam Koşulları Teması Altındaki Geçici Konaklama Merkezindeki Yaşam Koşullarının Nasıl Olduğu Kategorisine Ait Kodları, Alt Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:.....	130
Tablo 22: Geçici Konaklama Merkezindeki Yaşam Koşulları Teması Altındaki Geçici Konaklama Merkezinde Yaşamaya Başladıktan Sonra Ortaya Çıkan Belirsizlikler Kategorisine Ait Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:.....	135
Tablo 23: Afete Müdahale Sürecinin Değerlendirilmesi Ve Afete Müdahale Sürecine İlişkin Tavsiyeler Teması Altındaki Afet Bölgesine Aktarılan Kaynaklar Ve Kaynakların Dağıtımı Kategorisine Ait Kodları, Alt Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:.....	138
Tablo 24: Afete Müdahale Sürecinin Değerlendirilmesi Ve Afete Müdahale Sürecine İlişkin Tavsiyeler Teması Altındaki Afete Bölgesinde Yürütülen Afet Müdahale Süreci Kategorisine Ait Kodları, Alt Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:.....	143
Tablo 25: Afete Müdahale Sürecinin Değerlendirilmesi Ve Afete Müdahale Sürecine İlişkin Tavsiyeler Teması Altındaki Afete Müdahale ve Afet Yönetim Sürecinde	

Bilgilendirmelere Erişim ve Bilgilendirmeler Hakkındaki Değerlendirmeler Kategorisine Ait Kodları, Alt Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:..... 152

Tablo 26: Afete Müdahale Sürecinin Değerlendirilmesi Ve Afete Müdahale Sürecine İlişkin Tavsiyeler Teması Altındaki Afete Müdahale Sürecinde Geliştirilmesi Beklenenler Kategorisine Ait Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:..... 157

Tablo 27: Afete Müdahale Sürecinin Değerlendirilmesi Ve Afete Müdahale Sürecine İlişkin Tavsiyeler Teması Altındaki Olası Bir Başka Afete Yönelik Müdahale Süreci ve Uygulayıcılara Tavsiyeler Kategorisine Ait Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:..... 166

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Araştırmanın Temaları	83
Şekil 2: Araştırmanın Belirlenen Temalarına Ait Kategoriler.....	84
Şekil 3: Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçların Neler Olduğu Kategorisine Ait Kodlar.....	86
Şekil 4: Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçların Nasıl Karşıladığı Kategorisine Ait Kodlar	87
Şekil 5: Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçların Ortaya Çıkma ve Karşılama Sürecinde Hissedilenler Kategorisine Ait Kodlar	88
Şekil 6: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizliklerin Neler Olduğu Kategorisine Ait Kodlar	89
Şekil 7: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizliklerin Deneyimlenme Sürecinde Hissedilenler Kategorisine Ait Kodlar	90
Şekil 8: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizliklerin Giderilme Durumu ve Nasıl Giderildiği Kategorisine Ait Kodlar	92
Şekil 9: Geçici Konaklama Merkezindeki Yaşam Koşulları Kategorisine Ait Kodlar.....	94
Şekil 10: Geçici Konaklama Merkezinde Yaşamaya Başladıktan Sonra Oluşan Belirsizlikler Kategorisine Ait Kodlar	96
Şekil 11: Afet Bölgesine Aktarılan Kaynaklar ve Kaynakların Dağıtım Kategorisine Ait Kodlar	97
Şekil 12: Afet Bölgesinde Yürütülen Afet Müdahale Süreci Kategorisine Ait Kodlar.....	99
Şekil 13: Afete Müdahale ve Afet Yönetim Sürecindeki Bilgilendirmelere Erişim Ve Bilgilendirmeler Hakkındaki Değerlendirmeler Kategorisine Ait Kodlar.....	101
Şekil 14: Afete Müdahale Sürecinde Geliştirilmesi Beklenen Konular Kategorisine Ait Kodlar	103
Şekil 15: Olası Bir Başka Afete Yönelik Müdahale Süreci ve Uygulayıcılara Tavsiyeler Kategorisine Ait Kodlar	105

KISALTMALAR

AFAD : Afet ve Acil Durum Daire Başkanlığı

IACS : Kuruluşlararası Daimî Komite

PSD : Psikososyal destek

TAMP : Türkiye Afet Müdahale Planı

ÖZET

Fertler için yaşamın her alanı mikro ve makro düzeyde belirsizliklerle çevrilidir. Belirsizliğin ortaya çıkmasının nedenlerinin biri de karmaşadır. Karmaşa sonuçları itibariyle belirsizlik yaşantılarını beraberinde getirmektedir. Afetlerin neden olduğu yıkım ve doğurduğu kayıplar, birçok etkiyi ortaya çıkarmakla birlikte etkilenen toplum için karmaşanın bir yaşantısı olarak da deneyimlenmektedir. Bu karmaşanın içerisinde ortaya çıkan belirsizliğin afet yaşantısının önemli çıktılarından biri olduğu düşünülmüş ve bu çalışmanın konusu bir doğal afet türü olarak deprem deneyimi bulunan bireylerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ve afete bağlı belirsizlik deneyimleri olarak belirlenmiştir. Belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeyinin deprem deneyimi bulunan bireylerin depreme dayalı yaşam deneyimleri, deprem sonrası ortaya çıkan gereksinimleri ve depremle beraber yaşadıkları belirsizlikleri bağlamında irdelendiği bu araştırmanın temel amacı afetlerin ortaya çıkardığı belirsizliklerin afetten etkilenen insan toplulukları üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ve afete müdahale sürecinin etkilenen toplumun ortaya çıkan temel gereksinimleri ve belirsizlik yaşantıları perspektifinden değerlendirilmesidir.

Karma yöntem paradigmasıyla yürütülen araştırmada tamamen karma, sıralı, eşit statülü tasarım ile sıralı dönüşümsel tasarımının ortak özellikleri esas alınarak araştırma deseni tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma örneklemini 24 Ocak 2020 Elâzığ Depremini deneyimlemiş 404 katılımcıdan oluşturulmuştur. Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği, sosyodemografik bilgiler belirleme anketi, deprem yaşantıları belirleme anketi ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile verileri elde edilen araştırmada; nicel verilerin analizi betimsel analizler için frekans testi, farklılıkların belirlenmesi için bağımsız gruplar t testi ve anova testi ile nitel verilerin analizi ise içerik analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir.

Yapılan analizler sonucu deprem deneyimi bulunan kişilerin belirsizliğe tahammülsüzlük seviyelerinin 3,4 puan ile ortalamanın üstünde olduğu, deprem deneyimi bulunan bireyler arasında evli olanların bekarlara ve öğrenim durumu ilköğrenim olanların öğrenim durumu yükseköğrenim olanlara oranla belirsizlik toleranslarının daha düşük olduğu saptanmıştır. Araştırmada deprem yaşamış kişilerin deprem sonrası birden çok alanda ihtiyaçlarının ortaya çıktığı, bununla

birlikte katılımcıların %63,1'inin barınma, %61,1'inin hasar tespit ve %53,7'sinin psikososyal desteğe ihtiyacı olduğu ve sayılan ihtiyaçların öncelik taşıdığı tespit edilmiştir. Katılımcıların %82,5'inin afetten sonra hayatları ile ilgili belirsizlik yaşadıkları saptanırken afet sonrası herhangi bir konuda belirsizlik yaşayanların belirsizlik toleransların düştüğü sonucuna ulaşılmıştır.

Öte yandan deprem sonrası kurulan geçici konaklama merkezlerindeki yaşam koşullarının toplu yaşam alanında kalmanın verdiği rahatsızlıktan, alanda barınan insanlar arasındaki gerilimden, alanda konaklayan insanların ihtiyaçlarının bir kısmının karşılanamamasından, alanda yaşayan insanlara merkezi ve yerel idare ile unsurları tarafından gerekli ilginin gösterilmemesinden, pandemi dönemindeki kısıtlamalardan, konteynerlerin yapısından ve dar gelirli ailelere ayrıca destek sunulmamasından kaynaklı elverişsiz olduğu değerlendirilmiştir. Geçici konaklama merkezlerinde yaşayan bireylerin hak sahipliği uygulaması, konteyner sonrası yaşam ve toplu yaşam alanlarına adaptasyonla ilgili belirsizlik yaşadıkları saptanmıştır.

Araştırma kapsamında afet müdahale sürecinde afet bölgesine yeterli miktarda kaynak aktarımı ve yardımın yapıldığını, bununla birlikte aktarılan kaynaklar ve yapılan yardımların dağıtımı konusunda birçok olumsuzluk yaşandığı; afet müdahale sürecinde doğru bilgilere istenilen düzeyde ulaşılamadığı anlaşılmıştır. Katılımcıların çalışma gruplarının sunduğu hizmetten çok afet müdahale sürecindeki yönetim politikaları üzerinde eleştirilerde ve sistemsel düzenlemeler konusunda tavsiyelerde bulundukları, bilhassa afet öncesi yapılması gereken çalışmalara dikkat çektikleri görülmüştür.

Çalışma; elde edilen bulgular ve yorumlar çerçevesinde afet müdahale sürecine, afet müdahalesinde yer alan çalışma gruplarına ve benzer araştırmalarda bulunacak araştırmacılara yönelik tavsiyelerle sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: “belirsizliğe tahammülsüzlük”, “deprem”, “belirsizlik”, “afet ve acil durum”

ABSTRACT

For individuals, every aspect of life is surrounded by uncertainties at micro and macro levels. One of the reasons for the emergence of uncertainty is confusion. As a result of chaos, it brings about experiences of uncertainty. The destruction and losses caused by disasters not only reveal many effects, but are also experienced as an experience of chaos for the affected society. The uncertainty that arises in this chaos is thought to be one of the important outcomes of disaster experience, and the subject of this study has been determined as the intolerance levels of uncertainty of individuals who have experienced earthquakes as a type of natural disaster and their experiences of disaster-related uncertainty. The main purpose of this research, in which the level of intolerance to uncertainty is examined in the context of earthquake-related life experiences of individuals with earthquake experience, their needs that arise after the earthquake and the uncertainties they experience with the earthquake, is to determine the effects of the uncertainties caused by disasters on the human communities affected by the disaster and to determine the basic needs of the affected society during the disaster response process. and evaluation from the perspective of uncertainty experiences.

In the research conducted with the mixed method paradigm, the research design was designed based on the common features of completely mixed, sequential, equal status design and sequential transformational design. The study sample of the research was composed of 404 participants who experienced the Elazığ Earthquake on January 24, 2020. In the research, data were obtained with the intolerance of uncertainty scale, socio-demographic information determination survey, earthquake experiences determination survey and semi-structured interview form; Analysis of quantitative data was carried out by frequency test for descriptive analysis, independent groups t test and anova test to determine differences, and analysis of qualitative data was carried out by content analysis method.

As a result of the analysis, it was determined that the intolerance of uncertainty levels of people with earthquake experience were above the average with 3.4 points, and among the individuals with earthquake experience, the tolerance of uncertainty was lower than those who were married compared to single people and

those with primary education compared to those with higher education. In the research, it was determined that people who experienced an earthquake had needs in more than one area after the earthquake, however, 63.1% of the participants needed shelter, 61.1% needed damage assessment and 53.7% needed psychosocial support, and these needs were prioritized. . While it was determined that 82.5% of the participants experienced uncertainty about their lives after the disaster, it was concluded that the uncertainty tolerance of those who experienced uncertainty about any issue after the disaster decreased.

On the other hand, the living conditions in the temporary accommodation centers established after the earthquake are due to the discomfort caused by staying in the collective living area, the tension between the people staying in the area, the failure to meet some of the needs of the people staying in the area, the lack of due attention to the people living in the area by the central and local administration and its elements, the restrictions during the pandemic period, the use of containers. It was considered unsuitable due to its structure and the lack of additional support for low-income families. It has been determined that individuals living in temporary accommodation centers experience uncertainty regarding entitlement practice, post-container life and adaptation to collective living spaces.

Study; within the framework of the findings and comments obtained, it was concluded with recommendations for the disaster response process, working groups involved in disaster response, and researchers who will conduct similar research.

Key Words: “intolerance of uncertainty”, “earthquake”, “uncertainty”, “disaster and emergency”

GİRİŞ

Deprem deneyimine sahip bireylerin yaşadıkları afet nedeniyle ortaya çıkan belirsizlik yaşantılarının incelendiği bu araştırmada; afetlerin neden olduğu kayıp ve yıkımın yanı sıra meydana getirdiği belirsizliklerin de etkilenen toplum üzerindeki etkilerini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada belirsizlik yaşantısı afetten etkilenen toplumun afet sonrası ortaya çıkan temel gereksinimleri ekseninde ele alınmış ve böylelikle afete müdahale sürecine ilişkin mevcut politikaların söz konusu belirsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik etkililiği değerlendirilmiştir. Zira afetlerin meydana getirdiği kayıp ve yıkım sonrası afetten etkilenenlerin ortaya çıkan temel gereksinimlerini karşılamaya yönelik gerçekleştirilen müdahale ve iyileştirme temelli mevcut politikaların söz konusu sürece yansıyan belirsizlik durumlarını çözümlemeye yetecek işlevde olup olmadığı sorgulanmaya açık bir konudur.

1. Araştırmanın Problem Durumu

Bilme, anlama, açıklama ve kavrama güdülleri biyopsikososyal bir varlık olarak insan için yaşamın ve varoluşun temel dinamiklerinden biri olarak yer almaktadır. Dünyanın bir yaşam haznesi halinde boy göstermesiyle birlikte insan ve insan toplulukları kendilerini ve içinde bulundukları yaşamı anlamlandırma gayretleriyle varlıklarını sürdürmüş, çeşitli kisvelerle iç ve dış mevcudiyetlerini açıklama arzusunu çağlar boyu yaşatmışlardır. İnsan, ona sunulan mirası içinde anlama ve anlamlandırma yolculuğuna tarihin, coğrafyanın, inancın, kültürün, bir aradallığın, bilginin, bilimin, ilerlemenin ve daha ne çoğunun eşliğinde devam etmektedir. Anlama ve anlamlandırma eylemi esas olarak bilme ihtiyacının izdüşümü halinde tarih boyu insana ait olanının üretimini ve geliştirilmesini gerçekleştirmiştir. Bu tahlilde bilinmeyi bilme, anlama, anlamlandırma, kavrama ve artık bilinir haline getirme güdüsü; genetik mirasının bir sonucu olarak bugün yaşamın her alanında ve her insan için karşı konulamaz bir varoluşsal gerçeklik olarak kendisini göstermekte bu haliyle yaşamsal devamlılığın da ön koşullarından biri haline gelmektedir.

İnsanın bilinmeyi bilme güdüsü düşünsel tarihin bugün raflarda, laboratuvarlarda, kürsülerde, enstitülerde, akademilerde biriktirdiği çeşitli beşerî ve doğal bilimlerin formülleri, kuramları, teorileri, teknikleri, ilkeleri, yaklaşımları ile

kendisini göstermektedir. Tüm bu çabaların nihai hedefi, bilinmeyeni bilinir hale getirme olarak çatılandırılabilir. Bilinmeyeni bilinir haline getirme eylemi, içerisinde belirsiz olanı belirir haline getirmeyi de mümkün kılmaktadır. Zira insan, bildiğinin ve bilmediğinin farkına varmasıyla belirsizliğe de kapı aralamıştır. Öyle ki insan bildiğini ve bilebileceklerini araştırmaya başlamasıyla bilinmezlikle tanışmış ve bilinmezliği çözmeye çalışmıştır. Düşünce tarihi bilhassa epistemolojik kökünde bilmenin halleri üzerine inşa edilirken bilmenin imkânı ve ya da imkansızlığı üzerinde çelişe çelişe ilerlemiş ve ya da yığılmıştır. Bu ilerleme ve ya da yığılma içerisinde bilinebilirliğe, bilinmezliğe, doğruluğa ve gerçekliği ait her sorgulamada belirsizliğin mevcudiyeti sürekli kendisine yer bulmuştur. Bu haliyle belirsizlik, dünün olduğu gibi bugünün ve yarının içerisinde de insan ve insan toplumlarının uğraşı ve uğrağı olacaktır.

Belirsizlik sözcük ve teorik anlamlarından da hareketle bilme arzusunu genetik mirasında yaşatan insan için en temel haliyle kargaşanın, kaygının, olumsuzlanmanın, istenmeyen bir yaşantısı olarak kendisini göstermektedir. Zira kabul edilebilir bir anlayışla günlük hayatın içinde insan için güvende olmak, bilinir sınırlarda varoluşu gerçekleştirmek anlamına soyunmaktadır. Burada ortaya çıkan her bir belirsizlik insanın güvende olma yaşantısında bir olumsuzlanmayı beraberinde getirecektir. Kaldı ki insan her ne kadar tarihi mirası içerisinde belirsizlik haliyle bir arada yaşama mevcudiyeti ve mümkününü gösterse dahi bir an için bile deneyimlenen belirsizlik hali insanlar üzerinde çeşitli etkiler yaratmakta ve hatta zaman zaman istenmeyen sonuçlara yol açmaktadır.

Bauman (2012), belirsizliği insan yaşamının doğal bir durumu olarak tasvir ederken; Baudrillard (2012) belirsizliğin hayatın bütün alanlarına sızdığını vurgulamaktadır. Moles (2018) ise büsbütün bir anlayışla doğrudan yaşamayı belirsiz şeylerle yüz yüze gelmek olarak tanımlamaktadır. Bugünün dünyasına getirilecek kuş bakışı bir gözlemlerle tüm bu düşünceleri desteklemek mümkündür. Zira yaşamın mevcudiyeti ve koşulları içerisinde bir durum, bir kavram, bir olgu, bir gerçeklik, bir duygulanım, bir nitelik olarak belirsizlik hemen her yerde, durumda ve zamanda vitrine çıkmaktadır. Bununla birlikte belirsizliğin bilhassa kaotik olanla ilişkisi incelemeye değerdir.

Türk Dil Kurumu (2011) için kaotik olan; kaosu ve karmaşayı tanımlayan, düzenden yoksunluğu ve uyumsuzluğu bildiren bir yapıdadır. Belirsizlik ise hakkında tam bir bilgi edinilmeyeni ve bilinmeyi nitelemektedir (Türk Dil Kurumu 2011). Cevizci (1999), herhangi bir sistemin içinde var olan düzensizlik durumunu da belirsizlik olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan belirsizlik kavramı tutarsızlık, öngörememe, tanımlayamama ve şüphe etme gibi kavramlarla da ilişkilendirilmektedir (Küçükkömürler 2017). Bu noktada kargaşa her iki kavramın var edildiği bir zemin olarak boy göstermektedir. Son tahlilde karmaşık olan belirsizliğin ortaya çıkma koşullarını hazırlayan birçok etkiyi içerisinde taşımaktadır.

İnsan ve insan topluluklarının tarihinde olağan yaşam, olağan dışı yaşantılardan hiçbir zaman bağımsız olmamıştır. Zira olağan yaşam farklı olağan dışılıklarla kesintiye uğrama, durma notasına gelme ve ya da tamamen ortadan kalkma olasılığını hep beraberinde taşımıştır. Bu durum çağ açıp çağ kapatan insanların eylemlerinin bir sonucu olarak değerlendirilebileceği gibi insan eylemlerinden bağımsız olarak doğanın hareketliliğinin bir göstergesi olarak da ortaya çıkmaktadır.

Doğanın hareketliliği, doğa bilimlerinin farklı disiplinleri tarafından yüzyıllar boyu açıklanmaya çalışılmıştır. Söz konusu hareketliliğin türleri, boyutları, oluşumları, nedenleri ve sonuçları mercek altına alınmış ve farklı teorilerle çeşitli sınıflandırmalara tabii tutulmuştur. Doğanın hareketliliği karşısında insanın konumu ise merak uyandıran başka bir sorunsal olarak beşerî ve sosyal bilimlerin gelişimine katkı sağlamıştır. Doğanın hareketliliğini anlamaya çalışan insan, bu hareketliliğin sonuçlarının kendi yaşamı üzerindeki etkilerini de keşfetmek istemiştir. Bu anlamlandırma ve keşif çabaları var olanı belirleme ekseninde yürütülürken neden sonuç bağlamında irdelemeyi de mümkün kılmıştır. Her halükârda doğanın hareketliliği insan için belirsizlik meydana getiren bir araştırma alanı olarak mevcudiyetini sürdürmektedir.

Bugün bilimin, “doğal afet” olarak adlandırdığı kavram da doğanın hareketliliğinin bir türü olarak bilinmektedir. Tanımı itibarıyla doğa kaynaklı afet; “deprem, sel, heyelan, çığ, kuraklık, fırtına, dolu, hortum, kuraklık, göktaşı düşmesi ve benzeri gibi oluşumu engellenemeyen jeolojik, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik, biyolojik ve kaynağı dünya dışında olan tehlikelerden kaynaklanan

doğa olaylarının sonuçlarına verilen genel ad” olarak ifade edilmektedir (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü 2014).

Niteliği ve yapısı itibariyle afetler, beraberinde getirdikleri ile karmaşanın günlük hayata yansımalarına, karışmasına, dağılmasına sebebiyet vermektedir. Yıldız (2020), afetlerin kaotik yapıda olmasının nedenini toplumsal sistem dinamiği içerisinde normal ve öngörülebilir yaşam döngüsünün bozulması olarak açıklamaktadır. Afetlerin etkilenen toplum üzerinde sebebiyet verdiği kayıp ve yıkım bu karmaşanın esas göstergeleridir. Söz konusu kayıp ve yıkım en genel haliyle etkilenen toplumun gündelik hayatında kendisini göstermektedir. Burada olağan yaşantının, mevcut rutinin, sahip olunan kaynakların, yerleşik düzenin, alışagelmış yapının durma, kesintiye uğrama ve ya da yok olma olasılıkları mevcuttur. Bu olasılıklar etkilenen topluluk üzerinde karmaşayı meydana getirmektedir. Afetlerin yarattığı bu karmaşanın bir boyutu olarak belirsizlik etkilenen toplum için yaşamın her alanında belirgin hale gelmektedir. Bu noktada afetlerin sebep olduğu kayıp, yıkım ve karmaşanın yanı sıra tüm bu süreçte yansıyan belirsizliğin etkilenen toplum üzerindeki etkisini belirlemek önem arz etmektedir.

Ortaya çıkardığı sonuçlar itibariyle deprem neden olduğu kayıp ve yıkımın yanı sıra etkilerinin hayatlarında önemli birtakım değişikliklere de sebep olabilmektedir. Öte yandan depremle birlikte bireyler mevcut kaynaklarını kaybetme riskiyle ve böylelikle temel gereksinimlerini dahi bir başkasının desteği olmadan karşılayamama ihtimaliyle karşılaşabilmektedir. Depremin bu yıkıcı ve sarsıcı etkisi etkilenenlerin ruhsal sağlığında birçok etkiyi beraberinde getirmektedir. Dahası yıkıcı bir deprem sonrası birçok alışılmamış deneyimi yaşayan bireyler; başta temel gereksinimlerini nasıl karşılayacakları olmak üzere normal yaşantılara nasıl geri dönecekleri, kaybettikleri kaynakların yerini nasıl dolduracakları, sonraki geleceklerini nasıl kurgulayacakları gibi birçok konuda belirsizlik yaşayabilmektedirler. Bu noktada depremin neden olduğu karmaşanın içerisinde ortaya çıkan belirsizliğin afet yaşantısının ayrılmaz bir gerçekliği ve sonuçlarında biri olduğu düşünülmüş, bir doğal afet türü olarak deprem deneyimi bulunan kişilerin belirsizlik durumlarındaki tepkileri ve belirsizlik yaşantıları araştırmaya değer bulunmuştur.

Nihai olarak bu araştırmanın konusu deprem deneyim bulunan bireylerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeylerinin, depremin ortaya çıkardığı temel gereksinimler ve depremle gelişen belirsizlik yaşantıları ekeninde incelenmesi; söz konusu belirsizliklerin afetten etkilenen insan toplulukları üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ve son olarak afete müdahale sürecinin etkilenen toplumun ortaya çıkan temel gereksinimleri ve belirsizlik yaşantıları perspektifinden değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir.

2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı; afetlerin ortaya çıkardığı belirsizliklerin afetten etkilenen insan toplulukları üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ve afete müdahale sürecinin etkilenen toplumun ortaya çıkan temel gereksinimleri ve belirsizlik yaşantıları perspektifinden değerlendirilmesidir.

Bu temel amaç doğrultusunda karma yöntem paradigmasıyla yürütülen araştırmanın nicel ve nitel aşamalarındaki alt amaçları ayrı ayrı açıklanmıştır.

Araştırmanın nicel aşamasında deprem deneyimi bulunan kişilerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeylerinin ne olduğu ile bu durumun hangi değişkenlerden kaynaklandığını belirlemek amacıyla şu soru cümlelerine yanıt aranmıştır:

- Deprem deneyimi bulunan kişilerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeyleri, sosyodemografik özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?
- Deprem deneyimi bulunan kişilerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeyleri, depremle beraber ortaya çıkan yaşam deneyimlerine göre farklılık göstermekte midir?
- Deprem deneyimi bulunan kişilerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeyleri, deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlarının türüne göre farklılık göstermekte midir?
- Deprem deneyimi bulunan kişilerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeyi, deprem sonrası yaşadıkları belirsizlik durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın nitel aşamasında deprem deneyimi bulunan kişilerin afetle birlikte ortaya çıkan ihtiyaçlarını ve karşılaştıkları belirsizlikleri belirlemek ve dahi

afet müdahale sürecini bu deneyimler çerçevesinde değerlendirmek amacıyla şu soru cümlelerine yanıt aranmıştır:

Halihazırda yaşadıkları yer, medeni durumları ve öğrenim durumları kriterlerine göre araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen katılımcılarla benzer sosyodemografik özelliklere sahip kişilerin;

- Deprem yaşantısı sonrasında ortaya çıkan ihtiyaçları hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizlik yaşantıları hakkındaki görüşleri nelerdir?
- Deprem sonrası kurulan geçici konaklama merkezlerindeki yaşam deneyimleri hakkındaki düşünceleri nelerdir?
- Yaşanılan depreme yönelik yürütülen afete müdahale sürecine ilişkin değerlendirmeleri nelerdir?

3. Araştırmanın Önemi

Mengüşoğlu (2014), herhangi bir tanımlamanın ancak bir şeyle başka bir şeyin karşılaştırılması halinde yapılabileceğini öne sürmektedir. Cevizci (2020), öznenin ancak karşılaştırmalar yaptığı, ayrımlarda bulunduğu, bağlantılar kurup tespitler yaptığı taktirde bilebileceğini vurgulamaktadır. Fertlerin “herhangi” olanı, bir “bilinebilirliğe” yordaması yapıp etmeyle olduğu kadar yapıp edilenler üzerine geliştireceği bir soruşturmaya da mümkün olmaktadır. En temel haliyle bilimsel araştırma bu güdülenmenin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Zira bilim, insanların var olduklarından bu yana karşılaştıkları çeşitli sorunlara bir çözüm getirme yöntemi olarak gelişmiştir (Doğanay 2012).

Bu bilimsel araştırma mevcut olanı dönüştürme ihtiyacının deneyimlenmesi sonucu yapıp edilenlerin bir kıyas zemininde sorgulanması üzerine kurgulanmıştır. Bu haliyle bu araştırmanın esas önemi; birçok bilimsel araştırmanın da güdülendiği o arzuya dayanarak anlama, anlamlandırma, kıyaslama, düzenleme, çıkarımda bulunma, bir söz söyleyebilme, var olana yeni bir perspektif sunma gibi çabaları sosyal bilimler için diri tutmak yönünde atılmış binlerce adımın izini sürmesidir.

Öte yandan bilimsel araştırmalar bir durum saptaması yapabilme ve bu yönde bir somut ihtiyacı giderme ekseninde de geliştirilebilir. Bu araştırma da özel olarak

deprem yaşantısına sahip kişilerin bu deneyim perspektifinde yaşadıkları belirsizlik durumlarını bulma, belirsizliğin nedenlerini inceleme, belirsizliğin bu kişiler üzerindeki etkilerini ortaya çıkarma ve tüm bunlarla afet müdahale ve afet yönetim süreçlerini değerlendirme amacı taşımaktadır. Zira yaygın tahribata yol açan, yaşamı tehdit eden, öngörülemeyen ve kontrol edilemeyen bir doğal afet türü olarak depremler (Wu Xu ve Hi 2014) yapıları itibariyle etkilenen topluluklar üzerinde belirsizlik kavramını günlük yaşantının bir parçası haline getirmektedir. Bu halde deprem deneyimine sahip bireylerin belirsizliğe karşı geliştirdikleri tolere düzeylerini belirlemek, bu düzeyi farklı değişkenler açısından ele almak, bu değişkenler ekseninde ortaya çıkan sonuçları mevcut politikalar ekseninde değerlendirmek, ortaya çıkan temel gereksinimleri ve yaşanan belirsizlik durumlarını saptamak olası diğer deprem yaşantılarında afetin çeşitli dönemlerinde kendisini gösteren kaotikliği insan deneyimlerinin öngörüsüyle ele almaya ve gerekli iyileştirme çalışmalarının güçlendirilmesi için bir rehber oluşturmaya olanak sağlayacaktır. Bu durum tasarlanan araştırmanın uygulamaya sunacağı katkıya işaret etmekte ve böylelikle somut bir ihtiyaca cevap vereceği yönünde bir iddiada geliştirmektedir.

Herhangi bir bilimsel araştırmanın terminolojide dolduracağı yeri belirlemek de önemlidir. Ülkemizde insan ve toplum ruh sağlığı ekseninde gelişen sosyal bilim ve disiplinler içerisinde deprem deneyimi bağlamında gerçeķleştirilen lisansüstü tez çalışmalarını incelendiğinde söz konusu araştırmacıların doğrudan ve ya da dolaylı olarak “deprem deneyimi” ve “belirsizlik” arasındaki ilişkiye değindikleri bir çalışmanın bulunmadığı görölmektedir. Bu noktada daha önce açıklananlara ek olarak bu araştırma bir diğer önemini de terminolojideki söz konusu eksikliği gidereceği yönünde göstermektedir.

Dahası bilimsel araştırmalar kendisinden önceki yapılan çalışmalardan bağımsız değillerdir. Bu noktada bir önceki araştırmacının yaptığı çalışmanın bulgularından ortaya çıkardığı öneriler, başka bir araştırmacı için hem bir çıkış yolu hem bir referans kaynağı hem de kendi araştırmasının bilimsel gerekliliğine yönelik bir atıf olarak ele alınmaktadır.

Bu açıdan Erguvan (2015)’ın belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeyi ile psikolojik iyi oluşu sorguladığı araştırmasında sonraki araştırmacılar için “belirsizliğe tahammülsüzlük kavramının daha iyi açıklanabilmesi için nasıl

algılandığı, bireylerin ne tür durumlarda belirsizliğe tahammülsüzlük yaşadıklarına yönelik yapılacak çalışmaların etkili olacağı” ve “belirsizliğe tahammülsüzlük kavramının psikopatoloji ile ilişkisi dışında daha farklı değişkenler ile etkisinin incelenmesi gerektiği” yönünde görüş bildirilmiştir. Kasap (2020)’da yakın ilişkilerde belirsizliğe tahammülsüzlüğün irrasyonel inanışlar ve temel psikolojik ihtiyaçlarla ilişkisini sorguladığı araştırmasında belirsizliğe tahammülsüzlüğün karmaşık yapısının daha iyi anlaşabilmesi için konunun farklı değişkenler ve yordayıcılar açısından ele alınması gerektiğini belirtmiştir. Bilhassa da Şirin Ayva (2018)’nın gerçekleştirdiği belirsizliğe karşı tahammülsüzlüğe yönelik deneysel çalışmada, belirsizliğin günümüzde ekonomik krizler, doğal afetler, terör gibi pek çok büyük sorunların yaşandığı dünyada bireyler için kaçınılmaz olduğu vurgulanmış; gündelik hayatta kaçınılmaz şekilde herkesin karşı karşıya kaldığı belirsizliğe tahammülsüzlük kavramı ile ilgili klinik olmayan örneklemelerde araştırmalar yapılması gerekliliğinin altı çizilmiştir. Üstelik Erol (2020) ve Erguvan (2015), belirsizliğe karşı tahammülsüzlüğün nicel araştırma yöntemleri dışında nitel ve ya da karma desenle yürütülmesinin önemi üzerine ortak görüş bildirmişlerdir.

Anılan araştırmacıların önerileri, bu çalışmanın gerçekleştirildiği örneklem (deprem deneyimi bulunan bireyler), çalışmada kullanılan yöntem (karma yöntem) ve irdelenen farklı değişkenlikler (deprem deneyimine bağlı gelişen olay, durum ya da duygular) bağlamında tasarlanmasını desteklemekte ve bizzat önemini vurgulayarak önünü açmaktadır.

4. Varsayımlar

Bu çalışmada öncelikli olarak araştırmayı mümkün kılan katılımcıların araştırmacının hem nicel hem de nitel safhasında kendilerine yöneltilen soruları içtenlikle, bir başkasının etkisinde kalmadan kendi görüşleriyle, doğru ve güvenilirlik ilkeleriyle ve objektif olarak yanıtladıkları varsayılmaktadır.

Öte yandan araştırmada kullanılan ölçüm araçlarının ve araştırma konusuna uygun olduğu düşünülerek hazırlanan soruların araştırmacının amacıyla paralellik gösterdiği ve araştırmacının amacına uygun seçildiği varsayılmaktadır.

Yine araştırmanın çalışma grubunu oluşturan örneklemin araştırmanın amacına uygun olarak seçildiği ve bu haliyle çalışma evrenini temsil ettiği varsayılmaktadır.

5. Tanımlar

Acil Durum: Büyük, fakat genellikle yerel imkânlarla baş edilebilen çapta, ivedilik gerektiren tüm durum ve hâller (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü 2014).

Afet Müdahale Ekibi: Afete müdahale ve acil yardım çalışmalarında görev almış veya alması planlanmış resmî veya özel tüm kurum ve kuruluşlara ait, özel eğitilmiş kişilerden oluşan grup (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü 2014).

Afet Yönetimi: Afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afet sonucunu doğuran olaylara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edilmesi ve afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmesi için toplumca yapılması gereken topyekûn bir mücadele süreci (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü 2014).

Afet: Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olay (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü 2014).

Afete Müdahale: Afet ve acil durumlarda can ve mal kurtarma, sağlık, iâşe, ibate, güvenlik, mal ve çevre koruma, sosyal ve psikolojik destek hizmetlerinin verilmesine yönelik çalışmalar (Türkiye Afet Müdahale Planı 2022).

Belirsizlik Toleransı: Çelişki içeren ya da birden çok yorumun ya da sonucun mümkün olduğu durumları kişinin kabullenebilmesi, bundan rahatsızlık duymaması ve ya da belirsizlik karşısında psikolojik sorun olmaksızın işlevsellikte bulunabilme derecesi (Karakaş 2017).

Belirsizlik: O an değerlendirilen uyarana ya da uyarının gelecekteki olası sonuçlarına ilişkin algılanan farklılık ve dolayısıyla uyarıyı tanımlamakta ya da tahmin etme sürecinde yaşanan güçlükler (Küçükkömürler 2017). Sözcüklerin, kavramların adlandırdıkları ya da uygulandıkları nesnelerin sınırlarının tam ve kesin

olarak bilinmemesi veya herhangi bir sistemin içinde var olan düzensizlik, o sistemdeki rastlantısallık unsurunun yüksek olması durumu (Cevizci 1999).

Bütünleşik Afet Yönetimi: Afetlerle baş edebilen, dayanıklı ve dirençli bir toplum oluşturmak için tüm tehlikeleri dikkate alan, afet yönetiminin önleme, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarında yapılması gereken çalışmalar ve alınması gereken önlemleri, toplumun tüm güç ve kaynaklarını kullanarak gerçekleştirebilen bir yönetim süreci; entegre afet yönetimi (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü 2014).

Çalışma Grubu: Afet ve acil durumlarda Türkiye Afet Müdahale Planı kapsamında ana çözüm ortağı ve destek çözüm ortaklarının yürüttükleri hizmetlerin niteliğine göre oluşturulan gruplar (Türkiye Afet Müdahale Planı 2022).

İhtiyaç: Eksikliği duyulan şey, gereksinim (Türk Dil Kurumu 2011). Gerekli addedilen, özellikle bir kişinin, organizasyonun ya da başka bir şeyin hayatta kalması için gerekli olduğu düşünülen şey (Marshall 2005).

Temel İhtiyaç: İnsanın hayat ve hürriyetini korumak için muhtaç olduğu şeyler. Barınma, nafaka (yiyecek, giyecek ve sağlık giderleri), ulaşım, eğitim, ev eşyası, sanat ve mesleğe ait alet ve makineler, kitaplar, güvenlik amacıyla kullanılan aletler ve elektrik, su, yakıt, aidat ve benzeri diğer cari giderler ve bu temel ihtiyaçları karşılamak için ayrılan para (Din İşleri Yüksek Kurulu 2017).

Türkiye Afet Müdahale Planı: Tüm afet türleri ve ölçeğine uyarlanabilir, esnek ve modüler yapıya sahip ulusal ve yerel boyutta müdahale çalışmalarının nasıl yürütüleceğini açıklayan ulusal ölçekli plan (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü 2014).

6. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın örnekleme kolaylı örneklem tekniğiyle oluşturulmuş ve bu haliyle araştırma, araştırmacının kolayca ulaşabileceği katılımcılarla sınırlı kalmıştır. Haliyle araştırmaya yalnızca Elâzığ ilinde 24 Ocak 2020 tarihinde gerçekleşen depremde etkilenen bireyler dâhil edildiğinden araştırma kapsamında elde edilen bulgular bu deprem sürecinde yürütülen müdahale sürecini yansıtmaktadır. Öte

yandan benzer aktarımların geçmiş araştırmalarda da saptanması araştırma sonuçlarının genelleştirilebileceğinin önünü açmaktadır.

Bu araştırmanın verilerinin belli bir zaman aralığında toplanması gerekliliği daha çok katılımcıya ulaşılmasını mümkün kılmamıştır. Bu sebeple araştırma sonuçlarının etkilenen tüm toplumu bir bütün olarak yansıtıp yansıtamayacağı konusunu düşündürmüştür. Bununla birlikte sosyodemografik değişkenler arasında yapılan kıyaslamalar belli bir sosyoekonomik seviyede bulunan kişilerle değil birbirinden farklı grupların da araştırmaya dâhil edildiğini göstermektedir.

Araştırmanın bir tez konusu olarak tasarlanması belli sınırları da beraberinde getirmiştir. Öncelikle süre ve tez uzunluğu sınırlaması araştırma kapsamında elde edilen tüm bulguların yorumlanması ve çalışmaya yansıtılmasının önüne geçmiştir. Bununla birlikte hiç olmazsa araştırma kapsamında belirlenen nitel ve nicel amaçların tümüne çalışma içinde cevap verilmiştir.

7. Etik ve Kurum İzinleri

Araştırmanın etik ilkelere bağlı olarak yürütülmesi için Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünden etik kurul izin belgesi alınmıştır. Araştırma kapsamında geçici konaklama merkezinde konaklayan yurттаřlarla bulundukları bölgede anket ve mülakatların gerçekleştirilmesi amacıyla Elziğ Valiliğinden Geçici Konaklama Merkezlerine giriş izin oluru çıkarılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan ölçeğin uygulanması için Türkçe dilinde geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını yürüten araştırmacıdan ölçek kullanım izni alınmıştır.

I. BÖLÜM

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Belirsizlik ve Belirsizliğe Bir Tepki Olarak Gelişen Belirsizliğe Tahammülsüzlük

1.1.1. İnsan Bilgisi İçerisindeki Belirsizliğin Yeri

Bilginin öznesi olarak bilen zihin, bilginin konusu ya da nesnesi olan şey ve nihayet bu ikisi arasındaki ilişkinin ürünü olarak bilinen olmak üzere üç temel unsurdan oluşan bilgi; özenin amaçlı yönelimi sonucunda özneyle nesne arasında kurulan ilişkinin çıktısı olan, bir şeyin ayırdına ya da bilincine varılan, öğrenilen, bir şeyle aktüel deney yoluyla yakınlık ya da tanışıklık kurulan şey olarak tanımlanmaktadır (Cevizci 1999; Cevizci 2020).

Önce varlığın var olduğunu teslim edip sonra onun mahiyetini incelemeye başlayan felsefe daha sonra varlığın bilgisinin nasıl edinileceğini ele almaya başlamıştır (Cevizci 2020). Eskiçağdan bu yana bilgiye ilişkin sorular, sorunlar ve kavramlar her zaman filozofların ilgi odağında yer almıştır (Çotoksöken 2013). Bu noktada tarihi süreç içerisinde ve hemen hemen dünyanın her bölgesinde düşünürlerin akıllarını kurcalayan ve kendilerini adeta bir arayışa sürükleyen bilgi; hayatın her alanında aktif ya da pasif bir şekilde varlığını sürdürmüş ve sürdürmeye devam eden bir araç olarak anılmıştır (Şahin 2018). Nitekim insanın en temel ve ayırt edici özelliği ve düşünebilme yeteneğinin bir ürünü olan bilgi edinme; insanın ister varlığını sürdürmesi ister doğaya hâkim olmak istemesi isterse de çıkar gütmekten sadece merak ve hayret duygusunu tatmin etmesi için olsun doğal bir güdü olmuş ve insan varlığını sürdürdüğü ilk andan itibaren her zaman ve her yerde bilgiyle az ya da çok bir etkinlik içinde bulunmuştur (Arslan 2010).

Bilginin kendisiyle uğraşan düşünürler bilginin doğası, doğruluğu, haklılandırılması, kaynağı, sınırları ve türleriyle ilgili soruşturmalarda bulunmuşlar ve bu soruşturmalar felsefenin bir alt disiplini olarak anılan epistemolojiyi meydana getirmiştir. Bilgi kavramının kendisine kuramsal bir bakış getirmeyi hedefleyen epistemolojide ilk olarak insana bilgi sağlayan doğal kapasitelerinin ne olduğu ve

deneyimin tek bilgi kaynağı olup olmadığı, ikinci olarak bilgi kavramının nasıl tanımlanacağı, üçüncü olarak bilginin olanaklılığı ve son olarak da bilginin toplumsal boyutu irdelenen konular arasındadır (Baç 2007).

Bilgi felsefesinin en öncelikli konularından birini bilginin mümkün olup olmadığı meselesini içeren bilginin mahiyeti ve ya da olanaklılığı kısmı oluşturmakta ve konu üzerine ilk tartışmalar Sokrates ile Sofistlere kadar uzanmaktadır (Yalçın, 2016). Bilgi konusunda takındıkları kuşkucu tavırla bilinen Sofistlere karşı bilginin imkânını, kaynağını ve sınırlarını göstermeye çalışan Sokrates'i bilginin mümkünlüğünü savunan Platon ile Aristoteles ve takipçileri izlemiş; onların karşısında da bilginin mümkün olmadığını savunan kuşkucu filozoflar yer almış, son tahlilde bu tartışma günümüze değin uzanmıştır (Yalçın 2016).

Helenistik dönemde öne çıkan filozoflarından Pyrrhon “şeylerin doğasında ne olduğu” sorusuna “şeylerin belirsiz ve bilinemez olduğu” yanıtını vererek kuşkuculuk felsefe geleneğinin temellerini atmıştır (Cevizci 2020). Öyle ki Antik Yunan'da Heraklitos'da köklerini bulan, Cartylus ile gelişen, Sofistler ile derinleşen kuşkuculuk felsefesinin ilk sistematik görüşleri Pyrrhon'un ile canlanmış, formüle edilmiş ve duyulara dair şüpheyi ahlaki ve mantıki şüphe ilave edilmiştir (Atay 1987). Demokritos ve Protagoras ile başlayan, Pyrrhon ve Timon tarafından geliştirilip ilkeleştirilen, Arcesilaus ve Karneades tarafından yeniden canlandırılan ve Akademiye mal edilen şüphecilik; insanlar arasında fikir ihtilafının bulunması ve daima görüşlerin çatışma halinde olması, duyularla elde edilen bilgi ve kavramların izahının görece olması, bir şeyi ispat ederken ileri sürülen delillerin art arda geriye doğru sonsuza varacak şekilde ispat edilmeye muhtaç olması, faraziye yürütmeye olan ihtiyaç, yani geriye doğru sonsuza gitme kaçınmak kastıyla doğruluğu ispatlanmayan bazı öncüllerin doğruluğunun kabul edilme zorunluluğunun bulunması ve son olarak ispat edilen şeyi ispat edilmesi imkânsız olan şeye istinat ettirmesiyle kısır döngüden sakınılması imkânsız hale gelmesi nedenleriyle bilginin olanaklılığını sorgulayan felsefe geleneği olmuştur (Atay 1987).

Söz konusu felsefe geleneğinin fikri yapısının inşa edilmesinde insanın bilgi edinimi sürecini sorgulayan temel unsur “şüphe duyma” ile ilintili olmuştur. Keza insan, bilgiyle olan etkileşim sürecinde neyi, nereye kadar ne derece ve ne doğrulukta bildiğinden şüphe etmesiyle bilinir halde olanın sorgulamasına

girişmiştir. Tam da bu noktada bilinir halde olan bilginin sahiden ne kadar bilinebilir olduğu meselesine dair şüpheler son tahlilde bilinmeyen olanların kabul edilmesine evrilmiştir. Bu halde kişi için sahip olduğu bilgiler kadar sahip olmadığı ya da olamayacağı bilgilerden de söz etmek bir zaruriyet haline soyunmuştur.

İnsan için bilinmeyen ve ya da bilinmeyen şeyler; insanın imkânı, özgünlüğü, bağlı olduğu “-izm” kalıpları, dünyayı, içinde yaşadığı toplumu, üyesi olduğu sosyal çevresini anlama ve algılama becerisi, edindiği kişilik özellikleri ve dahi bütün bunlar arasında sayılabilecek farklı nitelikler çerçevesinde şekillenmiştir. Hakkında bir fikir edinilemeyen ve ya da hakkında edinilen fikrin doğruluğundan emin olunamayan şeyler, bilinmeyenin bilgisine sahip olmayı mümkün kılar. Yani kişi her ne kadar şeyler hakkında bilgi sahibi olmasa da şeyler hakkında bilgi sahibi olmadığı bilgisine sahip olacaktır. Bu derin felsefi tartışma farklı gelenekler tarafından ele alınmış ve bir dizi düşünce akımını meydana getirmiştir. Ve fakat bu çalışma özelinde söz konusu tartışmaların derinleştirilmesinden ziyade insan için bilinemez olanın mahiyetine odaklanılacaktır.

Genel olarak bilmeme ve bilgidен yoksun olma hali olarak tanımlanan bilgisizlik bilgidен kısmen ya da tümüyle yoksun olma durumunu niteler (Cevizci 1999). Bilgisizlik konusunda öne çıkan Sokrates’in “bildiğim bir şey var o da hiçbir şey bilmediğim” tezi insanlara bilgisizliklerini göstermeye çalışmanın bir sonucu olarak gelişmiştir. Zira Sokrates, tek başına bilgi iddiasının gerçek bilgidен uzak birtakım ikinci elden edinilen bilgi ya da malumatlarla yetinme durumu olduğunu ve böylelikle temelsiz bilgiyle bilgiye sahip olduğunu savunan insanların bu tavırlarının gerçek bilgiyi hedefleyen her türlü araştırmayı engellediğini belirtmiştir (Cevizci 1999). Öte yandan bilememe haline işaret eden bir tavır olarak gelişen bilinemezcilik akımı; doğanın ve görünüşlerin gerisindeki gerçekliğin bilinemeyeceğini, şeylerin ve var olanların nihai ve en yüksek doğaları konusunda doyurucu bir bilgiye erişilemeyeceğini ve insan varlığının deneyimi aşan konularda bilgiye ulaşmasının olanaksız olduğunu savunur (Cevizci 1999). Kişinin şeyler hakkındaki bilgisinin tam olamayacağını savunan Locke ise bu bilgi eksikliğinin idelerdeki, ideler arasında görülebilir bağlardaki ya da ideleri izleme ve incelemedeki eksikliklerden kaynaklanacağını öne sürmüş, zihnin hiçbir şeyi dolaysız olarak bilemeyeceğini ve herhangi bir şeyi ancak onun üzerindeki kendi ideleri aracılığıyla bilebileceğini vurgulamış, kişinin sahip olduğu bilgiyi şu andaki halinden daha ileriye

götürülebilmekle birlikte bilmek istediği her şeyi hiçbir zaman bilemeyeceğini ve fikirlere dair tüm meseleleri çözemeyeceğini iddia etmiş ve son tahlilde bilgilerin fikirden öteye gidemeyeceği sonucuna ulaşmıştır (Öktem 2003).

İnsanın sahip olduğu bilginin mahiyetine yönelik düşünce tarihinde yer alan bu görüşler farklı düşünürler tarafından kimi zaman daha da ileri götürülerek savunulmuş kimi zaman tam zıttı düşünülerek karşı durulmuş kimi zamansa söz konusu zıtlıklar sentezlenerek yeni bir görüş iddiasında bulunulmuştur. Mengüşoğlu (2015), tüm bu yığılmayı çatılandırma girişiminde nihai olanın her bilgi teorisinde süje ile objeden, onlar arasındaki ilişkiden, onlar arasındaki bağdan, bu ilişki ve bağın bir sonucu olan bilgiden söz edildiği olduğunu aktarmış; teoriler arasındaki nüans farklılıklarının ise bilginin insan eyleminin bir varlık alanı olması ve bu haliyle bir oluş sürecini yansıtmayı ile açıklamıştır. Bilginin oluşunu insandan ayrı ve insan ilişkilerinden kopmuş bir oluş olarak değerlendirmemek gerektiğini vurgulayan Mengüşoğlu (2015); bilginin mevcut oluş sürecinin gene oluş halinde bulunan öteki varlık koşulları içinde değerlendirilmesi gerektiğini, insanla ilgili olan her şeyin bir tarihi olduğu gibi insan eylemi olan bilginin de bugün ya da şimdi başlamadığını, bugün ya da şimdi var olan bilginin bir ucu ile düne ve daha önceki güne öteki ucu ile de yarına ve öbür güne bağlı olduğunu aktarmıştır.

Bilgiyi devamlı bir oluş hali olarak ele almak kişinin bilgiye erişme ya da bilgiyi edinme sürecinde bilgiye sahip olmadığı ya da bilgiye erişemediği anlarda ve durumlarda bilgisizlikle ve haliyle bilinmeyenle karşı karşıya geleceği kabulünü içinde taşır. Bu tahlilde insanın sahip olduğu bilgiyle giriştiği tavır ve tutum kadar sahip olmadığı bilgi karşısındaki tavır ve tutumu da merak uyandırmaktadır. Mezkit (2016); insanın diğer canlılardan temel farklılığının tam da bu noktada ayrıştığını öne sürmüş ve insanı diğer canlılardan ayıranın bilinmeyenler karşısındaki tutumu olduğunu belirtmiştir. Zira insan dışı varlıklar bilinmeyenler karşısında içgüdülere ve reflekslere bağlı, sorumluluk fikrinin hâkim olmadığı bir alemde davranış gösterirken beşer olarak insan ise akletme kabiliyeti sayesinde belli olmayanları tespit edebilmek için yüklendiği sorumluluğun bedelini ödemekle karşı karşıya kalmaktadır (Mezkit 2016). Mengüşoğlu (2016), benzer bir ayrımda bulunurken insanın bildiğine, öğrendiğine, tanıdığına dayanarak bilmediği, tanımadığı şeyleri bilmeye, tanımaya çalıştığını ve dahi insanın bilgi edinme sürecinde yalnız görünen ve bulunan şeylerle ilgili araştırmalarını değil yaratıcılığını da sürece dâhil ettiğini vurgulamıştır.

İnsanın bilgi edinme sürecinde edindiği bilginin mahiyetine ve ya da edindiği bilgiler kadar edinemediği bilgilerden kaynaklanan bilgisizliğine yönelik tüm bu aktarılanlar bir kavram olan belirsizliğin mevcudiyetine de kapı aralamaktadır. Zira belirsizlik bir haliyle insanın sahip olduğu bilginin mevcut durumu anlama ve anlamlandırma sürecine yetmediği, bu süreci besleyecek kaynaklardan yoksun olduğu ve ya da bu sürecin yaşanmasına sebebiyet verecek varlığı dışında ama kendisini de tesirine alan olay, durum ya da yaşantılara maruziyeti sonucu ortaya çıkan durumun kişi için tasviridir.

1.1.2. İnsan Varlığı İçerisindeki Belirsizliğin Yeri

Yapıp eden, değerleri duyan, tavır takınan bir varlık olarak insan; teorilere dayanmayan somut hayatında durmadan önceden görerek ve önceden belirleyerek hareket etmeye, olayların akışına aktif bir şekilde karışabilmeye, onların akışını kendi niyet ve amaçları yönüne çevirmeye meyillidir (Mengüşoğlu 2016). Bu güdülenmeyle birlikte insan; içinde bulunduğu çevrede sahip oldukları ve ya da sahip olmak istedikleriyle kurduğu aidiyet, edindiği kimlik, inandığı değerler ve dahi pek çoğu ile kendisi için kontrol edilebilir, bilinebilir, öngörülebilir, yönlendirebilir, dönüştürebilir bir yaşam alanı oluşturmaktadır. Tüm niteliksel ve niceliksel değerlerin ötesinde söz konusu yaşam alanı her ne kadar farklı dinamiklerle şekillense dahi insanın kendisi için belirlemiş olduğu çizgide devam ettiği ve ya da ondan çok uzaklaşmadığı müddetçe bir güven ve konfor duygusu yaratmaktadır. Oysa insan varlığı her ne kadar kendi kontrol ve karar mekanizmalarıyla donatılmış olsa da bazen bir başkaya bazense bizzat kendisine dayanan birçok yaşamsal faaliyet, insanın kendisi için belirlemiş olduğunun dışına çıkmasına sebep olmaktadır. Bu tahlilde artık insan için mevcut olanın ötesinde beliren bir bilinmemelik ve hatta tesiri sanıldığından çok daha güçlü olan bir belirsizlik söz konusu olabilecektir. İnsan için hayatı boyunca birden çok kere maruziyetine yakalanacağı bu belirsizlik yaşanılacak ya da tanık olunacak durumların bilinmemesi ya da öngörülememesi halinden kaynaklanmaktadır. Sarı (2007) da bir olayın, durumun veya herhangi bir davranışın sonucunun ne olacağını bilememe durumunun insan için belirsizlik doğurduğunu bildirmiştir. Bu haliyle anlayan, anlam veren ve bu anlama bağımlı olan insan kimi zaman kendini harici varlıktan bağımsız olarak telakki etse de kimi zaman kendini varlığın bir standardı veya tayin edicisi olarak görse de ve ya da kimi zamansa her şeyi kendinden ibaret sansa da ontolojik sınırları her zaman için

belirsizlikle karakterize olmuş durumdadır (Çelebi ve Gültekin 2020). Öyle ki insanın bizzat mevcudiyeti, bu mevcudiyetin kendisi dışında kurduğu ya da kuracağı her bir temas ve bu ikisi arasındaki etkileşim hayatın akışının bir parçasıdır. Tam burada insan; bizzat kendisinin ve kendisinin var olmasının getirilerinin bir eklemlenmesi olarak apaçık olanla olduğu kadar muğlakla da tanışıklık yaşamak zaruriyetindedir.

Apaçık olanın ne'liği modern felsefenin kurucusu Descartes'in hakikate ilişkin soruşturmalarında bilginin doğruluğunun bir ölçütü olarak ortaya konmuştur. Burada bir şeyin apaçık olarak tanımlanması hiçbir kuşkuya ve tartışmaya mahal vermeyecek kadar belirgin ve kesin olacak kadar açık dahi başka şeylere karışmayacak ve onlardan kolayca ayrılabilir kadar seçik olmasına bağlıdır (Cevizci 1999). Genel geçer bir anlayışta insan için beklenen, istenen, idealize edilen, ulaşılmaya çalışılan temel gayelerden birisi de mevcudiyetini ve buna bağlı olarak gelişen bütün her şeyi apaçıklığa kavuşturmasıdır. Ve fakat her ne kadar bugüne kadar gelişen çağda idealize edilen nitelik bu olsa da hakikatte yaşanılanlar bunun aksini de deneyimletmektedir. İşte burada apaçıklığın bir kesintisi, bir zıttı, bir istenmeyeni olarak muğlaklık, kendi varlık alanını bizzat yaşamın akışı içerisinde ortaya çıkarmaktadır. Haliyle insanlar ve toplumlar tarihi serüvenleri içerisinde bir varlık alanı olarak belirsizlikle birden çok kez karşı karşıya kalmaktadır. Zira belirsizliğin varlık alanı sanılanın o kadar fazlasıdır ki Moles (2018) bu gerçekliği en üst seviyeye taşımış ve yaşamayı doğrudan belirsiz şeylerle yüz yüze gelmek olarak tanımlamıştır.

1.1.3. Bir Kavram Olarak Belirsizlik ve Belirsizlik Karşısında İnsan

İnsanın bilgi edinme sürecinde bilginin bir oluş olarak görülmesi ve bu haliyle bilinemeyenin her zaman var olacak olması epistemoloji içerisinde belirsizliği; insanın varlık alanı içerisinde apaçıklığa kavuşma idealinin bir başlangıç noktası ya da bir kesintisi olarak muğlaklığın bir hakikat olması ise ontoloji içerisinde belirsizliği tanımlamayı mümkün kılmaktadır. Öte yandan belirsizliğin ne olduğu tüm bunlarla birlikte farklı tanımlamalarla da terminolojiye yansımıştır.

Walker ve arkadaşları (2013), bir kavram olarak belirsizliğin fizik bilimleri, mühendislik, istatistik, ekonomi, finans, sigortacılık, felsefe ve psikoloji dâhil olmak üzere çeşitli alanlarda farklı anlamlarda kullanıldığını belirtmişler; onlar ise

belirsizliğin genel anlamıyla geçmiş, güncel ya da gelecekteki olaylar hakkında sınırlı bilgi olarak tanımlanabileceğini ifade etmişlerdir.

Belirsizliğin insanın varoluşuyla ayrılmaz bir şekilde iç içe bulunduğuun altını çizen Nowotny (2016), belirsizliğin geleceğin bilinmezliğiyle, daha fazla bilgi edinme çabasıyla, araştırma sürecinin doğal bir bileşeni konumunda bulunmasıyla ve örgütsel yaşamın bir getirisi olmasıyla karakterize olduğunu açıklamıştır. İnsan; geçmişin noktalı, eksik ve önyargılı bilgisi ile geleceğinin ne getireceği arasında bir denge kurmaya çalışırken belirsizlik, yalnızca gelecek kavramlarda ya da bilgi üretme alanında somutlaşmakla kalmamakta, bir bütün haliyle insanın yaşam pratiğine yansımaktadır (Nowotny 2016). Kıl (2006); insanın en temel özelliklerinden bilinçli karar verme yeteneğinin öngörülere dayanarak tasarlanmış bir dizi eylem arasında belirli bir eylemi seçmeye ve sonuçlarını öngörmeye dayandığını, bununla birlikte gelecekteki olaylara ilişkin beklentilerin bir haliyle de kaçınılmaz olarak belirsizliğe tabi olduğunu, üstelik yalnızca gelecek değil geçmişe ve bugüne ait olayların da çeşitli yönleriyle belirsizlik taşıdığını ve belirsizliğin bir yanıyla da olasılık ile ilişki içinde bulunduğunu ifade etmiştir. Bu noktada bir olgu olarak belirsizliği, insanın yaşam sürecinde geçmişte, şimdide ya da gelecekte karşı karşıya kalması kaçınılmaz bir durum olarak ifade etmek mümkün hale gelmektedir.

Lindley (2006), belirsizliği kişisel bir mesele olarak görmüş ve belirsizliğin kişi ile gerçek dünya arasındaki ilişkiden kaynaklandığını, bu haliyle de yaşamın ayrılmaz bir parçası olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte belirsizliğin her yerde olduğunu ve herkesi etkilediğini de vurgulayan Lindley (2006), insanların kendilerinden bir parça olmasına rağmen belirsizliğin varlığından kaçınmak istediklerini çünkü her şeyin keskin bir şekilde tanımlanmış olma ve emin olma durumunun tercih edildiğini belirtmiştir. Oysa belirsizlik hiçbir noktada tamamen ortadan kalkmamaktadır (Fields 2011). Çünkü her şeyin her an değiştiği bir akış içerisinde insan, kesinliği kollama güdüsüne rağmen varoluşunun doğasını aşamamakta ve bu süregelen değişim içinde kaçınılmaz olarak belirsizliğin mevcudiyetini kabul etme zaruriyetinde kalmaktadır (Chödrön 2012).

Feinberg (2013); insanın her şeyi kontrol altına aldığını sanmasına rağmen her zaman için belirsizliğin mevcut olduğunu, yaşam boyu devam eden değişiklikler ve daha fazlasının inanları belirsizlik, savunmasızlık ve ihtiyaç durumlarına

sokabileceğini aktarmıştır. Jones (2011) da benzer bir yorumla insanların hayatlarının bir noktasında belirsizlik yaşamadığı hiçbir alanın olmadığını, buna ilişkiler, kariyer, fiziksel sağlık, mali durum gibi birçok olgunun örnek gösterebileceğini belirtmiştir. Kaldı ki insanı belirsizliğin uçurumuna kadar getiren şey değişmekte ve belirsizliğin kaynağı kimi için çaresizliğin acısı kimi için de bazen ilhamın mutluluğu olabilmektedir (Jones 2011). Üstelik belirsizliğin kaynağı değiştiği gibi insanların da belirsizlik karşısında başa çıkma yönelimleri ve verdiği tepkiler değişebilmektedir.

1.1.4. Belirsizlik Karşısında İnsanın Tepkisi: “Belirsizlik Toleransı” veya “Belirsizliğe Tahammülsüzlük”

İnsanın sahip olamadığı bilgi olarak bilinemeyenin yanı sıra rutin hayatında uğraştığı ve bir anlamda çözmeye çalıştığı birçok belirsizlik mevcutken; söz konusu belirsizliklere tahammül düzeyi hayatla baş etmenin önemli yönlerinden biridir (Bancroft 2014). Bauman (2020), insanın belli bir durumu doğru biçimde okumadığı veya alternatif eylemler arasında seçim yapamadığı zaman hissettiği keskin rahatsızlığı müphemlik olarak tanımlamakta ve insanın bu durumdan doğan endişesini ve onu takip eden kararsızlığı yaşantısındaki düzensizlik ile bağdaştırdığını belirtmektedir. Kişi için alışlagelmiş ortamın ortadan kalkması, olumsuz durumların ortaya çıkaracağı sonuçlar, inandığı bir fikre zıt olarak gerçekleştirdiği davranış sonucu yaşadığı çelişki ve ya da gelecekte neler yaşayacağına dair bilinmezlik kaygının ortaya çıkmasının belli nedenleridir (Cüceloğlu 1991). Kararsızlık ise bir eylemi ya da düşünceye gelen bir aksiyonu ortaya koyma esnasında ister bir anlık isterse uzun süreli olsun kişide duraklama yaşatan karar verememe durumu olup öznenin içinde bulunduğu çatışma durumunun çözülmemesi nedeniyle gelişen, seçenekleri tercih etmesini kitleyen ve iyi oluş halini olumsuz etkileyen arada kalış durumu olarak nitelendirilebilir (Gezer 2018). İnsan için herhangi bir belirsizlik deneyimi beraberinde kaygıyı ve kararsızlığı da getirmektedir. Müphem durumlarda insanın önceden bildiği kalıplardan hiçbiri o duruma uymamakta ya da öğrenilen kalıplardan birkaçı birden uymakta; her iki durumda da sonuç kararsızlık, kararlaştırılamazlık, dolayısıyla da denetimsizlik duygusu (Bauman 2020) ve buna bağlı gelişen endişe oluşmaktadır. İşte tam bu sebeple belirsizlik, muğlaklık ve ya da müphemlik insan için istenmeyen bir yaşantısı olarak anılsa da belirsizliği deneyimleyen ve bundan

kurtulamayan insanın belirsizlik karşısındaki tutumu, tepkileri ve davranışları birbirinden farklılaşmaktadır.

İnsanların belirsizlik karşısındaki verdiği tepkileri ilk kez ele alan Frenkel Brunswick (1949) bu tepkileri “belirsizliğe tahammülsüzlük” olarak isimlendirmiş ve belirsizliğe tahammülsüzlüğü algısal ve duygusal bir kişilik değişkeni olarak ele almıştır. Frenkel Brunswick (1949) belirsizliğe tolerans gösterebilen insanları; çelişiklere tahammül edebilen, ne tam siyah ne de tam beyaz şeklinde düşünmeyen, cevapsız kalmış sorulara hemen bir cevap beklemeyen ve rahatsız edici ve netleşmeyen bilgileri olumsuzlukla yaftalamayan, çok anlamlılık ve çelişikler nedeniyle ortaya çıkan güvensizliği kaldırabilen ve belirsizlik durumlarıyla yapıcı bir şekilde başa çıkmayı da becerebilen kişiler olarak nitelendirirken; belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olan kişilerinse belirsiz durumlara ruhsal bir huzursuzlukla tepki gösterdiklerini, çelişiklere ve çözülmemiş sorunlara tahammül etmekte güçlük çektiklerini, henüz yanıtlanmamış sorulara yetersiz, acele ve hatta yanlış yanıtlar verdiklerini ve dahi yabancıları ve yabancı olanı kendinden uzak tutmaya çalışarak belirsizlikten kaçınma gösterdiklerini belirtmiştir.

İlerleyen yıllarda Burdner (1962) belirsizlik karşısındaki insanların tutumunu bir kişilik özelliğinden ziyade bir algılama biçimi olarak değerlendirmiş ve belirsizlik karşısında gösterilen tahammülsüzlüğün belirsiz durumları tehdit kaynağı olarak algılama ve yorumlama eğiliminden, belirsizlik karşısında gösterilen toleransın ise belirsiz durumları arzu edilir olarak algılama biçiminden kaynaklandığını ifade etmiştir. Ona (1962) göre belirsiz bir durum; yeterli ipuçlarının olmaması nedeniyle birey tarafından yeterince yapılandırılmayan veya kategorize edilemeyen bir durum olarak tanımlanabilmektedir. Kişi için tanıdık ipuçlarının olmadığı bir durum olarak “yenilik”, dikkate alınması gereken çok sayıda ipucunun olduğu bir durum olarak “karmaşıklık” ve son olarak farklı unsur ve farklı ipuçlarının farklı önermeler sunduğu bir durum olarak “çelişkili/ çözümsüzlük” durumları ile karakterize edilebilecek belirsizliklerin karşısında insan bir yandan algılamaya, değerlendirmeye ve hissetmeye devam ederken diğer bir yandan bir şekilde dış çevreye göre davranmakta ve hareket etmektedir (Burdner 1962). Bu noktada kişinin belirsizlik karşısındaki tepkileri tehdit algısı düzeyindeyse ve belirsizliği tolere edemiyorsa bireysel algılar ve duygusal dünyasında kişi “bastırma ve inkar” ya da “endişe ve rahatsızlık” duymakta ve bunun karşılığında doğal ve sosyal nesneler dünyasında

“yıkıcı ve yeniden inşa edici davranış” ya da “kaçınma davranışı” sergilemektedir (Burdner 1962).

Bunların yanı sıra belirsizliğe tahammülsüzlük ile ilgili alan yazında farklı tanımlamalar da mevcuttur. Frost ve Steketee, (1997) belirsizliğe tahammülsüzlüğü kişilerin emin olmanın gerekliliğine, öngörülemeyen değişimlerle baş etme kapasitesinin zayıf olduğuna veya doğası gereği belirsiz durumlardaki işleyişin zorluğuna inanma eğilimi olarak tanımlamışlardır. Carleton ve arkadaşları (2007), belirsizliğe tahammülsüzlüğü olumsuz olayların olabileceği ve bu tür olayları önceden tahmin etmenin kesin bir yolu olmadığı fikrine tahammül gösterememe eğilimi olarak açıklamışlardır. Koerner ve Dugas (2007) ise belirsizliğe tahammülsüzlüğü belirsizlik ve onun çağrışımları ile sonuçları hakkındaki bir dizi olumsuz inançtan kaynaklanan ve bilhassa endişenin ve belirsiz senaryoları değerlendirme eylemlerinin önemli yordayıcısı olan bir kişilik değişkeni olarak ele almışlardır.

Freeston ve arkadaşları da (1994) belirsizliğe tahammülsüzlüğü endişe üzerinden tanımlamışlar hem doğrudan hem de dolaylı etkiler yoluyla endişenin geliştirilmesi ile sürdürülmesine katkıda bulunması bakımından temel bir işlevsiz şemanın tezahürü olarak kavramsallaştırmışlardır ve belirsizliğe tahammülsüzlük konusunda daha önce gerçekleştirilen araştırmaları sentezleyerek belirsizliğin kişiler üzerindeki etkilerini derlemişlerdir. Bu senteze göre öncelikle olarak kişi belirsiz bir durumla karşı karşıya kaldığında stres ve hüsrana uğramanın yol açtığı duygusal durumla bilişsel çarpıtma yapabilmekte ya da problem çözme becerilerine olan güveni azalabilmekte, öte yandan kendi kendine odaklanmasıyla artan dikkati sonucu diğer işlevsiz şemaları etkinleştirebilmektedir (Freeston ve arkadaşları 1994). İkinci olarak belirli olumsuz kişisel özelliklerin belirsizliğe atfedilmesi, belirsizlikle karşılaşan kişinin kendisini değersizleştirilmesi ile moral bozukluğuna ya da kendisiyle ilgili alakasız düşüncelere kapılmasına sebebiyet vermektedir (Freeston ve arkadaşları 1994). Son olarak kişi için seçenekler arasındaki hangisini seçeceğine dair güven eksikliğinin yaşattığı belirsizlik erken ve dürtüsel tepkilere, başa çıkma olarak kaçınmayı tercih etmesine, zihinde tekrarlayıcı bir şekilde devam eden olumsuz düşüncelere ve kararsızlığa neden olmaktadır (Freeston ve arkadaşları, 1994).

İnsanın doğa ile ilişki gibi önemli ve uzun vadeli konularda yaşanan belirsizliğe ilişkin toleransı makul düzeyde olup günlük meselelerle uğraşırken toleransı daha az olabilmekte ya da tam tersi yaşanabilmektedir (Bancroft 2014). Öte yandan belirsizlik toleransının ruh sağlığı üzerinde bariz bir öneme sahip olduğu, bilhassa “endişe” ile ilişkililiği bilinmekte ve hatta yaygın anksiyete bozukluğu ile obsesif kompulsif bozukluğu kışkırtan bir tepki eğilimi gösterdiği ortaya konmaktadır (Bancroft 2014). Nitekim Dugas ve arkadaşları (1997); klinik olmayan endişeyle belirsizliğe tahammülsüzlük arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada belirsizliğe tahammülsüzlüğün sürekli endişenin güçlü yordayıcısı olduğunu saptamışlardır. Yine Dugas ve arkadaşları (2004) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada belirsizlik toleransının depresyondan çok endişeyle, endişeninse işlevsel olmayan tutumlardan çok belirsizlik toleransı ile daha yüksek ve spesifik olarak ilişkili olduğu raporlanmıştır. Laugesen ve arkadaşları (2003) da ergen grup üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmada belirsizliğe tahammülsüzlüğün endişe puanlarıyla en güçlü ilişkiye sahip olduğunu ve orta ile yüksek kaygılı ergenleri ayırt etmede en önemli değişken olduğunu saptamışlardır.

Hayatın belirsizlik ve muğlaklıkla dolu olduğunu göz önünde bulundurulduğunda belirsizliğe tahammülsüz olan birinin hayatının birçok yönünü tahammül edilemez bulacağı öngörülmektedir (Buhr ve Dugas 2002). Bu noktada kişinin belirsizlik karşısındaki görüşlerinin belirsizliği stresli ve üzücü bir yaşam olayı olarak görmesi, belirsizliğin harekete geçmesini engellediğini düşünmesi, belirsiz olayların olumsuz olduğu ve belirsiz olaylardan kaçınılması gerektiğine inanması ve son olarak belirsizlik adil olmadığını düşündüğü fikirlerini temsil etmesinden oluştuğu bilinmektedir (Buhr ve Dugas 2002).

Yığman ve Fidan (2021); belirsizliğe tahammülsüzlüğü yüksek olarak saptanan kişilerle ilgili çeşitli araştırmacıların sonuçlarını paylaşmışlar ve buna göre yüksek belirsizliğe tahammülsüzlük gösteren bireylerin bir tehdit öngördüklerinde kan basınçlarında daha fazla artış olduğunu, daha fazla endişe tepkisi verdiklerini, belirsiz durumlar karşısında daha yüksek tehdit ve felaket algılama eğiliminde olduklarını, daha fazla “ya eğer” düşüncelerine kapıldıklarını, endişe hakkında daha olumlu inançlar sergilediklerini, sorunlara yönelimlerinin olumsuz olduğunu ve daha çok bilişsel kaçınma tepkilerinde bulunduklarını aktarmışlardır. Belirsizliğe tahammülsüzlüğü düşük olan kişilerin “yeterince emin” olmakla tatmin olurken,

belirsizliğe tahammülsüzlükleri yüksek olan kişilerin “yeterince emin” olamadıklarını ve bu emin olamama durumunun önemini abarttıkları bilinmektedir (Yığman ve Fidan 2021).

1.2. İhtiyaç ve İhtiyaçlar Hiyerarşisi

1.2.1. Bir Kavram Olarak “İhtiyaç” ve Onun Ne’liği?

İhtiyaç kavramı; iktisat, sosyoloji, siyaset, psikoloji ve hatta felsefe gibi birçok alanın ve disiplinin farklı bakış açılarından kaynaklı olarak oldukça soyut bir kavram haline gelmekte ve bu haliyle tanımlaması da karmaşıklaşmaktadır (Sarıpek 2017). Ne tür şeylere ihtiyaç duyulduğuna dair anlayışların karışık ve belirsiz olması ihtiyaç kelimesinin çok çeşitli şekillerde kullanılmasından kaynaklanmaktadır (Doyal ve Gough 1984). İhtiyaçların hangi ölçütlere göre belirleneceği, temel ve ileri ihtiyaçların neler olduğu, ihtiyaç içinde olanlarla olmayanların neye göre ve nasıl kesin olarak ayrılacağı gibi sorular bu kavramın tanımlamasını zorlaştıran diğer unsurlardır (Sarıpek 2017).

Ülgen (1969) bir kavram olarak ihtiyacı, mühim olarak eksikliği duyulan herhangi bir şeye karşı duyulan eğilim ya da zarurî veya faydalı olan şeylere karşı geliştirilen biyopsikolojik tavır olarak açıklamıştır. Marshall (2005), ihtiyaç kavramını; gerekli addedilen, özellikle bir kişinin, organizasyonun ya da başka bir şeyin hayatta kalması için gerekli olduğu düşünülen bir şey olarak tanımlamıştır.

İhtiyaç kavramını, genel olarak tüm insanlar için geçerli olduğuna inanılan ve belirli bir hedef kategorisine atıfta bulunmak için kullanılan bir olgu olarak ele almak da mümkündür (Doyal, Gough 1984). Nitekim ihtiyaç kavramı bilhassa sosyal bilimler içerisinde insan ihtiyaçları bağlamında kapsamlı olarak incelenmektedir (Marshall 2005). İnsanın ihtiyaçlarından söz edildiğinde temelde bir kişinin bir kişi olarak hayatını sürdürmesi için gerekli olan türden şeyler akla gelir (Doyal, Gough 1984). Asgari derecede iyi insan hayatı hesabına göre ise insanlar asgari düzeyde iyi insan hayatı yaşamalarını sağlayan her şeye ihtiyaç duyarlar (Hassoun 2009).

Bradshaw (1972), ihtiyaçları dört ayrı kategoriye ayırarak incelemiş ve bu kategorileri normatif ihtiyaç, hissedilen ihtiyaç, ifade edilen ihtiyaç ve karşılaştırmalı ihtiyaç olarak isimlendirmiştir. Uzmanın, profesyonelin, yöneticinin veya sosyal bilimcinin herhangi bir durumda ihtiyaç olarak tanımladığı ihtiyaç normatif ihtiyaç

kategorisinde yer almaktadır (Bradshaw 1972). Normatif ihtiyaçta herkes için arzu edilen bir standart belirlenir, belirlenen bu standart kişilerin veya grubun var olan standartlarıyla karşılaştırılır, eğer bir kişinin veya grubun gerçek standardı belirlenmiş arzu edilen standarda göre yetersiz kalırsa o yetersizliğin kaynağı kişi veya grup için ihtiyaç olarak saptanır (Bradshaw 1972). Bir diğer ihtiyaç türü olarak hissedilen ihtiyaçta ihtiyaç istekle eşitlenmektedir ve bireyin algılarıyla sınırlandırılmaktadır (Bradshaw 1972). İfade edilen ihtiyaç ise ihtiyacın eyleme dönüştüğü, bir şeyin kişilerce talep edilmesi halinde karşılanması mümkün olan ve ya da kişilerin bir hizmet için talebe dönüştürdükleri hissedilen ihtiyaçları belirten ihtiyaç türüdür (Bradshaw 1972). Hizmet alan nüfusun özellikleri incelenip ihtiyaç ölçüsü elde edilerek hizmet almayan benzer özelliklere sahip kişilerin tespitiyle ortaya çıkan ihtiyaç ise karşılaştırmalı ihtiyaç olarak isimlendirilmiştir (Bradshaw 1972).

Gerekli olan şeylere işaret etmesiyle bilinen ihtiyaçların belirlenmesi son derecede tartışmalı olmuştur (Marshall 2005). Hayatta kalmak için ihtiyaç duyulan temel gereksinimler listesi (örneğin, yemek, uyku ve barınmayı kapsayan psikolojik ve maddi ihtiyaçlar) üzerinde anlaşmaya varmak fazla güç olmasa da bu gereksinimlerin hangi düzeyde karşılanması gerektiğini belirlemek epeyce zordur (Marshall 2005). Zira sevgi ve ilgi ihtiyacı, arkadaşlık ihtiyacı, öğrenme fırsatı gibi psikolojik ve toplumsal ihtiyaçları da evrensel gereksinimler listesine katmak gerekmektedir (Marshall 2005). Nitekim bireysel ihtiyaçların ifade edildiği süreç ne olursa olsun, kişinin ihtiyaçlarını tanımlama özgürlüğünün kendisi dahi temel bir ihtiyaç olarak ele alınabilir (Streeten 1984).

Fitzgerald (1985), Christian Bay ve Herbert Marcus'un ihtiyaç tipolojilerini incelediği çalışmada; Marcuse'nin ihtiyaçları doğru ve yanlış olarak sınıflandırması ile Bay'ın ihtiyaçları istek, arzu ve taleplerden ayırması pratiklerini ele almıştır. Marcuse ihtiyaçları beslenme, giyinme ve barınma gibi hayati olanlarla başlatmakta öte yandan bireye belirli sosyal çıkarlar tarafından dayatılan rahatlamak, eğlenmek, reklamlara uygun davranmak ve tüketmek ile başkalarının sevip nefret ettiği şeyleri sevmek ve nefret etmek gibi ihtiyaçların yanlış birer ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır (Fitzgerald 1985). Bay'ın ihtiyaçlar için tercih ettiği alternatif ise tanımlı gereği gerçek olan ihtiyaçlar ile ihtiyaçlara karşılık gelen ya da gelmeyen istekler, arzular ve talepler arasında bir ayrım yapmaktır (Fitzgerald 1985). Bay

ihtiyaçların istek ve taleplerden önce gelmesi gerektiğini ve herkesin en temel ihtiyaçlarının azınlığın daha az temel ihtiyaçlarından önce karşılanması gerektiğini iddia ederek insan ihtiyaçlarını önem sırasına göre üç genel ihtiyaç kategorisine ayırmış ve bu kategorileri geçim ve güvenlik için temel fiziksel ihtiyaçlar, sevgi, aidiyet ve saygı gibi topluluk ihtiyaçları ve bireysel kimlik ve haysiyet ile seçim özgürlüğü ve kişisel gelişim ihtiyaçlarını içeren öznellik ihtiyaçları olarak açıklamıştır (Fitzgerald 1985).

Nitekim ihtiyaçlar konusunda görüş bildiren farklı kuramcılarının tartışmaları incelendiğinde bazı ihtiyaçların araçsal veya arzu edilen bir hedefe ulaşmak için temel olarak diğerlerinin ise araçsal olmayan veya mutlak ihtiyaç duygusunu vurguladığı görülmektedir (Asadi Lari ve arkadaşları 2003). Öte yandan ihtiyaçların, mutlak terimlerle mi yoksa göreceli terimlerle mi tanımlanması gerektiği, nesnel bir şekilde mi yoksa öznel bir şekilde mi değerlendirilmesinin doğru olacağı ve esas olarak kavramın kendi değeri konularında da farklı görüşlerin mevcut olduğu bilinmektedir (Marshall 2005).

Görüldüğü üzere ihtiyaç kavramının tanımlanmasındaki farklılıklar kavrama ilişkin kuramsal açıklamaları da çeşitli kılmış ve birçok farklı teorisyen kavramı çeşitli yönlerinden inceleyerek farklı açıklamalarda bulunmuştur.

Öte yandan ihtiyaç kavramının açıklanmasında öne çıkan teorilerin başında motivasyon teorileri gelmektedir. İnsanların davranışları ve isteklerini olduğu kadar ihtiyaçlarını da açıklamaya çalışan çeşitli motivasyon teorileri; kişilerin gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla harekete geçme süreçlerini ve güdülenmelerini ele almaktadır (Şengöz 2022; Seker 2015).

Söz konusu teorilerin insan gereksinimlerini tanımlama yönündeki çabaları bu araştırmanın insanların gereksinimleri üzerine inşa edilmesine de referans olmuştur. Bilhassa çağdaş motivasyon teorilerinin temelini oluşturan, bugün dahi ortaya koyduğu modelle ilgili bir yanlışlama geliştirilemeyen ve hayatın her alanında bir başvuru kaynağı olarak kendisinden ilham alınan Maslow'un ihtiyaçlar teorisi bu araştırmanın geliştirilmesinde insan ihtiyaçlarını odak alan yönlerine önemli katkılar sunmuştur.

1.2.2. İnsanın Güdülenmesini Anlamak: Motivasyon Teorileri

Motivasyon, bilimsel olarak insanların davranışları, istekleri ve ihtiyaçlarını açıklamada kullanılan, Türkçe karşılığı “güdü” olarak ele alınan bir kavramdır ve “güdü” kelimesini basitçe bir eylemin sebebi olarak tanımlamak mümkündür (şengz 2022). Russell (1971); motivasyonla ilgili yapılan çoğu tanımlamada varsayılan bir içsel güç olması, eylem için enerji vermesi ve eylemin yönünü belirlemesi yönünde  niteliğin ne çıktığını belirtmektedir (Pardee 1971).

Motivasyon; kaynağına göre doğal mı mantıksal mı olduğu, nasıl motive olunduğuna dair bir süreci mi işaret ettiği yoksa neyin motive ettiğine dair bir içeriğin mi referans alındığı, motivasyonun farkında olup olunmadığı, tek ve baskın bir motive faktörün üzerinde mi durulması gerektiği yoksa bütün faktörlerin ele alındığı çoğul bir modelin mi esas alınması gerektiği, motivasyonun sebebinin kişinin i dünyasıyla mı veya çevresiyle mi alakalı olduğu, öte yandan kişinin kendisinden kaynaklanan ve belirli bir hedefe ulaşmak için kişi tarafından çevresine yayılan, zorlanan veya itilen bir durum mu olduğu yoksa kişinin çevresinden kaynaklanan ve kişiyi çeken bir durum mu olduğu gibi ayrımlarla diyalektik olarak tez ve anti tez şeklinde iki karşıt bakış açısından incelenmiş bir kavramdır (şengz 2022).

Gdye ve insanın güdülenmesine dair bu farklı bakış açıları birden fazla motivasyon teorisinin gelişimine katkı sunmuştur. İnsan davranışını anlama ve tahmin etmede kritik bir bileşen olarak kabul edilen, şimdiye kadar yüzden fazla şekilde tanımlandığı tespit edilen çoğu motivasyon tanımı ve buna bağlı olarak gelişen teoriler genellikle davranışın başlamasına, yönüne, yoğunluğuna, kalıcılığına ve sonlandırmasına odaklanarak geliştirilmiştir (Landy ve Becker 1985). Sürücü teorisi, sürücü azaltma teorisi, özendirme teorisi, kaçış – arama çatallanma teorisi, bilişsel uyumsuzluk teorisi, erg teorisi, zamansal teori, başarı teorisi, hedef güdümlü teori, davranışsal değişim modeli, beklenti teorisi ve eşitlik uygulama teorisi ne çıkan ve sıklıkla kullanılan motivasyon teorilerindendir (şengz 2022).

Anılanların dışında motivasyon teorilerinde daha çok ilk dönemlerde ortaya atılan ve ihtiyaçların doğurduğu güdüleri belirli bir amaca yönelik olarak kullanan içerik teorileri de mevcuttur (şengz 2022). Eylemi zorunlu kılan, insanların çeşitli zamanlarda ve çeşitli durumlardaki kasıtlı davranışını biyolojik veya psikolojik

özelliğe sahip olmasıyla açıklayan ve ihtiyaç odağında gelişen bu teoriler; bireylerin olumlu duygusal durumlar yaratmak veya gerilimi ortadan kaldırmak için karşılanması gereken sabit bir dizi biyolojik ve/veya psikolojik ihtiyaçlara sahip olduğunun kabulüyle hareket etmekte ve işin duygusal sonuçlarını keşfetmektedir (Landy, Becker 1985).

Maslow (1943); ihtiyaç teorilerinde herhangi bir ihtiyaç güdülenmesinde bireyin bir parçasının değil bütününe ele alınması ve olaya sadece fizyolojik olarak değil algılar, anılar, duygular ve düşünceler nezdinde bakılması gerekliliğini ortaya koyar. Öte yandan ihtiyacın belirli, izole edilmiş, yerleştirilmiş bir somatik temelden çok daha fazlasını kapsadığını belirten Maslow (1943), insanın bazı ihtiyaçlarının temelinde yatan gündelik arzuları incelendiğinde bunların amaca yönelik birer araç olduklarının görüleceği ve önemli olanın kısmi hedefler yerine nihai hedeflere yönelmek olduğunu vurgular. Bununla birlikte güdülenmiş davranış ister hazırlayıcı isterse tamamlayıcı olsun birçok ihtiyacın ifade edilebileceği veya karşılanabileceği bir kanal olarak anlaşılmalı ve genellikle eylemlerin birden fazla motivasyonu olduğu kabul edilmelidir (Maslow 1943). İnsanın sürekli olarak ihtiyaç duyan bir hayvan olduğunu ifade eden Maslow (1943), bir ihtiyacın ortaya çıkışının önceki durumlara yani diğer baskın ihtiyaçlara dayandığını, tam da bu sebeple ihtiyaçlar veya arzuların üstünlük hiyerarşilerinde düzenlenmesi gerekliliğini belirtmiştir.

1.2.3. Maslow ve Geliştirdiği İhtiyaç Hiyerarşisi

Yirminci yüzyılın ortalarında ortaya çıkan hümanist psikoloji hareketinin teorik temellerinin atılmasında büyük rol oynayan Maslow'un 1943 yılında ortaya koyduğu ihtiyaçlara ilişkin teorisi günümüzde birçok alan için bir başvuru kaynağı olarak geçerliliğini korumaktadır (Şengöz 2022). Maslow ortaya koyduğu teoride insanların hiyerarşik bir düzende olan karşılanmamış ihtiyaçlar tarafından motive edildiğini belirtmektedir (Perdee 1990). Maslow'dan önceki kuramcılar insan davranışını neyin harekete geçirdiğini, yönlendirdiğini ve sürdürdüğünü açıklamak için genellikle biyoloji, başarı veya güç gibi faktörlere odaklanırken Maslow eksiklik ihtiyaçları ve büyüme ihtiyaçları olmak üzere iki gruplamaya dayanan bir insan ihtiyaçları hiyerarşisi öne sürmüştür (Huitt 2007). Hiyerarşinin en altından yukarıya doğru ihtiyaçları fizyolojik, güvenlik, sevgi ve ait olma, saygı ve kendini

gerçekleştirme olarak beş kategoriye ayıran Maslow; ilk dört seviyede eksikliğe dayalı ihtiyaçlara, son seviyede ise büyümeye yönelik ihtiyaçlara odaklanmıştır (McLeod 2018).

Maslow (1943), insanların ihtiyaçlarının karşılanması için temel fizyolojik ve duysal doyumların sağlanması gerektiğini, sonrasında hayati tehlikeye, bedensel bütünlüğün tehlikesine, ezici tehditlere karşı gelişen güvenlik ihtiyaçlarının geldiğini, öte yandan bu güvenlik arzusunda genellikle güvenilebilecek, tanıdık ve yönetilebilir bir dünya isteğinin de yer aldığını, üçüncü basamakta sevgi, şefkat, sıcaklık, kabullenme ile ilgili ihtiyaçların yer aldığını, ondan sonra benlik saygısı, kendine saygı, kendine güven, güç veya yeterlilik duygusu arzusunun geldiğini, bu ihtiyaç kategorisinin kısmen diğer insanlara saygının bir ürünü olduğu için prestij, diğer insanlardan saygı görme gibi durumların da bu kategoride kısmi hedefler olarak yer alabileceğini, birey, bu konulardaki doyumları mümkün kılan tüm koşulları sağladığında artık kişi özgürlük, tam bilgi, adalet, düzen gibilerini isteme ve onlar için çabalama eğilimine evrileceğini ve son basamakta kendini gerçekleştirme ihtiyacına gereksinim duyacağını belirtir. Birincisinin ikinciye, üçüncüye, dördüncüye ve beşinciye üstün olduğunu ifade eden Maslow (1946); üstünlük beyanını nüfusun büyük bir örneklemindeki ortalama bulgulara dayanarak oluşturduğunu, öte yandan bu üstünlüğün öncelikle tüm isteklerin tatmin edilmediği durumlarda bilince ve davranışa hâkim olma eğiliminde olacak olanın tatmin arayışı olacağı anlamına geldiğini bildirmiştir. Teoriye göre en baskın istek karşılandığında bilince bir yenisi geldiği, bu yeninin genellikle iktidar hiyerarşisinde bir üst sırada yer aldığı, bu ikinci istek karşılanırsa o zaman üçüncü bir isteğin birdenbire ortaya çıkacağı ve bu isteklerin tatmininin tamamen birbirini dışlamadığı, sadece bir derece meselesi olduğu vurgulanmıştır (Maslow 1946).

Maslow'un tanımladığı teoriye göre insanın en temel ihtiyacı fiziksel olarak hayatta kalmaktır. Bu noktada insanın hayatta kalması için biyolojik gereklilikleri olan hava, yiyecek, içecek, barınak, giyim, sıcaklık, seks, uyku gibileri fizyolojik ihtiyaç basamağını oluşturur ve söz konusu ihtiyaçlar karşılanmazsa insan vücudu ideal şekilde çalışamaz (McLeod 2018). Maslow fizyolojik ihtiyaçlar karşılanana kadar diğer tüm ihtiyaçların ikincil hale geleceği için birinci basamak ihtiyaçları en önemli ihtiyaçlar olarak kabul emiştir. Risk ve tehlike unsurlarından korunma, asayiş, düzen, hukuk, istikrar, korkudan kurtulma gibi ihtiyaçlar güvenlik

ihtiyaçlarını oluşturmaktadır (McLeod 2018). Fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları karşılandıktan sonra insan ihtiyaçlarının üçüncü seviyesi sosyallık ve aidiyet duygularını içermekte ve arkadaşlık, yakınlık, güven ve kabullenilme, şefkat ve sevgi alma ve verme, aile, arkadaş gibi bir grubun parçası ya da üyesi olmak gibi ihtiyaçlar sevgi ve ait olma ihtiyaçları olarak isimlendirilmektedir (McLeod 2018). Haysiyet, başarı, ustalık, bağımsızlık gibi kendine saygı duyma ve itibar ya da statü ve prestij gibi başkalarından saygı görme arzusuna dayanan ihtiyaçlar ise saygınlık ihtiyaçları altında değerlendirilmektedir (McLeod 2018). Kişisel potansiyelin farkına varma, kendini gerçekleştirme, kişisel gelişim ve doruk deneyimleri arama hülusa kişinin olabileceği her şey olma arzusu ise son basamak olan kendini gerçekleştirme ihtiyaçları içerisinde yer almaktadır (McLeod 2018).

İnsan ihtiyaçlarının kendilerini üstünlük hiyerarşilerinde düzenlediğini ve bir ihtiyacın ortaya çıkmasının genellikle daha baskın olan başka bir ihtiyacın önceden tatmin edilmesine dayandığını aktaran Maslow (1946), insanların bu temel doyumların dayandığı çeşitli koşulları elde etme veya sürdürme arzusuyla ve bazı daha entelektüel arzularla motive olduklarını belirtmektedir.

Norwood (1999), Maslow'un hiyerarşisinin, bireylerin farklı gelişim düzeylerinde aradığı bilgi türlerini tanımlamak için kullanılabileceğini öne sürmüş ve her basamak için hangi bilgiye ihtiyaç duyduklarını tanımlamıştır (Huitt, 2007). En alt düzeydeki bireyler, temel ihtiyaçlarını karşılamak için başa çıkma bilgilerini aramakta ve bir kişinin ihtiyaçlarını çok kısa bir süre içinde karşılamasına yardımcı olmakla doğrudan bağlantılı olmayan bilgiler basitçe gözetimsiz bırakılmaktadır (Norwood 1999, akt Huitt 2007). Güvenlik seviyesindeki bireyler yardım bilgilerine ihtiyaç duymakta ve nasıl emniyette olabileceklerini anlamak için yardım almaya çalışmaktadırlar (Norwood 1999, akt Huitt 2007). Aydınlatıcı bilgi, aidiyet ihtiyaçlarını karşılamak isteyen bireyler tarafından aranmakta ve çoğu zaman bu ilişki geliştirmeyle ilgili kitaplarda veya diğer materyallerde bulunabilmektedir (Norwood 1999, akt Huitt 2007). Güçlendirici bilgi, saygınlık düzeyindeki insanlar tarafından egolarının nasıl geliştirilebilecekleri sorusuna bir yanıt bulmak için aranmaktadır (Norwood 1999; akt Huitt 2007). Son olarak, bilişsel, estetik ve kendini gerçekleştirme büyüme düzeylerindeki insanlar eğitici bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar.

Tay ve Diener (2011), kültürler arası insan ihtiyaçları üzerine yapılan bir çalışmada 120'den fazla farklı ülkeden 60.000'den fazla katılımcının verilerini incelemişler ve Maslow'unkine benzer altı ihtiyacı değerlendirmişlerdir (Hopper, 2020). Raporlarına göre temel ihtiyaçlar (fizyolojik ihtiyaçlara benzer), güvenlik, sevgi, gurur ve saygı (itibar ihtiyacına benzer), ustalık ve özerklik başlıkları altında toparlanabilecek ihtiyaçları karşılamanın gerçekten de esenlikle bağlantılı olduğunu keşfetmişlerdir (Tay ve Diener 2011; akt Hopper 2020). Özellikle, temel ihtiyaçların karşılanması, insanların yaşamlarına ilişkin genel değerlendirmeleriyle ve olumlu duygular hissetmenin sevildiğini ve saygı duyulduğunu hissetme ihtiyaçlarını karşılamakla bağlantılı olduğunu belirtmişlerdir (Tay, Diener 2011; akt Hopper 2020).

Şengöz (2022); Maslow'un ihtiyaçlar teorisinin hala geçerliliğini koruyan ve önemli bir referans kaynağı olarak kendisinden yararlanan bir teori olduğunu vurgulamış; teoriye yönelik zaman için yapılan eleştirilerin ise modelin kendisiyle ilgili bir yanlışlama içermeyen birtakım indirgemeci yaklaşım ve tenkitlerden ibaret olduğunu aktarmıştır.

1.3. Bir Yaşantı Olarak Afet ve Afet Müdahale Süreci

1.3.1. Bir Yaşantı Olarak Afet, Afetin Ne'liği ve Etkileri

Toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaylar sonuçları itibarıyla afet olarak tanımlanmaktadır. Türkçe kullanımında büyük felaket, bela, yıkım anlamlarına gelen (Yılmaz 2003) afet; doğrudan veya dolaylı olarak bütün bir ülkeyi etkileyebilmekte, ulusal ve bazen uluslararası müdahale gerektirebilmekte ve önemli sayıda insanın refahını uzun bir süre boyunca tehdit edebilmektedir (Oliver 2010). Afetleri nispeten kısa bir süre içinde, bir toplulukta, bölgede veya toplumda normal yaşam kalıplarını bozacak kadar ölüm ve yıkıma neden olan olağandışı ve dramatik bir olay olarak da tanımlamak mümkündür (Pampel 2008).

Doğal, teknolojik veya insan kökenli bir olayın afet sonucunu doğurabilmesi için insan toplulukları ve insan yerleşmeleri üzerinde kayıplar meydana getirmesi, bu

kayıpların yerel imkân ve kaynaklarla üstesinden gelinememesi ve insan faaliyetlerini bozarak veya kesintiye uğratarak bir yerleşme birimini etkilemesi gerekmektedir (Ergünay 2009). Etkilenen toplum için hem fiziksel hem sosyoekonomik hem de sosyokültürel kayıplar meydana getiren afetler genellikle aniden ortaya çıkar ve toplumlarda kollektif strese yol açar (Yaylacı 2005).

İnsanlığın var oluşundan beri meydana gelen afetler etkilenen toplumun sosyal, ekonomik ve psikolojik yapılarını etkileyen ve bunlarda bir değişim yaratan olgular olarak bilinmekte, doğal, insan ya da teknoloji kaynaklı olarak gelişebilmekte, neden olduğu can kayıpları, yaralanma, yapısal hasarlar ve sosyal ekonomik kayıplarla büyüklüğü ölçülmektedir (Arca 2012).

Hemen hemen her gün dünyanın birçok bölgesinden insanların can ve mal kayıplarına, büyük yıkımlar yaşamalarına ve büyük acılara tanıklık etmelerine neden olan afetler etkilenenler için sosyolojik ve psikolojik travmaları da ortaya çıkarmaktadır (Müftüoğlu 2019). Öyle ki yıkıcılığı büyük ve etki alanı geniş afetlerde binlerce kişi hayatını yitirmekte, on binlerce insan evini kaybetmekte, yüz binlerce insan su, yiyecek ve tıbbi malzeme gibi temel ihtiyaçlara gereksinim duymaktadır (Oliver 2010).

Afetlerin neden olduğu büyük yıkım ve kayıp karşısında insan; yaşadığı kayıpların yanı sıra tüm bu kayıpları anlamlandırma, bu kayıplarla baş etme, bu kayıplar sonrası hayatını yeniden işlevsel kılma, tekrar rutin oluşturma ve yeni normalini inşa etme süreciyle karşı karşıya kalmaktadır. Bir süreliğine de olsa temel ihtiyaçlarını dahi bir başkasının desteği olmadan karşılayamayacak duruma gelen insan; yaşadığı olayın somatik, mental ve ruhsal tepkileriyle baş ederken tüm bu süreçte bizzat başına gelen ya da bir başkasının başına gelenlere tanıklık etmesiyle etkisi uzun yıllar sürebilecek bir travmatik yaşantıya maruz kalmaktadır.

Öte yandan afetlerin meydana geldiği toplumda doğurduğu yapısal hasarlar kent belleğinin yok olmasına ve ciddi ekonomik kayıplar doğurmasına neden olurken bir yandan da ulaşım, elektrik, içme ve kullanma suyu gibi çeşitli alt yapılarda tahribata yol açmaktadır. Etki ve büyüklük derecesine göre etkilenen toplum için birçok olumsuz deneyimin başlangıcı olan afetler insanların temiz suya erişimini, sağlık sistemlerini kullanımını, kamu hizmetlerinden yararlanmalarını engellerken salgın hastalıkların yayılımı, eğitim öğretim faaliyetlerinin kesintiye uğraması, rutin

cenaze ve yas sürecini yaşanamaması, mevcut sosyal sorunların derinleşmesi ya da yeni sosyal sorunlara sebebiyet vermesi gibi süreçleri de beraberinde getirmektedir.

Netice itibariyle afetlerin etkiledikleri toplumda hem büyük hasar, yıkım ya da kayıplara neden olduğu hem etkilenenleri hayatlarında birçok olumsuz yaşam deneyimine maruz bıraktığı hem de olaydan etkilenen her bir insanın derin acılar yaşamasına sebebiyet verdiği görülmektedir.

1.3.2. Meydana Geliş Şekline Göre Afetin Türleri

Afetler meydana geliş şekline göre doğa, insan ve teknoloji kaynaklı olarak üç ayrı başlık altında incelenmektedir. Açıklamalı afet terimleri sözlüğü (2014), doğa kaynaklı afetleri “Deprem, sel, heyelan, çığ, kuraklık, fırtına, dolu, hortum, kuraklık, göktaşı düşmesi ve benzeri gibi oluşumu engellenemeyen jeolojik, meteorolojik, hidrolojik, klimatolojik, biyolojik ve kaynağı dünya dışında olan tehlikelerden kaynaklanan doğa olaylarının sonuçlarına verilen genel ad” olarak tanımlamaktadır (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü 2014). Öte yandan insan kaynaklı afet “Politik ve insan faktörlerinin etkin olduğu savaşlar, iç çatışmalar, terör eylemleri, büyük göçler, endüstriyel kazalar gibi olaylar ve bunların doğurduğu sonuçların tümü.” şeklinde açıklanmaktadır (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü 2014). “İnsan faaliyetleri ya da doğa kaynaklı afetlerin tetiklemesi sonucunda oluşan endüstriyel, maden, nükleer ve ulaşım kazaları, kritik yapılara yönelik tehditler, siber tehlikeler, büyük yangınlar, terörizm (kimyasal, biyolojik, radyolojik, nükleer tehditler) ile çevresel tehlikeler gibi can kaybına, hastalıklara, sosyal, ekonomik ve çevresel bozulmalara neden olan afet ya da acil durum.” ise teknoloji kaynaklı afet olarak isimlendirilmektedir (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü 2014).

Dünyanın oluşumundan itibaren günümüze kadar insan topluluklarını en çok etkileyen ve mücadele edilen afet türü olarak doğal afetler öne çıkmaktadır (Yaylacı 2015). Öte yandan toplumsal ve teknolojik gelişmeler arttıkça yeryüzünde doğal dengenin bozulması, sanayileşme, ekonomik kaynakların bilinçsizce kullanılması bir afet türü olarak teknolojik ya da insan kaynaklı afetlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır (Yaylacı 2015). İnsanın yapıp etmeleriyle doğaya zarar vermesi çevre sorunlarını arttırmakta, buna bağlı olarak başta küresel ısınma, seller, kasırgalar, tsunamiler, kuraklık ve çölleşme gibi çeşitli doğa olayları büyük afetlere dönüşmekte ve telafisi mümkün olmayan sonuçlara neden olmaktadır (Kanlı ve Başköy 2018).

Afetler sosyal bir olgu olarak incelendiğinde tüm afetlerinin meydana geliş şekli ve ortaya koyduğu sonuçları itibariyle birbirleriyle iç içe geçebildiklerini vurgulayan Yaylacı (2015), teknolojik gelişmeler ve sanayileşmenin yeryüzünün doğal dengesini bozduğunu ve bu müdahale sonucu doğa kaynaklı sel, kuraklık, ozan tabakasındaki tahribatlar gibi olayların topluluklar üzerinde kalıcı etkiler bıraktığını aktarmıştır.

Anlık ve yavaş gelişen fakat meydana geldiğinde etkileri uzunca yıllar devam eden doğal afetler mal ve can kayıplarının yanında işsizliğe, işgücü ve doğal dengenin bozulmasına ve sosyal sorunlara neden olmakta; öte yandan teknolojik ve endüstriyel gelişmeler kırsal nüfusun azalmasına, kentsel nüfus yoğunluğunun artmasına ve büyük kitleler halinde yaşanılmaya başlanmasına sebebiyet vermekte, bu durumda da insan kaynaklı afetlerin meydana getirdiği can ve mal kayıplarını arttırmaktadır (Küpeliöğlu 2022). Ayrıca toplumsal hareketler, savaşlar, ekonomik ve dinsel ağırlıklı çatışmalar, göçler ve büyük nüfus hareketleri toplumların sosyal hayatlarını ve fonksiyonlarını bozmaya devam etmektedir (Yaylacı 2015).

Son yıllarda doğal ve insan kaynaklı afetler arasındaki farklılıklar giderek azalmakta ve zincirleme şekilde birbirini etkilemekte; kökeni ne olursa olsun afet sonrası meydana gelen olumsuz olaylar insanların bilinçli veya bilinçsiz olarak sebep olduğu siyasi, ekonomik, çevresel ortamlara zarar vermekte ve sonuçta iç içe geçmiş, karmaşık ve olumsuz sonuçlar meydana gelmektedir (Küpeliöğlu 2022). Kaldı ki afetlerin birden fazla türü olmasına rağmen afetlerin genel olarak aniden meydana gelmesi, afet bölgesinde görevli kurumların acil durumlarda kurtarma ekibi olarak görev alabilmeleri, bütün afetlerde insan hayatı, sağlığı ve çevrenin tehdit altına girmesi, çoğu zaman yüksek oranda hasarlar meydana gelmesi ve genel olarak afetlerin yaşandığı bölgelerde belirli bir süre normal düzene dönülememesi her afet türünde görülen ortak sonuçlardır (Hanilçı 2018; akt Eflanili 2021).

1.3.3. Doğa Kaynaklı Bir Olay Olarak Deprem

Deprem; “tektonik kuvvetlerin veya volkan faaliyetlerinin etkisiyle yer kabuğunun kırılması sonucunda ortaya çıkan enerjinin sismik dalgalar hâlinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü kuvvetle sarsması olayı” olarak tanımlanmaktadır (Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü 2014). Depremler, çeşitli karakteristik özellikleri açısından kaynağına göre doğal afet, türüne göre jeolojik

afet, sürece göre ani gelişen afet ve mekâna göre bölgesel afet olarak sınıflandırılabilir.

Kendi iç dinamikleri ile birçok yer içi kaynaklı döngünün ev sahibi olan yer kürede yer hareketlerinin bir sonucu olan depremler küçük ve büyük yıkımlara neden olmakta ve yıkımın etkileri nedeniyle savunmasız toplumlar üzerinde ciddi can ve mal kayıpları oluşturmaktadır (Yolcu, Bekler 2020). Bilhassa bugüne kadar yerleşim yerlerine yakın yerlerde yaşanan her deprem olayı kısa sürede afete dönüşmüş, etkilenen toplum için her anlamda tahribata sebep olmuş, özellikle son birkaç on yıl içinde meydana gelen depremler başta metropoller olmak üzere büyük yerleşim alanlarını ve sanayi unsurlarını olumsuz etkilemiş ve nihai olarak felaket nitelikli doğa olayları olarak kayıtlara geçmiştir (Tuncay 2004; Yolcu ve Bekler 2020). Nitekim yıkıcı depremler oldukça kısa sürede genel hayatı ve ekonomik yapıyı değiştirmekteyken etkileri de uzun bir sürece yayılmaktadır (Yolcu ve Bekler 2020). Öte yandan deprem gibi doğal kaynaklı olan afetler meydana geldiği bölge için salgın hastalıklar, çevre kirliliği, alt ve üst yapı sorunları, asayişsizlik, derinleşen yoksulluk, barınma problemleri, topluluklar arası çeteleşme, aile için sorunlar, hassas ve incinebilir gruplara karşı ihmal ve istismar, düzensiz göç, kent belleğinin yok olması gibi çok çeşitli sosyal sorunlara da neden olmaktadır. Ölüm, yaralanma, kalıcı veya geçici sakatlıklar, aile parçalanmaları, ruhsal bozukluklar, iş ve eğitim kayıpları gibi ciddi sorunlar yaşayan kişi ya da aileler temel ihtiyaç maddelerinin eksikliği (gıda, giyim, temizlik vb.), ısınma, ulaşım, iletişim ve barınma sorunlarına yaygın bir şekilde maruz kalmaktadırlar (Tuncay 2004).

Toprak kayması ve sel gibi bazı doğal afetlerin mühendislik müdahaleleri ile başarılı bir şekilde kontrol altına alınırken depremlerin muazzam yıkım ve hasarlara neden olduğunu vurgulayan Sapir (1993), depremin diğer afetlerden daha fazla öldürücü olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Yolcu ve Bekler (2020) de vermiş olduğu etkiler bakımından afetler arasında depremlerin hem en çok can kaybına hem de oluşturduğu yıkımlar sonucu ülkeler için çok büyük maddi kayıplara sebebiyet verdiğini aktarmışlardır. Netice itibarıyla depremler sebep oldukları kayıp, yıkım ve hasarlarla etkilenenler için hem bilişsel hem psikolojik hem sosyolojik hem de ekonomik olumsuz yaşantılara maruziyet bırakmakta, öte yandan etkilenen toplumun ve coğrafyanın üzerinde uzun yıllar sürececek etkiler bırakmaktadır.

1.3.4. Türkiye Coğrafyasının Deprem Yaşantıları

Dünyadaki depremlerin birçoğu sıklıkla levha sınırlarında gerçekleşmekte, herhangi ülkenin ya da bir bölgenin depremleri algılama ve yaşama sıklığı, depremlerin büyüklüğü gibi birçok etmenler depremsellik ile açıklanmakta, depremselliğin temelini ise dünya üzerinde bulunan on iki temel levhanın birbirine doğru olan hareketleri oluşturmakta, bu levha hareketleri depremin karakterini belirlemekte ve bu dinamik hareketler farklılık gösterdiği için her ülke ya da bölgenin kendine has deprem karakteri oluşmaktadır (Yolcu, Bekler 2020).

Türkiye dünyanın en aktif deprem kuşaklarından Akdeniz, Alp, Himalaya deprem kuşağında ve deprem tehlikesinin yüksek olduğu bir bölgede yer almaktadır (Kişi 2022). Öte yandan Türkiye, Doğu Anadolu Fay Hattı, Kuzey Anadolu Fay Hattı ve içinde birçok fayı bulunduran Batı Anadolu Fay Hattı olmak üzere toplamda üç fay hattının üstünde yerleşim göstermektedir (Kişi 2022). AFAD tarafından yayımlanan Türkiye'nin deprem kuşakları haritası incelendiğinde Türkiye'de birinci dereceden afet bölgesi olan şehirlerin geniş bir yer tuttuğu, nüfusun büyük bir bölümünün deprem bölgesi olan alanlarda yaşadığı, Türkiye'nin önemli sanayi ve iş kollarının da birinci dereceden deprem bölgesi olan yerlerde yoğunlaştığı görülmektedir ve tüm bu nedenlerle deprem bölgesinde yerleşim gösteren Türkiye'nin olası bir depremde ciddi ekonomik, sosyal ve demografik olarak zarar görebilirliği oldukça yüksektir (Ataçay 2021).

Uluslararası Afet Veri Tabanı üzerinde yapılan sorgulamada Türkiye'de 1923-2023 yılları arasında en az 10 ölüm ve en az 100 etkilenme olayının yaşandığı depremlerin listesi ve verileri incelendiğinde 34 depremin yaşandığı görülmektedir. Söz konusu depremlerin geniş bir coğrafyaya yayılım gösterdiği, milyonlarca insanın hayatında önemli etkiler bıraktığı ve yüzbinlerce insanın hayatını kaybetmesine sebebiyet verdiği görülmektedir. Öte yandan hem alt hem de üst yapılarda ciddi hasarlar bırakan depremler toplumsal travmalara ve ciddi ekonomik maliyetlere neden olmaktadır. Tüm bunlar, ülkenin afet yönetim süreciyle ilgili afetlere hazır ve dayanıklı toplum ve şehirler oluşturma mecburiyetini gözler önüne sermektedir.

Dünyadaki depremlerin birçoğu sıklıkla levha sınırlarında gerçekleşmekte, herhangi ülkenin ya da bir bölgenin depremleri algılama ve yaşama sıklığı, depremlerin büyüklüğü gibi birçok etmenler depremsellik ile açıklanmakta,

depremselliğin temelini ise dünya üzerinde bulunan on iki temel levhanın birbirine doğru olan hareketleri oluşturmakta, bu levha hareketleri depremin karakterini belirlemekte ve bu dinamik hareketler farklılık gösterdiği için her ülke ya da bölgenin kendine has deprem karakteri oluşmaktadır (Yolcu ve Bekler 2020).

Türkiye dünyanın en aktif deprem kuşaklarından Akdeniz, Alp, Himalaya deprem kuşağında ve deprem tehlikesinin yüksek olduğu bir bölgede yer almaktadır (Kişi 2022). Öte yandan Türkiye, Doğu Anadolu Fay Hattı, Kuzey Anadolu Fay Hattı ve içinde birçok fayı bulunduran Batı Anadolu Fay Hattı olmak üzere toplamda üç fay hattının üstünde yerleşim göstermektedir (Kişi 2022). AFAD tarafından yayımlanan Türkiye'nin deprem kuşakları haritası incelendiğinde Türkiye'de birinci dereceden afet bölgesi olan şehirlerin geniş bir yer tuttuğu, nüfusun büyük bir bölümünün deprem bölgesi olan alanlarda yaşadığı, Türkiye'nin önemli sanayi ve iş kollarının da birinci dereceden deprem bölgesi olan yerlerde yoğunlaştığı görülmektedir ve tüm bu nedenlerle deprem bölgesinde yerleşim gösteren Türkiye'nin olası bir depremde ciddi ekonomik, sosyal ve demografik olarak zarar görebilirliği oldukça yüksektir (Ataçay 2021).

Uluslararası Afet Veri Tabanı üzerinde yapılan sorgulamada Türkiye'de 1923-2023 yılları arasında en az 10 ölüm ve en az 100 etkilenme olayının yaşandığı depremlerin listesi ve verileri incelendiğinde 34 depremin yaşandığı görülmektedir. Söz konusu depremlerin geniş bir coğrafyaya yayılım gösterdiği, milyonlarca insanın hayatında önemli etkiler bıraktığı ve yüzbinlerce insanın hayatını kaybetmesine sebebiyet verdiği görülmektedir. Öte yandan hem alt hem de üst yapılarda ciddi hasarlar bırakan depremler toplumsal travmalara ve ciddi ekonomik maliyetlere neden olmaktadır. Tüm bunlar, ülkenin afet yönetim süreciyle ilgili afetlere hazır ve dayanıklı toplum ve şehirler oluşturma mecburiyetini gözler önüne sermektedir.

1.3.5. Afet Yönetimi ve Afet Yönetim Süreci

Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü afet yönetimini “afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afet sonucunu doğuran olaylara zamanında, hızlı ve etkili olarak müdahale edilmesi ve afetten etkilenen topluluklar için daha güvenli ve gelişmiş yeni bir yaşam çevresi oluşturulabilmesi için toplumca yapılması gereken topyekûn bir mücadele süreci.” olarak açıklamıştır (AFAD 2014).

Erkal ve Değerliyurt (2009), insanların yaşadıkları çevrede meydana gelen doğal olaylardan haberdar olmaları, bunları nedenlerine kadar ayrıntısı ile tanımaları ve bu olayların tekrarı durumunda bunlardan hiç etkilenmeme veya en az oranda etkilenmelerine olanak tanıyan çalışmaların tümünün afet yönetimini oluşturduğunu aktarmışlardır. Toprak Karaman (2016) afet yönetimini riskli alan ve konuların tespiti; doğal, teknolojik, sosyal, beşeri, politik koşulların kontrolü; rasyonel plan, politika ve yöntemlerin geliştirilmesinin sağlanması; karar alıcı ve uygulayıcıların eğitimi dâhil, her detayın düşünülerek yönlendirilmesi; farkındalığın artırılması ve bir kültür olarak benimsetilmesi ile ilgili yönetimde planlamadan kontrole kadar olan süreci kapsayan, merkezinde kamu yönetiminin yer aldığı, disiplinler arası bir çalışma olarak aktarmıştır. Ergünay (2009) aynı kavramı afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılabilmesi için afete yol açabilecek tehlike ve risklerin iyi bilinmesini ve bu tehlike ve riskleri, olaylar olmadan önce önleyecek önlemlerin en akılcı yol ve yöntemlerle ortadan kaldırılmasını veya yol açabilecekleri olumsuz etkilerin azaltılmasını gerektiren topyekûn bir mücadele süreci olarak tanımlamıştır.

Bir afet olayını izleyen ve bir sonraki afete kadar birbirini takip eden afete müdahale, iyileştirme, yeniden inşa, zarar azaltma ve afete hazırlık aşamaların tümü afet yönetiminin evreleri olarak tanımlanmaktadır (AFAD 2014). Kahraman ve arkadaşları (2021), afet döngüsünün küresel olarak kabul gören sırasının afet öncesinde risk ve zarar azaltma ile hazırlık, afet anında acil durum müdahalesi, afet sonrasında ise müdahale, iyileştirme ve yeniden yapılanma olduğunu aktarmışlardır. Afet ve acil durumların sebep olduğu zararların önlenmesi için tehlike ve risklerin önceden tespitini, afet olmadan önce meydana gelebilecek zararları önleyecek veya en aza indirecek önlemlerin alınmasını, etkin müdahale ve koordinasyonun sağlanmasını ve afet sonrasında iyileştirme çalışmalarının bir bütünlük içerisinde yürütülmesini öngören bütünlüklü afet yönetim sisteminde afet döngüsü risk ve zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme olmak üzere dört evrede tanımlanmıştır (AFAD 2018).

Afet yönetimini ilk ve en önemli evresi olarak kabul edilen riskleri azaltma evresi; tehlikeli durumları ve bunların oluşturabileceği can, mal ve iş/hizmet kaybı riskini azaltılmasına veya tamamen ortadan kaldırılmasına yönelik, sürekliliği olan aktivite ve önlemlerden oluşan çalışmaların yürütüldüğü evredir (Kadioğlu 2011). Riski azaltmak veya ortadan kaldırmak için uzun vadeli önlemlere odaklandığından

diğer aşamalardan farklı olan risk azaltma aşamasında, tehlikelerin tamamen afetlere dönüşmesi engellenmeye veya afetler meydana geldiğinde etkileri azaltılmaya çalışılır (Dimersar Akademi 2018). Risk ve zarar azaltma safhasında yapısal ve yapısal olmayan önlemlerle doğal tehlikeler, çevresel bozulma ve teknolojik tehlikelerin olumsuz etkilerini sınırlamak için çalışmalar yürütülmektedir (Toprak Karaman 2016).

Afet ve risk yönetimin ikinci önemli evresi olarak belirlenen hazırlık evresi; tehlikenin insanlar için olumsuz etkiler doğurabilecek sonuçlarına karşı önlemler alarak zamanında, en uygun şekilde ve en etkili organizasyon ve yöntemler ile müdahale edebilmeye hazırlanmak üzere gerçekleştirilen faaliyetlerin yürütüldüğü evredir (Kadıoğlu 2011). Bir afetin meydana gelmesini önlemeye yönelik hafifletme faaliyetlerinin aksine hazırlık evresinde bir afet meydana geldiğinde yapılacak faaliyetler planlanır (Dimersar Akademi 2018). Olaylara yönelik tatbikat yaparak müdahale pratiklerinin geliştirilmesi, olası tepkilerin tespiti, durumun iyileştirilmesi için etkin eylemlerin planlanarak insan hayatı ve diğer hasar kaybı olasılıklarını minimum seviyeye düşürmek için örgütsel/kurumsal önlemlerin alınmasıyla ilgili olan hazırlık faaliyetleri; afet zararlarını minimize etmek amacıyla afet müdahale faaliyetlerini arttırmak ve kuruluşları ve bireyleri afet anındaki mukavemete hazırlamak amacındadır (Toprak Karaman 2016). Bu amaçla gerçekleştirilen planlama, organize etme, eğitim verme, diğer örgütler ve ilgili kuruluşlarla etkileşimi sağlama, kaynak envanteri oluşturma, kaynakların tahsisi, yerleştirme, planlama ve test etme gibi çalışmaları kapsamaktadır (Toprak Karaman 2016). Afetlere hazırlık aşaması, afetleri önleme ve afet zararlarını azaltmadan farklı olarak afetleri tahmin etmek, oluştukları zaman onlar ile baş ederek etkilerini azaltabilmek gibi afet öncesi gerekli kapasite geliştirme çalışmalarını içermektedir (Kadıoğlu 2011).

Afetin oluşumunu takip eden ve afetin oluşundan hemen sonra başlayarak afetin büyüklüğüne bağlı olarak birkaç saat, birkaç gün ila birkaç aylık bir süre içerisinde yapılan acil müdahale faaliyetleri afete müdahale evresini oluşturmaktadır (Kadıoğlu 2011). Müdahale aşaması; afetin meydana gelme olasılığını veya etkisini azaltmak için yürütülen çalışmalardan farklı olarak afetin gerçekleşmesinden hemen sonra gerçekleştirilen çalışmaları kapsamaktadır (Dimersar Akademi 2018). Bu aşamada yürütülen eylemlerle hayat kurtarmak, acıları hafifletmek ve ekonomik kayıpları azaltmak için acil yardım desteğini sağlamak, incinme ve zarar olasılığının

azaltmak, kurtarma operasyonlarını hızlı bir şekilde yürütmek ve sistemlerin yani gündelik hayatın normal işleyişine dönmesi için çabalamak hedeflenmektedir (Toprak Karaman 2016). Müdahale safhasında yapılan faaliyetler arasında; haber alma ve ulaşımın sağlanması, etkinin ve ihtiyaçların belirlenmesi, arama ve kurtarma faaliyetlerinin yürütülmesi, ilk yardımın sağlanması, yaşam hatlarının (alt yapı ihtiyaçlarının) işler hale getirilmesi, tahliyelerin sağlanması, geçici iskânların oluşturulması, yiyecek, içecek, giyecek ve yakacak temini, güvenlik, çevre sağlığı ve koruyucu hekimliğin oluşturulması, basın ve halkla ilişkiler yoluyla bilgilendirme faaliyetlerinin yürütülmesi, hasar tespit çalışmalarının yapılması ile tehlikeli yıkıntıların ve enkazların kaldırılması sayılabilir (Kadıoğlu 2011).

Afetin iyileştirme dönemi, konutların yeniden inşası, mal ve mülklerin yerine konulması, hizmet, ticaret ve üretimin başlaması ve altyapının yeniden inşa edilerek devreye alınması konularında karar verme ve uygulama çalışmalarını kapsayan, tüm insani ve fiziksel bileşenlerin tekrar yapılandırılarak afet öncesi durumlarına göre daha iyi bir seviyeye getirilmesi için atılması gereken tüm adımları içeren uzun bir süreçtir (Kadıoğlu 2011). Afetin iyileştirme dönemi; temel hizmetlerin eski haline getirilmesi, yaşamı kurtaran çalışmalar ile sağlık ve haberleşme kolaylıklarının sağlanması ve fiziki, sosyal ve ekonomik zararların giderilmesi amacıyla afet risk faktörlerinin azaltılması çabalarını kapsamaktadır (Toprak Karaman 2016). İyileşme aşamasının amacı, etkilenen bölgeyi eski haline getirmek iken bu aşamanın odak noktası müdahale aşamasından farklı olarak kurtarma çabaları ile acil ihtiyaçlar ele alındıktan sonra var olan sorunların nasıl çözüleceği ile ilgili olmasıdır ve iyileşme aşaması insan yaşamına yönelik acil tehdit ortadan kalktığına başlamaktadır (Dimersar Akademi 2018). Bu safhada yürütülen faaliyetlerin ana hedefi, afete uğramış toplulukların haberleşme, ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, eğitim, psikososyal destek, uzun süreli geçici iskân, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar gibi hayati ihtiyaçlarının minimum düzeyde karşılanabilmesi için gereken tüm çalışmaları yapmaktır (Ergünay 2008).

1.3.6. Türkiye’de Afet Yönetiminin Gelişimi

Türkiye’de afet yönetiminin yasal zeminini oluşturan afet mevzuatının meydana gelen her doğa kaynaklı olaydan sonra o olaya ilişkin özel bir yasa çıkarılmasıyla geliştirildiği ve daha çok afetlerden etkilenen insanlara yardım etmek

ve yaraları ivedilikle sarmak amacıyla müdahale ve yeniden inşa/iyileştirmeye yönelik tedbirlerin alınması çalışmalarına ağırlık verecek hükümleri içerdiği görülmektedir (Erkan 2010). Böylece afet yönetiminde zaman içerisinde dağınık ve çeşitli kuruluşlar eliyle yürütülmeye çalışılan bir yapı oluşmuştur (Erkan 2010). Nitekim geçmiş yıllarda Türkiye’de yaşanan olaylara bakıldığında afetlerle istenilen düzeyde etkin mücadele edilemediği ve afet risklerinin azaltılamadığı görülmekte; bu mücadelenin istenilen bir etkinlikte yürütülememesinin nedenleri arasında önleme, risk azaltma ve hazırlık çalışmalarına yeterince önem verilmemesi, afet konusunda benzer görevlere sahip birçok kurumun bulunması, bunlar arasında iyi bir işbirliği ile koordinasyonun sağlanamaması, yetki karmaşalarının yaşanması ve sosyoekonomik koşulların göz ardı edilmesi gibi faktörlerin olduğu bilinmektedir (Kalkınma Bakanlığı 2014).

Geleneksel Afet Yönetimi anlayışı çerçevesinde afet sonrası müdahale ve iyileştirme süreçlerine ağırlık verilen bu uzun zaman dilimi içerisinde 17 Ağustos 1999’da yaşanan Marmara Depremi Türkiye’nin afet müdahale sürecine ilişkin önemli bir kırılma anı olarak kabul edilen, ülkenin afet yönetim anlayışında köklü değişiklikler yapılması gerekliliğini ortaya koyan ve o güne değin yapılan tüm afet müdahale çalışmalarının sorgulanmasına neden olan bir milat olarak anılmaktadır. Nitekim Türkiye’nin afet yönetimine ilişkin tarihsel sürecine yönelik saptamalar 1999 Marmara Depremi ile başlayan süreci ayrı bir dönem olarak ele almaktadır. Uluğ (2014), ülkenin yaşadığı büyük ve önemli afetlerden biri olarak kayda geçen 1999 Marmara Depreminin yoğun nüfus ve sanayi alanlarına sahip metropol alanında yaşanması ve çok geniş bir alanı etkilemesi nedeniyle daha önce yaşanan afetlerden ayrı olarak değerlendirildiğini vurgulamış ve ülkede o güne kadar gelişen afet yönetim sistemi ve yapısının söz konusu afete müdahale sürecinde yeterli olmadığını ve işlevsiz kaldığını aktarmıştır.

1999 Marmara Depremi Kocaeli, Sakarya ve Yalova başta olmak üzere, İstanbul, Bolu, Bursa, Eskişehir ve Zonguldak’ta etkili olarak hissedilmiş, resmi kayıtlara göre 17480 kişi ölmüş, 43953 kişi yaralanmış, 505 kişi sakat kalmış, 213843 konut ve 30540 işyeri hasar görmüştür (Herdem 2011). Söz konusu depreme müdahale sürecinde deprem sonrası koordinasyon amaçlı kurulan ve afet sürecinde faaliyet gösteren geçici kurullar, asli görevi afete müdahale olan kurumlar, sadece bu olaya müdahale etmek için oluşturulan geçici yapılanmalar, geçici yapılanmalar

içinde uzun süre kalıcı olarak faaliyet göstermeye devam edenler ile silahlı kuvvetler, toplu konut başkanlığı, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları yer almıştır (Herdem 2011). Bu afette karşılaşılan ağır bilanço ile baş etmede yaşanan sorunlar, Türkiye afet yönetimi sisteminin yeniden sorgulanmaya başlanmasını ve yeni yasal düzenlemelerin yapılması gerekliliğini ortaya çıkarmış; bir milat olarak kabul edilen 1999 Depremleri sonrasında 38 kanun ve kanun hükmünde kararname, 28 kararname, 6 yönetmelik, 17 tebliğ ve 9 genelge yürürlüğe girmiştir (Özmen ve Özden 2013).

1999 depremlerinden sonra gerçekleştirilen düzenlemelerle afet yönetimindeki çok başlılık ve kurumlar arası yetki çatışmaları, tüm tarafların üzerinde hem fikir olduğu temel sorun alanlarından biri olmuş ancak buna rağmen depremden sonra gerçekleştirilen düzenlemelerle durum daha da karmaşık hale getirilmiştir (Erkan 2010). Öte yandan hukuksal ve yönetsel belgelerin büyük çoğunluğu afet sonrası iyileştirme ve yeniden yapım aşamalarını ilgilendiren konular üzerinde yoğunlaşmış ve önemli bir ihtiyaç olan bütüncül ve riske dayalı bir afet yönetim anlayışını destekleyecek hukuksal ve yönetsel değişiklikler yapılamamıştır (Özmen ve Özden 2013). Böylelikle Türkiye’de afet yönetimine ilişkin birden çok sorumlu kurum bulunması bazen önemli konuların sahipsiz kalmasına (risk yönetimi gibi) bazen de aynı konu üzerinde (acil durum müdahale gibi) birden çok kurumun müdahil olmasına neden olmuş; afet yönetim sürecinde kriz yönetimi anlayışının etkinliği devam etmiş fakat risk yönetimi mevcut yapı içerisinde yerini bulamamıştır (Erkan 2010).

Bu doğrultuda söz konusu tecrübeler eşliğinde yapılan afet yönetimini geliştirme çalışmalarının neticesinde afetlerle ilgili olarak görev yapan İçişleri Bakanlığına bağlı Sivil Savunma Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığına bağlı Afet İşleri Genel Müdürlüğü ve Başbakanlığa bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kapatılarak 2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile o dönem Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) kurularak yetki ve sorumluluklar tek bir çatı altında toplanmış, anayasa değişikliği sonrası ise Başkanlık 15 Temmuz 2018 tarihinde yayımlanan 4 Numaralı Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır (AFAD 2018).

Afet konusundaki anlayışı değiştirmek ve kurumsal yapılanmadaki sıkıntıları çözmek amacıyla AFAD'ın kurulumunun yasal zeminini oluşturan 5902 sayılı yasa; afetler ve acil durumlarla ilgili gerekli olan kamusal hizmetlerin etkin ve verimli bir şekilde ÷lke genelinde uygulanmasın sağlanması, afetlerin yönetilebilmesi için gereken tedbirlerin alınması, bütünleşik afet yönetiminin bileşenlerini oluşturan hazırlık, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirme çalışmalarının yapılması, afet yönetiminde diğer paydaşların bilgi ve kaynaklarından yararlanılması ve afet konusunda bütünc÷l bir yaklaşım uygulamalarının gerçekleştirilmesi gibi konuları içermekte ve afet yönetimi konusundaki politikalarının üretilmesi ile uygulanması konusunda aktif görevler tanımlamaktadır (Öztürk ve Tufan Emini 2021). Öte yandan yine aynı kanun ile afet ve acil durumlar ile sivil savunmaya ilişkin hizmetlerin ÷lke düzeyinde etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için gerekli önlemlerin alınması ile olayların meydana gelmesinden önce hazırlık ve zarar azaltma, olay sırasında yapılacak müdahale ve olay sonrasında gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmalarını yürüten kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması da afet yönetiminde düzenlenen hususlardandır (Özmen, Özden 2013).

AFAD (2018); kendisini afetlerin önlenmesi ve zararlarının azaltılması, afetlere müdahale edilmesi ve afet sonrasındaki iyileştirme çalışmalarının süratle tamamlanması amacıyla gereken faaliyetlerin planlanması, yönlendirilmesi, desteklenmesi, koordine edilmesi ve etkin uygulanması için ÷lkenin tüm kurum ve kuruluşları arasında işbirliğini sağlayan, esnek ve dinamik yapıda teşkil edilmiş bir kurum olarak tanımlamaktayken vizyonunu da afet ve acil durumlar ile ilgili çalışmalarda sürdürülebilir kalkınmayı esas alan risk odaklı, etkin, etkili ve güvenilir hizmet sunan uluslararası düzeyde model alınabilecek yönlendirici ve koordinatör bir kurum olmak olarak belirlemiştir.

Afet yönetimi yeni yapılanmasında tek sorumlu kurum olarak görev yapan AFAD uygulamalarında modern afet yönetimi anlayışına sahip yapılanma göze çarpmakta, bu noktada gerçekleştirilen uygulamalarda risk yönetime dair uygulamaların ön plana çıktığı gör÷lmekte, bütünleşik afet yönetiminin bileşenlerini yerine getirmekle görevli olmasının yanı sıra oluşturmuş olduğu politikalarda risk odaklı anlayış ve ÷lke düzeyinde bütünü ele alan bir yaklaşım sergilemeye çalıştığı bilinmektedir (Öztürk, Tufan Emini 2021). Nitekim AFAD (2018), Başkanlıklarının kurulmasıyla ve hedefledikleri vizyonlarıyla Türkiye'de yeni bir afet yönetim modeli

uygulamaya konulduğunu, getirilen bu model ile önceliğin kriz yönetiminden risk yönetimine verildiğini, Bütünleşik Afet Yönetimi Sistemi olarak adlandırılan bu modelle afet ve acil durumların sebep olduğu zararların önlenmesi için tehlike ve risklerin önceden tespitini, afet olmadan önce meydana gelebilecek zararları önleyecek veya en aza indirecek önlemlerin alınmasını, etkin müdahale ve koordinasyonun sağlanmasını ve afet sonrasında iyileştirme çalışmalarının bir bütünlük içerisinde yürütülmesinin imkânlı hale geldiğini belirtmektedir. AFAD'ın geçmiş afetlerde sorunlara sebep olan eski anlayış yerine modern afet yönetimi şeklinde ifade edilebilecek bu yeni yaklaşımı benimsemesi özellikle afet yönetiminin dört evresi olan; hazırlık, zarar azaltma çalışmaları, müdahale ve iyileştirme çalışma ve uygulamalarını bütünsel olarak ele alan bir anlayışa sahip olmasını, özellikle zarar azaltma ve hazırlık çalışmalarını ön plana çıkaran uygulamalar geliştirilmesini, etkin bir yönetim için paydaşların oluşturulmasını ve çoklu tehlike ve risk yaklaşımını taşıyan, zarar görebilirlik ve risk odaklı çalışmaların yürütülmesini imkânlı hale getirmiştir (Öztürk, Tufan Emîni 2021). Bilhassa AFAD'ın önemli uygulamalarından biri olarak anılan ve uygulamaya konmasıyla afet ve acil durumlara müdahalede yeni bir dönemin başladığı bildirilen Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) ile afet ve acil durumlara müdahalede daha hazır bir ülke vizyonu güdülmüştür (Öztürk, Tufan Emîni 2021).

Türkiye'de yaşanabilecek her tür ve ölçekteki afet ve acil durumlara etkin müdahale için görev alacak kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve gerçek kişileri kapsayacak ve entegre planlama yaklaşımı ve modüler yapısıyla afet sırasındaki operasyon risklerini en aza indirecek bir anlayışla kurgulanan TAMP'ın amacı; afet ve acil durumlara ilişkin müdahale çalışmalarında görev alacak çalışma grupları ile koordinasyon birimlerine ait rolleri ve sorumlulukları tanımlamak, afet öncesi, sırası ve sonrasındaki müdahale planlamasının temel prensiplerini belirlemek olarak açıklanmıştır (TAMP 2014). Bu doğrultuda hayat kurtarmak, kesintiye uğrayan hayatı ve faaliyetleri en kısa sürede normale döndürmek, müdahale çalışmalarını hızlı ve planlı bir şekilde gerçekleştirmek, afet bölgesinin ve çevresinin güvenliğini sağlamak, halk sağlığını korumak ve sürdürmek, mülkiyet, çevre ve kültürel mirası korumak, ekonomik ve sosyal kayıpları azaltmak ikincil afetleri önlemek ya da etkilerini azaltmak, halkı bilgilendirmek ve süreçle ilgili iletişimi

canlı tutmak ile kaynakların etkin kullanımını sağlamak TAMP'ın belirlenen hedefleridir (TAMP 2014).

Asgari hiyerarşi, azami etkinlik, olay türü ve boyutuna göre modüler yapıya sahip müdahale organizasyonunda TAMP; operasyon servisi, bilgi ve planlama servisi, lojistik ve bakım servisi, finans ve idari işler servisi olmak üzere dört servis ve yirmi beş çalışma grubuyla afetlere müdahale sürecini gerçekleştirmesini öngörmektedir (TAMP 2014).

II. BÖLÜM

2.YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli ve Deseni

Bu araştırma sosyal bilimlerde farklı ve ayrı bir araştırma alanı olarak görülen (Baki ve Gökçek 2012) karma yöntem modeline göre tasarlanmıştır. Karma yöntemli araştırmalar; hem sayısal hem de sözel verilerin bir arada kullanıldığı (Alkan, Şimşek ve Erbil; 2019), araştırmacıların nicel ya da nitel yöntemler arasında seçim yapmak yerine her iki yöntemi de bir arada kullanarak araştırmanın güvenilirliğini arttırmaya çalıştığı (Butgel Tunalı, Gözü ve Özen 2016) bir bakış açısıyla oluşturulmaktadır.

Leech ve Onwuegbuzie (2007: 267) karma yöntem araştırma desenlerinin bir tipolojisini sundukları makalelerinde; karma yöntem araştırmalarının tek bir çalışmada veya aynı temel fenomeni araştıran bir dizi çalışmada nicel ve nitel verilerin toplanmasını, analiz edilmesini ve yorumlanmasını içerdiğini ifade etmektedirler. Araştırmalarda karma yöntemin kullanılması, nitel veya nicel desenden farklı olarak araştırmalar için üçüncü bir seçeneği mümkün kılmaktadır (Leech ve Onwuegbuzie 2007). Epistemolojik temelini pragmatist felsefe geleneğinden edinen karma yöntemli araştırmalar; bu yaklaşımın temelinde yar alan anlaşmazlıkları çözme, pratik fayda sağlama ve çoğulculuğu destekleme gibi fikirlerin bilimsel araştırmalar için uyarlanmasıdır ve bu yöntemli araştırmaların mantığı pragmatizmin temel özellikleri üzerine kurgulanmaktadır (Johnson ve Onwuegbuzie 2004).

Bu araştırma esasen deprem deneyimi bulunan bireylerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeylerini belli değişkenler esasında incelemeye odaklanırken öte yandan bu bireylerin deprem deneyimine bağlı ortaya çıkan ihtiyaçlarını ve bu deneyime dayanan belirsizlik yaşantılarını belirlemeye çalışma amacının bir ürünü olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın bu gayesi konu ile ilgili bir yargıya varılabilmesi için hem nicel hem de nitel verilerin toplanmasını ve her iki veri türlerinin de birlikte analiz edilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluk çalışmanın karma yöntemle tasarlanmasının en önemli nedenidir.

Bununla birlikte araştırmanın belirtilen amacı, pratik deneyimlere dayalı teorik bir sonuç çıkararak mevcut politikaların afetlerin neden olduğu belirsizliğin insanlar üzerindeki etkisine bakışını sorgulamaya da dayanmaktadır. Bu sorgulama, karma araştırma yönteminin pragmatist yönüne bir atıf olarak değerlendirilebilir. Zira Johnson ve Onwuegbuzie (2004), pragmatist felsefenin özelliklerinde aktardıkları gibi pragmatist yaklaşım; dil, kültür ve insan kurumları ile öznel düşünceleri içeren, sosyal ve psikolojik dünyanın varlığını ve önemini tanıyan, eylemde, insan deneyiminin iç dünyasının gerçekliğine ve etkisine özel önem veren bir anlayışa sahiptir. Ayrıca pragmatizm, içinde yer aldığı çevreye, toplumsal anlamda uygulanabilir, pratiğe dönük ve çözüm odaklı politikalar sunabilen bir felsefi yaklaşım olma vasfıyla da öne çıkmaktadır (Öztürk 2015)

Baki ve Gökçek (2012), Türkçe literatüre karma yöntem araştırmacıları için bir yol haritası olarak hazırladıkları çalışmalarında karma yöntem araştırma desenlerinin esas olarak 4 ayrı tipoloji modeli üzerinden yürütüldüğünü bildirmektedirler. Bu tipolojiler Creswell (2003), Morse (2003), Johnson ve Onwuegbuzie (2004) ve Leech ve Onwuegbuzie (2007) tarafından terminolojiye kazandırılmıştır (Baki, Gökçek 2012). Her bir araştırmacı sosyal bilimler için yeni gelişen ve gittikçe popülerlik kazanan karma araştırma yönteminin çeşitli araştırmacılar tarafından nasıl ele alındığı ve hangi desenlerle kurgulandığı yönünde giriştikleri sorgulamalarda bu yöntemin tipolojilerine bir formülasyon geliştirmişlerdir (Baki, Gökçek 2012).

Söz konusu tipolojilerden Leech ve Onwuegbuzie (2007) tarafından ortaya konulan desende; araştırma verilerinin karıştırılma düzeyi (kısmen karma veya tam karma), verilerin toplanmasındaki zaman yönelimi (eşzamanlı veya sıralı) ve verilerin araştırma için önemi (eşit statülü veya baskın statülü) özellikleri esas alınmış ve karma araştırma yöntemleri için 8 ayrı desen önerilmiştir. Bu araştırma desenlerinden “F3: Tamamen Karma, Sıralı, Eşit Statülü Tasarım” olarak isimlendirilen desende; araştırma sürecinin bir ve birden fazla aşamasında nicel ve nitel yöntemlerle sıralı bir şekilde veriler toplanır ve bu veriler araştırma için eşit öneme sahiptir (Leech, Onwuegbuzie, 2007). Öte yandan bu araştırmanın tamamen karma desene sahip olması için araştırma hedefi, veri türü ve analizleri, analiz türü ve çıkarım türü başlıklarının her birinde hem nicel hem de nitel teknikleri içermesi beklenmektedir (Leech, Onwuegbuzie 2007).

Bununla birlikte Cresweel (2003) tarafından ortaya konan tipolojide, araştırma verilerinin toplanmasının sıralı mı eş zamanlı mı olarak gerçekleştiği ve bu verilerin yorumlanmasında nasıl bir bakış açısının kullanıldığı (sıralı desenler için: açıklayıcı, araştırıcı ve dönüşümsel; eşzamanlı desenler için: üçgenleme, iç içe geçmiş ve dönüşümsel) odak alınmıştır (Baki, Gökçek 2012). Creswell (2003)'in "Sıralı Dönüşümsel Tasarım" olarak isimlendirdiği tipolojide, önce nicel verilerin sonra nitel verilerin toplanarak analiz edildiği (veya tam tersi), her iki veri türünün araştırma bulguları için eşit öneme sahip olduğu ya da birinin diğerine göre öncelikli olduğu bir model sunulmuştur (Baki, Gökçek 2012). Her iki veri setinin analizlerinin genellikle araştırmanın yorumlandığı tartışma kısmında birleştirildiği bu tipolojide, geniş çaplı veya alternatif bakış açılarına imkân verme, araştırmaya katılanları destekleme ve çalışılan olguyu daha iyi anlamayı sağlama olanakları mevcuttur (Baki, Gökçek 2012).

Karma yöntemle tasarlanan bu araştırma Leech ve Onwuegbuzie (2007)'in "Tamamen Karma, Sıralı, Eşit Statülü Tasarım"ı ile Creswell (2003)'in "Sıralı Dönüşümsel Tasarım"ının ortak özellikleri esas alınarak tipolojisini oluşturmuştur. Buna göre araştırmanın nicel ve nitel verileri ayrı zamanlarda sırayla toplanmıştır. Söz konusu araştırma; deprem deneyimi yaşayan bireylerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeylerinin belirlenmesi başlangıç noktasından hareket ettiği için zamanlama sırasında öncelik nicel verilerin toplanmasına ve analiz edilmesine verilmiştir. Nicel verilerin toplanması ve analizinin bitirilmesinin ardından nitel verilerin toplanmasına ve analiz edilmesine geçilmiştir. Araştırmanın nitel verileri, araştırmanın nitel görüşmelerine dâhil olma kriterini karşılayan kişilerle gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın nitel yönü esas itibarıyla deprem deneyimi bulunan bireylerin belirsizlik yaşantılarının belirlenmesi ve bunların somut olarak ortaya konması hedefindedir. Bu noktada araştırmanın nicel safhası ve nitel safhasının amaçları birbirinden ayrılmaktadır. Bu da her iki veri setinin araştırma için eşit öneme sahip olduğunu göstermektedir.

2.2. Çalışma Grubu (Çalışma Evreni ve Örneklemi)

Belirsizliğe karşı tahammülsüzlüğün deprem yaşantısı bağlamında irdeleneceği bu araştırmanın evrenini Türkiye'de deprem deneyimi olan bireyler oluşturmaktadır. Türkiye coğrafyasındaki hasar, yıkım ve kayıplara yol açan çok

sayıda depremin yaşandığı göz önünde bulundurulduğunda deprem deneyimleyen kişi sayısının sadece büyüklüğü tahmin edilmekte, bununla birlikte yapılan araştırmalarda evrenin büyüklüğüne ait net bir sayısal veri elde edilememektedir. Kaldı ki bilimsel araştırmalarda tüm evrenden veri toplamak çoğunlukla maliyet, zaman ve işgücü gibi nedenlerle olanaklı değildir (Şimşek 2012). Bu noktada evrenin soyut ve aşırı büyük olduğu durumlarda araştırmacının evreni belirli ölçütlere göre sınıflandırması ve böylelikle araştırmanın amaçları doğrultusunda evreni daraltarak bir çalışma evreni oluşturması beklenir (Şimşek 2012). Terminolojinin sunduğu bu rıza, bu araştırmanın nicel safhasında kolaylı örneklem, nitel safhasında ise amaçlı örneklem maksimum çeşitlilik tekniğinin kullanılmasına olanak vermiştir.

Kolaylı örneklem tekniği araştırmacıların çalışma grubunu kolaylıkla ulaşabileceği kişilerden oluşturmasını sağlamakta (Yıldız 2017), bu örnekleme tekniğinde araştırmacı yakınında ve ulaşabilir kişilerle araştırmasını yürütmektedir (Şimşek 2012). Araştırmacının erişmesi kolay ve tanıdığı bir örneklem üzerinde çalışması araştırmaya hız ve pratiklik kazandırmaktadır (Yıldırım, Şimşek 2011). Bu araştırmanın nicel safhası deprem deneyimi bulunan kişilerin belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeyleri ve bunun farklı değişkenler açısından incelenmesi amacını gütmektedir. Bu amaç doğrultusunda çalışma grubu kolaylı örneklem tekniğiyle 24 Ocak 2020 Elâzığ depremini deneyimlemiş, hâlihazırda Elazığ'da ikamet eden veya Elazığ'da yaşana deprem sonrası kiracı ya da ev sahibi olarak bir mülkiyete ye da kurulan geçici konaklama merkezlerinde bulunan konteynerlerde barınmalarını sürdüren kişilerden seçilmiştir.

Araştırmanın nitel safhasında ise amaçlı örneklem türünün bir alt grubu olan maksimum çeşitlilik örneklem tekniği ile çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmanın bu ikinci aşamasındaki temel amaç deprem deneyimi olan bireylerin depreme bağlı ortaya çıkan ihtiyaçlarının ve yaşadıkları belirsizlik deneyimlerinin derinlemesine incelenmesi ve bu bağlamda insan deneyimlerden hareketle mevcut politikalara bir bakış sunulmasıdır.

2.2.1. Dahil Edilme Kriterleri

Maksimum araştırmanın nitel safhasında çalışma grubu oluşturulurken belli şartların yerine getirilmesi yani dâhil etme kriterlerinin belirlenmesi gerekli hale gelmiştir

Söz konusu dâhil etme kriterlerinin ilkinin araştırmanın nicel safhasına katılan ve araştırmanın nitel safhasına katılmaya gönüllü olan katılımcıların hâlihazırda konakladıkları yer oluşturmaktadır. Hâlihazırda yaşanan yerin ilk dâhil edilme kriteri olarak belirlenmesi araştırmacının saha deneyimine dayanan mesleki gözlemleri neticesinde yaşanan afetin etkilerini görece daha hafif hissedildiği ve günlük rutinlerini daha kısa zamanda kazandıklarını düşünülen kiracı ya da ev sahibi olarak bir evde yaşayan katılımcılar ile afetin etkilerinin hâlihazırda hissedilmeye devam edildiği ve günlük rutinlerini oluştursalar dahi kalıcı barınma sorunlarının devam ettiği geçici konaklama merkezinde bulunan konteynerlerde yaşayan iki grubun afete dayalı belirsizlik deneyimlerinin ortaklaştığı ya da farklılaştığı noktaların tespiti güdülenmesiyle tercih edilmiştir.

Dâhil edilme kriterlerinin ikinci ve üçüncü seçeneği araştırmanın nicel safhasında deprem deneyimi bulunan bireylerin belirlenen belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin hangi sosyodemografik değişkenler üzerinden anlamlı olarak farklılaştığı odağından hareketle oluşturulmuş ve buna göre katılımcıların medeni durumları ve öğrenim durumları esas alınmıştır.

Son kerte de söz konusu araştırmanın dâhil etme kriterleri açıklanan nedenlere bağlı olarak katılımcıların hâlihazırda yaşadıkları yer (iki kategori: konteyner ya da ev), katılımcıların medeni durumları (iki kategori: bekâr ya da evli) ve katılımcıların öğrenim durumları (üç kategori: ilköğrenim mezunu, lise mezunu ya da yükseköğrenim mezunu) üzerinden belirlenmiş ve kullanılan örneklem seçme yöntemine dayanarak kriterlerin kategorileri sentezlenerek temsiliyetleri şu şekilde belirlenmiştir.

- * 1. Katılımcı: İlköğrenim mezunu, bekâr, konteynerde yaşayan
- * 2. Katılımcı: İlköğrenim mezunu, bekâr, evde yaşayan
- * 3. Katılımcı: İlköğrenim mezunu, evli, konteynerde yaşayan
- * 4. Katılımcı: İlköğrenim mezunu, evli, evde yaşayan
- * 5. Katılımcı: Lise mezunu, bekâr, konteynerde yaşayan
- * 6. Katılımcı: Lise mezunu, bekâr, evde yaşayan
- * 7. Katılımcı: Lise mezunu, evli, konteynerde yaşayan
- * 8. Katılımcı: Lise mezunu, evli, evde yaşayan
- * 9. Katılımcı: Yükseköğrenim mezunu, bekâr, konteynerde yaşayan

- * 10. Katılımcı: Yükseköğrenim mezunu, bekâr, evde yaşayan
- * 11. Katılımcı: Yükseköğrenim mezunu, evli, konteynerde yaşayan
- * 12. Katılımcı: Yükseköğrenim mezunu, evli, konteynerde yaşayan

Nihai olarak yukarıda açıklanan teknikler kullanılarak araştırmanın nicel safhasında 404 katılımcı, nitel safhasına ise 12 katılımcı dâhil edilerek araştırmanın çalışma grubu oluşturulmuştur.

2.3. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Karma yöntemle tasarlanan bu araştırmanın nicel ve nitel safhalarında birbirinden farklı veri toplama araçlarına başvurulmuştur. Nitekim araştırma terminolojisi nicel ve nitel veri toplama araçlarını birbirinden ayırmaktadır. Araştırmanın nicel safhasında kullanılan veri toplama araçları araştırmacı tarafından hazırlanmış yapılandırılmış anket formu ve geçerlilik güvenirlik çalışması yapılmış ölçek formu iken; nitel safhasında kullanılacak veri toplama aracı yarı yapılandırılmış görüşme tekniğidir.

Bu araştırmanın nicel safhasından deprem deneyimi bulunan kişilerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin belirlenmesi ve bu düzeyleri etkileyen faktörlerin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda oluşturulan alt amaçlara göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin sosyodemografik değişkenlere ve dahi deprem deneyimini odak alan farklı yaşantı değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı, farklılaşıyorsa da bu farklılığın istatistiki bir anlam ifade edip etmediği belirlenecektir.

Söz konusu değişkenlere ait bulguların elde edilmesi amacıyla araştırmacı tarafından ilk olarak sosyodemografik değişkenlere ait yapılandırılmış bir anket formu oluşturulmuştur. Söz konusu anket formunda yer alan sosyodemografik değişkenler belirsizliğe tahammülsüzlük konusunda ülkemizde daha önce gerçekleştirilen lisansüstü tez çalışmalarında kullanılan sosyodemografik bilgilerden refere edilerek meydana getirilmiştir. Buna göre söz konusu anket formunda katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, öğrenim durumları, medeni durumları, çocuk sahibi olup olmama durumları, çalışma durumları, gelir düzeyleri, hane içerisinde kaç kişi yaşadıkları ve hâlihazırda yaşadıkları yer sorularına cevap alınmıştır.

Araştırmanın nicel safhasında kullanılacak diğer bir yapılandırılmış anket formu ise kişilerin deprem deneyimine bağlı çeşitli yaşantılarını belirlemek için hazırlanmıştır. Bu forma göre kişilerin deprem özelinde yaşadıkları farklı deneyimlerin neler olduğu saptanmıştır. Söz konusu anket formunda katılımcıların; depremin sebep olduğu herhangi bir ekonomik kayıp yaşayıp yaşamadıkları, depremin sebep olduğu herhangi bir fiziksel kayıp yaşayıp yaşamadıkları, depremde herhangi bir yakınlarını kaybedip kaybetmedikleri, depremde herhangi bir yakınlarının yaralanıp yaralanmadığı, depremde oturdukları evin hasar durumunun ne olduğu, depremde oturdukları eve yıkım kararı verilip verilmediği, deprem sonrası uygulanan hak sahipliğinden yararlanıp yararlanmadıkları, deprem sonrası kamu ya da sivil toplum kaynaklı ayni ve nakdi yardımları yeterli görüp görmedikleri, deprem sonrası yürütülen psikososyal destek hizmetlerinden yararlanıp yararlanmama durumları, deprem sonrasında doğru bilgilere erişip erişemedikleri, deprem sonrasında hangi temel ihtiyaçlarının ortaya çıktığı, deprem sonrasında ortaya çıkan ihtiyaçların ne düzeyde karşılandığı, deprem sonrasında ortaya çıkan ihtiyaçları hangi kaynaklarla karşıladıkları, deprem sonrası hayatlarıyla ilgili yaşadıkları belirsizlik düzeylerini nasıl tanımladıkları, deprem sonrasında hangi temel ihtiyaçlara dair belirsizlik yaşadıkları konularına dair sorulara cevap aranmıştır.

Araştırmanın nicel safhasında son olarak geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş ve kişilerin belirsizliğe karşı tahammülsüz düzeylerini ölçen “Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Freeston, Rhéaume, Letarte, Dugas ve Ladouceur (1994), tarafından Fransızca olarak hazırlanan ölçek, Buhr ve Dugas (2002) tarafından İngilizce’ye uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi ise Sarı ve Dağ (2009) tarafından İngilizce versiyonu üzerinden gerçekleştirilmiştir. 26 maddeden oluşan likert tipi ölçekte, maddeler bir (1) ila beş (5) arasında (1: Bana hiç uygun değil, 5: Bana tamamen uygun) puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük toplam puan 26 iken en yüksek toplam puan 130’dur. Sarı ve Dağ (2009) ölçeğin faktör analizinde beş alt boyuttan oluştuğunu ileri sürmüşler fakat beşinci boyut tek bir maddeden (10. madde) oluştuğu için ilgili maddenin ölçekten çıkarıldığını bildirmişlerdir. Buna göre ölçek dört ayrı alt faktörden oluşmakta, bu alt faktörler “belirsizlik stres verici ve üzücüdür”, “belirsizlikle ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri”, “geleceği bilmemek rahatsız edicidir” ve “belirsizlik eyleme

geçmemi engelliyor” olarak isimlendirilmiştir (Sarı ve Dağ 2009). Ölçek toplam puanda çalışmakta olup alt boyutlardaki yüksek puan, belirsizliğe karşı tahammülsüzlüğün yüksekliğini bildirmektedir. Ölçeğin İngilizce versiyonunda Buhr ve Dugas (2002) tarafından iç tutarlılık katsayısı 0,94 hesaplanırken, Sarı ve Dağ (2009) tarafından uyarlanan Türkçe versiyonundan iç tutarlılık katsayısını 0,79 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt faktörleri için iç tutarlılık katsayıları ise “belirsizlik stres verici ve üzücüdür” alt faktörüne göre 0,88, “belirsizlikle ilgili olumsuz benlik değerlendirmeleri” alt faktörüne göre 0,79, “geleceği bilmemek rahatsız edicidir” alt faktörüne göre 0,79 ve son olarak “belirsizlik eyleme geçmemi engelliyor” alt faktörüne göre 0,79 olarak saptanmıştır.

Bu araştırmanın nitel safhasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırmada da seçilen veri toplama aracına uygun olarak yarı yapılandırılmış bir görüşme formu geliştirilmiştir. Geliştirilen görüşme formunda katılımcılardan yanıtlamaları beklenen araştırmacının bilhassa değinmek istediği konulara ilişkin genel başlıklar altında sorular sorulmuştur. Bu amaçla yarı yapılandırılmış görüşme formunda halihazırda evde yaşayanlar için 3, halihazırda konteynerde yaşayanlar için 4 ayrı konu başlığı belirlenmiştir. Her konu başlığında konu ile ilgili derinlemesine yanıt alınmak istenen çeşitli sorular oluşturulmuştur. Söz konusu formda;

Deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan ihtiyaçlar konu başlığı altında; “Yaşanılan depremin ardından hangi ihtiyaçlarınız ortaya çıktı? Ortaya çıkan ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız? İhtiyaçlarınızın ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde neler hissettiniz?” sorularına,

Deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizlikler konu başlığı altında; “Yaşanılan depremin ardından en çok hangi konularda belirsizlikler yaşadınız? Bu belirsizlikleri deneyimleme sürecinde sizlere hangi duygular ve hisler eşlik etti? Söz konusu belirsizlikleri giderdiyseniz gidermede nasıl bir yol izlediniz?” sorularına,

Geçici konaklama merkezindeki yaşam deneyimleri konu başlığı altında; “Geçici konaklama merkezinde yaşam koşullarınızı nasıl değerlendirirsiniz? Geçici konaklama merkezinde konaklamaya başlamakla beraber yaşadığınız belirsizlikler nelerdir?” sorularına,

Afete müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve afete müdahale sürecine ilişkin tavsiyeler konu başlığı altında; “Deprem bölgesine aktarılan kaynaklar ve kaynakların dağıtımı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Elâzığ depremine yönelik yürütülen afet müdahalesini nasıl değerlendirirsiniz? Afete müdahale sürecinde yerel ve merkezi yönetim tarafından yapılan bilgilendirmelere erişiminiz ne düzeydeydi? Afet müdahalesinde geliştirilmesini beklediğiniz konular nelerdir? Olası bir başka afete müdahalede uygulayıcılara dair tavsiyeleriniz nelerdir?” sorularına katılımcıların derinlemesine görüş ve düşüncelerini yansıtabilecekleri cevaplar aranmıştır.

Karma yöntemin sıralı deseniyle yürütülen bu araştırmada öncelikle nicel veriler toplanmış, nicel verilerin analizleri tamamlandıktan sonra nitel verilerin toplanma süreci başlanmıştır. Araştırmanın verileri toplanmadan önce Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kuruluna başvurularak araştırmanın etik izin belgesi alınmıştır. Etik izin belgesi iş ve işlemleri tamamlandıktan sonra söz konusu çalışmanın Geçici Konaklama Merkezinde bulunan yurttaşlarla aynı alan içerisinde yürütülmesi için Elâzığ Valiliğinden onay alınmıştır. Araştırmada kullanılacak ölçek için ölçeğin Türkçe’ye uyarlamasını yapan yazarlardan ilk yazar ile iletişime geçilmiş ve ölçeğin mevcut araştırmada kullanılması izni alınmıştır. Söz konusu izinlerin alınmasıyla beraber araştırmanın veri toplama süreci başlamıştır.

Araştırmanın nicel safhasının Geçici Konaklama Merkezlerinde yürütülmesi 2021 yılının Eylül ve Aralık ayları arasında söz konusu alanda yaşayan kişilerden araştırmaya katılmaya gönüllü olan kişilerle araştırmacı tarafından birebir anket uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Söz konusu alanlarda araştırmacı tarafından saha taraması şeklinde yürütülen çalışmada alanlarda bulunan her konteynerde yaşayan aileler ile ön görüşme gerçekleştirilmiş ve yapılan ön görüşme sonrası araştırmaya katılım sağlamak isteyen 203 kişi ile anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın Geçici Konaklama Merkezleri dışındaki kişilerle yürütülmesi 2021 yılının Aralık ayı ve 2022 yılının Ocak ayında gerçekleştirilmiştir. Söz konusu dönemde dünya genelinde yaşanan pandemi nedeniyle ülkedeki vaka sayılarındaki artıştan dolayı veriler çevrimiçi olarak toplanmıştır. Çevrimiçi veri toplama olanağı sunan Google Forms internet sitesinden araştırma kullanılacak veri toplama araçları birleştirilerek çalışmanın anket formu oluşturulmuştur. Oluşturulan anket formu

araştırmanın örneklem seçme tekniğine uygun olarak araştırmacının yakınında ve ulaşabildiği kişilere mesaj ve elektronik posta yoluyla iletilmiştir. Söz konusu anket formu 01.12.2021 – 15.01.2022 tarihleri arasında katılımcıların cevaplarına açık tutulmuş, hedeflenen katılımcı sayısına ulaşılmasıyla anket formu cevap alımına kapatılmış ve 201 kişiden veri toplanmıştır.

Araştırmanın nitel safhasının yürütülmesine nicel verilerin analizlerinin gerçekleşmesinden sonra başlanmıştır. Nicel verilerin analiz edilmesinin ardından araştırmanın nitel safhasına katılmaya gönüllülük bildiren kişilerin dâhil etme kriterlerine uygun olan katılımcılardan 1 asil ve 1 yedek temsilci olacak şekilde belirlenmiştir. Bu işlemin ardından katılımcıların iletişim kanallarıyla (elektronik posta veya telefon numarası) irtibata geçilmiş, nitel görüşme için gün belirlenmiştir. Belirlenen günde temsilcilerin uygunluğu ve çalışmaya katılmaya rıza gösterme durumlarına göre asil veya yedek temsilcilerle görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeden önce katılımcılarla aydınlatıcı onam paylaşılmış, görüşme sırasında ses kaydının alınacağı konusunda bilgilendirme yapılmış ve bu konuda rıza alınmıştır. Araştırmanın nitel verilerinin toplandığı görüşmeler 2022 yılının Şubat ayında birebir mülakat veya çevrimiçi görüşme şeklinde toplanmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Karma yöntemin sıralı deseniyle tasarlanan bu çalışmada öncelikle nicel verilerin analizi, peşi sıra nitel verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Nicel verilerin analizinde IBM SPSS 26 istatistik paket programının, nitel verilerin analizinde ise Maxquada 2022.4 programı kullanılmıştır.

Araştırmanın nicel verilerine yönelik hangi analiz tekniklerinin kullanılacağı toplanan verilerin normallik testi sonucu elde edilen basıklık-çarpıklık değerlerinin belirlenmesiyle seçilmiştir. Araştırmanın nicel verilerinin basıklık ve çarpıklık test sonucu Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Araştırma verilerinin basıklık ve çarpıklık testi

	Değer	Standart Hata
Çarpıklık (Sekewness)	-,348	,124
Basıklık (Kurtosis)	-,493	,247

Tablo 1’de görüldüğü üzere söz konusu araştırmanın verilerinin basıklık ve çarpıklık değerleri -1 ila +1 olarak hesaplanmıştır. Büyüköztürk (2019), çarpıklık katsayısının -1 ila +1 arasında olmasının verilerin normal dağılımından önemli bir sapma göstermediği şeklinde yorumlanabileceğini belirtmektedir. Buradan hareketle araştırma verilerin normallik ölçütlerini karşıladığı sonucuna ulaşarak araştırmanın amaçlarına uygun olarak verilerin analizinde betimsel analizler için frekans testi, farklılıkların belirlenmesi için bağımsız gruplar t testi ve anova testi uygulanmıştır.

Araştırmanın nitel verileri ise içerik analizi yöntemiyle tümdengelim tekniği ile yorumlanmıştır. Tümdengelim tekniğinin doğasına uygun olarak bu araştırmanın nitel verileri analiz edilirken öncelikle temalar ve temalara ait kategoriler belirlenmiş, her katılımcıyla yapılan mülakatlarda elde edilen veriler söz konu kategorilere pay edilmiş ve kategoriler ilgili temalarla eşleştirilmiştir. Sonrasında her temanın ayrı kategorilerinde yer alan veriler kodlanarak her kategori için kod setleri oluşturulmuştur. Bazı kod setlerinde katılımcı görüşleri iki zıt görüşü yansıttığı için söz konusu zıt görüşler ayrı alt kodlar halinde ele alınmıştır. Yapılan analiz işlemi sonucu bu araştırmanın nitel verileri 4 tema, 13 kategori, 94 kod ve 43 alt kod şeklinde ayrıştırılarak içerik analizine tabi tutulmuştur.

III. BÖLÜM

3.BULGULAR

Karma yöntem paradigmasıyla yürütülen bu araştırmanın nicel safhasında ve nitel safhasında elde edilen bulgular ayrı başlıklar altında işlenmiştir.

3.1. Nicel Bulgular

Söz konusu araştırmanın nicel bulguları; katılımcıların tanımlayıcı bilgilerinin yer aldığı tanımlayıcı bulgular ve katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerine dair farklılıkların test edildiği işlemsel bulgular başlıkları altında sunulmuştur.

3.1.1. Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların sosyodemografik bilgileri, depreme bağlı yaşantıları, deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçları ve deprem sonrası yaşadıkları belirsizlik durumlarına dair veriler bu başlık altında ele alınmıştır.

3.1.1.1. Katılımcıların Sosyodemografik Bilgileri

Araştırmaya katılan katılımcıların cinsiyetleri, medeni durumları, yaş aralıkları, gelir getirici bir işte çalışma durumları, gelir durumları, öğrenim durumları, çocuk sahibi olma durumları ve hâlihazırda yaşadıkları yere dair bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2: Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

	Kategoriler	n (404)	%
Cinsiyet	Kadın	244	60,4
	Erkek	160	39,6
Medeni durum	Evli	250	61,9
	Bekâr	154	38,1
Yaş	18-30 yaş arası	123	30,4
	31-59 yaş arası	248	61,4
	60 yaş ve üstü	33	8,2
Gelir getirici bir işte çalışma durumu	Gelir getirici bir işte hiç çalışmayan	120	29,7
	Gelir getirici bir işte şuan çalışmayan	69	17,1
	Gelir getirici bir işte çalışan	195	48,3
	Emekli olan	20	5,0
Gelir durumu	Asgari ücretin altı (<2800 TL)	127	31,4
	Asgari ücrete denk (=2800 TL)	60	14,9
	Asgari ücret üstü (>2800 TL)	217	53,7
Öğrenim durumu	İlköğretim mezunu	165	40,8
	Lise mezunu	77	19,1
	Yükseköğrenim mezunu	162	40,1
Çocuk sahibi olma durumu	Çocuk sahibi	261	64,6
	Çocuk sahibi değil	143	35,4
Halihazırda yaşadıkları yer durumu	Geçici konaklama merkezinde	203	50,2
	konteynerde yaşayan		
	Kiracı ya da ev sahibi olarak bir evde yaşayan	201	49,8

Tablo 2’de de görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların %60,4’ü kadın, %39,6’sı erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcıların %61,9’unun medeni durumu evli, %38,1’inin medeni durumu ise bekârdır. 18-30 yaş aralığındaki katılımcı oranı %30,4, 31-59 yaş aralığında %61,4 ve 60 yaş ve üstü yaşlarındaki katılımcı oranı %8,2’dir. Katılımcıların %29,7’si gelir getirici bir işte hiç çalışmadığını, %17,1’i gelir getirici bir işte şuan çalışmadığını, %48,3’ü gelir getirici bir işte çalıştığını, %5’i ise emekli olduğunu belirtmiştir. Hâlihazırda gelir durumları asgari ücretin altında olduğunu belirten katılımcı oranı %31,4 iken, katılımcıların %14,9’unun gelir durumunu asgari ücrete denk, %53,7’si gelir durumunu ise asgari ücretinin üstünde olarak bildirmiştir. Katılımcıların %40,8’i ilköğretim mezunu, %19,1’i lise mezunu, %40,1’i ise yükseköğrenim mezunu olduğunu; %64,6’sı çocuk sahibi iken %35,4’ü çocuk sahibi olmadığını ve son olarak %50,2’si hâlihazırda yaşamlarını geçici konaklama merkezinde bulunan konteynerlerde, %49,8’i ise hâlihazırda kiracı ya da ev sahibi olarak bir evde yaşadıklarını aktarmışlardır.

3.1.1.2. Katılımcıların Depreme Dair Yaşantıları

Araştırmaya katılan katılımcıların deprem yaşantısına bağlı deneyimledikleri yaşam olayları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 3: Katılımcıların Deprem Yaşantısına Bağlı Deneyimledikleri Yaşam Olayları

Olaylar	Kategoriler	n (404)	%
Ekonomik kayıp yaşama durumu	Evet	121	30,0
	Hayır	283	70,0
Fiziksel kayıp yaşama durumu	Evet	234	57,9
	Hayır	170	42,1
Herhangi bir yakınını kaybetme durumu	Evet	34	8,4
	Hayır	370	91,6
Deprem öncesi oturdukları evin mülkiyet durumu	Kiracı	197	48,8
	Ev sahibi	207	51,2
Evin hasar durumu	Hasarsız	107	26,5
	Az hasarlı	45	11,1
	Orta hasarlı	54	13,4
	Ağır hasarlı	194	48,0
	Acil yıkım kararı	4	1,0
Yıkım kararı verilme durumu	Evet	211	52,2
	Hayır	193	47,8
Deprem sonrası hak sahipliği uygulamasından yararlanmaları durumu	Evet	82	20,3
	Hayır	322	79,7
Kamu kaynaklarından yararlanma durumu	Evet	232	57,4
	Hayır	172	42,6
Sivil toplum kaynaklarından yararlanma durumu	Evet	173	42,8
	Hayır	231	57,2
Gönüllü kaynaklarından yararlanma durumu	Evet	74	18,3
	Hayır	330	81,7
Yardımları yeterli bulma durumu	Evet	221	54,7
	Hayır	183	45,3
Psiko-sosyal yardım hizmetlerinden yararlanma durumu	Evet	153	37,9
	Hayır	251	62,1
Deprem sonrası afete müdahale ve afet yönetim süreciyle ilgili doğru bilgilere ulaşmaları durumu	Evet	176	43,6
	Hayır	228	56,4

Tablo 3'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcılardan %30'u depremin sebep olduğu ekonomik bir kayıp yaşadıklarını bildirirken %70'i depremin sebep olduğu ekonomik bir kayıp yaşamadıklarını aktarmışlardır. Katılımcıların %57,9'u depremin sebep olduğu fiziksel bir kayıp yaşadıklarını bildirirken %42,1'i depremin sebep olduğu fiziksel bir kayıp yaşamadıklarını belirtmişlerdir. 34 kişi depremle birlikte herhangi bir yakınını kaybettiğini, 56 kişi depremle birlikte

herhangi bir yakınının yaralandığını aktarmıştır. Katılımcıların %48,8'i deprem öncesi kiracı olarak bir evde oturduklarını, %51,2'si ise deprem öncesi ev sahibi olarak bir evde oturduklarını beyan etmiştir. Katılımcıların %26,5'inin yaşanan depremde evi hasarsız, %11,1'inin evinin hasar durumu az hasarlı, %13,4'ünün evin hasar durumu orta hasarlı, %48'inin evinin hasar durumu ağır hasarlı olarak tespit edildiği, %1'inin evine deprem sonrası acil yıkım kararı verildiği bildirilmiştir. Öte yandan katılımcıların %52,2'sinin deprem sonrası oturdukları eve yıkım kararı verilmişken, %47,8'inin deprem sonrası oturdukları eve yıkım kararı verilmediği; %20,3'ü deprem sonrası hak sahipliği uygulamasından yararlanırken, %79,7'si deprem sonrası hak sahipliği uygulamasından yararlanmadığı aktarılmıştır. Katılımcıların %57,4'ü kamu kaynaklı yardımlardan yararlandığını, %42,6'sı kamu kaynakları yardımlardan yararlanmadığını; %42,8'i sivil toplum kuruluşları kaynaklı yardımlardan yararlandığını, %57,2'si sivil toplum kaynaklı yardımlardan yararlanmadığını; %18,3'ü gönüllüler kaynaklı yardımlarından yararlandığını, %81,7'si gönüllüler kaynaklı yardımlardan yararlanmadığını aktarmıştır. Katılımcıların %54,7'si deprem sonrası bölgeye gönderilen yardımları ve aktarılan kaynakları yeterli bulduğunu, %45,3'ü deprem sonrası bölgeye gönderilen yardımları ve aktarılan yeterli bulmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %37,9'u deprem sonrası bölgede yürütülen psikososyal destek hizmetlerinden yararlandığını, %62,1'i deprem sonrası bölgede yürütülen psikososyal destek hizmetlerinden yararlanmadığını aktarmıştır. Son olarak katılımcıların %43,6'sı deprem sonrası afete müdahale ve afet yönetim süreciyle ilgili doğru bilgilere ulaştığını, %56,4'ü deprem sonrası afete müdahale ve afet yönetim süreciyle ilgili doğru bilgilere ulaşamadığını bildirmiştir.

3.1.1.3. Katılımcıların Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçları

Araştırmaya katılan katılımcıların deprem yaşantısına bağlı çeşitli alanlarda ortaya çıkan ihtiyaçlarına ilişkin görüşlerini içeren veriler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4: Katılımcıların Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçlarının Dağılımı

Olaylar	Kategoriler	n (404)	%
Barınma ihtiyacı	Evet	255	63,1
	Hayır	149	36,9
Gıda/Beslenme İhtiyacı	Evet	182	45,0
	Hayır	222	55,0
Giyecek ihtiyacı	Evet	126	31,2
	Hayır	278	68,8
Eğitim/Öğretim Desteği İhtiyacı	Evet	82	20,3
	Hayır	322	79,7
Hukuki Destek İhtiyacı	Evet	58	14,4
	Hayır	346	85,6
Psikososyal destek ihtiyacı	Evet	217	53,7
	Hayır	187	46,3
Psikiyatrik destek ihtiyacı	Evet	79	19,6
	Hayır	328	80,4
Ekonomik destek ihtiyacı	Evet	202	50,0
	Hayır	202	50,0
Fiziksel sağlık destek ihtiyacı	Evet	72	17,8
	Hayır	332	82,2
Güvenlik ihtiyacı	Evet	74	18,3
	Hayır	330	81,7
İletişim desteği ihtiyacı	Evet	105	26,0
	Hayır	299	74,0
Tahliye desteği ihtiyacı	Evet	131	32,4
	Hayır	273	67,6
Nakliye desteği ihtiyacı	Evet	186	46,0
	Hayır	218	54,0
Hasar tespit desteği ihtiyacı	Evet	247	61,1
	Hayır	157	38,9
İhtiyaçlarının Karşılama Düzeyine ilişkin görüşleri	Hiç karşılanmadı	48	11,9
	Az bir kısmı karşılandı	177	43,8
	Orta derecede karşılandı	70	17,3
	Büyük kısmı karşılandı	60	14,9
	Tamamı karşılandı	49	12,1

Tablo 4'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcılardan %63,1'i deprem sonrası barınma ihtiyacı ortaya çıktığını; %45'i deprem sonrası gıda/ beslenme ihtiyacı ortaya çıktığını; %31,2'si deprem sonrası giyecek ihtiyacı ortaya çıktığını; %20,3'ü deprem sonrası eğitim/öğretim desteğine ihtiyacı ortaya çıktığını; %14,4'ü deprem sonrası hukuki desteğe ihtiyacı ortaya çıktığını; %53,7'si deprem sonrası psikososyal desteğe ihtiyacı ortaya çıktığını; %19,6'sının deprem sonrası psikiyatri desteğine ihtiyacı ortaya çıktığını; %50'sinin deprem sonrası ekonomik desteğe ihtiyacının ortaya çıktığını; %17,8'i deprem sonrası fiziksel sağlıkları ile

ilgili desteğe ihtiyacı ortaya çıktığını; %18,3'ü deprem sonrası güvenlik ihtiyacı ortaya çıktığını; %26'sı deprem sonrası iletişim desteğine ihtiyacı ortaya çıktığını; %32,4'ü deprem sonrası tahliye desteğine ihtiyacı ortaya çıktığını; %46'sı deprem sonrası nakliye desteğine ihtiyacı ortaya çıktığını; %61,1'i deprem sonrası hasar tespit desteğine ihtiyacı ortaya çıktığını bildirmiştir. Katılımcıların %11,9'u deprem sonrası hiçbir ihtiyacının karşılanmadığını aktarmıştır. Öte yandan katılımcılardan %43,8'i deprem sonrası ihtiyaçlarının az bir kısmının karşılandığını, %17,3'ü deprem sonrası ihtiyaçlarının orta düzeyde karşılandığını, %14,9'u deprem sonrası ihtiyaçlarının büyük kısmının karşılandığını, %12,1'i deprem sonrası ihtiyaçlarının tamamen karşılandığını ifade etmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçlarının Karşılanmak İçin Başvurdukları Kaynaklara Dair Değerlendirmeleri:

İhtiyaçların Karşılama da Başvurulan Kaynaklar		Kategoriler	n	%
	İhtiyaçlarının karşılanmasında kendi kaynaklarını kullananlar	Kullanan	274	67,8
		Kullanmayan	130	32,2
	İhtiyaçlarının karşılanmasında sosyal çevrenin kaynaklarını kullananlar	Kullanan	123	30,4
		Kullanmayan	281	69,6
	İhtiyaçlarının karşılanmasında kamunun kaynaklarını kullananlar	Kullanan	232	57,4
		Kullanmayan	172	42,6
	İhtiyaçlarının karşılanmasında sivil toplumun kaynaklarını kullananlar	Kullanan	174	43,1
		Kullanmayan	230	56,9
	İhtiyaçlarının karşılanmasında gönüllülerin kaynaklarını kullananlar	Kullanan	72	17,8
Kullanmayan		332	82,2	
	Toplam		404	100

Tablo 5'te sunulduğu gibi araştırmaya katılan katılımcılardan %67,8'i deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamada kendi kaynaklarını kullandığını, %32,2'si ise kendi kaynaklarını kullanmadığını bildirmiştir. Deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamada sosyal çevresinin kaynaklarına başvuran katılımcı yüzdesi %30,4 iken, sosyal çevresinin kaynaklarına başvurmayan katılımcı yüzdesi %69,6'dır. Katılımcıların %57,4'ü deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamada kamu kaynaklarından yararlanırken %42,6'sı kamu kaynaklarından yararlanmamıştır. Sivil toplum desteği ile deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayan katılımcı yüzdesi %43,1, karşılamayanların yüzdesi 56,9'dur. Öte yandan

katılımcılardan deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamada gönüllülerin kaynaklarını kullandığını ifade eden katılımcı yüzdesi %17,8 iken kullanmadığını ifade eden katılımcı yüzdesi %82,2'dir.

3.1.1.4. Katılımcıların Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Belirsizlik Deneyimleri

Araştırmaya katılan katılımcıların deprem yaşantısına bağlı çeşitli alanlarda deneyimledikleri belirsizlik durumları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 6: Katılımcıların Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Belirsizlik Deneyimleri

	n (404)	%
Herhangi bir belirsizlik yaşamayan	71	17,6
Kısmen belirsizlik yaşayan	199	49,3
Çok fazla belirsizlik yaşayan	134	33,2
Barınma belirsizliği		
Belirsizlik yaşayan	218	54,0
Belirsizlik yaşamayan	186	46,0
Ekonomik durum belirsizliği		
Belirsizlik yaşayan	200	49,5
Belirsizlik yaşamayan	202	50,5
Fiziksel ve ruhsal sağlık ile ilgili belirsizlik		
Belirsizlik yaşayan	194	48,0
Belirsizlik yaşamayan	210	52,0
Doğru bilgilere ulaşma ile ilgili belirsizlik		
Belirsizlik yaşayan	208	51,5
Belirsizlik yaşamayan	196	48,5
İhtiyaçların karşılanma durumu ile ilgili belirsizlik		
Belirsizlik yaşayan	192	47,5
Belirsizlik yaşamayan	212	52,5
Güvenlik durumu ile ilgili belirsizlik		
Belirsizlik yaşayan	119	29,5
Belirsizlik yaşamayan	285	70,5
Beslenme durumu ile ilgili belirsizlik		
Belirsizlik yaşayan	126	31,2
Belirsizlik yaşamayan	278	68,8
Eğitim/ öğretim durumu ile ilgili belirsizlik		
Belirsizlik yaşayan	63	15,6
Belirsizlik yaşamayan	341	84,4
Çalışma hayatı ile ilgili belirsizlik		
Belirsizlik yaşayan	99	24,5
Belirsizlik yaşamayan	305	75,5
Gelecek ile ilgili belirsizlik		
Belirsizlik yaşayan	225	55,7
Belirsizlik yaşamayan	179	44,3
Toplam	400	100,0

Tablo 6’da görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların %17,6’sı deprem sonrası hayatlarında hiçbir belirsizlik yaşamadığını; %49,3’ü deprem sonrası hayatlarında kısmen belirsizlik yaşadıklarını, %33,2’si deprem sonrası hayatlarında çok fazla belirsizlik yaşadıklarını bildirmiştir.

Katılımcılardan deprem sonrası barınma durumu ile ilgili belirsizlik yaşadığını bildirenlerin oranı %54 iken bu konuda belirsizlik yaşamadığını bildirenlerin oranı %46; deprem sonrası ekonomik durumu ile ilgili belirsizlik yaşadığını bildirenlerin oranı %49,5 iken bu konuda belirsizlik yaşamadığını bildirenlerin oranı %50,5; deprem sonrası fiziksel ve ruhsal sağlığı ile ilgili belirsizlik yaşadığını bildirenlerin oranı %48 iken bu konuda belirsizlik yaşamadığını bildirenlerin oranı %52; deprem sonrası afete müdahale ve afet yönetim sürecinde doğru bilgilere ulaşma ile ilgili belirsizlik yaşadığını bildirenlerin oranı %51,5 iken bu konuda belirsizlik yaşamadığını bildirenlerin oranı %48,5; deprem sonrası ihtiyaçlarının karşılanma durumu ile ilgili belirsizlik yaşadıklarını bildirenlerin oranı %47,5 iken bu konuda belirsizlik yaşamadığını bildirenlerin oranı %52,5; deprem sonrası güvenlikleri ile ilgili belirsizlik yaşadıklarını bildirenlerin oranı %29,5 iken bu konuda belirsizlik yaşamadığını bildirenlerin oranı %70,5; deprem sonrası beslenme ile ilgili belirsizlik yaşadıklarını bildirenlerin oranı %31,2 iken bu konuda belirsizlik yaşamadığını bildirenlerin oranı %68,8; deprem sonrası eğitim/öğretim durumu ile ilgili belirsizlik yaşadıklarını bildirenlerin oranı %15,6 iken bu konuda belirsizlik yaşamadığını bildirenlerin oranı %84,4; deprem sonrası iş/ çalışma hayatı durumu ile ilgili belirsizlik yaşadıklarını bildirenlerin oranı %24,5 iken bu konuda belirsizlik yaşamadığını bildirenlerin oranı %75,5; Deprem sonrası gelecekleri ile ilgili belirsizlik yaşadıklarını bildirenlerin oranı %55,7 iken bu konuda belirsizlik yaşamadığını bildirenlerin oranı %44,3’dür.

3.1.2. İşlemsel Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri arasındaki farklılıklara ilişkin veriler bu başlık altında ele alınmıştır.

3.1.2.1.Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine İlişkin Ortalamalar

Araştırmaya katılan katılımcıların sosyodemografik bilgilerine bağlı ortalama değerleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo 7: Katılımcıların Bazı Demografik Özelliklerine İlişkin Minimum, Maksimum Ortalama Ve Standart Sapma Değerlerinin Dağılımı

	n	min	max	$\bar{x}$	ss
Yaş	404	18	75	38	12,8
Hane gelir	404	0	25000	3903,8	2984,62
Hanede yaşan kişi sayısı	404	1	11	4	1,4
Hane içerisinde kişi başı gelir	404	0	7000	1254,61	1183,61
Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlük Düzey Puanları	404	1	5	3,36	,98

Tablo 7’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların yaşlarının ortalamaları 38; gelir durumlarının ortalamaları 3903,8 TL; hane içerisinde yaşayan kişi sayısı ortalamaları 4 kişi; katılımcıların hane içerisinde kişi başına düşen gelir durumlarının ortalamaları 1254,61 TL olarak belirlenmiştir.

3.1.2.2. Katılımcıların Sosyodemografik Özelliklerine Göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri

Bu başlık altında araştırmaya katılan katılımcıların sosyodemografik özelliklerine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ortalamaları arasındaki farklar sunulmuştur.

Tablo 8: Katılımcıların Belirsizliğe Karşı Tahammül Durumlarının Bazı Demografik Değişkenler Açısından Karşılaştırılması

	Değişken	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Cinsiyet	Kadın	244	3,40	,98	1,002	,31**
	Erkek	160	3,30	,98		
Medeni durum	Evli	250	3,46	,96	2,562	,01*
	Bekâr	154	3,20	,99		
Yaş	18-30	123	3,42	0,98	,373***	,69
	31-59	248	3,33	0,96		
	60+	33	3,31	1,07		
Çalışma durumu	Çalışıyor	195	3,27	0,93	-1,720	,09**
	Çalışmıyor	209	3,44	1,01		
Gelir durumları	<AÜ	127	3,48	1,03	1,382***	,25**
	=AÜ	60	3,33	0,93		
	>AÜ	217	3,30	0,96		
Öğrenim durumu	İlköğrenim	165	3,56	0,97	6,236***	,000* 1-2,3; 2-1; 3-1;
	Lise	77	3,21	0,94		
	Yükseköğrenim	162	3,22	0,97		
Çocuk sahibi olma durumu	Çocuk var	251	3,44	,97	1,747	,08**
	Çocuk yok	136	3,26	,98		
Yaşanılan yer	Konteyner	203	3,41	1,00	,973	,33**
	Ev	201	3,31	0,96		

* $p < 0,05$, ** $p > 0,01$, *** F

Tablo 8’de görüldüğü gibi kadın katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,4$) erkek katılımcılara göre ($\bar{x}=3,3$) daha yüksek olarak saptanmış fakat cinsiyet değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=1,002$, $p > 0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 8’de görüldüğü gibi evli katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,46$) bekâr katılımcılara göre ($\bar{x}=3,20$) daha yüksek olarak saptanmış ve medeni durum değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=2,562$, $p < 0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 8’de görüldüğü gibi 18-30 yaş aralığındaki katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,42$), 31-59 yaş aralığındaki katılımcılara ($\bar{x}=3,33$) ve 60 yaş ve üstü yaşlarındaki katılımcılara göre ($\bar{x}=3,31$) daha yüksek olarak saptanmış fakat yaş aralığı değişkenine göre belirsizliğe

tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($f=373$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 8’de görüldüğü gibi hâlihazırda gelir getirici bir işte çalışan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,27$) hâlihazırda gelir getirici bir işte çalışmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,44$) daha düşük olarak saptanmış ve çalışma durumu değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=-1,720$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 8’de görüldüğü gibi gelir durumu asgari ücretin altında olan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,48$), gelir durumu asgari ücrete denk olan katılımcılara ($\bar{x}=3,33$) ve gelir durumu asgari ücretin üstünde olan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,30$) daha yüksek olarak saptanmış fakat gelir durumu değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($f=1,382$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 8’de görüldüğü üzere ilköğretim mezunu olan katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,56$), lise mezunu olan katılımcılara ($\bar{x}=3,21$) ve yükseköğrenim mezunu olan katılımcılara ($\bar{x}=3,22$) göre yüksek olduğu saptanmış ve öğrenim durumu değişkeninin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini anlamlı ($f:6,236$, $p<0,05$) ölçüde farklılaştırdığı tespit edilmiştir.

Tablo 8’de görüldüğü gibi çocuk sahibi olan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,44$) çocuk sahibi olmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,26$) daha yüksek olarak saptanmış fakat cinsiyet değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=1,147$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 8’de görüldüğü gibi hâlihazırda geçici konaklama merkezlerinde bulunan konteynerde yaşayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,41$), hâlihazırda kiracı ya da ev sahibi olarak bir evde yaşayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,31$) daha yüksek olarak saptanmış fakat yaşanan yer değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=.973$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

3.1.2.3. Katılımcıların Depreme Dair Yaşantılarına Göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri

Bu başlık altında araştırmaya katılan katılımcıların depreme dair yaşantılarına göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ortalamaları arasında farklar sunulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcıların depremin sebep olduğu herhangi bir ekonomik kayıp yaşama durumlarına göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ortalama puanları arasındaki farklar Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9: Depremden Sonra Yaşanılan Kayıp Durumlarının Belirsizliğe Karşı Tahammül Durumlarının Karşılaştırılması

	Değişken	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Ekonomik kayıp	Yaşayan	121	3,43	0,99	,998	,32**
	Yaşamayan	283	3,33	0,97		
Fiziksel kayıp	Yaşayan	234	3,38	0,97	,565	,57**
	Yaşamayan	170	3,33	1,00		
İkamet durumu	Kiracı	197	3,47	0,98	2,150	,03*
	Ev sahibi	207	3,26	0,97		
Evin hasar durumu	Hasarsız	107	3,29	1,01	-,851	,40**
	Hasarlı	297	3,38	0,96		
Evin yıkım kararı	Verilen	211	3,44	0,96	1,856	,06**
	Verilmeyen	193	3,26	0,99		
Hak sahibi olma durumu	Yararlanan	82	3,26	0,90	-,997	,32**
	Yararlanmayan	322	3,38	1,00		
Yapılan yardımların durumu	Yeterli	221	3,22	0,95	-	,00*
	Yetersiz	183	3,53	0,99		
Psikososyal destekten faydalanma durumu	Faydalanan	153	3,49	0,87	2,263	,02*
	Faydalanmayan	251	3,28	1,03		
Doğru bilgiye ulaşma durumu	Ulaşan	176	3,28	0,92	-	,15**
	Ulaşamayan	228	3,42	1,02		

* $p < 0,05$, ** $p > 0,01$

Tablo 9’da görüldüğü gibi depremin sebep olduğu herhangi bir ekonomik kayıp yaşayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,43$), depremin sebep olduğu herhangi bir ekonomik kayıp yaşamayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,33$) daha yüksek olarak saptanmış fakat herhangi bir ekonomik kayıp yaşama değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=,998$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır. Tablo 9’da görüldüğü

gibi depremin sebep olduğu herhangi bir fiziksel kayıp yaşayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,38$), depremin sebep olduğu herhangi bir ekonomik kayıp yaşamayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,33$) daha yüksek olarak saptanmış fakat herhangi bir fiziksel kayıp yaşama değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=,565$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi deprem öncesi kiracı olarak bir mülkte oturan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,47$), deprem öncesi ev sahibi olarak bir mülkte oturan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,26$) daha yüksek olarak saptanmış ve deprem öncesi oturulan evin mülkiyet durumu değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=2,150$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi depremde oturdukları ev hasar almamış katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,29$), depremde oturdukları ev hasar almış katılımcılara göre ($\bar{x}=3,38$) daha düşük olarak saptanmış fakat depremde oturulan evin hasar alma durumu değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=-,851$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi depremde sonra oturdukları eve yıkım kararı verilen katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,44$), depremde sonra oturdukları eve yıkım kararı verilmeyen katılımcılara göre ($\bar{x}=3,26$) daha yüksek olarak saptanmış fakat depremde sonra oturulan eve yıkım kararı verilme değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=1,856$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi depremde sonra hak sahipliği uygulamasından yararlanan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,26$), depremde sonra hak sahipliği uygulamasından yararlanmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,38$) daha düşük olarak saptanmış fakat depremde sonra hak sahipliği uygulamasından yararlanma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=-,997$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi deprem sonrası bölgeye gönderilen yardımları ve aktarılan kaynakları yeterli gören katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,22$), deprem sonrası bölgeye gönderilen yardımları ve aktarılan kaynakları yeterli görmeyen katılımcılara göre ($\bar{x}=3,53$) daha düşük olarak saptanmış ve deprem sonrası bölgeye gönderilen yardımları ve aktarılan kaynakları yeterli görme değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=-3,276$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi deprem sonrası bölgede yürütülen psikososyal destek hizmetlerinden faydalanan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,49$), deprem sonrası bölgede yürütülen psikososyal destek hizmetlerinden faydalananmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,28$) daha yüksek olarak saptanmış ve deprem sonrası bölgede yürütülen psikososyal destek hizmetlerinden faydalananma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=2,263$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 9’da görüldüğü gibi depremden sonra afete müdahale ve afet yönetim süreçleriyle ilgili doğru bilgilere ulaşan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,28$), depremden sonra afete müdahale ve afet yönetim süreçleriyle ilgili doğru bilgilere ulaşamayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,42$) daha düşük olarak saptanmış fakat depremden sonra afete müdahale ve afet yönetim süreçleriyle ilgili doğru bilgilere ulaşma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=-1,441$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

3.1.2.4. Katılımcıların Depremden Sonra Ortaya Çıkan İhtiyaçlarına Göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri

Bu başlık altında araştırmaya katılan katılımcıların deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlarına göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ortalamaları arasında farklar sunulmuştur.

Tablo 10: Katılımcıların Depremden Sonra Ortaya Çıkan İhtiyaçlarına Göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerinin Karşılaştırılması

	Değişken	n	$\bar{x}$	ss	t	p
Barınma ihtiyacı	Olan	255	3,43	0,98	1,838	,07**
	Olmayan	149	3,24	0,97		
Beslenme/Gıda ihtiyacı	Olan	182	3,51	0,91	2,852	,00*
	Olmayan	222	3,23	1,02		
Giyecek ihtiyacı	Olan	126	3,54	0,88	2,478	,01*
	Olmayan	278	3,28	1,01		
Eğitim/öğretim ihtiyacı	Olan	82	3,51	0,90	1,566	,12**
	Olmayan	322	3,32	0,99		
Hukuki destek ihtiyacı	Olan	58	3,64	0,83	2,398	,02*
	Olmayan	346	3,31	0,99		
Psiko-sosyal destek ihtiyacı	Olan	217	3,55	0,88	4,391	,00*
	Olmayan	187	3,13	1,04		
Psikiyatrik destek ihtiyacı	Olan	79	3,61	0,87	2,580	,01*
	Olmayan	325	3,30	0,99		
Ekonomik destek ihtiyacı	Olan	202	3,53	0,93	3,603	,00*
	Olmayan	202	3,19	0,99		
Fiziksel sağlık desteği ihtiyacı	Olan	72	3,60	0,84	2,572	,01*
	Olmayan	332	3,31	1,00		
Güvenlik desteği ihtiyacı	Olan	74	3,52	0,86	1,586	,11**
	Olmayan	330	3,32	1,00		
İletişim destek ihtiyacı	Olan	105	3,46	0,84	1,361	,18**
	Olmayan	299	3,32	1,02		
Tahliye destek ihtiyacı	Olan	131	3,55	0,93	2,784	,01*
	Olmayan	273	3,27	0,99		
Nakliye destek ihtiyacı	Olan	186	3,44	0,94	1,614	,11**
	Olmayan	218	3,29	1,01		
Hasar tespit ihtiyacı	Olan	247	3,40	0,91	1,088	,28**
	Olmayan	157	3,29	1,08		

* $p < 0,05$, ** $p > 0,01$,

Tablo 10’da görüldüğü gibi depremde sonra barınma ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,43$), depremde sonra barınma ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,24$) daha yüksek olarak saptanmış fakat depremde sonra barınma ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=1,838$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 10’da görüldüğü gibi depremde sonra beslenme/gıda ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,51$), depremde sonra beslenme/gıda ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,23$)

daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra beslenme/gıda ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=2,852$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 10’da görüldüğü gibi depremde sonra giyecek ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,54$), depremde sonra giyecek ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,28$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra giyecek ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=2,478$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 10’da görüldüğü gibi depremde sonra eğitim/öğretim ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,51$), depremde sonra eğitim/öğretim ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,32$) daha yüksek olarak saptanmış fakat depremde sonra eğitim/öğretim ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=1,566$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 10’da görüldüğü gibi depremde sonra hukuki destek ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,64$), depremde sonra hukuki destek ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,31$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra hukuki destek ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=2,398$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 10’da görüldüğü gibi depremde sonra psikososyal destek ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,55$), depremde sonra psikososyal destek ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,13$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra psikososyal destek ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=4,391$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 10’da görüldüğü gibi depremde sonra psikiyatri desteği ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,61$), depremde sonra psikiyatri desteği ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,30$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra psikiyatri desteği

ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=2,580$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 10'da görüldüğü gibi depremde sonra ekonomik destek ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,53$), depremde sonra ekonomik destek ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,19$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra ekonomik destek ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=3,603$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 10'da görüldüğü gibi depremde sonra fiziksel sağlık desteği ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,60$), depremde sonra fiziksel sağlık desteği ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,31$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra fiziksel sağlık desteği ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=2,572$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 10'da görüldüğü gibi depremde sonra güvenlik desteği ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,52$), depremde sonra güvenlik desteği ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,32$) daha yüksek olarak saptanmış fakat depremde sonra güvenlik desteği ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=1,586$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 10'da görüldüğü gibi depremde sonra iletişim desteği ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,46$), depremde sonra iletişim desteği ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,32$) daha yüksek olarak saptanmış fakat depremde sonra iletişim desteği ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=1,361$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 10'da görüldüğü gibi depremde sonra tahliye desteği ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,55$), depremde sonra tahliye desteği ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,27$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra tahliye desteği ihtiyacı ortaya

çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=2,784$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 10’da görüldüğü gibi depremden sonra nakliye desteği ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,44$), depremden sonra güvenlik desteği ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,29$) daha yüksek olarak saptanmış fakat depremden sonra nakliye desteği ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=1,614$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 10’da görüldüğü gibi depremden sonra mülkiyetlerinde hasar tespit çalışmalarına ihtiyacı ortaya çıkan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,40$), depremden sonra mülkiyetlerinde hasar tespit çalışmalarına ihtiyacı ortaya çıkmayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,29$) daha yüksek olarak saptanmış fakat depremden sonra mülkiyetlerinde hasar tespit çalışmalarına ihtiyacı ortaya çıkma değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=1,088$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Tablo 11: Katılımcıların Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlük Düzeyleri Ortalama Puanlarının Depremden Sonra Ortaya Çıkan İhtiyaçlarının Karşılama Düzeyine Dair Görüşlerine Göre Farklılıklarını Gösteren Anova Testi Sonuçları:

	İKD	n	X	s	VK	KT	Sd	KO	f	p	Anlam
	1	48	3,15	0,99	GA	9,907	4	2,477			
	2	177	3,51	1,01	Gİ	375,198	399	,940			1-2;
BKT	3	70	3,36	0,92	Top	385,105	403		2,634	,03*	2-1,5;
	4	60	3,27	0,85							5-2
	5	49	3,11	1,01							

* $p < 0,05$, ** $p > 0,05$.

Tablo 11’de görüldüğü üzere deprem sonrası ihtiyaçlarının az bir kısmının karşılandığını düşünen katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,51$), ihtiyaçlarının tamamının karşılandığını düşünen katılımcılara ($\bar{x}=3,36$) ve ihtiyaçlarının hiçbir kısmının karşılanmadığını düşünen katılımcılara ($\bar{x}=3,15$) göre yüksek olduğu saptanmış ve ihtiyaçlarının karşılanma düzeyine dair görüşler

değişkeninin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini anlamlı ($f:2,634$, $p<0,05$) ölçüde farklılaştırdığı tespit edilmiştir.

3.1.2.5. Katılımcıların Depremden Sonra Yaşadıkları Belirsizlik Durumlarına Göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyleri

Bu başlık altında araştırmaya katılan katılımcıların deprem sonrası yaşadıkları belirsizlik durumuna göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ortalamaları arasında farklar sunulmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcıların depremden sonra belirsizlik yaşama değerlendirmelerine göre belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeyleri ortalama puanları arasındaki farklar Tablo 88’de gösterilmiştir.

Tablo 12: Katılımcıların Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlük Düzeyleri Ortalama Puanlarının Depremden Sonra Belirsizlik Yaşama Değerlendirmelerine Göre Farklılıklarını Gösteren Anova Testi Sonuçları:

	BYD	n	X	s	VK	KT	Sd	KO	f	p	Anlam
	1	71	2,87	1,00	GA	32,904	2	16,452	18,732		1-2,3
BKT	2	199	3,30	0,96	Gİ	352,201	401	,878		,00*	2-1,3
	3	134	3,70	0,87	Top	385,105	403				3-1,2

* $p < 0,05$, ** $p > 0,05$

Tablo 12’de görüldüğü üzere deprem sonrası hayatıyla ilgili hiçbir belirsizlik yaşamadığını düşünen katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=2,87$), deprem sonrası hayatıyla ilgili bazı belirsizlikler yaşadığını düşünen katılımcılara ($\bar{x}=3,30$) ve deprem sonrası hayatıyla ilgili çok fazla belirsizlik yaşadığını düşünen katılımcılara ($\bar{x}=3,70$) göre düşük olduğu saptanmış ve deprem sonrası belirsizlik yaşama durumunun değerlendirilmesi değişkeninin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini anlamlı ($f:18,73$, $p<0,05$) ölçüde farklılaştırdığı tespit edilmiştir.

Tablo 13: Katılımcıların Depremden Sonra Yaşadıkları Belirsizlik Durumlarına Göre Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeylerinin Karşılaştırılması

Durum	Belirsizlik Yaşayan			Belirsizlik Yaşamayan			Test sonucu		
	n	$\bar{x}$	ss	n	$\bar{x}$	ss	t		p
Barınma belirsizliği	218	3,57	0,91	186	3,12	1,00	4,730	402	,00*
Ekonomik belirsizlik	200	3,65	0,91	204	3,08	0,96	6,110	402	,00*
Sağlık belirsizliği	194	3,63	0,90	210	3,11	0,98	5,453	402	,00*
Doğru bilgi belirsizliği	208	3,57	0,89	196	3,13	1,02	4,638	402	,00*
İhtiyaçlar belirsizliği	192	3,65	0,86	212	3,10	1,00	5,827	402	,00*
Güvenlik belirsizliği	119	3,56	0,91	285	3,27	0,99	2,741	402	,01*
Beslenme belirsizliği	126	3,77	0,83	278	3,17	0,98	6,238	282,	,00*
Gelecek belirsizliği	225	3,60	0,89	179	3,06	1,00	5,684	402	,00*
Eğitim öğretim belirsizliği	63	3,45	0,89	341	3,34	0,99	,800	402	,42**
İş/Çalışma hayatı belirsizliği	99	3,48	0,90	305	3,32	1,00	1,429	402	,15**

* $p < 0,05$, ** $p > 0,01$,

Tablo 13'te görüldüğü gibi depremden sonra barınma konusunda belirsizlik yaşayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,57$), depremden sonra barınma konusunda belirsizlik yaşamayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,12$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremden sonra barınma konusunda belirsizlik yaşama değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=4,730$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 13'te görüldüğü gibi depremden sonra ekonomik durum konusunda belirsizlik yaşayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,65$), depremden sonra ekonomik durum konusunda belirsizlik yaşamayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,08$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremden sonra ekonomik durum konusunda belirsizlik yaşama değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=6,110$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 13'te görüldüğü gibi depremden sonra fiziksel ve ruhsal sağlıkları konusunda belirsizlik yaşayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük

ortalama puanları ($\bar{x}=3,63$), depremde sonra fiziksel ve ruhsal sağlıkları konusunda belirsizlik yaşıayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,11$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra fiziksel ve ruhsal sağlıkları konusunda belirsizlik yaşama değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=6,110$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 13'te görüldüğü gibi depremde sonra afet yönetim ve afete müdahale süreçlerinde doğru bilgilere ulaşma konusunda belirsizlik yaşıayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,57$), depremde sonra afet yönetim ve afete müdahale süreçlerinde doğru bilgilere ulaşma konusunda belirsizlik yaşıayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,13$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra afet yönetim ve afete müdahale süreçlerinde doğru bilgilere ulaşma konusunda belirsizlik yaşama değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=4,638$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 13'te görüldüğü gibi depremde sonra ortaya çıkan ihtiyaçları karşılama konusunda belirsizlik yaşıayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,65$), depremde sonra ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılama konusunda belirsizlik yaşıayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,10$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılama konusunda belirsizlik yaşama değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=5,827$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 13'te görüldüğü gibi depremde sonra güvenlikleri konusunda belirsizlik yaşıayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,56$), depremde sonra güvenlikleri konusunda belirsizlik yaşıayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,27$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra güvenlik konusunda belirsizlik yaşama değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=2,741$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 13'te görüldüğü gibi depremde sonra beslenme konusunda belirsizlik yaşıayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,77$), depremde sonra beslenme konusunda belirsizlik yaşıayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,17$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra beslenme konusunda

belirsizlik yaşama değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=6,238$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Tablo 13'te görüldüğü gibi depremde sonra gelecek konusunda belirsizlik yaşayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,60$), depremde sonra gelecek konusunda belirsizlik yaşamayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,06$) daha yüksek olarak saptanmış ve depremde sonra gelecek konusunda belirsizlik yaşama değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=5,684$, $p<0,05$) farklılaştığı anlaşılmıştır.

Depremde sonra eğitim/öğretim konusunda belirsizlik yaşayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,45$), depremde sonra eğitim/öğretim konusunda belirsizlik yaşamayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,34$) daha yüksek olarak saptanmış fakat depremde sonra eğitim/öğretim konusunda belirsizlik yaşama değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=,800$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

Depremde sonra iş/ çalışma hayatı konusunda belirsizlik yaşayan katılımcıların belirsizliğe karşı tahammülsüzlük ortalama puanları ($\bar{x}=3,48$), depremde sonra iş/ çalışma hayatı konusunda belirsizlik yaşamayan katılımcılara göre ($\bar{x}=3,32$) daha yüksek olarak saptanmış fakat depremde sonra iş/ çalışma hayatı konusunda belirsizlik yaşama değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı ölçüde ($t=1,429$, $p>0,05$) farklılaşmadığı anlaşılmıştır.

3.2. Nitel Bulgular

Söz konusu araştırmanın nitel bulguları; katılımcıların tanımlayıcı bilgilerinin yer aldığı tanımlayıcı bulgular ve katılımcıların deprem deneyimi ve deprem deneyimine bağlı ortaya çıkan belirsizliklere dair görüşlerinin analiz edildiği işlemsel bulgular başlıkları altında sunulmuştur

3.2.1. Tanımlayıcı Bulgular

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcıların sosyodemografik özellikleri ve atanmış isimlerine dair bilgiler bu başlık altında ele alınmıştır.

3.2.1.1. Katılımcılara Atanmış İsimler Ve Sosyodemografik Bilgileri

Araştırmanın nitel safhasında derinlemesine görüşme yapılarak dâhil edilen katılımcıların atanmış isimleri ve sosyodemografik bilgileri Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14: Araştırmanın Nitel Safhasına Dâhil Edilen Katılımcıların Atanmış İsimleri ve Sosyodemografik Bilgileri

Atanmış İsim	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Öğrenim Durumu	Gelir Durumu	Hâlihazırda Yaşanan Yer
Zümrüt	Erkek	22	Bekâr	İlköğrenim	<Asgari ücretin	Konteyner
Obsidyen	Kadın	28	Bekâr	İlköğrenim	<Asgari ücretin	Ev
Yakut	Kadın	40	Evli	İlköğrenim	<Asgari ücretin	Konteyner
Elmas	Kadın	28	Evli	İlköğrenim	=Asgari ücret	Ev
Labradorit	Erkek	22	Bekâr	Lise	=Asgari ücret	Konteyner
Amazonit	Kadın	26	Bekâr	Lise	>Asgari ücretin	Ev
Flerit	Erkek	58	Evli	Lise	<Asgari ücretin	Konteyner
Akit	Erkek	34	Evli	Lise	>Asgari ücretin	Ev
Turkuaz	Kadın	27	Bekâr	Yükseköğrenim	<Asgari ücretin	Konteyner
Oniks	Kadın	23	Bekâr	Yükseköğrenim	=Asgari ücret	Ev
Safir	Kadın	45	Evli	Yükseköğrenim	=Asgari ücret	Konteyner
Ametrin	Kadın	45	Evli	Yükseköğrenim	>Asgari ücret	Ev

Tablo 14’te görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dahil edilen katılımcılardan;

- Zümrüt isimli 22 yaşındaki erkek katılımcı, ilköğrenim mezunu ve bekârdır. Asgari ücretin altında gelire sahipken hâlihazırda deprem sonrası kurulan geçici konaklama merkezlerinde bulunan konteynerde yaşamaktadır.

- Obsidyen isimli 28 yaşındaki kadın katılımcı, ilköğrenim mezunu ve bekârdır. Asgari ücretin altında gelire sahipken hâlihazırda kiracı/ev sahibi olarak bir mülkte yaşamaktadır.
- Yakut isimli 45 yaşındaki kadın katılımcı, ilköğrenim mezunu ve evlidir. Asgari ücretin altında gelire sahipken hâlihazırda deprem sonrası kurulan geçici konaklama merkezlerinde bulunan konteynerde yaşamaktadır.
- Elmas isimli 28 yaşındaki kadın katılımcı, ilköğrenim mezunu ve evlidir. Asgari ücretin altında gelire sahipken hâlihazırda kiracı/ev sahibi olarak bir mülkte yaşamaktadır.
- Labradorit isimli 22 yaşındaki erkek katılımcı, lise mezunu ve bekârdır. Asgari ücrete denk gelire sahipken hâlihazırda deprem sonrası kurulan geçici konaklama merkezlerinde bulunan konteynerde yaşamaktadır.
- Amazonit isimli 26 yaşındaki kadın katılımcı, lise mezunu ve bekârdır. Asgari ücretin üstünde gelire sahipken hâlihazırda kiracı/ev sahibi olarak bir mülkte yaşamaktadır.
- Flerit isimli 58 yaşındaki erkek katılımcı, lise mezunu ve evlidir. Asgari ücretin altında gelire sahipken hâlihazırda deprem sonrası kurulan geçici konaklama merkezlerinde bulunan konteynerde yaşamaktadır.
- Akit isimli 34 yaşındaki erkek katılımcı, lise mezunu ve evlidir. Asgari ücretin üstünde gelire sahipken hâlihazırda kiracı/ev sahibi olarak bir mülkte yaşamaktadır.
- Turkuaz isimli 27 yaşındaki kadın katılımcı, yükseköğrenim mezunu ve bekârdır. Asgari ücretin altında gelire sahipken hâlihazırda deprem sonrası kurulan geçici konaklama merkezlerinde bulunan konteynerde yaşamaktadır.
- Oniks isimli 23 yaşındaki kadın katılımcı, yükseköğrenim mezunu ve bekârdır. Asgari ücrete denk gelire sahipken hâlihazırda kiracı/ev sahibi olarak bir mülkte yaşamaktadır.
- Safir isimli 45 yaşındaki kadın katılımcı, yükseköğrenim mezunu ve evlidir. Asgari ücrete denk gelire sahipken hâlihazırda deprem sonrası kurulan geçici konaklama merkezlerinde bulunan konteynerde yaşamaktadır.
- Ametrin isimli 45 yaşındaki kadın katılımcı, yükseköğrenim mezunu ve evlidir. Asgari ücretin üstünde gelire sahipken hâlihazırda kiracı/ev sahibi olarak bir mülkte yaşamaktadır.

3.2.1.2. Verilere Atanmış Temalar, Kategoriler Ve Kodlar

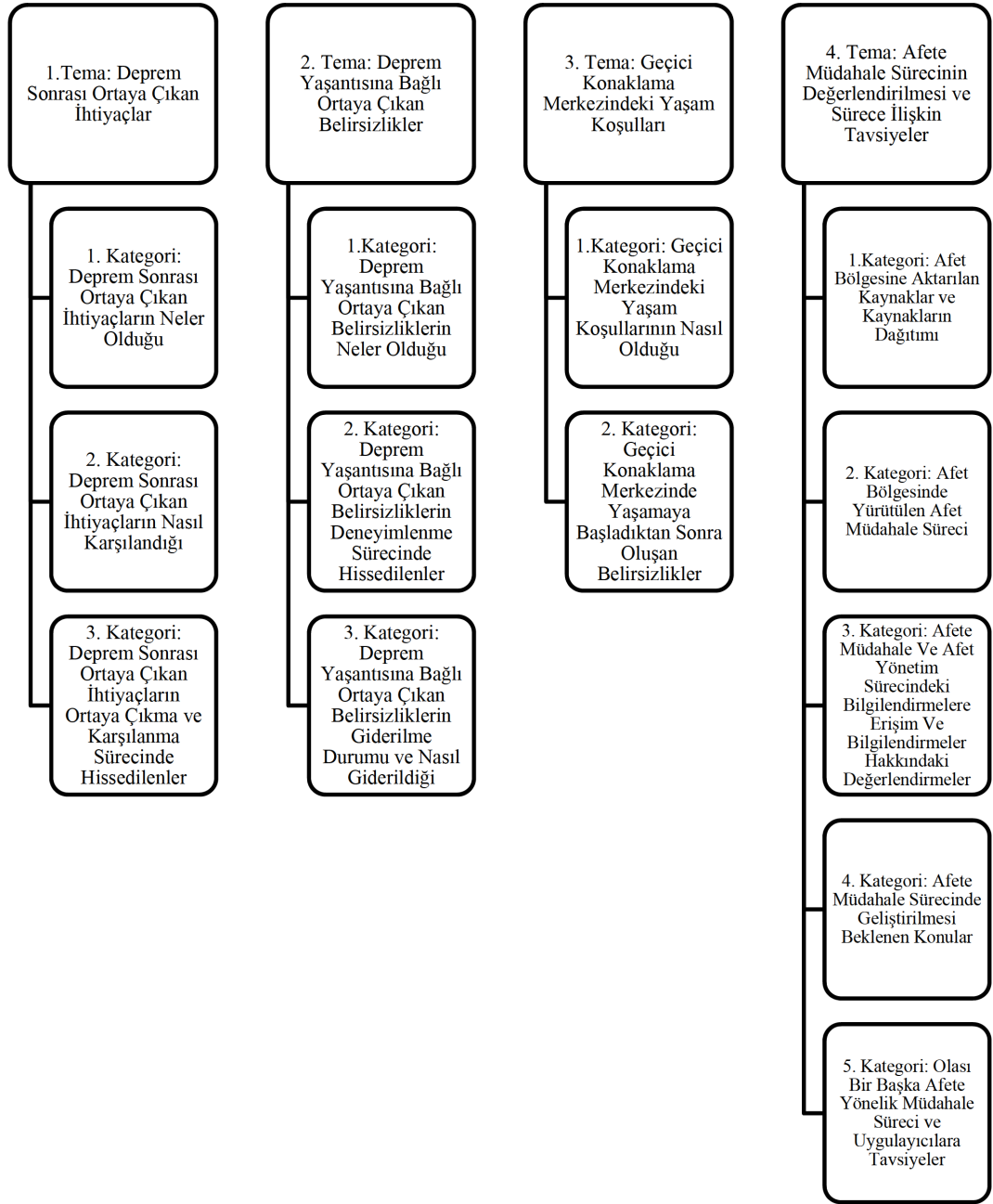
Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen verilerin içerik analizleri yapıldığında araştırma verileri 4 ayrı temaya ayrılmıştır. Söz konusu araştırmanın temaları Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Araştırmanın Temaları

Şekil 1’de görüldüğü üzere araştırmanın nitel bulguları deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlar, deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizlikler, geçici konaklama merkezindeki yaşam koşulları ve afet müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve sürece ilişkin tavsiyeler olmak üzere dört temaya ayrılmıştır.

Araştırmanın nitel bulgularının analizi sonucu belirlenen temalara ait kategoriler Şekil 2’de gösterilmiştir.

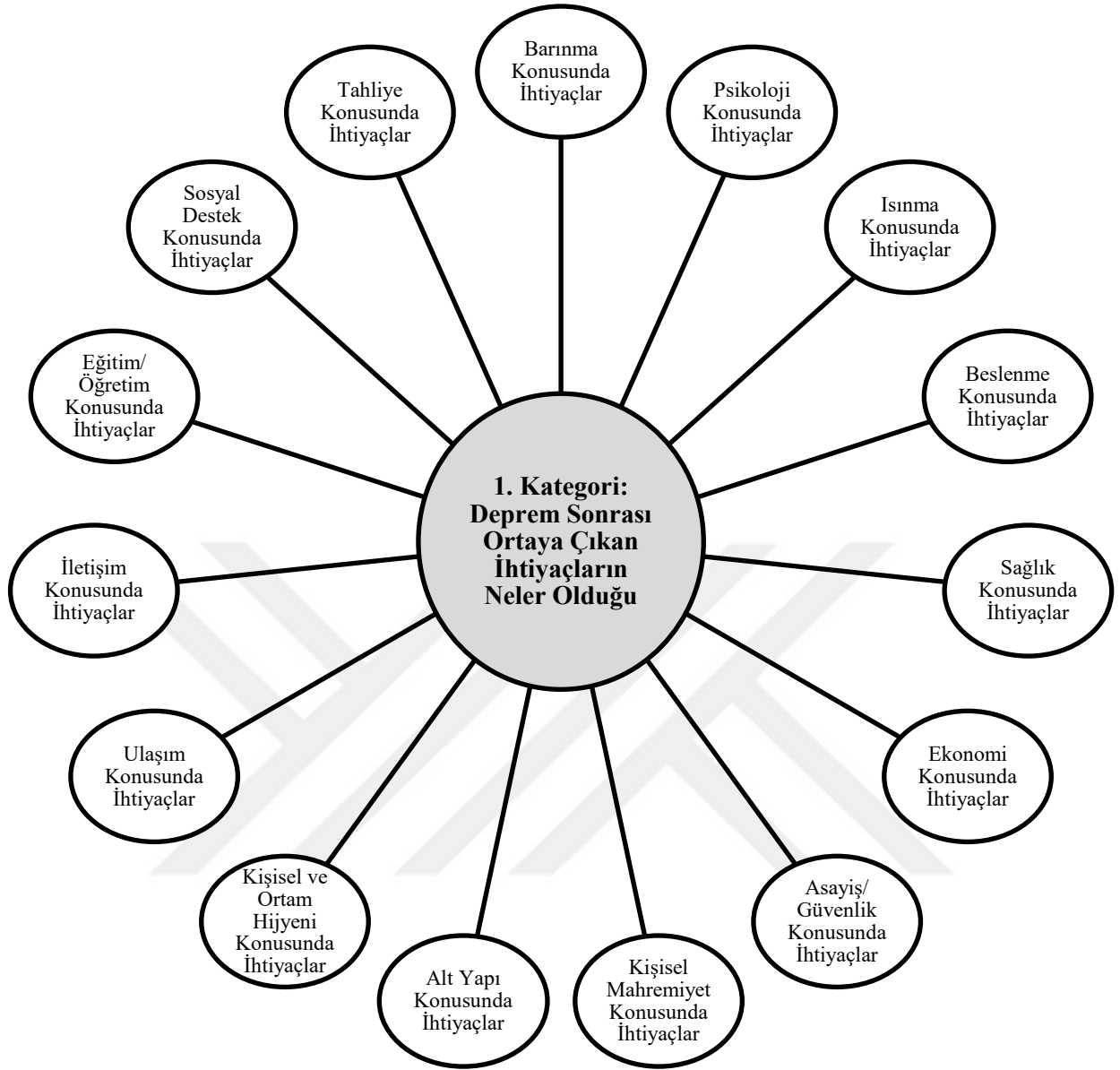

Şekil 2: Araştırmanın Belirlenen Temalarına Ait Kategoriler

Şekil 2’de görüldüğü üzere araştırmanın birinci teması “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların neler olduğu”, “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların nasıl karşılandığı” ve “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde hissedilenler” olmak üzere 3 kategoriye ayrılmıştır. Araştırmanın ikinci teması “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklerin neler olduğu”, “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklerin deneyimlenmesi sürecinde hissedilenler” ve “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan

belirsizliklerin giderilme durumu ve nasıl giderildiği” olmak üzere 3 kategoriye ayrılmıştır. Araştırmanın üçüncü teması, “geçici konaklama merkezindeki yaşam koşullarının nasıl olduğu” ve “geçici konaklama merkezinde yaşamaya başladıktan sonra oluşan belirsizlikler” olmak üzere 2 kategoriye ayrılmıştır. Son olarak araştırmanın dördüncü teması “afet bölgesine aktarılan kaynaklar ve kaynakların dağıtımı”, “afet bölgesinde yürütülen afet müdahale süreci”, “afet müdahale ve afet yönetim sürecindeki bilgilendirmelere erişim ve bilgilendirmeler hakkındaki değerlendirmeler”, “afete müdahale sürecinde geliştirilmesi beklenen konular” ve “olası bir başka afete yönelik müdahale süreci ve uygulayıcılara tavsiyeler” olmak üzere 5 kategoriye ayrılmıştır.

Araştırmanın birinci teması olarak belirlenen “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlar” temasının “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların neler olduğu” kategorisine ait kodlar Şekil 3’te sunulmuştur.

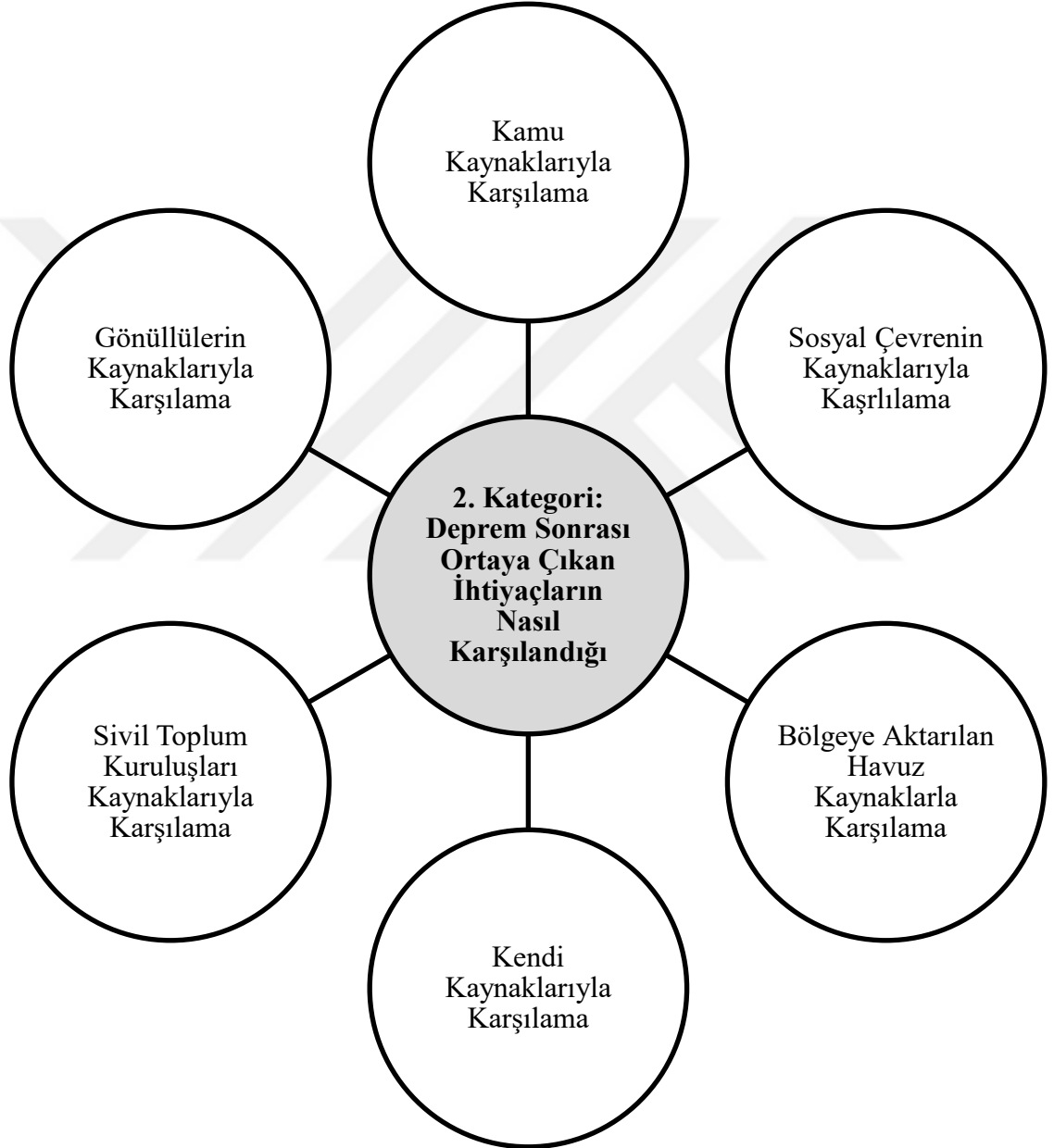

Şekil 3: Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçların Neler Olduğu Kategorisine Ait Kodlar

Birinci temanın birinci kategorisi olan deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların neler olduğu kategorisinde yer alan veriler Şekil 3’de gösterildiği gibi on beş koda ayrılmış ve bu kodlar “barınma konusunda ihtiyaçlar, psikolojik konusunda ihtiyaçlar, ısınma konusunda ihtiyaçlar, beslenme konusunda ihtiyaçlar, sağlık konusunda ihtiyaçlar, ekonomi konusunda ihtiyaçlar, asayiş/ güvenlik konusunda ihtiyaçlar, kişisel mahremiyet konusunda ihtiyaçlar, alt yapı konusunda ihtiyaçlar, kişisel ve ortam hijyeni konusunda ihtiyaçlar, ulaşım konusunda ihtiyaçlar, iletişim

konusunda ihtiyaçlar, eēitim/ōēretim konusunda ihtiyaçlar, sosyal destek konusunda ihtiyaçlar ve tahliye konusunda ihtiyaçlar” olarak belirlenmiştir.

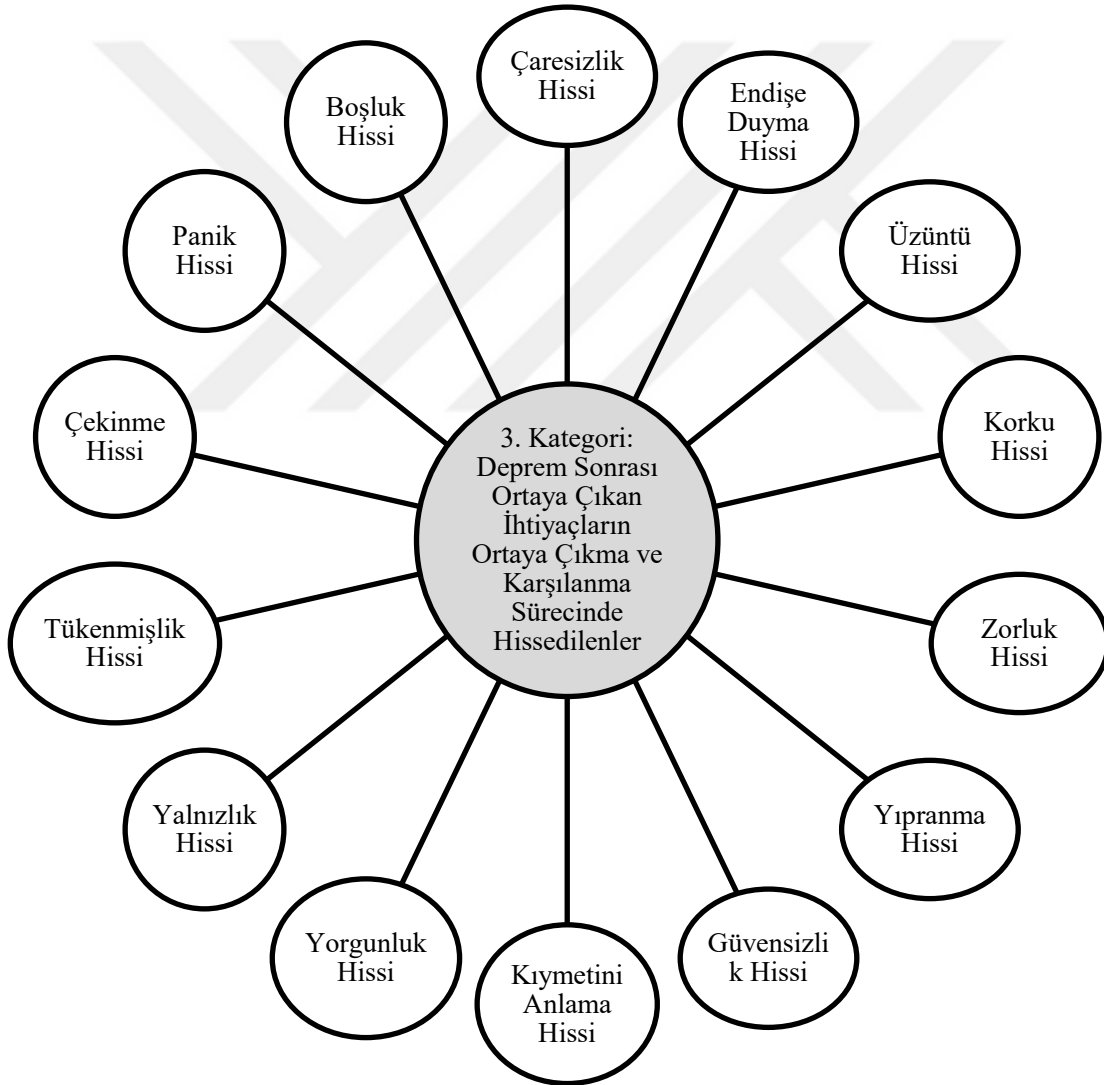
Araştırmanın birinci teması olarak belirlenen “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlar” temasının “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların nasıl karşılandığı” kategorisine ait kodlar şekil 4’te sunulmuştur.

şekil 4: Deprem Sonrası Ortaya ıkan İhtiyaçların Nasıl Karşılandığı Kategorisine Ait Kodlar

Birinci temanın ikinci kategorisi olan deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların nasıl karşılandığı kategorisinde yer alan veriler Şekil 4'te gösterildiği gibi altı koda ayrılmış ve bu kodlar “kamu kaynaklarla karşılama, sosyal çevrenin kaynaklarıyla karşılama, bölgeye aktarılan havuz kaynaklarla karşılama, kendi kaynaklarıyla karşılama, sivil toplum kuruluşları kaynaklarıyla karşılama, gönüllülerin kaynaklarıyla karşılama” olarak tespit edilmiştir.

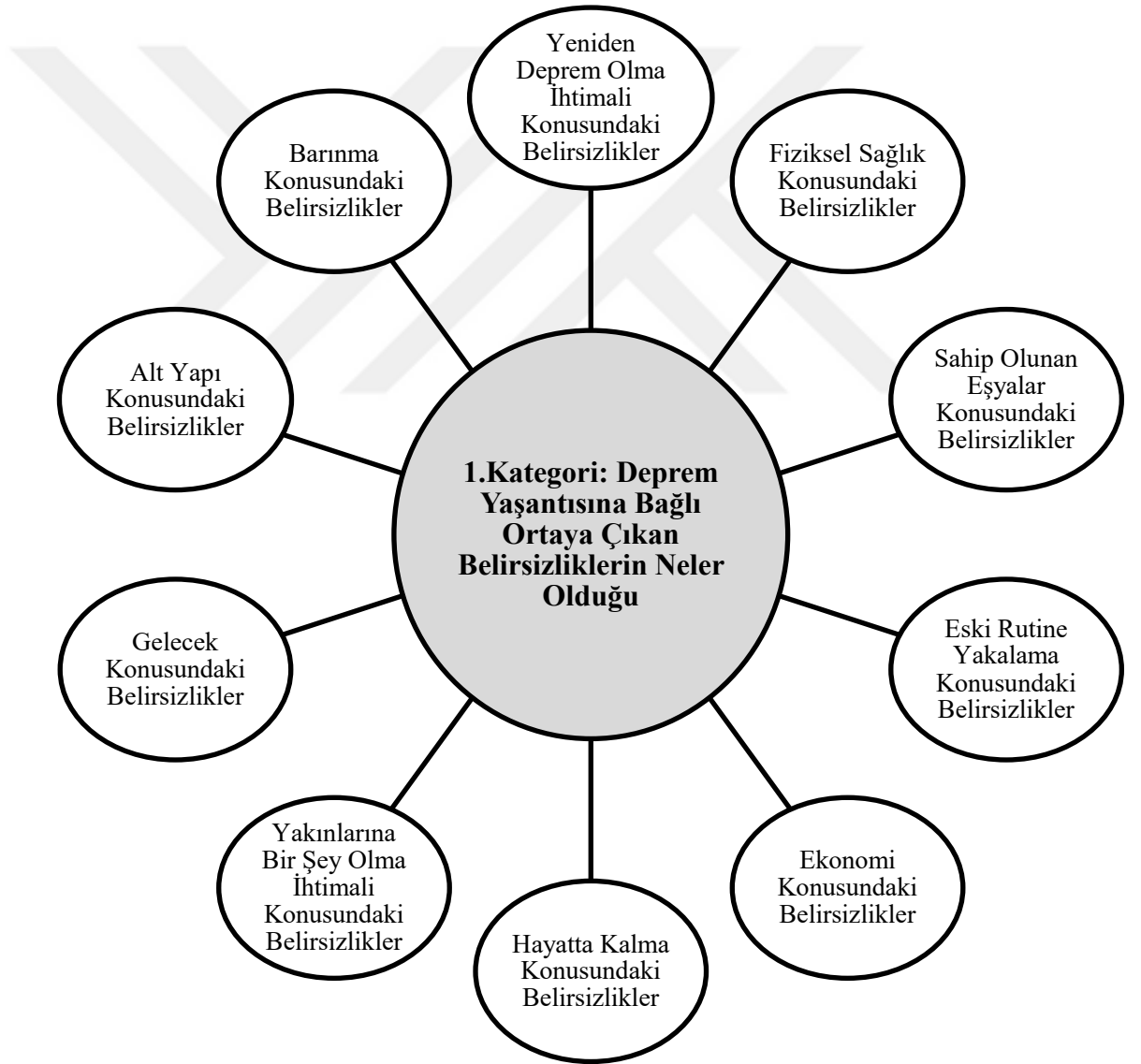
Araştırmanın birinci teması olarak belirlenen “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlar” temasının “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde hissedilenler” kategorisine ait kodlar Şekil 5'te sunulmuştur.

Şekil 5: Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçların Ortaya Çıkma ve Karşılanma Sürecinde Hissedilenler Kategorisine Ait Kodlar

Birinci temanın üçüncü kategorisi olan deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde hissedilenler kategorisinde yer alan veriler ise Şekil 5'te gösterildiği gibi on dört koda ayrılmış ve bu kodlar “çaresizlik hissi, endişe duyma hissi, üzüntü hissi, korku hissi, zorluk hissi, yıpranma hissi, güvensizlik hissi, kıymetini anlama hissi, yorgunluk hissi, yalnızlık hissi, tükenmişlik hissi, çekinme hissi, panik hissi, boşluk hissi” olarak isimlendirilmiştir.

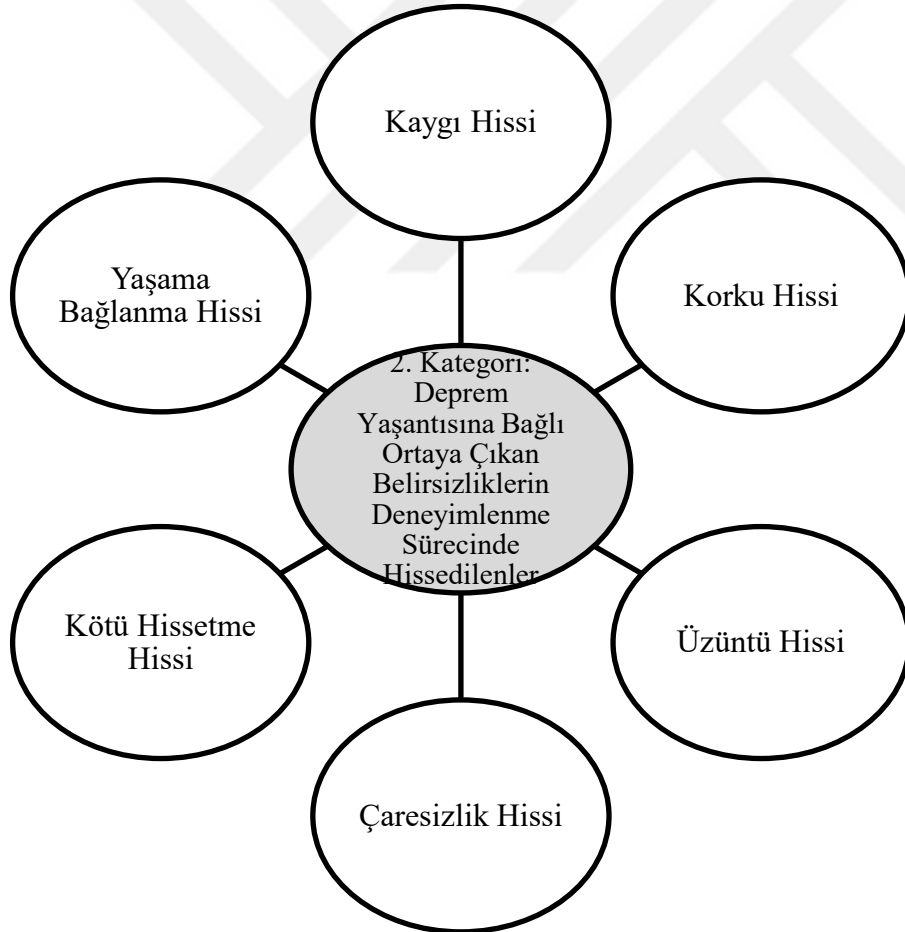
Araştırmanın ikinci teması olarak belirlenen “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizlikler” temasının “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklerin neler olduğu” kategorisine ait kodlar Şekil 6'de sunulmuştur.

Şekil 6: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizliklerin Neler Olduğu Kategorisine Ait Kodlar

İkinci temanın birinci kategorisi olan deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklerin neler olduğu kategorisinde yer alan veriler Şekil 6’da görüldüğü gibi on koda ayrılmış ve bu kodlar “barınma konusundaki belirsizlikler, yeniden deprem olma ihtimali konusundaki belirsizlikler, fiziksel sağlık konusundaki belirsizlikler, sahip olunan eşyalar konusundaki belirsizlikler, eski rutini yakalama konusundaki belirsizlikler, ekonomi konusundaki belirsizlikler, hayatta kalma konusundaki belirsizlikler, yakınlarına bir şey olma ihtimali konusundaki belirsizlikler, gelecek konusundaki belirsizlikler, alt yapı konusundaki belirsizlikler” olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın ikinci teması olarak belirlenen “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizlikler” temasının “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklerin deneyimlenme sürecinde hissedilenler” kategorisine ait kodlar Şekil 7’de sunulmuştur.

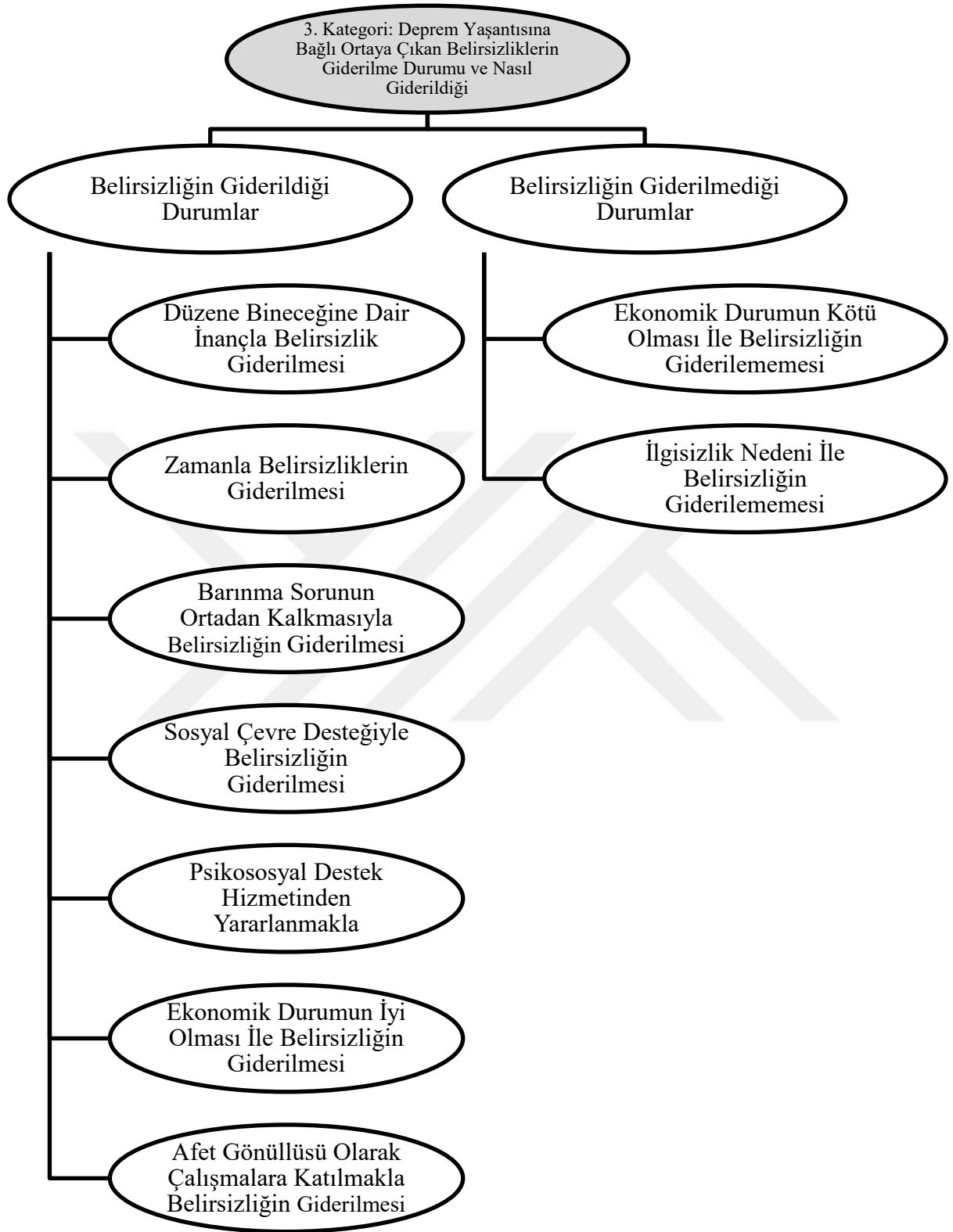

Şekil 7: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizliklerin Deneyimlenme Sürecinde Hissedilenler Kategorisine Ait Kodlar

İkinci temanın ikinci kategorisi olan deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklerin deneyimlenme sürecinde hissedilenler kategorisinde yer alan veriler Şekil 7’de görüldüğü gibi altı koda ayrılmış ve bu kodlar “kaygı hissi, korku hissi, üzüntü hissi, çaresizlik hissi, kötü hissetme hissi ve yaşama bağlanma hissi” olarak tespit edilmiştir.

Araştırmanın ikinci teması olarak belirlenen “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizlikler” temasının “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklerin giderilme durumu ve nasıl giderildiği” kategorisine ait kodlar Şekil 8’de sunulmuştur.

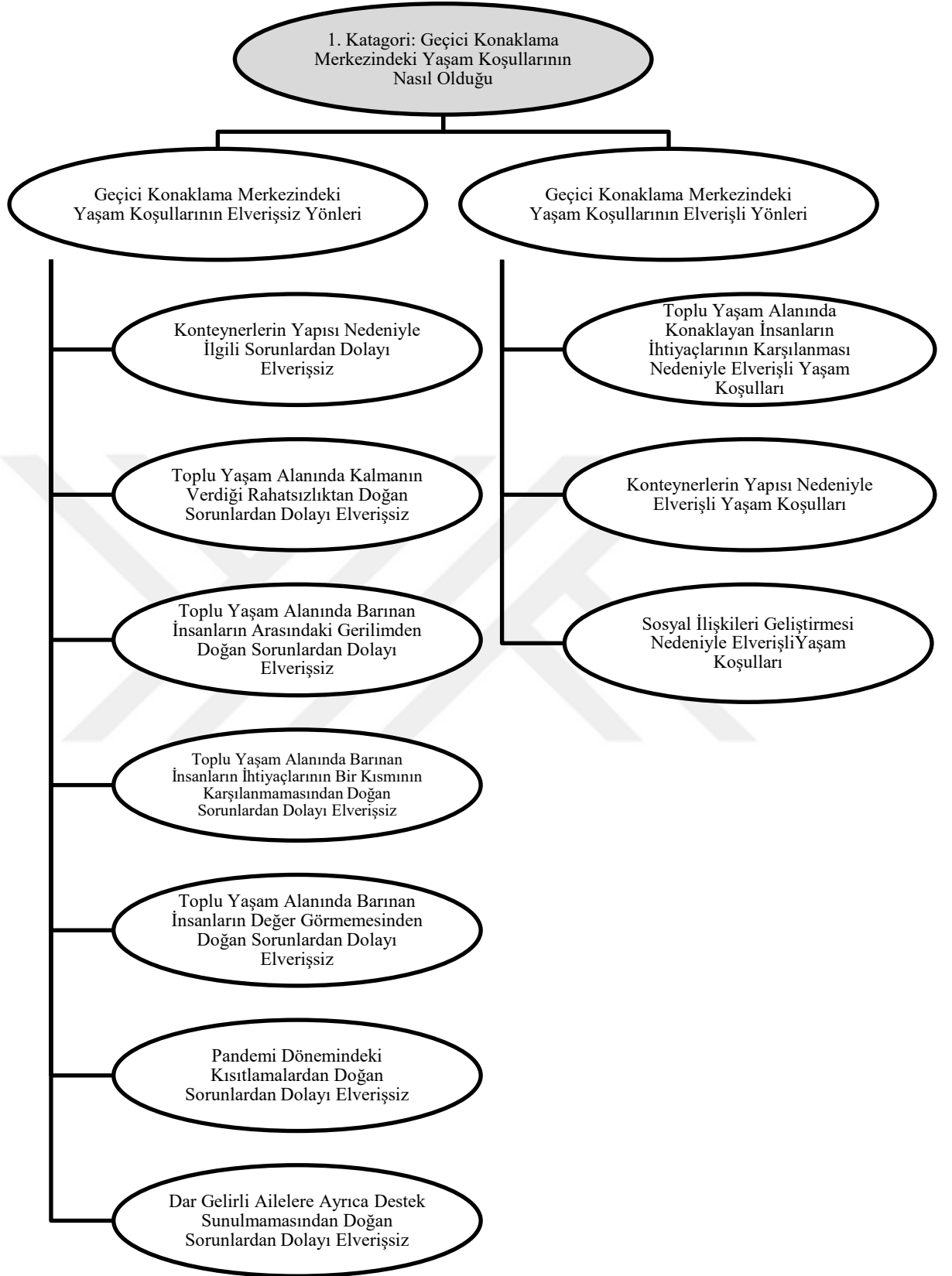

Şekil 8: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizliklerin Giderilme Durumu ve Nasıl Giderildiği Kategorisine Ait Kodlar

İkinci temanın üçüncü kategorisi olan deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklerin giderilme durumu ve nasıl giderildiği kategorisinde yer alan veriler ise Şekil 8’de görüldüğü gibi iki koda ayrılmış ve söz konusu kodlar kendi içlerinde sırasıyla yedi alt kod ve iki alt kod şeklinde ayrıştırılmıştır. Üçüncü kategoride yer alan ve birinci kod olan belirsizliğin giderildiği durumların alt kodları yedi tane olmak üzere “düzene bineceğine dair inançla belirsizlik giderilmesi, zamanla belirsizliklerin giderilmesi, barınma sorunun ortadan kalkmasıyla belirsizliğin giderilmesi, sosyal çevre desteğiyle belirsizliğin giderilmesi, psikososyal destek hizmetinden yararlanmakla belirsizliğin giderilmesi, ekonomik durumun iyi olması ile belirsizliğin giderilmesi ve afet gönüllüsü olarak çalışmalara katılmakla belirsizliğin giderilmesi” olarak belirlenirken; ikinci kod olan belirsizliğin giderilmediği durumların alt kodları iki tane olmak üzere “ekonomik durumun kötü olması ile belirsizliğin giderilememesi ve ilgisizlik nedeni ile belirsizliğin giderilememesi” olarak tanımlanmıştır.

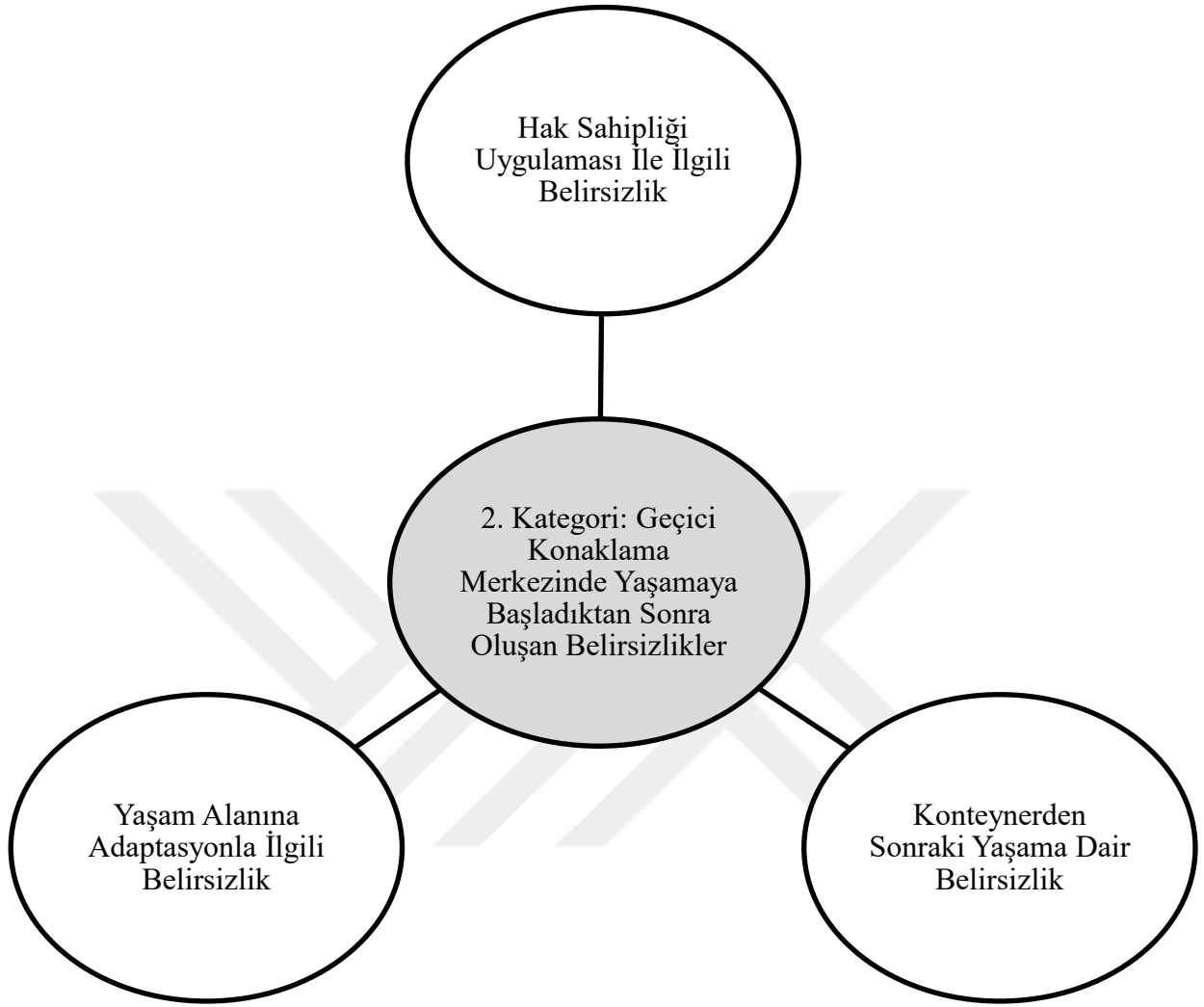
Araştırmanın üçüncü teması olarak belirlenen “geçici konaklama merkezindeki yaşam koşulları” temasının “geçici konaklama merkezindeki yaşam koşullarının nasıl olduğu” kategorisine ait kodlar Şekil 9’da sunulmuştur.

Şekil 9: Geçici Konaklama Merkezindeki Yaşam Koşulları Kategorisine Ait Kodlar

Üçüncü temanın birinci kategorisi olan geçici konaklama merkezindeki yaşam koşullarının nasıl olduğu kategorisinde yer alan veriler Şekil 9’da görüldüğü üzere iki koda ayrılmış ve söz konusu kodlar kendi içlerinde sırasıyla yedi alt kod ve üç alt kod şeklinde ayrıştırılmıştır. Birinci kategoride yer alan ve birinci kod olan geçici konaklama merkezindeki yaşam koşullarının elverişsiz yönleri alt kodu yedi tane olmak üzere “konteynerlerin yapısı nedeniyle ilgili sorunlardan dolayı elverişsiz, toplu yaşam alanında kalmanın verdiği rahatsızlıktan doğan sorunlardan dolayı elverişsiz, toplu yaşam alanında barınan insanların arasındaki gerilimden doğan sorunlardan dolayı elverişsiz, toplu yaşam alanında barınan insanların ihtiyaçlarının bir kısmının karşılanmamasından doğan sorunlardan dolayı elverişsiz, toplu yaşam alanında barınan insanların değer görmemesinden doğan sorunlardan dolayı elverişsiz, pandemi dönemindeki kısıtlamalardan doğan sorunlardan dolayı elverişsiz ve dar gelirli ailelere ayrıca destek sunulmamasından doğan sorunlardan dolayı elverişsiz” olarak belirlenirken; ikinci kod olan geçici konaklama merkezindeki yaşam koşullarının elverişli yönleri alt kodu üç tane olmak üzere “toplu yaşam alanında barınan insanların ihtiyaçlarının karşılanması nedeniyle elverişli yaşam koşulları, konteynerlerin yapısı nedeniyle elverişli yaşam koşulları ve sosyal ilişkileri geliştirmesi nedeniyle elverişli yaşam koşulları” olarak tanımlanmıştır.

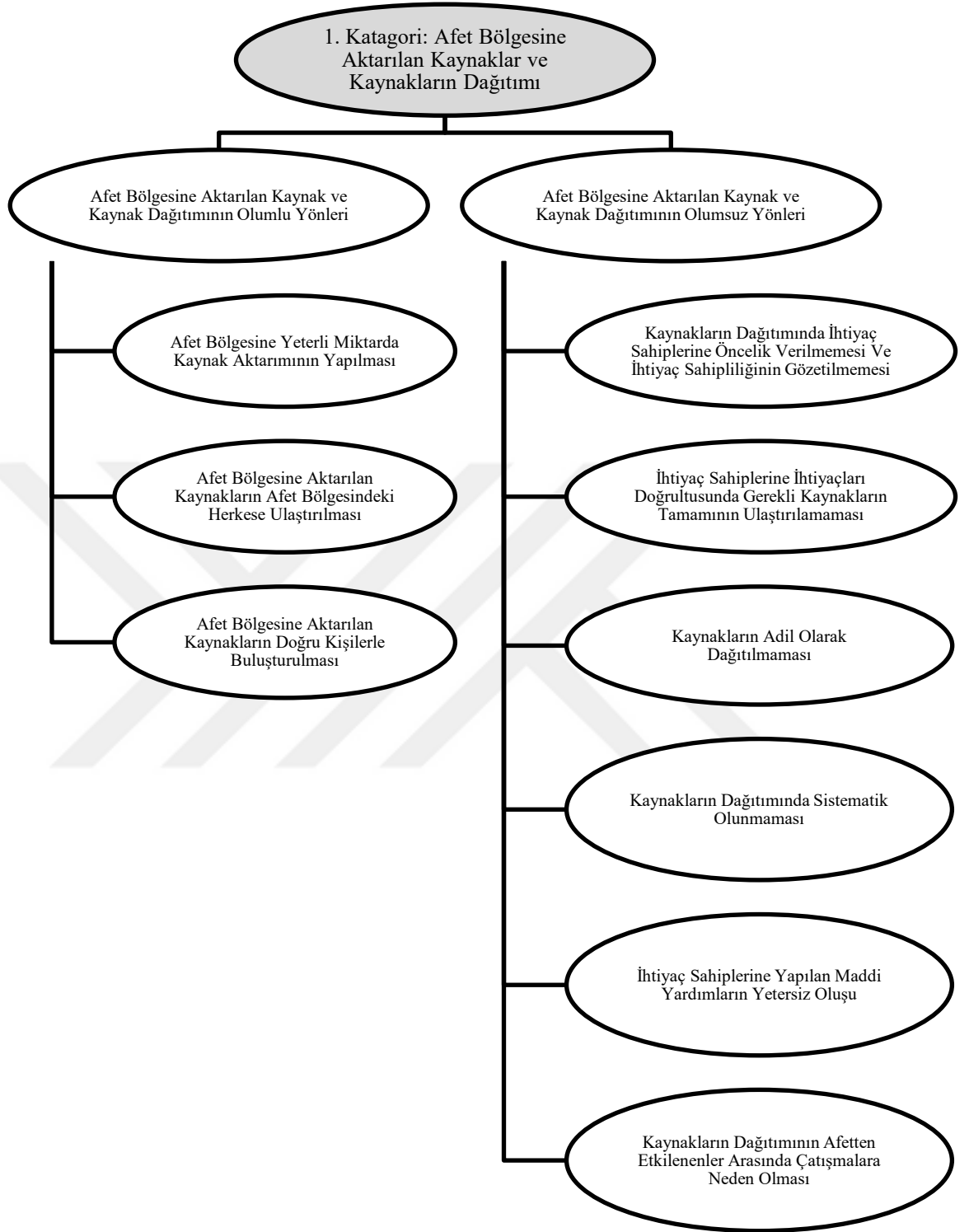
Araştırmanın üçüncü teması olarak belirlenen “geçici konaklama merkezindeki yaşam koşulları” temasının “geçici konaklama merkezinde yaşamaya başladıktan sonra oluşan belirsizlikler” kategorisine ait kodlar Şekil 10’da sunulmuştur.

Şekil 10: Geçici Konaklama Merkezinde Yaşamaya Başladıktan Sonra Oluşan Belirsizlikler Kategorisine Ait Kodlar

Üçüncü temanın ikinci kategorisi olan geçici konaklama merkezindeki yaşamaya başladıktan sonra oluşan belirsizlikler kategorisinde yer alan veriler ise Şekil 10’da görüldüğü üzere üç koda ayrılmış ve bu kodlar “hak sahipliği uygulaması ile ilgili belirsizlik, konteynerden sonraki yaşama dair belirsizlik ve toplu yaşam alanına adaptasyonla ilgili belirsizlik” olarak tespit edilmiştir.

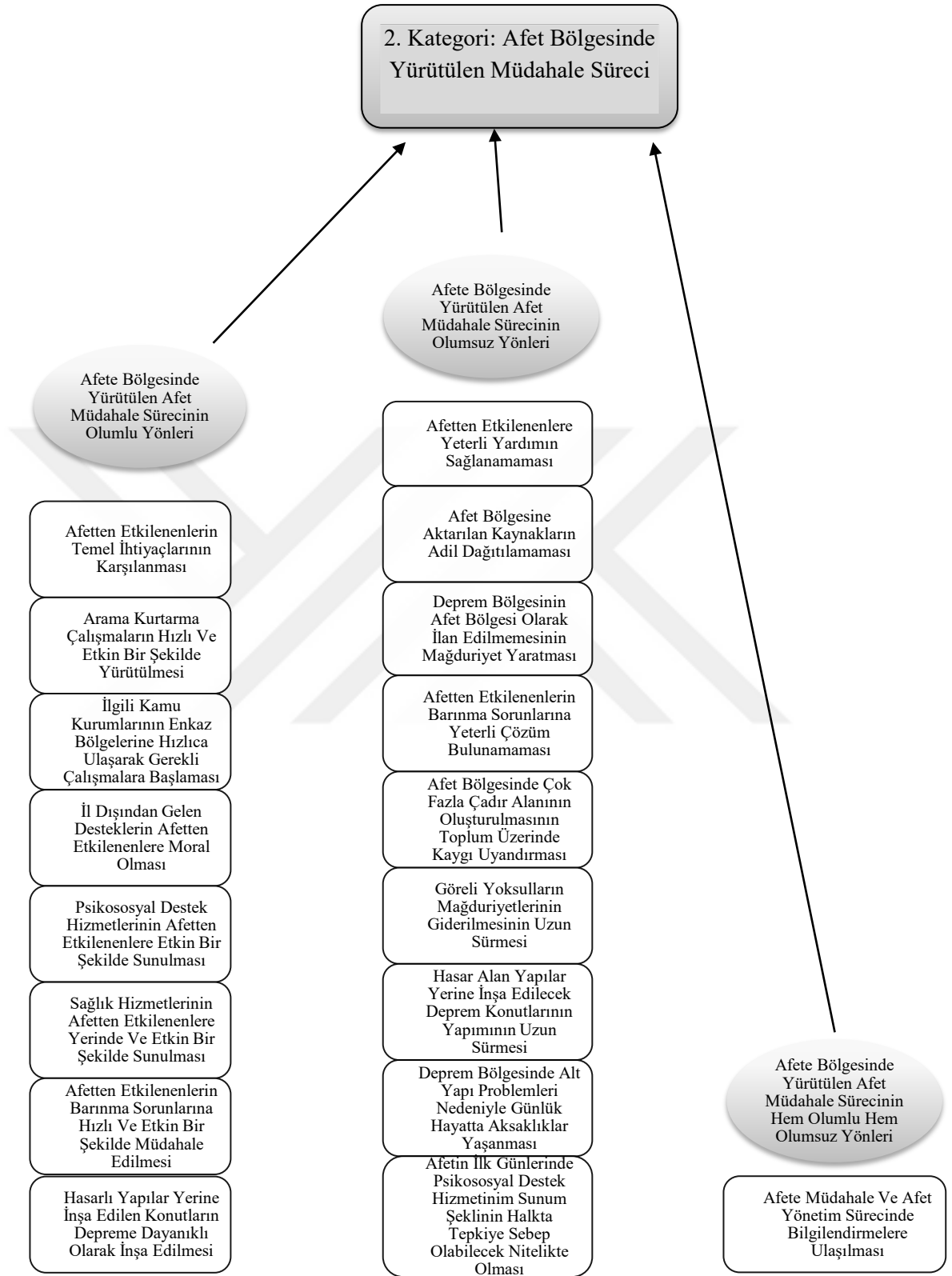
Araştırmanın dördüncü teması olarak belirlenen “afete müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve afete müdahale sürecine ilişkin tavsiyeler” temasının “afet bölgesine aktarılan kaynaklar ve kaynakların dağıtımı” kategorisine ait kodlar Şekil 11’de sunulmuştur.

Şekil 11: Afet Bölgesine Aktarılan Kaynaklar ve Kaynakların Dağıtımı Kategorisine Ait Kodlar

Dördüncü temanın birinci kategorisi olan afet bölgesine aktarılan kaynaklar ve kaynakların dağıtımı kategorisinde yer alan veriler Şekil 11’de görüldüğü gibi iki koda ayrılmış ve söz konusu kodlar kendi içlerinde sırasıyla üç alt kod ve altı alt kod şeklinde ayrıştırılmıştır. Birinci kategoride yer alan ve birinci kod olan afet bölgesine aktarılan kaynak ve kaynak dağıtımının olumlu yönleri alt kodu üç tane olmak üzere “afet bölgesine yeterli miktarda kaynak aktarımının yapılması, afet bölgesine aktarılan kaynakların afet bölgesindeki herkese ulaştırılması ve afet bölgesine aktarılan kaynakların doğru kişilerle buluşturulması” olarak belirlenirken; ikinci kod olan afet bölgesine aktarılan kaynak ve kaynak dağıtımının olumsuz yönleri alt kodu altı tane olmak üzere “kaynakların dağıtımında ihtiyaç sahiplerine öncelik verilmemesi ve ihtiyaç sahipliğinin gözetilmemesi, ihtiyaç sahiplerine ihtiyaçları doğrultusunda gerekli kaynakların tamamının ulaştırılamaması, kaynakların adil olarak dağıtılmaması, kaynakların dağıtımında sistematik olunmaması, ihtiyaç sahiplerine yapılan maddi yardımların yetersiz oluşu ve kaynakların dağıtımının afetten etkilenenler arasında çatışmalara neden olması” olarak tanımlanmıştır.

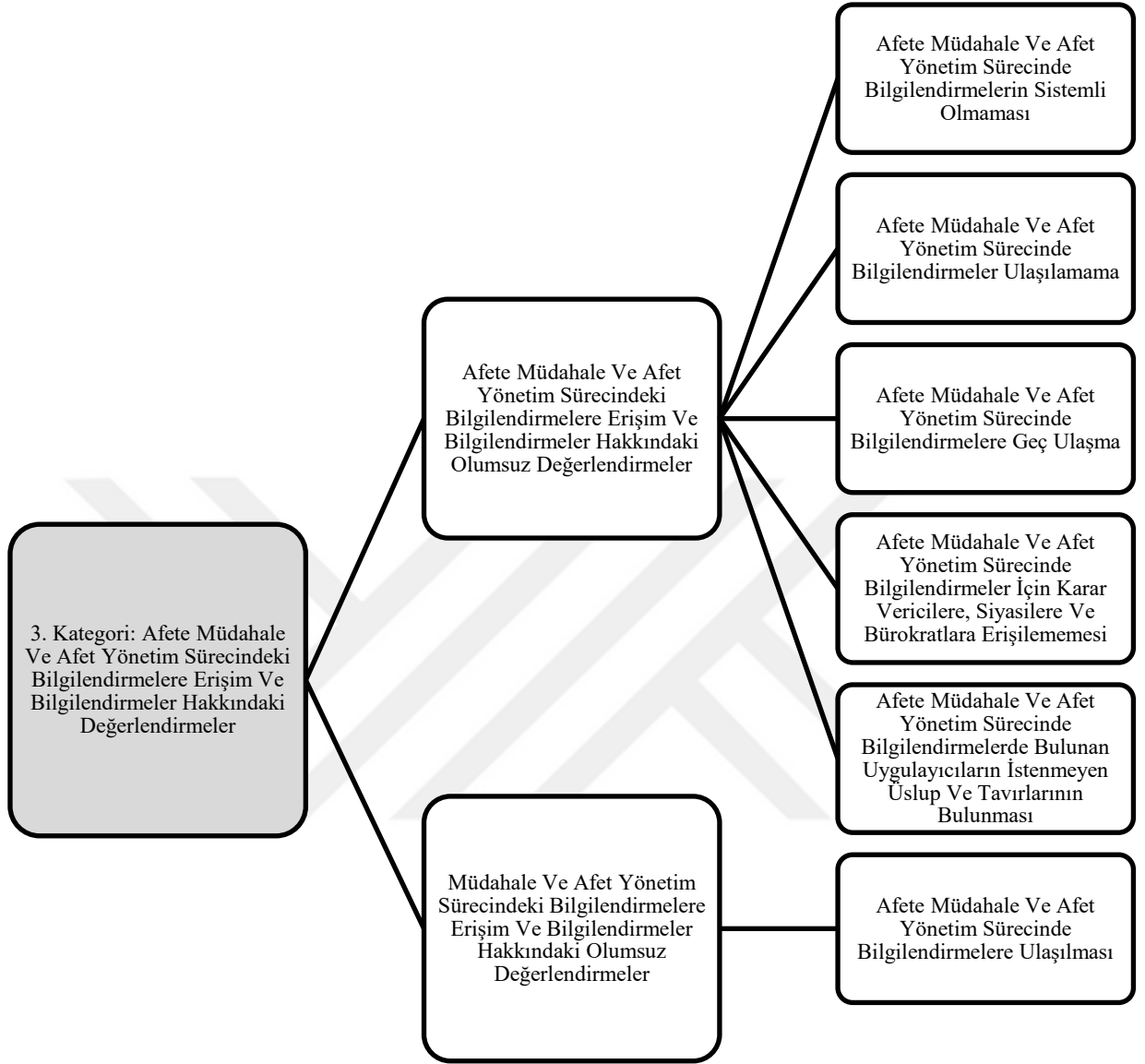
Araştırmanın dördüncü teması olarak belirlenen “afete müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve afete müdahale sürecine ilişkin tavsiyeler” temasının “afet bölgesinde yürütülen afet müdahale süreci” kategorisine ait kodlar Şekil 12’de sunulmuştur.

Şekil 12: Afet Bölgesinde Yürütülen Afet Müdahale Süreci Kategorisine Ait Kodlar

Dördüncü temanın ikinci kategorisi olan afet bölgesinde yürütülen afet müdahale süreci kategorisinde yer alan veriler Şekil 12’de görüldüğü gibi üç koda ayrılmış ve söz konusu kodlar kendi içlerinde sırasıyla sekiz alt kod, dokuz alt kod ve bir alt kod şeklinde ayrıştırılmıştır. Birinci kategoride yer alan ve birinci kod olan afete bölgesinde yürütülen afet müdahale sürecinin olumlu yönleri alt kodu sekiz tane olmak üzere “afetten etkilenenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması, arama kurtarma çalışmalarının hızlı ve etkin bir şekilde yürütülmesi, ilgili kamu kurumlarının enkaz bölgelerine hızlıca ulaşarak gerekli çalışmalara başlaması, il dışından gelen desteklerin afetten etkilenenlere moral olması, psikososyal destek hizmetlerinin afetten etkilenenlere etkin bir şekilde sunulması, sağlık hizmetlerinin afetten etkilenenlere yerinde ve etkin bir şekilde sunulması, afetten etkilenenlerin barınma sorunlarına hızlı ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi ve hasarlı yapılar yerine inşa edilen konutların depreme dayanıklı olarak inşa edilmesi” olarak belirlenirken; ikinci kod olan afete bölgesinde yürütülen afet müdahale sürecinin olumsuz yönleri alt kodu dokuz tane olmak üzere “afetten etkilenenlere yeterli yardımın sağlanamaması, afet bölgesine aktarılan kaynakların adil dağıtılamaması, deprem bölgesinin afet bölgesi olarak ilan edilmemesinin mağduriyet yaratması, afetten etkilenenlerin barınma sorunlarına yeterli çözüm bulunamaması, afet bölgesinde çok fazla çadır alanının oluşturulmasının toplum üzerinde kaygı uyandırması, görelî yoksulların mağduriyetlerinin giderilmesinin uzun sürmesi, hasar alan yapılan yerine inşa edilecek deprem konutlarının yapımının uzun sürmesi, deprem bölgesinde alt yapı problemleri nedeniyle günlük hayatta aksaklıklar yaşanması ve akut dönemde afetin ilk günlerinde psikososyal destek hizmetinin sunum şeklinin halkta tepkiye sebep olabilecek nitelikte olması” olarak tanımlanmış ve son olarak üçüncü kod olan afete bölgesinde yürütülen afet müdahale sürecinin hem olumlu hem olumsuz yönleri alt kodu bir tane olmak üzere “hasar tespit çalışmalarının hızlı başlaması fakat tespitlerin hata barındırması” şeklinde saptanmıştır.

Araştırmanın dördüncü teması olarak belirlenen “afete müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve afete müdahale sürecine ilişkin tavsiyeler” temasının “afete müdahale ve afet yönetim sürecindeki bilgilendirmelere erişim ve bilgilendirmeler hakkındaki değerlendirmeler” kategorisine ait kodlar Şekil 13’te sunulmuştur.

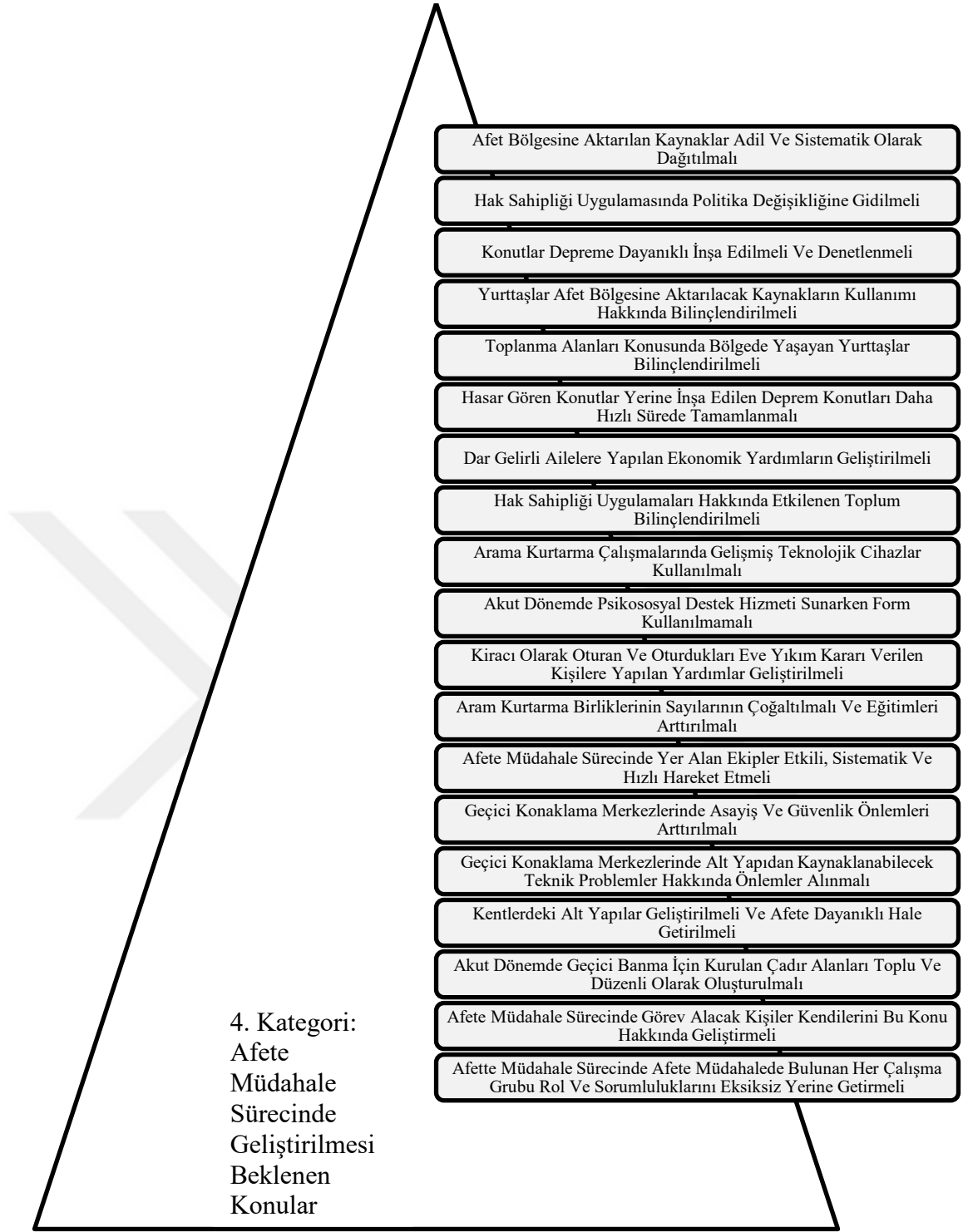

Şekil 13: Afete Müdahale ve Afet Yönetim Sürecindeki Bilgilendirmelere Erişim Ve Bilgilendirmeler Hakkındaki Değerlendirmeler Kategorisine Ait Kodlar

Dördüncü temanın üçüncü kategorisi olan afete müdahale ve afet yönetim sürecindeki bilgilendirmelere erişim ve bilgilendirmeler hakkındaki değerlendirmeler kategorisinde yer alan veriler Şekil 13'te görüldüğü gibi iki koda ayrılmış ve söz konusu kodlar kendi içlerinde sırasıyla beş alt kod ve bir alt kod şeklinde ayrıştırılmıştır. Birinci kategoride yer alan ve birinci kod olan afete müdahale ve afet yönetim sürecindeki bilgilendirmelere erişim ve bilgilendirmeler hakkındaki olumsuz

değerlendirmeler alt kodu beş tane olmak üzere “afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmelerin sistemli olmaması, afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmeler ulaşılamama, afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmelere geç ulaşma, afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmeler için karar vericilere, siyasilere ve bürokratlara erişilememesi, afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmelerde bulunan uygulayıcıların istenmeyen üslup ve tavırlarının bulunması” olarak belirlenirken; ikinci alt kod olan afete müdahale ve afet yönetim sürecindeki bilgilendirmelere erişim ve bilgilendirmeler hakkındaki olumlu değerlendirmeler alt kodu bir tane olmak üzere afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmelere ulaşılması olarak tanımlanmıştır.

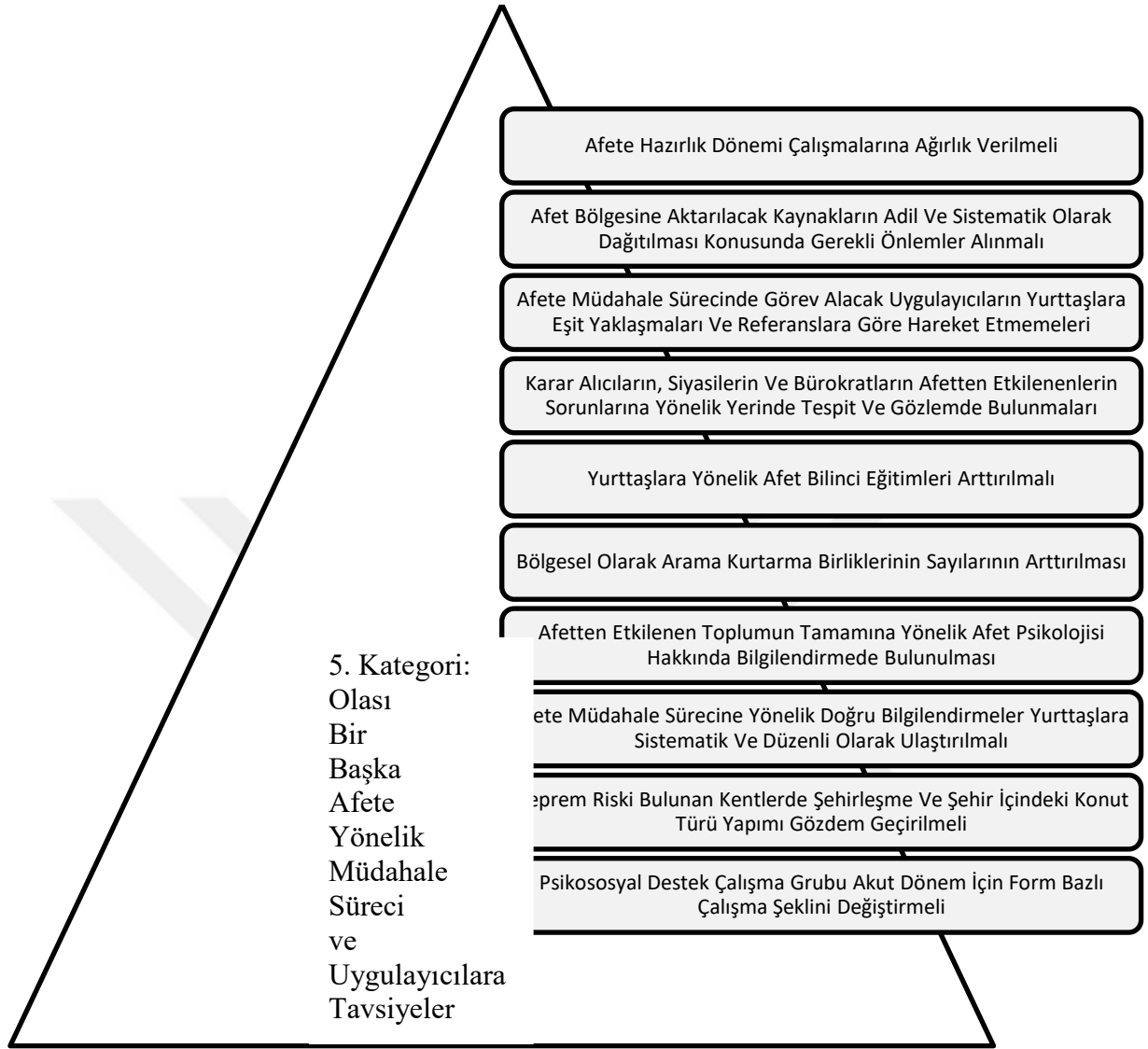
Araştırmanın dördüncü teması olarak belirlenen “afete müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve afete müdahale sürecine ilişkin tavsiyeler” temasının “afete müdahale sürecinde geliştirilmesi beklenen konular” kategorisine ait kodlar Şekil 14’te sunulmuştur.

Şekil 14: Afete Müdahale Sürecinde Geliştirilmesi Beklenen Konular Kategorisine Ait Kodlar

Dördüncü temanın dördüncü kategorisi olan afete müdahale sürecinde geliştirilmesi beklenen konular kategorisinde yer alan veriler Şekil 14’de görüldüğü gibi, on doz koda ayrılmış ve bu kodlar “afet bölgesine aktarılan kaynaklar adil ve sistematik olarak dağıtılmalı, hak sahipliği uygulamasında politika değişikliğine gidilmeli, konutlar depreme dayanıklı inşa edilmeli ve denetlenmeli, yurttaşlar afet bölgesine aktarılan kaynakların kullanımı hakkında bilinçlendirilmeli toplanma alanları konusunda bölgede yaşayan yurttaşlar bilinçlendirilmeli, hasar gören konutlar yerine inşa edilen deprem konutları daha hızlı sürede tamamlanmalı, dar gelirli ailelere yapılan ekonomik yardımların geliştirilmeli, hak sahipliği uygulamaları hakkında etkilenen toplum bilinçlendirilmeli, arama kurtarma çalışmalarında gelişmiş teknolojik cihazlar kullanılmalı, akut dönemde psikososyal destek hizmeti sunarken form kullanılmamalı, kiracı olarak oturan ve oturdukları eve yıkım kararı verilen kişilere yapılan yardımlar geliştirilmeli, arama kurtarma birliklerinin sayılarının çoğaltılmalı ve eğitimleri arttırılmalı, afete müdahale sürecinde yer alan ekipler etkili, sistematik ve hızlı hareket etmeli, geçici konaklama merkezlerinde asayiş ve güvenlik önlemleri arttırılmalı, geçici konaklama merkezlerinde alt yapıdan kaynaklanabilecek teknik problemler hakkında önlemler alınmalı, kentlerdeki alt yapılar geliştirilmeli ve afete dayanıklı hale getirilmeli, akut dönemde geçici barınma için kurulan çadır alanları toplu ve düzenli olarak oluşturulmalı, afete müdahale sürecinde görev alacak kişiler kendilerini bu konu hakkında geliştirmeli ve afette müdahale sürecinde afete müdahalede bulunan her çalışma grubu rol ve sorumluluklarını eksiksiz yerine getirmeli” olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın dördüncü teması olarak belirlenen “afete müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve afete müdahale sürecine ilişkin tavsiyeler” temasının “olası bir başka afete yönelik müdahale süreci ve uygulayıcılara tavsiyeler” kategorisine ait kodlar Şekil 15’te sunulmuştur.

Şekil 15: Olası Bir Başka Afete Yönelik Müdahale Süreci ve Uygulayıcılara Tavsiyeler Kategorisine Ait Kodlar

Dördüncü temanın beşinci kategorisi olan olası bir başka afete yönelik müdahale süreci ve uygulayıcılara tavsiyeler kategorisinde yer alan veriler Şekil 15’de görüldüğü gibi on koda ayrılmış ve bu kodlar “afete hazırlık dönemi çalışmalarına ağırlık verilmeli, afet bölgesine aktarılabilecek kaynakların adil ve sistemli olarak dağıtılması konusunda gerekli önlemler alınmalı, afete müdahale sürecinde görev alacak uygulayıcıların yurttaşlara eşit yaklaşımları ve referanslara göre hareket etmemeleri, karar alıcıların, siyasilerin ve bürokratların afetten etkilenenlerin sorunlarına yönelik yerinde tespit ve gözlemlerde bulunmaları, yurttaşlara yönelik afet bilinci eğitimleri arttırılmalı, bölgesel olarak arama kurtarma

birliklerinin sayılarının arttırılması, afetten etkilenen toplumun tamamına yönelik afet psikolojisi hakkında bilgilendirmede bulunulması, afete müdahale sürecine yönelik doğru bilgilendirmeler yurttaşlara sistematik ve düzenli olarak ulaştırılmalı, deprem riski bulunan kentlerde şehirleşme ve şehir içindeki konut türü yapımı gözdem geçirilmeli ve psikososyal destek çalışma grubu akut dönem için form bazlı çalışma şeklini değiştirmeli” olarak belirlenmiştir.

3.2.2. İşlemsel Bulgular

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen bulguların analizi bu başlık altında her bir tema için ayrı bir alt başlık halinde ele alınmıştır.

3.2.2.1. Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçlar Teması

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlar” teması ile ilgili veriler 3 ayrı kategoriye ayrılmış ve söz konusu kategorilerin bulguları kodlar halinde bu başlık altında sunulmuştur.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlar” teması altındaki “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların neler olduğu” kategorisine ait bulgular; kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15: Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçlar Teması Altındaki Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçların Neler Olduğu Kategorisine Ait Kodları ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	GBKS
Deprem	Barınma Konusunda İhtiyaçlar	11
Sonrası	Psikolojiyle İlgili İhtiyaçlar	11
Ortaya	Isınma Konusunda İhtiyaçlar	8
Çıkan	Beslenme Konusunda İhtiyaçlar	7
İhtiyaçların	Fiziksel Sağlık Konusunda İhtiyaçlar	6
Neler	Ekonomi Konusunda İhtiyaçlar	4
Olduğu	Asayiş/ Güvenlik Konusunda İhtiyaçlar	4
	Kişisel Mahremiyet Konusunda İhtiyaçlar	4
	Alt Yapı Konusunda İhtiyaçlar	3
	Kişisel ve Ortam Hijyeni Konusunda İhtiyaçlar	3
	Ulaşım Konusunda İhtiyaçlar	2
	Eğitim/ Öğretim Konusunda İhtiyaçlar	2
	Sosyal Çevre Desteği Konusunda İhtiyaçlar	2
	Tahliye Konusunda İhtiyaçlar	1
	İletişim Konusunda İhtiyaçlar	1

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı

Tablo 15’te görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dahil edilen katılımcılar deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçları hakkında görüşlerini bildirirken söz konusu ihtiyaçların barınma, psikoloji, ısınma, beslenme, fiziksel sağlık, ekonomi, asayiş/güvenlik, kişisel mahremiyet, alt yapı, kişisel hijyen ve ortam hijyeni, ulaşım, eğitim/öğretim, sosyal çevre desteği, tahliye ve iletişim konularında olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcılardan Obsidyen isimli katılımcı barınma ihtiyacını “*Depremden sonra evde kalamadık doğal olarak ve barınma ihtiyacımız... İlk etapta nerede, nasıl olacağız? Çünkü dışarı çok soğuktu, o soğukta ne yapacağız diye düşündük. Hani evimize dönmeyi çok istedim, o yüzden barınma ihtiyacını çok fazla yaşadım. Bir odada on kişi, düşün, on tane, erkekler ayrı bir odada, kadınlar ayrı bir odada*

uyuduk. On kişi uyuyorduk.” şeklinde ifade ederken, Elmas isimli katılımcı da “Mesela biz deprem zamanında kiracıydık, evimiz yıkıldı mesela. Biz ortada kalakaldık. En başta barınma ihtiyacınız ortaya çıktı zaten. Barınma ihtiyacımız en önemlisi, en başta o. Direk ortada kaldık yani. Bizim mesela ağır hasar verildi de biz kiracıydık.” beyanıyla aktarmıştır. Benzer gereksinimi Turkuaz isimli katılımcı ise “Yani depremde en büyük tabi sıkıntı barınma ihtiyacı oluyor. Yani barınma konusunda büyük bir boşluk içerisine düşüyoruz. En büyük sorunumuz o gün mesele olduğu dakikadan itibaren barınma sorunu oldu. Bir arkadaşım vardı, sağ olsun müstakil evleri vardı oraya gittik birkaç gün. Orada kaldık. Mecburen bir yere geçici olarak barınma fikri. Konteynere böyle sabırsızlıkla bekliyorduk. Çadır vesaire gibi konularda sıkıntı yaşamıştım.” şeklinde aktarmıştır.

Yaşanan depremin ardından psikolojik ihtiyaçların ortaya çıkmasını Akik isimli katılımcı *“Ben kendi sağlığımla yakınlarımın sağlığı ile ilgili endişe duydum. Tabi ki her insan gibi akla gelen ilk şey ölüm oldu. O an korku, endişe, çaresizlik içindeydim. Bu konuda deprem olduğu anda sonrasında da yardıma ihtiyaç duydum. O an her şey aklına geliyor insanın.”* şeklinde ifade etmiştir. Ametrin isimli katılımcı aynı konuda *“Bir mesela ufak bir sarsıntı da gidip hemen orada uyumaya çalışıyorduk. Niye? Çünkü şey güvende hissetmiyorsunuz. Sürekli böyle bir tedirginlik var. En ufak bir çıtırtı bile size sanki sarsılıyormuşsunuz hissi yaratıyor. O yüzden bence en önemli ihtiyaçlardan bir tanesi insanların belki psikolojik olarak güvenli bir alanda uyuması.”* görüşünü aktarmıştır. *“Psikolojik olarak bir ihtiyacım oldu, bir desteğe. Daha çok hani psikolojik desteğe ve kendi endişen konusunda desteğe ihtiyacımın olduğunu söyleyebilirim.”* ifadesiyle Oniks isimli katılımcı da deprem sonrası ortaya çıkan psikolojik ihtiyacından bahsetmiştir.

Depreme dayalı ısınma ihtiyacının ortaya çıkmasını Turkuaz isimli katılımcı *“Yani tamam fazla kalan kişiye bir tane daha battaniye fazla verebilirsin ama hiç vermeden o konteyneri atlamak ne kadar doğru bilemiyorum. Yani bir kışın olan depremde en önemli şey güç toplamak için battaniye. Ve bir süre sonra zaten pandemi baş gösterdi. Isınma sorunları için elektrik sobası falan olabilir. Onda sıkıntı yaşamadık aldık ama battaniyede çok sıkıntı yaşadık.”* şeklinde ifade ederken; Oniks isimli katılımcı aynı gereksinim hakkında *“Ve çok soğuktu. Siz de hatırlarsınız o zaman çok çok soğuktu. İstedğin kadar arabada klimayı aç, hiçbir şekilde ısınmıyordu.”* beyanında bulunmuştur.

Yakut isimli katılımcı depremin ardından beslenme ile ilgili gereksinimlerini *“Bir de Allah rızası için bir çek ver, dedim. Benim çocuklarımla okulda kalıyorum kahvaltılık bir şey yok. Ben müdüre de söyledim, bu nasıl okul. Depremi yaşamışsınız, çocuklarım bir şey alıp yiyemiyor. Dedim bana bir çek ver, çocuklara gidip kahvaltılık bir şey alayım. Yüz milyonluk da bir çek verdi, gittim çocuklarımı götürdüm kursağına bir şey koydum.”* ifadesiyle aktarmıştır. Labradorit isimli katılımcı ise benzer gereksinim hakkında *“Gıdaya yönelik ihtiyaçlarımız oldu. Yemekleri işte Kızılay ve AFAD getiriyordu sürekli.”* ifadesini kullanmıştır.

“Havalar soğuk olduğu için ailecek hepimiz grip olmuşuk. Ben çok yoğun bir girip geçirdim. Sağlık ihtiyacı da yoğun bir şekilde ortaya çıktı. Sağlık durumundan dolayı aslında bir süre iyileşmeyi tek düşünüyorsun. Bu defa da depremi bir köşeye bırakıyorsun. Tamam, oldu yaşadık, kendine gel, kendine güç kuvvet ver, sonuçta bunu yaşayan tek sen değilsin, içten böyle kendine şey getirmeye çalışıyorsun. Ama o süreçteki o rahatsızlıkların da buna mâni oluyor.” ifadesi ile Turkuaz isimli katılımcı deprem sonrası ortaya çıkan fiziksel sağlık gereksiniminden bahsetmiştir. Akik isimli katılımcı aynı konuda *“Kendi sağlığımla, yakınlarımla sağlığı ile ilgili ihtiyaçlar oldu.”* beyanında bulunmuştur.

Ekonomik ihtiyaçları konusunda Elmas isimli katılımcı *“Eşim o ara çalışmamıştı mesela. İşte işler durdu diye. O anlamda mı diyeyim maddi açıdan. Eşim işten çıktı, zaten direk işler kapandı, bir aya kadar kapandı. Ekonomik ihtiyaçlar falan...”* beyanında bulunmuştur. Florit isimli katılımcı da benzer bir gereksinimini *“Evler var beş yüz, altı yüz milyon. O diyor oraya git, o diyor oraya git, ortada rezil olmuşuz. Para yok ki!”* ifadesiyle aktarmıştır.

Zümrüt isimli katılımcı depremin ardından asayiş ve güvenlik ihtiyacı ile ilgili *“Konteyner kent cezasını versin. Ayıptır söylemesi, haşa siz benim bacımsınız, fuhuş yeridir yani. Orası gerçekten de öyleydi yani.”* beyanında bulunurken, Amozonit isimli katılımcı *“O süre zarfında yine güvenliğin yetersizliği diyebilirim. Sonuçta binanın giriş çıkışı yasaksa, eşyalarımızı dışarı taşımak için izin verildiğinde gittiğimizde eşyalarımızın bir kısmı yoktu. Eşyalarımız kalmamıştı hiçbir şey.”* ifadesiyle aynı konudaki gereksinimi ifade etmiştir.

Deprem sonrası ortaya çıktığı ifade edilen bir diğer konu olan kişisel mahremiyet konusundaki ihtiyaçlar hakkında Yakut isimli katılımcı *“Gerçekten iki*

gözün içinde hayat yaşam çok zorlaşmaya başladı. Çünkü bir iki gözün içindesin; yapacak... Yattığın yer, oturduğun yer, mutfak; yediğin içtiğin yer, mutfak, başka bir yerimiz yok yani. İki göz.” ifadesini; Obsidyen isimli katılımcı “Giyinip, üzerini değiştirip çıkarma bile sıkıntı oluyordu. Bir odada on kişi, düşün, on tane, erkekler ayrı” ifadesini kullanmıştır.

Alt yapı konusundaki ihtiyaçlar hakkında ise Amozonit isimli katılımcı *“Kesinlikle benim değil de hastalarımızın önceliği elektrik ihtiyacımız. O anda elektrikler gitti, bazı hastalarımızın solunum desteği gerekiyordu. Ve çok kalabalık bir yerde siz de biliyorsunuz çok kalabalık ve bir anda kesilince farklı gruplar olduğundan dolayı ister istemez hepsi böyle bir tedirgin oldu. Bir de öncelik elektrikti o dakika bizim için. Biraz daha teknik, alt yapısal konularda ihtiyacımız çıktı.”* şeklinde aktarımında bulunmuştur. Benzer ihtiyacı Turkuaz isimli katılımcı *“Evde o sürede elektrikler kesildi falan ve anneannemi böyle uyuyordu fark etmedi bile. Beni rahat bırakın, kaldırmayın yerimden falan deyince böyle bir şey.”* şeklinde ifade etmiştir.

Kişisel hijyen ve ortam hijyeni konusundaki ihtiyaçlarla ilgili Obsidyen isimli katılımcı *“Duş alma ihtiyacın oluyor, onu da geçtim artık duşu da geçtim; giyinip, üzerini değiştirip çıkarma bile sıkıntı oluyordu. Zaten duş alamıyorduk, tuvalet ihtiyacı bile o kadar şeydi ki...”* aktarımında bulunmuş, benzer ihtiyacı Turkuaz isimli katılımcı *“Çünkü kaldığımız ortam kalabalık, askeriyede kalıyoruz ama ne kadar dikkat etsek de çok steril bir ortam değil.”* şeklinde ifade etmiştir.

Amazonit isimli katılımcı *“Ulaşım zaten durmuştu hiçbir suretle.”* ifadesiyle, Florit isimli katılımcı *“Zaten her taraf kitlendi. Araba tepemiyor.”* beyanıyla ulaşım ile ilgili ortaya çıkan ihtiyaca değinmişlerdir.

Eğitim/öğretim konusundaki ihtiyaçlar hakkında *“Çocuğum orada, ortaokula giden çocuğum zor şartlarda okudu devamlı çocuklar dışarıda, okuma düzeyleri falan biraz kısıtlandı. Ee okula gidemediler...”* beyanında bulunan Yakut isimli katılımcıyı Turkuaz isimli katılımcı *“Küçük ve dar ortam yani kitaplarımız oluyor. Ve ikimizin de kpss çalışma döneminde denk geldi kardeşim ve benim, çok sıkıntılı bir süreç yaşadık yani.”* beyanıyla desteklemiştir.

“Çok kötüydü yani o dönem sesim de titriyor farkındaysanız duygulanıyorum da çok kötü zamanlardı. Yani barınacağın kimse yok. O zaman insan ailesine çok

daha bağılı oluyor tabi ki de maalesef bizim de gidecek büyüklerimiz olmadığı için... Eşimin tarafı da benim tarafımda anne baba yok. O yüzden bayağı o konuda bayağı bir sıkıntı çektik. Herkes mesela köyde oturan akrabalar falan evlatlarını yanına aldılar, beraber oturdular, şey yaptılar. O süreç geçene kadar bir ay iki ay bayağı bir şey yaptılar. E biz o dönemde taktik maalesef. O yüzden bayağı bir zorlu süreç geçirdik.” ifadesiyle deprem sonrası ortaya çıkan sosyal çevre desteği ihtiyacına atıfta bulunan Safir isimli kullanıcıyla benzer bir yaşam deneyimine sahip olan Zümrüt isimli kullanıcı bu deneyimini “O dönem zaten ortada kaldım benim kimsem yoktu. Sahip çıkacak kimsem olmadı yani, kimse bana sahip çıkmadı.” beyanıyla ifade etmiştir.

Turkuaz isimli katılımcının “O süreçte anneannemde bizleydi ve Doksan küsürlü yaşlarda. Onu bir yere taşımak hatta beş katlı binada en son çıkan biz olduk birinci katta olmamıza rağmen, çıkamamıştık.” ifadesi ile deprem sonrası ortaya çıkan tahliye ihtiyacı belirlenirken; Amazonit isimli katılımcının “İletişim konusunda bir ihtiyacınız ortaya çıktı. 112’yi kullanamadık. O şekildeydi.” ifadesi ile deprem sonrası ortaya çıkan iletişim ihtiyacı belirlenmiştir.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “depremden sonra ortaya çıkan ihtiyaçlar” teması altındaki “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların nasıl karşılandığı” kategorisine ait bulgular; kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan İhtiyaçlar Teması Altındaki Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçların Nasıl Karşılandığı Kategorisine Ait Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	GBKS
Deprem	Kamu Kaynaklarıyla Karşılama	7
Sonrası Ortaya	Sosyal Çevrenin Kaynaklarıyla Karşılama	7
Çıkan	Bölgeye Aktarılan Havuz Kaynaklarla Karşılama	6
İhtiyaçların	Kendi Kaynaklılarıyla Karşılama	4
Nasıl	Sivil Toplum Kuruluşları Kaynaklarıyla Karşılama	3
Karşılandığı	Gönüllülerin Kaynaklarıyla Karşılama	2

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı

Tablo 16’da görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dahil edilen katılımcılar deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçları nasıl karşıladıkları hakkındaki görüşlerini bildirirken söz konusu kaynakların kamu kaynaklarıyla, sosyal çevre kaynaklarıyla, bölgeye aktarılan havuz kaynaklarla, kendi kaynaklarıyla, sivil toplum kuruluşların kaynaklarıyla ve gönüllülerin kaynaklarıyla olduğunu belirtmişlerdir.

Deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılamada kamu kaynaklarına başvurduğunu Obsidyen isimli katılımcı “Evet biz çadır alanında kalmadık. Ama aile ve sosyal politikalar, sosyal hizmetlerin psikososyal ekibi vardı, bilgilendirme yaptılar ve biz onlara ulaşarak yardım aldık onlardan. Onların da çok etkisi oldu tabi bize. Sosyal hizmetlerde psikososyal destek ekibi vardı, o ekipte psikologlar vardı, onların yönlendirmesiyle, daha doğrusu Elazığ’da bayağı bir insana ulaştılar onlar. Onlara ulaştım, yardımıyla konuştuk, bizi yönlendirdiler. Hani daha sonra tekrardan iletişime geçtik, bu korkuyu, süreci atlatacaya kadar bayağı bir destek oldular bize.” ifadesiyle, Safir isimli katılımcı “Biz konteynere başvurduk. Önce çadırı şey yaptık, çadırı alamadık zaten. Eşim de pek taraftar olmadı hani çocuklar şey yapar diye. Ondan sonra konteynere başvurduk. Konteyner çıktı, öyle yani. Farklı insanlarla karşılaşıyorsunuz, herkesin düşüncesi farklı. Sorunlar yaşıyorsunuz. O konuda da sağ olsun devletimiz sosyal destek, psikolojik destek olarak bizim yanımızda oldular zaten sağ olsunlar. Öyle yani o süreci de öyle geçirmeye çalıştık.” ifadesiyle, Labradorit adlı katılımcı ise “Pansiyon gibi bir yeri vardı imam hatibin. Pansiyonda kaldık işte. Orada kalıyorduk. Ondan sonra işte

konteynerin anahtarını alıp martın ikinci haftası buraya geldik. Vali Beyi şeyde bulamamıştım, vali konağında bulamamıştım. Orada bekliyordum, birkaç gün bekledim. Önce bulamadım ama üçüncü gün bir toplantıya geldi işte çıkışta anlattım durumumu. Annem rahatsız, işte böyle böyle... Barınma ihtiyacımız var diye. O da dedi ki işte konteyner kentler yapılıyor, hani yanındaki danışmanı mı vardı özel kalem müdürüydü galiba. Not aldırıldı. Bir hafta sonra jandarma aradı beni. Şeye gidebilirsiniz, Hilalkent'te kız öğrenci yurdu varmış dedi, oraya gidebilirsiniz.” ifadesiyle beyan etmiştir.

Deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılamada sosyal çevrenin kaynaklarına başvurduğunu Yakut isimli katılımcı “*Aile yakınlarımızdan bir tanesi gel dedi bizde kal dedi. Gittim iki gün orada kaldım. Mesele ailem para topladı Ramazan'da. Zaten Ramazan'da para veriyorlar, dedim fitrenizi ailece herkese yaydım valla. Allah razı olsun ailemden para topladılar. Büyük çocuk tutar ayda gönderir mesela arada iki yüz beş yüz. Eşyaların bir kısmını götürdüm yarısını amcamgilin bodrum katına koydum, yine bir yer buldum. Depo tutamazdım.*” ifadesiyle, Elmas isimli katılımcı “*Annemlerde kaldık, annemler karşıladı bütün ihtiyaçlarımızı o süre zarfında. Ben ailem yanımda olduğu için çok şanslıydım yoksa hani hiçbir şekilde şey yapamazdık yani. En azından annemler vardı, onlar yardımcı oldu mesela evini açtılar bize. Biz tabi hemen hemen iki yıl burada yaşadık.*” ifadesiyle, Ametrin “*Onun dışında mesela burada benim yakınlarımla yazlıkları falan vardı. İşte bahçe evleri. Bir mesela ufak bir sarsıntı da gidip hemen orada uyumaya çalışıyorduk.*” ifadesiyle beyan etmiştir.

Deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılamada bölgeye aktarılan havuz kaynaklarına başvurduğunu Safir isimli katılımcı “*Destekler geldi, yiyecek olsun, ramazanda mesela yiyecek, yemek getirdiler ondan sonra koliler geldi, battaniye verildi. Ha eksiklikler vardı yok değildi ama çok şükür yine de ihtiyaçlarımızın çoğu da giderildi yani.*” ifadesiyle, Zümrüt isimli katılımcı “*Ev yıkılınca çadırda kaldık. Bir ufacık ufo vermişlerdi. Allah razı olsun yani gıda falan veriyorlardı gerçekten.*” ifadesiyle, Florit isimli katılımcı “*O okulda falan hani mesela giyecek, yiyecek ihtiyaçlarımız orada dört dörtlüktü. Karşılandı yani.*” ifadesiyle beyan etmiştir.

Deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılamada kendi kaynaklarını kullandığını Ametrin isimli katılımcı *“Bize o zaman yani şeyden böyle resmi bir kanaldan bir destek almadık hiçbir şekilde. Kendi ihtiyaçlarımızı kendimiz karşılamaya çalıştık. Hepsini yani kendi ihtiyaçlarımızı kendimiz karşıladık.”* ifadesiyle, Amazonit *“Yine kendi bütçemizden harcama yaparaktan desek, yani kendi bütçemizle bir şeyler yapmaya çalıştık.”* ifadesiyle, Obsidyen isimli katılımcı *“Şöyle söyleyeyim, biz deprem bölgesine aktarılan kaynaklardan faydalanmadık. Hani faydalanmak istemedik daha doğrusu. Çünkü genel ihtiyaçlarımızı karşılayabiliyorduk çok şükür. Yeme ihtiyaçlarımızı da kendi çabalarımızla ama çok kısıtlı bir şekilde karşılayabildik. Evet, boya badana yapılacak, tadilat yapılacak, para yardımıyla bulunulacak denildi ama dediğim gibi ev sahiplerine daha çok... Yani kiracılar çok fazla faydalanamadı mecburen biz de kendi çabalarımızla hallettik.”* ifadesiyle beyan etmiştir.

Deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlarını karşılamada sivil toplum kaynaklarını kullandığını Turkuaz isimli katılımcı *“Depo işini de sağ olsun Kızılay’dan kardeşimin bir tanıdığı vardı, ücretsiz depoya koyduk eşyalarımızı.”* ifadesiyle, Elmas isimli katılımcı *“Herkes aldı yani hani bize de verildi yani. Kızılay’dan aldık biz, o zaman yazdırmıştık kendimizi. Mesela onlar verdiler bize.”* ifadesiyle beyan etmiştir.

“Çorap fabrikasında yer varmış onu teyzem söyledi gittik orada kaldık. Bedava verdiler bize. Orada ev sahibimiz Allah razı olsun, orada oturduk. Ondan önceki evde de bedava oturduk.” ifadesiyle Yakut isimli katılımcı, *“O süre zarfında binaya giriş çıkışlarımız yasaktı. Biz de kurumda kaldık. Aldığımız eşyaları da başka bir bireyin pikabında ev buluna kadar pikapta kalmak zorunda kaldı. O şekildeydi.”* ifadesiyle Amazonit isimli katılımcı deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların karşılamasında gönüllülerin kaynaklarına da başvurulduğunu göstermişlerdir.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlar” teması altındaki “deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde hissedileler” kategorisine ait bulgular; kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan İhtiyaçlar Teması Altındaki Deprem Sonrası Ortaya Çıkan İhtiyaçların Ortaya Çıkma ve Karşılanma Sürecinde Hissedilenler Kategorisine Ait Kodları ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	GBKS
Deprem	Çaresizlik Hissi	6
Sonrası	Endişe Hissi	4
Ortaya Çıkan	Üzüntü Hissi	4
İhtiyaçların	Korku Hissi	4
Ortaya	Zorluk Hissi	4
Çıkma	Yıpranma Hissi	3
Ve	Güvensizlik Hissi	2
Karşılanma	Kıymetini Anlama Hissi	2
Sürecinde	Yorgunluk Hissi	1
Hissedilenler	Yalnızlık Hissi	1
	Tükenmişlik Hissi	1
	Çekinme Hissi	1
	Panik Hissi	1
	Boşluk Hissi	1

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı

Tablo 17’de görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen katılımcılar, deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde hisleri hakkındaki görüşlerini bildirirken söz konusu hislerin çaresizlik, endişe, üzüntü, korku, zorluk, yıpranma, güvensizlik, kıymetini anlama, yorgunluk, yalnızlık, tükenmişlik, çekinme, panik ve boşluk olduğunu belirtmişlerdir.

“Çaresizlik, yani bayağı bir çaresiz kaldığımızı biliyorum, ağladığımı hatırlıyorum.” şeklinde deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde çaresizlik hissettiğini ifade eden Obsidyen isimli katılımcıyı Oniks isimli katılımcı “Ama sonrasında hala şimdiye kadar da bir çaresizlik, bir çaresizlik hâkimdi. Hani korkudan da çaresizlik daha ağır bastı bende. Hem kendim için hem de dediğimi gibi oradaki insanlar için. Böyle çaresizlik duygusu çok

yoğundu.” ifadesiyle desteklemiştir. Benzer durumda olan Yakut bu hissini “Çaresizlik bayağı çok hissettim ve hala da hissediyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

“Endişe. O an her şey aklına geliyor insanın. Ben kendi sağlığımla ilgili endişe duydum, yakınlarımın sağlığı ile ilgili endişe duydum.” şeklinde deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde endişe hissettiğini ifade eden Akik isimli katılımcıyı Zümrüt isimli katılımcı “Valla depremde çok kötü morali bozuldu. Yani halen daha ben eve gidiyorum şuan da evimiz var. Eve gidiyorum halen daha şuan yataırken endişeleniyorum kendimden, ha olacak ha deprem olacak gibisinden. Yakınlarıma bir şey olur endişesi.” ifadesiyle desteklemiştir. Benzer durumda olan Oniks bu hissini “Endişeleniyorum, Ya da atıyorum ben bir enkazın altında kalırsam o an ne yapabilirim. Hani düşünüyorum tekrar olursa neler olur ya da ben bir yakınımı kaybetseydim... Bir yakınımı kaybedersem ne olur? Diğer kişileri düşünüyorum işte yakın akrabaları düşünüyordum ya da evi çok iyi olmayan kişiler aklıma geldi. Hani ne olacak, kim öldü, neresi yıkıldı, ne oldu. Hani bu kadar karmaşa içerisindeydim ki kime ne olacak, kime bizim ölüm haberi gelecek diye endişeleniyorum.” şeklinde ifade etmiştir.

“Hani maneviyatı yüksek olan eşyalar, bir anda gidiyor hepsi. Derin bir üzüntü hissediyorsun.” şeklinde deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde üzüntü hissettiğini ifade eden Oniks isimli katılımcıyı Amazonit isimli katılımcı “Yani duygu olarak şöyle. İnsan sizi çok üzüyor yani yaşadığın ev yok ve eşyalar yok. Ve o dönem sıkıntılar vardı şöyle söyleyeyim Şeyma Hocam. Sonuçta emek harcanarak bir şeyler elde ediyorsun. Güya güvenlik önlemleri var ama insanlar oraya girip de gidip emeğinizi çalıyorlar. Ya açıkçası çok üzüldüm.” ifadesiyle desteklemiştir. Benzer durumda olan Safir bu hissini “Nasıl bir duygu, kötü bir duygu tabi ki. Yani üzüntü.” şeklinde ifade etmiştir.

“Ölümünden korkma gibi bir şeyim yok ama ailemden dolayı yani. Yani çıkmasalar, dibinde kalırlarsa ne yaparım. Mesela düşün onların hepsi dibinde kaldı, ben dışarı çıktım. Ben daha niye yaşayayım ki. Korkum ondan yani.” şeklinde deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde korku hissettiğini ifade eden Zümrüt isimli katılımcıyı Labradorit isimli katılımcı “Tabi ki de korku en başta. Üstüne bir de korku ekleniyordu, biraz daha zor oluyordu. Tabiki

her insan gibi akla gelen ilk şey ölüm oldu an korku.” ifadesiyle desteklemiştir. Benzer durumda olan Obsidyen bu hissini “İlk etapta nerede, nasıl olacağız? Çünkü dışarı çok soğuktu. Depremden sonra evde çıktık ve ev güvenli mi, hasar aldı mı almadı mı noktasında bir tedirginlik yaşadık ve eve girmekten korktuk.” şeklinde ifade etmiştir.

“Biraz zordu aslında da, çok zordu gerçekten.” şeklinde deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde zorluk hissettiğini ifade eden Labradorit isimli katılımcıyı Amazonit isimli katılımcı “Evet bayağı zor ve yıpratıcı bir süreç oldu.” ifadesiyle desteklemiştir. Benzer durumda olan Obsidyen bu hissini “Yani o kadar zor ki eve gidemiyorsun çünkü uzun bir süre eve giremedik, gidemiyorsun. Ama orada kalmak zorundasın ama orası da o kadar kötü ki imkanlar o kadar zor ki. Çok zorlandık, çünkü uyku uyuyabileceğin yer bile o kadar farklı ki, o kadar kötü ki imkanlar o kadar zor ki...” şeklinde ifade etmiştir.

“Ya tabi ki de yıprandık, çünkü hani başkasına muhtaçsın. Şimdi kendi ihtiyaçlarını kendin alamıyorsun bir de öyle bir zaman ki iş yok. Zaten ev de yok. Yani bir de hamilelik sürecim de vardı ben o dönemde bir de hamileydim. Sonrasında hamile kaldım, anneme geldim ne bileyim bir sürü şey işte. Yıpranmış... Deprem anını yaşamak bile yetiyor zaten.” şeklinde deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde zorluk hissettiğini ifade eden Elmas isimli katılımcıyı Yakut isimli katılımcı “Gerçekten iki gözün içinde hayat iki gözün içindesin; yapacak... Yattığın yer, oturduğun yer, mutfak; yediğin içtiğin yer, mutfak, başka bir yerimiz yok yani. İki göz. Biz sıkıldık artık buradan, daha artık yıprandık.” ifadesiyle desteklemiştir. Benzer durumda olan Obsidyen bu hissini “Yani o kadar zor ki eve gidemiyorsun çünkü uzun bir süre eve giremedik, gidemiyorsun. Ama orada kalmak zorundasın ama orası da o kadar kötü ki imkanlar o kadar zor ki. Çok zorlandık, çünkü uyku uyuyabileceğin yer bile o kadar farklı ki, o kadar kötü ki imkanlar o kadar zor ki...” şeklinde ifade etmiştir.

“Zaten deprem psikolojisi başlı başına bir felaketti. O sıra bina sallanıyor ve refleks olarak binayı tutuyorsun. Çok mantık dışı ama refleks olarak binayı tutuyorsun. Maalesef güvensizdi. Ya belli bir emek sonrasında bizi olumsuz yönde etkiledi. Bir sürü eşya masrafı, şu masrafı, bu masrafı.” şeklinde deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde zorluk hissettiğini

ifade eden Amazonit isimli katılımcıyı Ametrin isimli katılımcı “*Duygu olarak mesela güvensizliği çok fazla hissettim.*” ifadesiyle desteklemiştir.

“*Mesela şeyin insanlar konuşurken hep şey derler ya. Ya ne olsun işte her zamanki gibi, rutin falan. Rutinin ne kadar kıymetli olduğunu öğrendim tamam mı? İnsanın rutini çok kıymetli gerçekten. Çünkü deprem sizi rutininizden koparıyor, normal günlük hayatınızdan koparıyor. İşte diyelim ki evinizde bir köşeniz var. Akşam gidip oturduğunuz zaman işte dingin saatinizi orada geçiriyorsunuz, artık o köşeyi kullanamıyorsunuz mesela.*” şeklinde deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde zorluk hissettiğini ifade eden Ametrin isimli katılımcıyı Obsidyen isimli katılımcı “*Yani aslında önce bir şeylerin kıymetini anlıyorsun.*” ifadesiyle desteklemiştir.

Deprem sonrası ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde yorgunluk hissinden bahseden Ametrin bu hissini “*Duygusal olarak çok yorgun hissettim. Dolayısıyla kendinizi yerinden yurdundan edinmiş hissediyorsunuz. Bu da insanda böyle bir dağınıklık, yorgunluk bir an evvel düzene geçme isteği geliştiriyor. Ben o süreçte çok yorgun hissettim açıkçası.*” şeklinde ifade etmiştir.

Deprem sonrası ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde yalnızlık hissinden bahseden Safir bu hissini “*Çok kötüydü yani o dönem sesim de titriyor farkındaysanız duygulanıyorum da çok kötü zamanlardı. Yani barınacağın kimse yok. Yani yalnız hissettim.*” şeklinde ifade etmiştir.

Deprem sonrası ihtiyaçların ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde Obsidyen isimli katılımcı “*Çok kötü, çok... Yani tükenmişlik...*” ifadesiyle tükenmişlik hissini, “*O kadar zor ki eve gidemiyorsun çünkü uzun bir süre eve giremedik, gidemiyorsun. Ama orada kalmak zorundasın. Çekiniyordum.*” ifadesiyle ise çekinme hissini ifade etmiştir.

Florit isimli katılımcı “*Hepimiz panik içindeydik. Ne yapacak, nereye gidecek, ne yapacağız?*” ifadesiyle aynı konuya ilişkin panik hissinden bahsederken “*Bir boşluk hissi... Ama bir boşluk yani bir yere ait değilsin gibi. Yaşıyorsun ama oraya ait hissetmiyorsun. Boşluk hissi...*” ifadesiyle bu durumda yaşadığı boşluk hissini ifade etmiştir.

3.2.2.2. Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizlik Teması

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizlikler” teması ile ilgili veriler 3 ayrı kategoriye ayrılmış ve söz konusu kategorilerin bulguları kodlar halinde bu başlık altında sunulmuştur.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizlikler” teması altındaki “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklerin neler olduğu” kategorisine ait bulgular; kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizlikler Teması Altındaki Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizlikleri Neler Olduğu Kategorisine Ait Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	GBKS
Deprem	Barınma Konusundaki Belirsizlikler	7
Yaşantısına	Yeniden Deprem Olma İhtimali Konusundaki Belirsizlikler	5
Bağlı Ortaya	Sağlık Konusundaki Belirsizlikler	4
Çıkan	Sahip Olunan Eşyalar Konusundaki Belirsizlikler	4
Belirsizlikler	Eski Rutine Yakalama Konusundaki Belirsizlikler	3
	Ekonomi Konusundaki Belirsizlikler	2
	Hayatta Kalma Konusundaki Belirsizlikler	2
	Yakınlara Bir Şey Olma İhtimali Konusundaki Belirsizlikler	2
	Gelecek Konusundaki Belirsizlikler	2
	Alt Yapı Konusundaki Belirsizlikler	1

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı

Tablo 18’de görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen katılımcılar deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizlik hakkında görüşlerini bildirirken söz konusu belirsizliklerim barınma, yeniden deprem olma, sağlık, sahip olunan eşyalar, eski rutini yakalayamama, ekonomi, hayatta kalma, yakınlarına bir şey olmak, gelecek ve alt yapı, konularında oluştuğunu belirtmişlerdir.

Amazonit isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı ortaya barınma konusundaki belirsizliğini “*Konut açısında belirsizlikler yaşadık hani olası bir durum daha yaşanır mı nasıl olacak, ya bu sefer insanlar gerçekten sokakta kalacaktı. Ya da şöyle bir durum meydana geldi; atıyorum konutu olan insan kiraya verdiğinde iki üç katı bir anda zam yaptı, fırsatçılık ne de olsa gelecek diye durumlar yaşadık.*” ifadesiyle açıklarken, benzer durum hakkında Turkuaz isimli katılımcı “*Şöyle bir şey oldu. Tamam, afet oldu. Sonrasında o eve girecek miyiz, girmeyecek miyiz? Bunun belirsizliği bir defa var. Ev artık sırayla bakıyorlar bütün evlere, hasarlı mı hasarsız mı diye ve biz bunu tam olarak bilmiyoruz, bunun belirsizliğini yaşıyoruz doğal olarak. Oturabilecek miyiz, oturamayacak mıyız? Ona göre kendimize başka bir barınma imkânı bulmamız lazım ama bize de girmeyin dediler, yandaki daire ağır hasarlı, etkilemiş olabilir, gözle görülebilecek çatlaklar var ve bu oraya girmeme engel oluyor. Yani zaten gir deseler bile o korkuyla giremiyorsunuz. En büyük belirsizlik bu.*” görüşünü belirtmiştir. Safir isimli katılımcı ise benzer deneyimini “*Ev konusunda belirsizliğimiz çok fazaydı. Yani konteynerde ne kadar sürece kalacağız, sonra ne olacak, bu evlerimiz nasıl olacak belirsizliği.*” şeklinde ifade etmiştir.

Labradorit isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan yeniden deprem olma ihtimali konusundaki belirsizliğini “*En çok dedim ya korku sürekli depremin oluşu. Uzamanlar sürekli çıkıyor işte deprem olacak, şurada olur, burada olur gibisinden. En başta o aklımda. Yani genel olarak o ilk anda deprem, bir daha deprem olur mu, bu şiddetle belirsizliği...*” ifadesiyle açıklarken, benzer durum hakkında Obsidyen “*Depremin üzerinden iki yıl geçti, halen daha o korkularımız devam ediyor tabi ki. Yeni bir depremde ne yaparız, nasıl olur? O belirsizlik sürekli devam ediyor bak evde yatabiliyorum artık, kalabiliyorum ama birçok şeyi atlattım ama deprem korkum hala en üstte.*” görüşünü belirtmiştir. Ametrin isimli katılımcı ise benzer deneyimini “*Mesela şeyi bilmek istiyorsunuz. Artık gerçekten bu bitti mi? Ki biz bunun bitmediğini 5.8 dedikleri benim asla ikna olmadığım ve kesinlikle 6’nın üstünde olduğunu düşündüğüm ikinci depremde biz bunu gördük.*” şeklinde ifade etmiştir.

Florit isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan sağlık konusundaki belirsizliğini “*Rahatsızlık oldu, hasta olduk, pandemi yaşadık ailece, herkes bir yerde şuanda. Ben çoktan geçirdim, üç ay oldu. Bunun belirsizliğini yaşadık.*” ifadesiyle açıklarken, benzer durum hakkında Akik “*Sağlık durumu tabi ki*

de. Daha önce de dediğim gibi en büyük belirsizlik o anki sağlık durumu. Bu süreci sağ salim atlatabilecek miyiz? Hayatta kalacak mıyız?” görüşünü belirtmiştir. Oniks isimli katılımcı ise benzer deneyimini “Belirsizlik kendi adıma şu konuda belirsizlik yaşadım. Hani ben bundan sonra depremden sonra hep böyle korkacak mıyım? Psikolojileri nasıl yerine gelecek, ne yapabiliriz? Onlar için de hani böyle bir kaygım oluşmuştu.” şeklinde ifade etmiştir.

Oniks isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan sahip olunan eşyalar konusundaki belirsizliğini “Bu insanlar kaybettikleri şeyleri bir daha nasıl tamamlayacaklar. Bütün anıları, her şeyi gitti bu insanların. Çünkü bir anda eviniz var, ama bir anda yok. Hiçbir şeyiniz kalmıyor hani her şeyiniz. Hani maddiyatı bırakın, orada ölmüş akrabalarınız veya şuan yanınızda olmayan kişilerin fotoğrafları gidiyor. Ne bileyim yani bir anne babanın işte evlilik cüzdanı veya senin bütün kitapların. Ben mesela hep kitaplarımı düşünmüştüm. Öyle bir şey olduğunda odamda mesela çok büyük bir kitaplık var, o kitaplarımı nasıl bir daha geri alabilirim. Çünkü mesela her kitapta ayrı bir anım var, mesela hediyesi var bunun ya da mesela benim çok anlam yüklediğim kitaplarım var. Hani maneviyatı yüksek olan eşyalar, bir anda gidiyor hepsi. İnsanın kendisinden başka hiçbir şey kalmıyor. Belki kimliğin bile, evde kimliğin o bile gidiyor, artık sen nerenin vatandaşısın o bile olmuyor.” ifadesiyle açıklarken, benzer durum hakkında Amazonit “Yaşadığın ev yok ve eşyalar yok. Ve o dönem sıkıntılar vardı şöyle söyleyeyim Şeyma Hocam. Sonuçta emek harcanarak bir şeyler elde ediyorsun. Güya güvenlik önlemleri var ama insanlar oraya girip de gidip emeğinizi çalıyorlar. Eşyalarımın güvenliği açısından çok belirsizlik yaşadım bu yüzden.” görüşünü belirtmiştir. Turkuaz isimli katılımcı ise benzer deneyimini “Ve eşyaları ne kadar sürede çıkaracağız. Çünkü ben rahatsızdım annemle kardeşim iki gün içerisinde çıkardı. Hemen çıkarın gibi mevzular döndü, apartmandakilerin çoğu çıkartmıştı bu biraz sıkıntı yaşattı. Yani çoğu eşyamız kırıldı ve sonrasında taşıdığımız depoda su bastı eşyamıza.” şeklinde ifade etmiştir.

Ametrin isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan eski rutini yakalama konusundaki belirsizliğini “Evde kalma duygunuzu çok sarsıyor, kalmak istemiyorsunuz. Dışarıda kalmak da ya da bir başka yerde kalmak da sizin aidiyetiniz ile ilgili sorunlar yaratıyor. Oraya ait hissetmiyorsunuz, düzen size ait değil, istediğiniz zaman istediğiniz şeyi yapamıyorsunuz. Dolayısıyla benim yaşadığım en

büyük sıkıntı belirsizlik işte rutine özlem, bir an evvel normale dönmek.” ifadesiyle açıklarken, benzer durum hakkında Obsidyen isimli katılımcı “En çok eski hayatımıza dönemeyeceğiz diye bir belirsizliğim oldu. Nasıl? Eve giremiyorduk, giremeyeceğiz artık, girdiğimizde ev yıkılacak ve biz evsiz kalabileceğimizi düşündük. Çok böyle ucu yoktu. Kendimle ilgili ben deprem korkum oluştu bir kere, ben artık eskisi gibi olamayacağım, o evde rahat... Ben uyumayı seven biriyim, evde sırtımı rahatlıkla dayayıp uyuyabileceğimi düşünemedim, bitti artık benim için o, o belirsizlik vardı. Eve giremeyecektim, çok uzun süre giremedim zaten” görüşünü belirtmiştir.

Elmas isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan ekonomi konusundaki belirsizliğini *“Maddi konuda en çok. Hani çünkü evimiz yoktu, paran olmazsa. O durumda paran olacak başka hiçbir şeye sahip değilsin yani. Zaten evler yıkılmış, yani şimdi bir eve kiraya girebilmem için en az bin iki bin kira vermen lazımdı mesela, E onun için de maddiyat lazım yani. Aynen maddi konuda en çok. Benim o param olsaydı her türlü bir yere kiraya girerdim.”* ifadesiyle açıklarken, benzer durum hakkında Zümrüt isimli katılımcı *“Ekonomi mesela. Abla daha düzelse ne olur yani, daha düzelmiyor. Gittikçe kötüye gidiyoruz.”* görüşünü belirtmiştir.

“Tabi arkasına pandemi eklendiği için biz yine normale dönemedik de. Afetin içindeyken... Bir başka afete yakalandık. Bizim o yüzden katmerli bir afetimiz oldu yani double bir afet yaşadık. Dolayısıyla biz artık şeyi düşünüyoruz. Komşularla artık şey esprisi yapıyorduk; hazırana sağ çıkarsak şunu yapalım, hazırana sağ çıkarsak bunu yapalım. Çünkü deprem bizi bir yandan sıkıştırıyor, pandemi bir başka yerden sıkıştırıyor. Eee dolayısıyla biz gerçekten artık şeyi tartışıyoruz: abi biz gerçekten hayatta kalabilecek miyiz? Bu pandemi bize ne yapacak, bu deprem mi önce bizi götürecektir vesaire. Çok bir şey kaygısı oldu bizde yaşamda kalabilme. Hani artık şey diyor ya homo sapiens hayatta kalmak için... Hakikatten biz oraya döndük. Hayatta kalma mücadelesi veriyoruz.” beyanıyla Ametrin isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan hayatta kalma konusundaki belirsizliğe vurgu yapmıştır.

Obsidyen isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan ekonomi konusundaki belirsizliğini *“Maddi konuda en çok. Hani çünkü evimiz yoktu, paran olmazsa. O durumda paran olacak başka hiçbir şeye sahip değilsin yani. Zaten evler yıkılmış, yani şimdi bir eve kiraya girebilmem için en az bin iki bin kira vermen*

lazımdı mesela, E onun için de maddiyat lazım yani. Aynen maddi konuda en çok. Benim o param olsaydı her türlü bir yere kiraya girerdim.” ifadesiyle açıklarken, benzer durum hakkında Zümrüt isimli katılımcı “Ekonomi mesela. Abla daha düzelse ne olur yani, daha düzelmiyor. Gittikçe kötüye gidiyoruz.” görüşünü belirtmiştir.

Oniks isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan yakınlarına bir şey olma konusundaki belirsizliğini *“Böyle evde iyi durumda olmayan akrabalarımı düşünüyorum. Bir daha böyle bir deprem olursa ne olur? Evleri çöker mi, hani bu yönde o anı düşündükçe hep böyle yakınlarım aklıma geliyor. Hangisinin ölüm haberini alacağız gibisinden. Hep böyle bir yakınımı kaybetme duygusu bende oluşacak mı?”* ifadesiyle açıklarken, benzer durum hakkında Obsidyen isimli katılımcı *“Sonra ben bir süre şehir dışına çıkmak zorundaydım. O süreçte ailemi burada bırakıp gitmek... Annem ve babam. Onları da burada bırakıp gidecektim ve yakın akrabalarımı da tabi ki. Hani o sürekli sallanıyoruz ya ben gittikten sonra onlara bir şey olursa ya da çok kötü imkânlarda yaşıyorduk, o imkânlarda onlar zarar görürse, hastalanırsa...”* görüşünü belirtmiştir.

Akik isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan gelecek konusundaki belirsizliği *“Hani geleceğimiz. Geleceğimizde yaşadığımız şehir yok mu olacak ne olacak?”* ifadesiyle açıklarken, benzer durum hakkında *“Yakut isimli katılımcı Ne olacak? Hani depremi yaşadktan sonra ben dedim ne yapacağım, Şimdi ben hani deprem de oldu eşime dedim ne yapacağız ne olacağız?”* görüşünü belirtmiştir.

“Alt yapı açısından belirsizlikler yaşadık. Çünkü kurumdaydım ve hastaları düşündüm o an. Bu elektrik kesintisi devam ederse, depremin boyutu ne, hastalara açısından endişelendim ve alt yapı konusunda belirsizliği çok yaşadım.” beyanıyla Amazonit isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan alt yapı konusundaki belirsizliğe vurgu yapmıştır.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizlikler” teması altındaki “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizlikleri yaşama sürecindeki hissedilenler” kategorisine ait bulgular; kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizlikler Teması Altındaki Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Belirsizliklerin Yaşanma Sürecinde Hissedilenler Kategorisine Ait Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	GBKS
Deprem	Kaygı hissi	5
Yaşantısına	Korku hissi	5
Bağlı	Üzüntü hissi	4
Belirsizliklere	Çaresizlik hissi	2
Dair	Kötü hissetme hissi	2
Hissedilenler	Yaşama bağlanma hissi.	1

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı

Tablo 19’da görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen katılımcılar deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklere dair hisleri hakkında görüşlerini bildirirken söz konusu belirsizliklerim kaygı, korku, üzüntü, çaresizlik, kötü hissetme ve yaşama bağlanma hislerinden oluştuğunu belirtmişlerdir.

“Bir defasında ne olacak düşüncesi, kaygı, endişe var. Özellikle annem strese çok gelemiyor. Bunun verdiği böyle sinir olabiliyor, ne olacak kaygısı. Çok kaygı oldu annemde onun kaygısı da bu defa ben yaşadım ve gelip yardımcı olamadım. Bu da böyle şey imkânın var ama yapamıyorsun gibi.” ifadesiyle deprem yaşantısına bağlı belirsizlik sonrası kaygı hissettiğini ifade eden Turkuaz isimli katılımcıyı, “Hani ben bundan sonra depremden sonra hep böyle korkacak mıyım, hep böyle bir yakınımı kaybetme duygusu bende oluşacak mı? Ne zaman yeneceğim ya da bir sonraki deprem... Çünkü deprem bölgesindeyim. Hani her an bir deprem olabilir, her an bir depremde yine aynı tepkilere mi vereceğim ya da çok daha korkunç tepkiler mi vereceğim. Çünkü ben depremden sonra hani oturduğumuzda mesela annem ayağıyla masayı bile salladığında hemen kalkıp kapıya koşuyordum çünkü deprem oluyor sanıyordum. Veya rüyamda deprem olduğunu görüp, rüyamda görüp bir anda kalkıp bağıırıyordum, deprem oldu diye. Herkes uyurken. Hani bunlar hep böyle devam edecek mi, hep bu şekilde mi gidecek. Hani bunlar benim kendime ait kaygılarımda.” ifadesi ile Oniks isimli katılımcı ve “Kesinlikle hep kaygılıydık. Yani ben depremde dediğim gibi bir güven duygusu işte tabi ki çok yüksek oradan kaygı. Hatta o derece ki bir sallantı olduğunda hadi gidelim modu. Mesela bizim uzun süre

şeyimiz bir valizimiz vardı, o valizimiz hep hazır kaldı. Çünkü biz bir ufak sarsıntıda do akşam uyuyamam diye hemen gidiyorduk, çünkü gerçekten uyuyamıyordum yani, dönüyorum dönüyorum uyuyamıyorum. Ama bir başka alana geçince işte uyuyabiliyorsunuz işte hazır bekledi.” ifadesi ile Ametrin isimli katılımcı desteklemiştir.

“İşte korku, aileyi kaybetme korkusu diyelim, depremde acaba hani onlara bir şey oldu mu? Çünkü hani ilk başta aşağı inen bendim. İndim aşağıya ama hani diyor ya beynin durmuş gibi. Binaya baktım herkes içeride ben dışarıdayım. Hani niye dışarıdayım dedim. Koştum hani annemgille, çok şükür onlar da sağ olarak çıktı. Onların sağlığı yani en başta o ailem ve ben hani kendi sağlığımızsa, ev yıkıldı ama çok şükür canımız sağ olarak kurtulduk. Ya aslında hava soğuktu. Dışarıda kalmaktan biraz korkuyordum çünkü ev ağır hasarlı zaten. Polis gelip şerit çekmiş, girmeyin, canınızı tehlikeye atmayın gibisinden. Hani emniyet oradaydı yine. Ondan biraz korkum vardı.” ifadesiyle deprem yaşantısına bağlı belirsizlik sonrası korku hissettiğini ifade eden Labradorit isimli katılımcıyı, “Ve korku da var. Ve korku da duyuyorsun bir daha olacak mı diyorsun. Tamam, buradan çıktım başka yere taşındım. Taşındığım yerde aynı şeyi yaşamayacağım ne malum diyorsun? Sanki sürekli deprem devam edecekmiş gibi bir hissiyata kapılıyorsun. Yani gittiğim ortamda da aynı şeyi yaşar mıyım korkusu var, bu korkuya kapılıyorsun. Sonuç hep böyle korku ve çaresizliğe gidiyor duygusal olarak.” ifadesi ile Turkuaz isimli katılımcı ve “İlk etapta zorlandım, çok korktum, eve girdim gözüüm sürekli lambadaydı. En ufak bir sallantıda kendimi aşağıda buluyordum yani. Çok zor oldu. Hani kanepeler bile sallansa yanımdan geçerken biri çarpsa ben direkt kaçıyordum.” ifadesi ile Obsidyen isimli katılımcı desteklemiştir.

“Üzgün, devamlı mücadele. Zaten ben epilepsi hastasıyım. Ben üzüntü doktor bana yasak etmiş, sinir, stres yasak sana. Ama nasıl yasak olsun bu halde. Bazen kriz geçiyorum, bakıyorum şey oluyor, üzülüyorum. Çok üzüldüğüm zaman bazen kriz geçiriyorum, sinir krizi geçiyorum.” ifadesiyle deprem yaşantısına bağlı belirsizlik sonrası üzüntü hissettiğini ifade eden Yakut isimli katılımcıyı, “açıkçası kendime acıdım. Çünkü insanlar çok benciller ve bencil bir çağda yaşıyor olduğuma üzüldüm.” ifadesi ile Amazonit isimli katılımcı ve “Çok böyle boşluk hissi ve ağlamaları oluyordu bu süreçte de çok oldu. Sağ olun. Yani bütün şey onun üstüne hissetti. Buradan ne zaman çıkacağım ne zaman bu belirsizlik bitecek, burası tamam

idare edebiliyorum ama hem biraz daha dar, alanım dar, işte çocuklar çalışıyor nasıl olacak? Bunu çok düşünüyordu, çok söylüyordu, üzülyordu çok.” ifadesi ile Turkuaz isimli katılımcı desteklemiştir.

Turkuaz isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı belirsizlik sonrası çaresizlik hissini “Bir defasında. Zaten çaresizlik hissi bir şeyin netleşmeye kadar sürüyor. Çünkü elimden gelen bir şey yok imkânların doğrultusunda yapıyorsun ama ben dediğim gibi o süreçte rahatsız olduğum için çok fazla destek olamadım. Kışla da sürekli ambulansla hastaneye kaldırıldım. Yoğun bir girip geçirdik. Sonuç hep böyle korku ve çaresizliğe gidiyor duygusal olarak.” ifadesiyle aktarmıştır.

Zümrüt isimli katılımcı deprem yaşantısına bağlı belirsizlik sonrası kötü hissettiğini “Daha düzelmıyor. Gittikçe kötüye gidiyoruz. Yani insanın gerçekten de psikolojisi algılamıyor yani. Millet kendisini öldürüyor. Biz demi kendimizi öldürelim yani. Daha yirmi iki yalındayım, yazık değil mi bana. Okuyamadım ama yazık değil mi bana. Çalıştığım paradan bile bir şey anlamıyorum ki daha nasıl bir şey düşüneyim ki bu hayatta.” ifadesiyle aktarmıştır.

Öte yandan Oniks “Hocam bu belirsizlikler aslında beni biraz yaşama bağladı diyebilirim. Çünkü gerçekten bunlar hayatta olan şeylermiş. Hani hep duyuyorduk, burada deprem oldu, şurada deprem oldu ama sanki hiç başıma gelmeyecekmiş gibi. Hani onlara da oldu da bize olmayacakmış gibi düşünüyordum. Hani gerçekten de hayatta böyle şeyler varmış, her an onlar bizi, biz de herkes gibi evsiz kalabilirmiş, kimsesiz kalabilirmişim gibi bir düşünce oluştu. Hani bana aslında çok şey kattı. Hani aileme veya evimde olan ufacık bir şeye bile daha çok değer vermeye başladım çünkü şuan elimde ama yarın bir gün olmayabilir. Hani o an o anın tadını çıkarmaya çalışmaya başladım, hep erteliyordum çünkü. Herhangi bir şeyi hep erteliyordum, bu kitabı sonra okurum, şunla sonra görüşürüm. Ama hep artık hep günü gününe her şeyi yapmaya başladım çünkü yarınımız yok. Hani bir gece uyuyoruz yarın Allah korusun enkaz altında uyanabiliriz. Bu şekilde hani bana biraz daha bir bilinç kattı diyeyim bu deprem.” İfadesiyle deprem sonrası ortaya çıkan belirsizliklerin kendisini yaşama bağlandığını aktarmıştır.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizlikler” teması altındaki “deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklerin giderilme

durumu ve nasıl giderildiği” kategorisine ait bulgular; kodlar, alt kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20: Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizlikler Teması Altındaki Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizlikleri Giderilme Durumu ve Nasıl Giderildiği Kategorisine Ait Kodları, Alt Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	Alt Kodlar	GBKS
Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizlikleri Giderilme Durumu Ve Nasıl Giderildiği	Belirsizliğin Giderildiği Durumlar	Düzene Bineceğine Dair İnançla Belirsizlik	3
		Giderilmesi	
		Zamanla Belirsizliklerin Giderilmesi	3
		Barınma Sorunun Ortadan Kalkmasıyla Belirsizliğin Giderilmesi	2
		Sosyal Çevre Desteğiyle Belirsizliğin Giderilmesi	2
		Psikososyal Destek Hizmetinden Yararlanmakla Belirsizliğin Giderilmesi	1
		Ekonomik Durumun İyi Olması İle Belirsizliğin Giderilmesi	1
		Afet Gönüllüsü Olarak Çalışmalara Katılmakla Belirsizliğin Giderilmesi	1
	Belirsizliğin Giderilemediği Durumlar	Ekonomik Durumun Kötü Olması İle Belirsizliğin Giderilmemesi	4
		İlgisizlik Nedeni İle Belirsizliğin Giderilmemesi	2

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı

Tablo 20’de görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen katılımcılar deprem yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklerin giderilme durumu ve nasıl giderildiği hakkında görüşlerini bildirirken bazı katılımcılar düzene bineceğine dair inançla, zamanla, barınma sorunun ortadan kalkmasıyla, sosyal çevre desteğiyle, psikososyal destek hizmetinden yararlanmakla, ekonomik durumun iyi olmasıyla ya da afet gönüllü olarak çalışmalara katılmakla söz konusu belirsizlikleri giderdiklerini ifade etmiş, bazı katılımcılar ise ekonomik durumun kötü olması ya da ilgisizlik nedeni ile belirsizlikleri gideremediklerini belirtmişlerdir.

“Deprem de geçti, artçılarda yavaş yavaş azaldı yani düzene binecek bir şekilde, bu sürekli böyle devam etmeyecek biraz daha her bir geçen gün unutmaya başlıyorsun yavaş yavaş. Bir şekilde o süreci atlattık yani her gün daha iyiye

gidiyoruz düşüncesiyle atlatabildik.” ifadesi Turkuaz isimli katılımcının, “Daha sakiniz, en azından bir şey olduğunda ya yok işte onu atladık, bu da geçer gibi bir duyguya kapılabiliyoruz” ifadesi Ametrin isimli katılımcının, “Yani büyük oranda giderebildim. Dediğim gibi bu deprem olacak mı olmayacak mı hani ölecek miyiz, bunları... Hani sonuçta bu da yaşamın bir parçası, düzene girecek hani Allahtan gelmiş ne diyebiliriz gibisinden tesellilerle ve dediğim gibi hocalarımın arkadaşlarımla konularak biraz daha basite indirgedim.” ifadesi ise Oniks isimli katılımcının deprem sonrası ortaya çıkan belirsizlikleri düzene bineceğine dair inançla giderdikleri yönündeki görüşleri olmuştur.

“Zamanla. Duvarlarda çatlaklar oluştu, zaten o çatlakları gördükçe psikolojik olarak bir türlü adapte olamadım. Evde kaldıktan bir süre sonra tekrar deprem oluştu ve o depremde daha büyük çatlaklar oluştu ama işte tadilat falan yapınca sanki zamanla eskiye oranla daha rahat girebildim eve.” ifadesi Obsidyen isimli katılımcının, “Valla giderebildik mi? Yüzde yüz gideremedik. Hala o tedirginliğimiz var. Ama tabi o ilk baştaki keskinlik yok. Daha sakiniz, en azından bir şey olduğunda ya yok işte onu atladık, bu da geçer gibi bir duyguya kapılabiliyoruz. Ama tabi ki nasıl iyileştik? Ben onu şöyle düşünüyorum, iyileştik mi çok emin de değilim de... Ama zannediyorum o zaman yaraları sağaltır şeyi var ya o zaman geçince bizde de taşlar yerine oturdu, bu da olurmuş ne yapalım falan.” ifadesi ise Ametrin isimli katılımcının deprem sonrası ortaya çıkan belirsizlikleri zamanla giderdikleri yönündeki görüşleri olmuştur.

Turkuaz isimli katılımcı “Tamam bu böyle sürmeyecek. Burada bir miktar kalacağız, sonrasında konteynere gideceğiz. Konteynere başvurduk. O süreyi de öyle geçirdik. Sonra konteyner için valilikten birkaç yerden arıyorlar, soruyorlar. O biraz daha rahatlatıyor. Evet tamam şuan kiracı olarak çıkamıyorum durumum iyi değil ama konteynerde bir süre idare edeceğim, bu bana zaman kazandıracak. Bu duyguyla onu atlatmaya çalıştık” ifadesiyle deprem sonrası ortaya çıkan belirsizliklerin barınma sorununun ortadan kalkmasıyla giderildiğini aktarmıştır.

“Mesela ben ailem yanımda olduğu için çok şanslıydım yoksa hani hiçbir şekilde şey yapamazdık yani. En azından annemler vardı, onlar yardımcı oldu mesela evini açtılar bize.” ifadesi Elmas isimli katılımcının deprem sonrası ortaya çıkan belirsizlikleri gidermede sosyal çevre desteğinden yararlandığını göstermiştir.

Safir isimli katılımcı ise söz konusu belirsizlikleri psikososyal destek alarak giderdiğini *“Psikolojik olarak ben çok yıprandım. Sağ olsun zaten konteynerde psikososyalden destek de aldım bu konuda. P**** hocamın çok desteği oldu bana. Ondan sonra o tür şeylerle giderdik onu yani aştık diyelim”* ifadesi ile belirtmiştir.

Akik isimli katılımcı *“Ekonomik durumum da iyiydi. Günlük hayatımıza çabuk döndük.”* ifadesiyle ekonomik durumunun iyi olmasıyla belirsizliklerin üstesinden geldiğini ifade ederken Labradorit isimli katılımcı afet gönüllüsü olarak afet müdahale çalışmalarına dahil olarak belirsizlikleri giderdiğini *“Ya bir iki ay süre sonra Kızılay’a gidince, sürekli yardımlara, dağıtımlara çıktım. Hani bir çevrem oluştu orada da yine. Vefa sosyal destek grubuna katıldım valilik programına yine. Oradan yaşlılara pandemi süreci başladı zaten. İşte o şekilde biraz unuttum.”* ifadesiyle belirtmiştir.

“Belirsizlikler valla devam ediyor, şuan ben diyorum nerede nasıl kiralık ev tutacağım? Ben şimdi diyor ki vali diyor ki git 750 ye kiralık ev tut. 750’ye kiralık ev tuttuğun zaman, aidatı var, doğalgazı var. Ben bunları nasıl ödeyeyim. Servisi var, benim çocuğum okula gidiyor, aha bu birinci sınıfa başlayacak seneye. Bana geldi dedi ki idare et. Senin onun bir çerez parası, benim bir yemem içmem evimin gideri. Kiraya çıkacak maddi ekonomik gücüm yok. Aynen ne yapacağım diyorsunuz? Kimse kimseye bir gözü kapat bir göz faydası yok. Tutar ayda gönderir mesela arada iki yüz beş yüz. O bana ne yetecek, o da nasıl ola ki, herkesin kendi... Şimdi benim durumum yerinde olduktan sonra ben çocuğumu alır özel okula gönderirim. O beni düşünmez ha, herkes kendi evinin derdine düşmüş.” beyanında bulunan Yakut isimli katılımcı ekonomik durumun kötü olması sebebiyle deprem sonrası ortaya çıkan belirsizlikleri tam olarak gideremediğini aktarmış, Amazonit *“Ya açıkçası belirsizlikler hala giderilmedi. Hani şöyle diyorum. İnsanların ekonomik sorunları devam ediyor. O yüzden belirsizlikleri giderilmedi”* ifadesiyle benzer bir görüş ortaya atmıştır.

İlgisizlik nedeniyle belirsizliğin giderilemediği yönünde de görüş bildiren Yakut isimli katılımcı konu hakkında *“Gelsin bir milletvekili bana diyor ki idare edersin. Onun bir çerez parası, onun yani bunu gerçekten söylüyorum. Bana geldi dedi ki idare et. Senin onun bir çerez parası. İlgilenmek yerine dediği laf.”* beyanında bulunmuş, Florit isimli katılımcı da *“İlgi alaka yok nasıl gidereyim.”* ifadesiyle söz konusu durumu desteklemiştir.

3.2.2.3. Geçici Konaklama Merkezindeki Yaşam Koşulları Teması

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “geçici konaklama merkezindeki yaşam koşulları” teması ile ilgili veriler 2 ayrı kategoriye ayrılmış ve söz konusu kategorilerin bulguları kodlar halinde bu başlık altında sunulmuştur.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “geçici konaklama merkezindeki yaşam koşulları” teması altındaki “geçici konaklama merkezindeki yaşam koşullarının nasıl olduğu” kategorisine ait bulgular; kodlar, alt kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21: Geçici Konaklama Merkezindeki Yaşam Koşulları Teması Altındaki Geçici Konaklama Merkezindeki Yaşam Koşullarının Nasıl Olduğu Kategorisine Ait Kodları, Alt Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	Alt Kodlar	GBYS
Geçici Konaklama Merkezindeki Yaşam Koşullarının Nasıl Olduğu	Yaşam Koşullarının Elverişsiz Yönleri	Konteynerlerin yapısı nedeniyle ilgili sorunlardan dolayı elverişsiz	4
		Toplu yaşam alanında kalmanın verdiği rahatsızlıktan doğan sorunlardan dolayı elverişsiz	3
		Toplu yaşam alanında barınan insanların arasındaki gerilimden doğan sorunlardan dolayı elverişsiz	2
		Toplu yaşam alanında barınan insanların ihtiyaçlarının bir kısmının karşılanmamasından doğan sorunlardan dolayı elverişsiz	2
		Toplu yaşam alanında barınan insanların değer görmemesinden doğan sorunlardan dolayı elverişsiz	2
		Pandemi dönemindeki kısıtlamalardan doğan sorunlardan dolayı elverişsiz	1
		Dar gelirli ailelere ayrıca destek sunulmamasından doğan sorunlardan dolayı elverişsiz	1
		Toplu yaşam alanında barınan insanların ihtiyaçlarının karşılanması nedeniyle elverişli	4
		Konteynerlerin yapısı nedeniyle elverişli	2
		Sosyal ilişkileri geliştirmesi nedeniyle elverişli	1

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı

Tablo 21’de görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen ve geçici konaklama merkezinde yaşam deneyimi bulunan katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde geçici konaklama merkezindeki yaşam koşulları hakkında görüşlerini bildirirken katılımcı görüşlerinden bazıları konteynerlerin

yapısı, toplu yaşam alanının verdiği rahatsızlık, toplu yaşam alanında barınan insanların arasındaki gerilim, toplu yaşam alanında ihtiyaçlarının bir kısmının karşılanamaması, toplu yaşam alanında değer görmeme, pandemi dönemindeki kısıtlılıklar ve dar gelirli ailelere ayrıca destek sunulmaması nedenlerinden doğan sorunlardan dolayı yaşam koşullarının elverişsiz olduğunu ifade ederken katılımcı görüşlerinden bazıları toplu yaşam alanında ihtiyaçlarını karşılanması, konteynerlerin ve sosyal ilişkileri geliştirmesi nedenleriyle yaşam koşullarının elverişli olduğunu belirtmektedir.

“Yaşam koşullarımız valla işte iki gözün içinde barınıyorum. Yememiz, içmemiz hep böyle. Çocuklarla ilgili burası valla sokak ortamı... Bak benim çocuğum geldi, yaz oldu biraz sıcaklar geldi yani ders çalışma konusunda biraz düşük” ifadesiyle Yakut isimli katılımcı konteynerlerin yapıları itibariyle geçici konaklama merkezlerindeki yaşam koşullarının elverişsiz olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde Turkuaz isimli katılımcı *“bulunduğumuz konteyner burada iki taraflı. Bir taraf öğlen güneşini alıyor bir taraf sabah güneşini. Sabah güneşini alıp atlatmak daha kolay geliyordu bize. Ama biz öğlen güneşi alan kısımdaydık ve acayip sıcaktı. Ders çalışıyorsun ama harıl harıl böyle. Sanki arabanın içinde ders çalışıyormuşsun gibi ağustos, temmuz sıcığında ders çalışıyorduk. Hem kalabalık olduğu dönem hem ders çalıştığım dönem çok zor oldu.”* ifadesiyle benzer deneyimini aktarmıştır. Safir isimli katılımcı ise aynı durum hakkında *“Yazın bayağı bir sorunumuz vardı hani plastik naylon şey olduğu için. Sıcak çok fazlaydı, sıcaktan bayağı bir mustarip oldu”* beyanında bulunmuştur.

“Her çevreden insan vardı, psikolojik olarak ben orada bayağı bir çöküntü yaşadım onu da destek olarak hallettim hani.” ifadesiyle Safir isimli katılımcı toplu yaşam alanında kalmanın verdiği rahatsızlıklardan dolayı geçici konaklama merkezlerindeki yaşam koşullarının elverişsiz olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde Zümrüt isimli katılımcı *“O zaman ben ilk söylüyorum konteyner kentin Allah bin türlü belasını versin kardeşim. Çünkü konteyner kette o kadar insanın arasında mahvolduk, orada da benim psikolojim bozuldu.”* ifadesiyle benzer deneyimini aktarmıştır. Turkuaz isimli katılımcı ise aynı durum hakkında *“Tamam, güzel ama burada ders çalışıyordum, çok sıkıntı çekiyordum, çocuk sesleri, kalabalıklar, tartışmalar yani kimseye dur diyemiyorsun. Bu çocuk sesleri, kavgı parıltı gürültüler bunlar biraz zor oldu, yani zorlu süreç oldu. Yani yine de dediğim gibi biraz*

kalabalık ve şey olması. Bir de her türlü insan gelebiliyor. Derdini anlatabildiğin insan da var, anlatamadığın insan da var. Ve çocuklara bir şey diyemezsin, çocuk yani. Bağırıyorlar, çağırıyorlar oyun oynuyorlar, birbirleri arasında tartışmalar oluyor. Karşı komşumuzda kpss çalışıyordu, uyardı, çocukların annesini falan uyardı ve sonu güzel bitmedi yani. Bunları görünce biraz motivasyonumuz düşüyordu.” beyanında bulunmuştur.

“Herkes agresifleşmişti, çoğu kişi yani ufak bir şeyden birbirlerine destek olmak yerine kavga çıkarıyorlardı bir sürede. Yani yine de dediğim gibi biraz kalabalık ve şey olması. Bir de her türlü insan gelebiliyor. Derdini anlatabildiğin insan da var, anlatamadığın insan da var. Ve çocuklara bir şey diyemezsin, çocuk yani. Bağırıyorlar, çağırıyorlar oyun oynuyorlar, birbirleri arasında tartışmalar oluyor. Karşı komşumuzda kpss çalışıyordu, uyardı, çocukların annesini falan uyardı ve sonu güzel bitmedi yani. Bunları görünce biraz motivasyonumuz düşüyordu. Bu çocuk sesleri, kavga parıltı gürültüler bunlar biraz zor oldu, yani zorlu süreç oldu.” ifadesiyle Turkuaz isimli katılımcı toplu yaşam alanında kalan insanların arasındaki gerilimden doğan sorunlardan kaynaklı geçici konaklama merkezlerindeki yaşam koşullarının elverişsiz olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde Safir isimli katılımcı *“Oradaki çevreyle alakalı psikolojik çöküntü yaşadım. İnsanlarda böyle bir şey vardı yani çekememezlik mi desem bir yarış mı desem bir yandaşlık mı desem. Bilmiyorum yani ben anlamadım ne olduğunu da ama çok yıprandım. Bin şükür konteynerden çıktık. Rabbim oradakilerin de yardımcısı olsun. Mesela kiracılar bize beddua etmeye başladılar biliyor musunuz? Ya size iki ev veriyorlar hak sahiplerine. Vallahi ben istemiyorum iki evi. Benim evimi yerinde versin onu size versin. Ama yok, yapacak bir şey yok. Söylüyorsun ama yok, elimden bir şey gelmiyor ki. Verdiyse de gidip oturacağım yani, ne yapayım.”* beyanında bulunmuştur.

“Benim eşim rahatsız oldu burada zatürre oldu ambulans kaç sefer geldi götürdü. Gittim bir tane adamdan şey istiyorum adı neyse ısıtıcı, çok soğuktu bir ara burası kar yağdığı zaman. Dedim bana bir tane. Diyor veremem. Nasıl veremezsin, benim çocuğum bronşit beş yaşında çocuğum var, eşim kronik hasta ciğerlerden, dedim vereceksin abi, mecbursun, vermem diye bir şey yok. Ha ben fuzuli yakmışsam gel söyle, ben alıp götürmüşsem buradan taşınırken onu da bana sor. Öylesi var aldı götürdü de. Ben dedim öyle insanlardan değilim. Ben dedim devletin malını devlete teslim eder giderim. Ama dedim sizin yaptığınız çok ayıp dedim, vermiyorum ne ya!”

ifadesiyle Yakut isimli katılımcı toplu yaşam alanında kalan insanların ihtiyaçlarının bir kısmının karşılanamamasından doğan sorunlardan kaynaklı geçici konaklama merkezlerindeki yaşam koşullarının elverişsiz olduğunu ifade etmiştir. Aynı şekilde Turkuaz isimli katılımcı *“Battaniye ihtiyacı oldu mesele. Battaniye bir kısma dağıtıldı, bir kısma dağıtılmadı. Bana göre bu çok yanlış. Gelen bir şey herkese dağıtılmalı. Eşyamızın bir kısmı nerede bilmiyoruz, sonra su bastı, bulamıyoruz, bir kısmını atmak zorunda kaldık. Yani yok ki istiyoruz buna ulaşmada çok sıkıntı yaşadık battaniye konusunda. Ben yönetime gelip tekrar konuşup o şekilde alabildim. Normalde es geçmişlerdi. Karşı daireye mesela karşı konteynere verip diğerine vermeyip diğerine tekrar verip öyle, o şekilde geçtiler. Sonra da kanallarda da battaniye dağıtıldı diye geçiyorlar ama herkese eşit dağıtıldı mı? Önemli olan bu... Yani tamam fazla kalan kişiye bir tane daha battaniye fazla verebilirsin ama hiç vermeden o konteyneri atlamak ne kadar doğru bilemiyorum. Yani bir kışın olan depremde en önemli şey güç toplamak için battaniye. Ve bir süre sonra zaten pandemi baş gösterdi. Isınma sorunları için elektrik sobası falan olabilir. Onda sıkıntı yaşamadık aldık ama battaniyede...”* beyanında bulunmuştur.

“Abla yani süreç hiç iyi değildi. Yani kimseyi yanlış anlamayın it yerine koymuyorlardı yani. İt bizden daha değerliydi orada.” ifadesiyle toplu yaşam alanında kalan insanların değer görmemesinden dolayı geçici konaklama merkezini elverişsiz bulan Zümrüt isimli katılımcıyı Florit isimli katılımcı *“İlgi alaka yok. Görüyorsunuz bak! Yıkılan kalıyor, çöpler almış başını gidiyor. Lambalar yanmıyor. Yani hiç ilgi alaka yok.”* ifadesiyle desteklemiştir.

Pandemi dönemindeki kısıtlamalardan dolayı geçici konaklama merkezindeki yaşam koşullarını elverişsiz olarak değerlendiren Zümrüt isimli katılımcı bu düşüncesini *“Oradaki güvenlikler olsun, polisler. Bak ben kaç defa polislerle kavga ettim. Yani biz oraya mahkûm gibi gitmiştik yani. Dışarı çıksan yok ceza yazıyorlar yok sokağa çıkma yasağı. Ya hu kardeşim ben zaten sokağa çıkmıyor, siz beni dört tane tel örgünün ortasına atmışsınız. Biz orada hava bile alamıyor ya hemen içeri. Kaç defa kavga ettim. Böyle bir şey olabilir mi bu kadar da kısıtlama olamaz yani. Tamam, virüsten dolayı, bizim sağlığımız için ama konteynerlerden dışarı çıkmıyorduk ki zaten”* ifadeleriyle aktarmıştır.

Dar gelirli ailelere ayrıca destek sunulmamasından doğan sorunlardan dolayı geçici konaklama merkezindeki yaşam koşullarını elverişsiz olarak değerlendiren Yakut isimli katılımcı ise bu düşüncesini *“Tek benim değil ha, bundan bahsederken kimi söylüyorum, burada dar gelir aileyi. Yani bunu üstüne basa basa. Durumu iyi olan kiracı da var burada, biliyorum. He hepsi, hepimiz mağdur olduk yani burada hepimiz komşuyuz ama şu bir benimle onları kıyaslayamazsınız.”* şeklinde ifade etmiştir.

Öte yandan geçici konaklama merkezindeki yaşam koşullarının elverişli yönlerini toplu yaşam alanında konaklayan insanların ihtiyaçlarının karşılanması olarak ifade eden Turkuaz isimli katılımcı bu görüşünü *“Devlet adına biz ihtiyaç sahiplerine verilmiş çok güzel şey oldu, imkân oldu, herkese de çıkmadı. Bu konuda tabi ki de elektrik, su faturası ödemiyorsun ve bayağı uzun bir süredir iki seneye yakın burada yaşadık, sonuçta bunu bir köşeye atamam. Bu süreçte evde olsaydık bu kadar rahat ilerleyemezdik. Malum şu ekonominin zor olduğu dönemlerde çok zorluk çekerdik.”* beyanıyla, Safir isimli katılımcı ise *“barınma olarak ısınma olarak olsun şey olarak hiçbir sorunumuz yoktu. Sonuçta elektriğimiz bedavaydı, sobalarımız kışın sürekli yanıyordu yedi, yirmi dört.”* beyanıyla aktarmıştır.

Yine Safir isimli katılımcının *“kışın mağduriyetimiz yoktu, sıcaktı, suyumuz sıcak geliyordu, ısınmamız yerindeydi, sürekli sıcak suyumuz akıyordu, yani o konuda bir sıkıntımız yoktu”* ifadesi ve Labradorit isimli katılımcının *“Hani dışarıdan bakan diyor ki içerisi buz gibi ama değil yani iki tane soba verilmiş elektrikli. Taktığın zaman içeriyi hamam gibi ediyor, iki soba ama. Kapıyı açtığın zaman ısı gidiyor, o da normaldir hani ev ortamı bile öyle. Kapıyı açık bıraktığın zaman zaten içerideki ısı dışarı çıkıyor. Hani ne yapsanız da olmaz. Bir de yani buraya gelince zaten deprem korkusu komple geçti. Çünkü hani konteyner, sarsılma diye bir şey yok. Deprem yine oluyordu, yine korku vardı içimde çünkü anneannemgil, teyzemgil yine evlerinde oturuyor. Ama kendim adıma, kendi ailem adına o korkularım geçti.”* ifadesiyle konteynerlerin yapısal özelliklerinden bir kısmının geçici konaklama merkezinde yaşamayı elverişli hale getirdiği anlaşılmaktadır.

Labradorit isimli katılımcı ayrıca sosyal ilişkileri geliştirmesine olanak verdiği için geçici konaklama merkezinde yaşamayı elverişli bulduğunu *“Hani evdense buranın ortamı daha iyi bence. Çünkü hani evlerde kimse kimseyle sokakta*

oturup ya da ne bileyim misafirlik komşuluk yok artık eskisi gibi. Küçüklüğümü hatırlıyorum hani biz şimdiki çocuklar gibi sokakta oynardık ama şimdi o yok apartmanda. Buranın bir artısı bence o. Herkes yazın sokakta, herkes birbirine gidip geliyor. Hani bizim de karşı komşularımız... Biz buradayız ama getirip burada otururuz mesela ya da ne bileyim onlara gideriz. Sürekli hani birbirimize şey yapıyoruz. Oturup konuşuyoruz.” şeklinde beyan etmiştir.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “geçici konaklama merkezindeki yaşam koşulları” teması altındaki “geçici konaklama merkezinde yaşamaya başladıktan sonra ortaya çıkan belirsizlikler” kategorisine ait bulgular; kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 22’de gösterilmiştir.

Tablo 22: Geçici Konaklama Merkezindeki Yaşam Koşulları Teması Altındaki Geçici Konaklama Merkezinde Yaşamaya Başladıktan Sonra Ortaya Çıkan Belirsizlikler Kategorisine Ait Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	GBKS
Geçici Konaklama	Hak sahipliği uygulaması ile ilgili belirsizlik	5
Merkezinde Yaşamaya	Konteynerden sonraki yaşama dair belirsizlik	2
Başladıktan Sonra Ortaya	Toplu yaşam alanına adaptasyonla ilgili	1
Çıkan Belirsizlikler	belirsizlik	

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı

Tablo 22’de görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen ve geçici konaklama merkezinde yaşam deneyimi bulunan katılımcılar geçici konaklama merkezinde yaşamaya başladıktan sonra ortaya depresyon yaşantısına bağlı ortaya çıkan belirsizliklerin hak sahipliği uygulaması, konteynerden sonraki yaşam ve toplu yaşam alanına adaptasyon konularından kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Geçici konaklama merkezinde yaşamaya başladıktan sonra hak sahipliği uygulaması ile ilgili belirsizlik yaşandığını ifade eden Labradorit isimli katılımcı; “Bizim burada hani ev verilecek mi, sosyal konut verilecek mi? O belirsizlik var kafamda hala. Aynen Toki verilir mi acaba. Çünkü hani ilk açıklamasında verilecek denmişti kiracı olanlar için. Çünkü hak sahiplerine zaten evi çıkıyor. Onlar zaten çok çok bir ay sonra hepsi gidecek, yemişliğin zaten hepsi çekildi son bir kuraları kaldı.

Ama işte sonrasında işte dedikleri gibi bize de verecekler mi? Aklımda o belirsizlik var. İkinci olarak buradan çıktıktan sonra acaba TOKİ verilecek mi? Çünkü Murat Kurum buraya geldiği zaman yapılan açıklamasında hani kiracılarımıza da sosyal konut vereceğiz demişti. Şimdi bir milletvekili geliyor, soruyorsun, yok verilmeyecek diyor. Vali çıktı dedi ki yok verilemeyecek. O belirsizlik var aslında biraz da bu saatten sonra.” ifadeleriyle durumu aktarmıştır. Benzer şekilde “İşte ben dar gelirliyim, kiracıyım, buradan çıktıktan sonra kendim kiracı olarak bir eve gidecek durumum yok şuan, Burada ne yaşayacağımın belirsizliği var. Evet, iki üç ay sonra bizi buradan çıkartacaklar. Niye bir dar gelirliye de bir ev yapaydılar, bizlere de birer ev. Zemin katlar boş diyor ki ev yok. Niye yok, zemin katlar boş, o dairelerde paramızla... Ben bedava gene demiyorum. Paramızla versin, gene belirli bir müddet bir şey ödeyelim ama dar gelirliye de yazık yani. Varsa zaten... Ya zaten devlet tuttu ne yatı, bir evi olana tuttu bir ev daha verdi. O bir evi olana arsasında bir yapıyor zaten orada tutuyor çocuğuna veriyor. Yani kiracı da çok kalmadı. Yani ben bunun şeyindeyim, bilincindeyim. Kiracı da çok kalmadı Elazığ’da. Dar gelirli olarak da çok az kişiyiz.” ifadesi ile Yakut isimli katılımcı, “Buradan ne zaman çıkacağız, acaba bize de imkân tanıyacaklar mı, bize de ev verecekler mi? Hak sahiplerini biliyoruz, tabi de öncelik onların ama kiracının da eski yani cüzi miktarda oturabilecekleri ev fırsatı kalmadı kesinlikle. En az bin bin beş yüz arası bir fiyat çekiyorlar. Ve normalde yıkılan binalarda yaşayanların maddi durumu iyi değil. Yoksa daha güzel evlerde oturur ve bu sıkıntıyı çekmezlerde diye düşünüyorum. Şimdi hak sahiplerinin burada yaşıyorlar ama işte evim olsun evime gideyim düşüncesi var. Ama bizde buradayız ve sürekli şey kanal yirmi üçte çok soru soruyorduk. Yani duyurabildiğimiz kadar konteynerde yaşayan kiracılara da bir imkân tanınacak mı diye çok soruyorduk ve direk kestirip atıyorlardı. Yani ben şunu beklerim. Bir şeyin olumsuzunu düşünmektense evet hak sahipleri öncelikli tabi ki de ama kalabilen ev olursa sosyal konut kapsamında yani ihtiyaç sahiplerine verebilirler. Bunu diyen de vardı medyada ama kesinlikle yok böyle bir imkân da diyen vardı. Aynı gün milletvekili gelip konteynerde gezdiği zaman olabilir, kalanı verebiliriz dediğinde biraz içimiz rahat etmişti ama aynı günde haberlerde bunu paylaşan yerel kanallar soru sorduğumuz yok hak sahipliğine tek veriliyor deyip kestirip atıyorlardı. Bu çok bizi belirsizliğe sürüklüyor. Benim burada kalma amacım tama şuan kalıyorum ama sonrasında ben ne yaşacağım” ifadesi ile Turkuaz isimli katılımcı ve “Çünkü benim evim merkezde bir de sonuçta bu kadar insan mağdur.

Yani ben belediye başkanına da dedim bana iki ev vermenizi istemiyorum ben. Benim evimi benim yerimde yapın. Bana verdiğiniz hakkı bir kiracıya verin, bir mağdura verin. Hani ben iki ev istemiyorum sonuçta benim tek evim yıkıldı, tek ev istiyorum ki yerinde verin isteyelim. Ama öyle şey olmayınca onun şeyi de çok yıprattı beni. Sadece evimiz konusunda bir belirsizlik vardı, onun dışında yok. Ya zaten sonuçta oradan çıkacağımızı biliyorduk zaten.” ifadesi ile Safir isimli katılımcı aynı durum hakkındaki görüşlerini ifade etmişlerdir.

Geçici konaklama merkezinde yaşamaya başladıktan sonra konteynerden sonraki yaşama dair belirsizlik yaşadığı yönünde görüş bildiren Turkuaz isimli katılımcı *“Bu uyumsuzluklar, burada kalma süresinin ne zaman sona ereceği çok belirsizlik yapıyor. Yani bana ne olacak, aileme ne olacak, anneanneme ne olacak?”* ifadesi ile Yakut isimli katılımcı *“Belirsizlikler valla devam ediyor, şuan ben diyorum nerede nasıl kiralık ev tutacağım? Ben şimdi diyor ki vali diyor ki git 750 ye kiralık ev tut. 750’ye kiralık ev tuttuğun zaman, aidatı var, doğalgazı var. Ben bunları nasıl ödeyeyim. Servisi var, benim çocuğum okula gidiyor, aha bu birinci sınıfa başlayacak seneye. Ben bunları nasıl 1700 ile halledeyim. Kiracı olarak bir eve gidecek durumum yok şuan, burada ne yaşayacağımın belirsizliği var. Şuan bu belirsizlikler hala sizin için devam ediyor. Barınma konusunda özellikle, hani ben buradan çıkınca ne yapacağım.”* ifadesi ile görüşlerini aktarmışlardır.

Öte yandan Safir isimli katılımcı *“Bilmediğimiz yere verdiler, bilmediğimiz çevreye ki konteyner kentte komşudan çok sıkıntı çektim ben. Burada da nasıl olacak, burada komşular nasıl olacak, alılabilecek miyim? Hani çarşıya göre uzak bir çevre, şehrin dışında bir yer sonuçta.”* ifadesi ile geçici konaklama merkezinde yaşadıkdan sonra toplu yaşam alanına adaptasyonla ilgili belirsizlik yaşadığını beyan etmiştir.

3.2.2.4. Afete Müdahale Sürecinin Değerlendirilmesi Ve Afete Müdahale Sürecine İlişkin Tavsiyeler Teması

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “afete müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve afete müdahale sürecine ilişkin tavsiyeler” teması ile ilgili veriler 5 ayrı kategoriye ayrılmış ve söz konusu kategorilerin bulguları kodlar halinde bu başlık altında sunulmuştur.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “afete müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve afete müdahale sürecine ilişkin tavsiyeler” teması altındaki “afet bölgesine aktarılan kaynaklar ve kaynakların dağıtımı” kategorisine ait bulgular; kodlar, alt kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 23’te gösterilmiştir.

Tablo 23: Afete Müdahale Sürecinin Değerlendirilmesi Ve Afete Müdahale Sürecine İlişkin Tavsiyeler Teması Altındaki Afet Bölgesine Aktarılan Kaynaklar Ve Kaynakların Dağıtımı Kategorisine Ait Kodları, Alt Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	Alt Kodlar	GBKS
Afet Bölgesine Aktarılan Kaynaklar Ve Kaynakların Dağıtımı	Aktarılan Kaynak ve Kaynakların Dağıtımının Olumlu Yönleri	Afet bölgesine yeterli miktarda kaynak aktarımının yapılması	9
		Afet bölgesine aktarılan kaynakların afet bölgesindeki herkese ulaştırılması	6
		Afet bölgesine aktarılan kaynakların doğru kişilerle buluşturulması	1
		Afet bölgesine aktarılan kaynakların dağıtımında ihtiyaç sahiplerine öncelik verilmemesi ve ihtiyaç sahipliğinin gözetilmemesi	5
		İhtiyaç sahiplerine ihtiyaçları doğrultusunda gerekli kaynakların tamamının ulaştırılamaması	4
		Afet bölgesine aktarılan kaynakların adil olarak dağıtılmaması	4
		Afet bölgesine aktarılan kaynakların dağıtımında sistematik olunmaması	3
		İhtiyaç sahiplerine yapılan maddi yardımların yetersiz oluşu	2
		Kaynakların dağıtımının afetten etkilenenler arasında çatışmalara neden olması	1

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı

Tablo 23’de görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen katılımcıların afet bölgesine aktarılan kaynaklar ve bu kaynakların dağıtımı konusundaki görüşlerini bildirirken katılımcı görüşlerinden bazıları afet bölgesine yeterli miktarda kaynak aktarımı yapılmasından, kaynakların afet bölgesindeki herkese ulaştırılmasından ve kaynakların doğru kişilerle buluşturulmasından ötürü

kaynak ve kaynak dağıtımının olumlu yönlerine yönelik beyanlarda bulunmuş katılımcı görüşlerinden bazıları ise kaynakların dağıtımında ihtiyaç sahiplerine öncelik verilmemesi ve ihtiyaç sahipliliğinin gözetilmemesi, ihtiyaç sahiplerine ihtiyaçları doğrultusunda gerekli kaynakların tamamının ulaştırılamaması, kaynakların adil olarak dağıtılmaması, kaynakların dağıtımında sistematik olunmaması, ihtiyaç sahiplerine yapılan maddi yardımların yetersiz oluşu ve kaynakların dağıtımının afetten etkilenenler arasında çatışmalara neden olması nedenleriyle kaynak ve kaynak dağıtımının olumsuz yönlerine yönelik ifadeleri aktarmışlardır.

Afet bölgesine yeterli miktarda kaynak aktarımının yapılmasından dolayı aktarılan kaynak ve kaynak dağıtımının olumlu yönlerine değinen Ametrin isimli katılımcı söz konusu görüşünü *“O birkaç aylık dönemde insanlar sıcak yemek bulabildiler, uyuyacak alan bulabildiler, belki ısınacak için bir şeyler bulabildiler vesaire...”* beyanıyla aktarmıştır. Oniks isimli katılımcı *“Genel olarak yardımlar çok geldi Elazığ’a, bunu ben kendi gözlerimle de gördüm. İnsanlar gerçekten mağdur edilmedi. Hani ısınmasından tutun yemesine kadar hani en ufak bir ihtiyacına kadar özellikle de kadınların kişisel eşyalarına kadar yardımlar çok yardım geldi, insanlar mağdur edilmedi.”* ifadesiyle, Safir isimli katılımcı *“Destekler geldi, yiyecek olsun, ramazanda mesela yiyecek yemek getirdiler ondan sonra koliler geldi, battaniye verildi. Ha eksiklikler vardı yok değildi ama çok şükür yine de ihtiyaçlarımızın çoğu da giderildi yani.”* beyanıyla benzer görüş bildirmişlerdir.

Afet bölgesine aktarılan kaynakların afet bölgesindeki herkese ulaştırılması sebebi ile aktarılan kaynak ve kaynak dağıtımının olumlu yönlerine değinen Oniks isimli katılımcı söz konusu görüşünü *“Hemen hemen afetten etkilenen birçok kişi gelen kaynakların dağıtımından bir şekilde faydalandı. Ben zaten bunu birebir kendi gözümle gördüm. Bir başkasından duyum alsaydım belki bu kadar inanmazdım ama hani ben çadırlarda ben o an görev yaptığım zamanlarda yemek geliyordu mesela hani bakıyordum herkese böyle tek tek çadır çadır çağırıp direk veriyorlardı. Han yemeğin şeyine bakıyordum, porsiyonuna bakıyordum. Gerçekten iyiydi. Hani sadece öyle vermiş olmak için vermiyorlardı. Hani ben tek tek gözlemledim ay da mesela kadınlara kişisel ihtiyaçlarını olsun bundan hiç kaçınmadıklarını gördüm. Bana göre gerçekten iyiydi.”* beyanıyla aktarmıştır. Elmas isimli katılımcı *“Yani herkes aldı*

yani, hani bize de verildi yani.” ifadesiyle ve Labradorit isimli katılımcı “*Herkes de kavuştuğunu düşünüyorum.*” görüşüyle benzer aktarımlarda bulunmuşlardır.

Labradorit isimli katılımcı “*Bende Kızılay’ın gönüllüsü olarak bende başladım nisan ayı gibi. Hani dağıtımlar bence tam yerine gitti diyebilirim. Çünkü TC kimlik numarası sorgulaması yapılarak gönderiliyordu tüm yardımlar.*” beyanı ile afet bölgesine aktarılan kaynakların doğru kişilerle buluşturulmasının aktarılan kaynak ve kaynak dağıtımının olumlu bir diğer yönü olduğunu vurgulamıştır.

Aktarılan kaynak ve kaynak dağıtımının olumsuz yönleri kategorisinde afet bölgesine aktarılan kaynakların dağıtımında ihtiyaç sahiplerine öncelik verilmemesi ve ihtiyaç sahipliğinin gözetilmemesi durumunu öne süren Obsidyen isimli katılımcı bu durumu “*Şöyle düşünüldü, deprem Elazığ’a, Elazığ’da oldu ve herkes depremzede. Ama benim ihtiyacım yoksa ben bile aldım, ihtiyacı olan bir arkadaş yetişemedi, alamadı. O birazcık dağınkı oldu*” beyanı ile açıklamıştır. “*Ama ihtiyaç sahipleri bundan faydalandı mı? Dağıtan elemanlar da nasıl diyeyim öncelik listeler verildi herkese. Birçoğu insan bir çok yere başvurdu. Bence o listeler doğrultusunda öncelikli dağıtım yapılmalıydı. Sonuçta orada gerçekten ihtiyacı olmayan, çok lüks içinde yaşayan gözü doymayan insanlar ordaydı. İhtiyacı sahibi çok çok arka sıralardaydı. Şöyle gelen ardımlar çok çok fazlaydı ama maalesef ki gerçekten ihtiyaç sahibi olan insanlar çok az faydalanabildi bundan.*” beyanı ile Amazonit isimli katılımcı, “*Tabi kaynaklar nasıl dağıtıldı birebir çok görmedik. Ama bizim kaynaklarla ilgili yaşadığımız en büyük sıkıntı şuydu. Mesela bizim öğrencilerimiz gelip bize hocam işte bizim evimiz yıkıldı dışarıdayız, çadırda yaşıyoruz ama gelen şeyler hiç ihtiyacı olmayan insanlara veriliyor. Kendimiz de bazı kentlere gittik. Orada işte bazen şimdi de hani siz de işin içinizdesiniz belki daha çok yaşıyorsunuzdur. İşte ihtiyacı olmadan kalmak isteyen vardır, işte orada bir takım şeyler karşılanıyor kalmak isteyen vardır, süreyi uzatmak isteyen vardır. Bunlar ayrı sosyal sorunlarımız.*” ifadesiyle Ametrin isimli katılımcı ve “*Ama tabi her yerde de insanlar fırsatçılık yapacaklar. O da şu şekilde mesela evinde olan insanlar çadırda kalmış gibi... Tabi o kargaşanın içinde kimse bilmiyordu çadırda mı kalıyor evde mi kalıyor, yemek alıyordu mesela. Hani onları da çok yadırgamak istemiyorum aslında hani onlar da öyle bir travma geçirmişler, onlar da o an faydalanmış olmak isterler.*”

Ama hani tabi fırsatçılık bu her yerde olan bir şeydir.” aktarımıyla Oniks isimli katılımcı benzer duruma vurgu yapmışlardır.

Aktarılan kaynak ve kaynak dağıtımının olumsuz yönleri kategorisinde afet bölgesine aktarılan kaynakların dağıtımında ihtiyaç sahiplerine ihtiyaçları doğrultusunda gerekli kaynakların tamamının ulaştırılamadığını Zümrüt isimli katılımcı *“Hani herkes Elâzığ’a yardım etmedi mi para yönünden. Abla kimse de bir milyon çıkarıp vermedi, paraları ceplerine koydular. Çok fazla ihtiyaç sahiplerine yardım ulaşmadı”* beyanı ve Turkuaz isimli katılımcı *“Bu kaynağa çok kolay ulaşamadım. Muhtara gittim söyledim. Sonrasında çok bir merkezde dağıtılıyordu yani o kadar kalabalıkta yani oraya ulaşmam imkânsız. Sadece tek istediğim bir çadırdı çünkü ilk o kışın ortasında kendimi bir yere atayım da sıcak bir ortamım olsun istiyorsun.”* ifadesiyle açıklamışlardır.

“Ama çok düzenli değildi hani mesela bir kişi iki tane alıyordu bir kişi hiç alamıyordu.” ifadesiyle Zümrüt isimli katılımcı, *“Adil bir şekilde, eşit bir şekilde, sistemli bir şekilde dağıtılmadı. Aslında yardımlar yeterliydi ama yanlış dağıtım yapıldı.”* beyanı ve Elmas isimli katılımcı ve *“Yani tabi muhtemelen aksaklıklar olabiliyor. Çünkü deprem bir afet ve her şey herkese eşit miktarda gitmeyebiliyor.”* aktarımıyla Turkuaz isimli katılımcı aktarılan kaynak ve kaynak dağıtım konusunda afet bölgesine aktarılan kaynakların adil olarak dağıtılmaması durumuna dikkat çekmişlerdir.

Ametrin isimli katılımcı *“Ben açıkçası iyi bir koordinasyon olmadığı kanısındayım. Çünkü gerçekten iyi bir koordinasyon olsa o çocukların ya da onların ailelerinin ki; Mustafapaşa depremin en çok sıkıntıda olduğu alanlardan biriydi, görmezden gelinmesi mümkün değildi. Biliyorsunuz hiç hoş olmayan olaylar da yaşandı orada, muhtarla ilgili, çevreyle ilgili vesaire. Dolayısıyla iyi bir koordinasyon olmadığı kanısındayım. Çünkü tamam deprem gerçekten sıkıntılı bir şey, birden bire bütün insanların sokaklara indiği bir şey. Organizasyonda çok zorlanacağınız bir şey ama biz deprem ülkesiyiz ve bu ağa karşı çok hassas bir şekilde hazır olmamız gerekiyor. Bizim muhtarlarımız var, hangi hanede kimler yaşıyor ve o haneler ne durumda biz bunun bilgisini hızlı bir şekilde bir merkezde biriktirebilirdik. Sonra bunları organize ederek bu insanlar neredeler ve bunlara nasıl ulaşabiliriz ona bakabilirdik. Biraz o konuda ben şey olduğumuzu*

düşünüyorum, iyi bir organizasyon olmadığını düşünüyorum. Bir de şunu, şundan kaynaklı. Belki Türkiye'nin de bir sorunu. Kentselleşme biçimimiz aslında bizim iyi organize olmamızın da önüne geçiyor. Çünkü bazı yerlerde diyelim ki yıkılmış siz bir sokağınız vardı artık yok. Bir ulaşım alanınız vardı, artık yok. Bütün bunlar da bir karmaşa yaratıyor. Eğer doğru düzgün bir sokaklaşma, caddeleşme, bunun yanında kentleşme olsa zannediyorum o harita üzerinde bile biz çok rahat bir şekilde bazı şeyleri takip edebilirdik. Ama edemedik. Ben o konuda şeyin iyi organize edilemediğini düşünüyorum, desteğin iyi organize edilemediğini düşünmüyorum.” görüşüyle aktarılan kaynakların dağıtımında sistematik olunmadığını vurgulamıştır. Akik isimli katılımcı da “Bu kaynakların dağıtımında bazı sorunlar oldu. Sistematik dağıtılmadı. Aslında yardım herkese ulaştı ama kime ne kadar ulaştı bu net değildi. Bir karmaşa oldu o süreçte.” beyanı ile benzer bir yorumda bulunmuştur.

İhtiyaç sahiplerine yapılan maddi yardımların yetersiz olduğu noktasında Zümrüt isimli katılımcı “Ya valla çadırda en fazla annemgile 500 falan vermişler herhalde tek o kadar. 500 kim ne yapsın. Ben size soruyorum düşünün. Ben şuan size getirdim 500 TL verdim, ne yapabilirsiniz o 500 TL ile. Altı tane çocukla. Bir şey yapabilir misiniz?” beyanında bulunmuştur.

Son olarak Safir isimli kullanıcı “Ama bizim insanımız maalesef çok açgözlü. İnsanlar birbirleriyle bir çekememezlik, o halde bile bir çekememezlik vardı. O aldı ben almadım, işte niye ona verildi bana verilmedi. Yani o tür durumlarla çok karşılaştık. Devlet de tabi sorumlu kurumlar da onlar da tabi çalışan olduğu için bir iki şeyden sonra onlar da artık o sorumluluğa girmek istemedi. Çünkü halk onları suçlu buluyordu, sen ona veriyorsun bana vermiyorsun gibisinde.” aktarımıyla kaynakların dağıtım şeklinin afetten etkilenenler arasında çatışmalara neden olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “afete müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve afete müdahale sürecine ilişkin tavsiyeler” teması altındaki “afet bölgesinde yürütülen afet müdahale süreci” kategorisine ait bulgular; kodlar, alt kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 24’te gösterilmiştir.

Tablo 24: Afete Müdahale Sürecinin Değerlendirilmesi Ve Afete Müdahale Sürecine İlişkin Tavsiyeler Teması Altındaki Afete Bölgesinde Yürütülen Afet Müdahale Süreci Kategorisine Ait Kodları, Alt Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	Alt Kodlar	GBYS
Afet Bölgesinde Yürütülen Afet Müdahale Süreci	Afet Bölgesinde Yürütülen Afet Müdahale Sürecinin Olumlu Yönleri	Afetten Etkilenenlerin Temel İhtiyaçlarının Karşılanması	6
		Arama Kurtarma Çalışmaların Hızlı Ve Etkin Bir Şekilde Yürütülmesi	4
		İlgili Kamu Kurumlarının Enkaz Bölgelerine Hızlıca Ulaşarak Gerekli Çalışmalara Başlaması	2
		İl Dışından Gelen Desteklerin Afetten Etkilenenlere Moral Olması	2
		Psikososyal Destek Hizmetlerinin Afetten Etkilenenlere Etkin Bir Şekilde Sunulması	2
		Sağlık Hizmetlerinin Afetten Etkilenenlere Yerinde Ve Etkin Bir Şekilde Sunulması	1
		Afetten Etkilenenlerin Barınma Sorunlarına Hızlı Ve Etkin Bir Şekilde Müdahale Edilmesi	1
		Hasarlı Yapılar Yerine İnşa Edilen Konutların Depreme Dayanıklı Olarak İnşa Edilmesi	1
		Afetten Etkilenenlere Yeterli Yardımın Sağlanamaması	4
		Afet Bölgesine Aktarılan Kaynakların Adil Dağıtılamaması	3
	Afet Bölgesinde Yürütülen Afet Müdahale Sürecinin Olumsuz Yönleri	Deprem Bölgesinin Afet Bölgesi Olarak İlan Edilmemesinin Mağduriyet Yaratması	1
		Afetten Etkilenenlerin Barınma Sorunlarına Yeterli Çözüm Bulunamaması	1
		Afet Bölgesinde Çok Fazla Çadır Alanının Oluşturulmasının Toplum Üzerinde Kaygı Uyandırması	1
		Görelî Yoksulların Mağduriyetlerinin Giderilmesinin Uzun Sürmesi	1
		Hasar Alan Yapılan Yerine İnşa Edilecek Deprem Konutlarının Yapımının Uzun Sürmesi	1
		Deprem Bölgesinde Alt Yapı Problemleri Nedeniyle Günlük Hayatta Aksaklıklar Yaşanması	1
		Afetin İlk Günlerinde Psikososyal Destek Hizmetinin Sunum Şeklinin Halkta Tepkiye Sebep Olabilecek Nitelikte Olması	1
		Hasar Tespit Çalışmalarının Hızlı Başlaması Fakat Tespitlerin Hata Barındırması	3

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı

Tablo 24’de görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen katılımcıların afet bölgesinde yürütülen afet müdahale süreci konusundaki görüşlerini bildirirken katılımcı görüşlerinden bazıları afetten etkilenenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması, arama kurtarma çalışmalarının hızlı ve etkin bir şekilde yürütülmesi, ilgili kamu kurumlarının enkaz bölgelerine hızlıca ulaşarak gerekli çalışmalara başlaması, il dışından gelen desteklerin afetten etkilenenlere moral olması, psikososyal destek hizmetlerinin afetten etkilenenlere etkin bir şekilde sunulması, sağlık hizmetlerinin afetten etkilenenlere yerinde ve etkin bir şekilde sunulması, afetten etkilenenlerin barınma sorunlarına hızlı ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi, hasarlı yapılar yerine inşa edilen konutların depreme dayanıklı olarak inşa edilmesi sebeplerinden dolayı afet müdahale sürecinin olumlu yönlerine; öte yandan katılımcı görüşlerinden bazıları afetten etkilenenlere yeterli yardımın sağlanamaması, afet bölgesine aktarılan kaynakların adil dağıtılamaması, deprem bölgesinin afet bölgesi olarak ilan edilmemesinin mağduriyet yaratması, afetten etkilenenlerin barınma sorunlarına yeterli çözüm bulunamaması, afet bölgesinde çok fazla çadır alanının oluşturulmasının toplum üzerinde kaygı uyandırması, göreceli yoksulların mağduriyetlerinin giderilmesinin uzun sürmesi, hasar alan yapılan yerine inşa edilecek deprem konutlarının yapımının uzun sürmesi, deprem bölgesinde alt yapı problemleri nedeniyle günlük hayatta aksaklıklar yaşanması ve psikososyal destek hizmetinin sunum şeklinin halkta tepkiye sebep olabilecek nitelikte olması sebeplerinden dolayı afet müdahale sürecinin olumsuz yönlerine; son olarak katılımcı görüşlerinden bazıları ise hasar tespit çalışmalarının hızlı başlaması fakat tespitlerin hata barındırması sebebiyle afet müdahale sürecinin hem olumlu hem de olumsuz yönüne vurgu yapmıştır.

Afet bölgesinde yürütülen afet müdahale sürecinin olumlu yönleri kategorisinde afetten etkilenenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması konusunu Obsidyen isimli katılımcı “Çadır alanlarındaki insanların ihtiyaçlarının karşılandığına bizzat şahit oldum, gördüm, gelen yardımlarla ısınma, giyecek, yiyecek, bütün ihtiyaçları karşılandı. Bayağı, hatta fazlasıyla gerçekten karşılandı.” beyanıyla, Ametrin isimli katılımcı “Evet, belki yoksul kesimler için biz ihtiyaçları karşılamayı, bunu biraz daha yapabildik çünkü hani her iki kesimin birbirinden ihtiyaçları farklı” ifadesiyle, Zümrüt isimli katılımcı “Abla AFAD’a sözüümüz yok, ne de olsa bize yardım ettiler yani, çadırımızı da verdiler, abla bileyim erzak merzak da

getirdiler.” aktarımıyla ve Labradorit isimli katılımcı ise “Ya mesela gece bayağı soğuktu, ısınma olarak kimse şey veremeseler de elektrikli soba herkese gelmeye de ilk olarak AFAD battaniyeleri dağıtmaya başladı, en önce onlar geldi zaten onları gördüm.” görüşüyle desteklemişlerdir.

“Elazığ’da iki bina yıkıldı ve aramam kurtarma ekipleri hemen oraya ulaştı zaten. Çalışmaları gayet iyi bir şekilde ilerlettiler. İyiydi yani, arama kurtarma ekiplerinin çalışmaları gayet iyiydi, güzel.” beyanıyla Obsidyen isimli katılımcı ve *“Zaten bir saat mi bir buçuk saat mi uçakla şeyler gelmeye başladı zaten AFAD kurtarma ekipleri gelmeye başladı. Yani bence çok güzel müdahaleler yapıldı. Gerçekten güzel şekilde çalışma yürütüldü.”* ifadesiyle Labradorit isimli katılımcı arama kurtarma çalışmalarının hızlı ve etkili bir şekilde yürütüldüğü yönünde görüş bildirerek afet bölgesinde yürütülen afet müdahale sürecinin olumlu yönüne vurgu yapmışlardır.

Labradorit isimli katılımcının *“Hani şeye gittim Mustafapaşa’ya gittim, yıkıldığını bilmiyordum. Orada orayı görünce durdum orada kaldım. İşte AFAD’dı, işte ambulans olsun, polis olsun, ilk etapta onlar geldi, işte can kaybı var mı yok mu diye?”* beyanı ile Obsidyen isimli katılımcının *“Yani valla ben komşulardan duyduğuma göre o dakika hemen kurumlar enkaz yerlerinde bulunmuşlar. İyi yani.”* ifadesi afet bölgesinde yürütülen afete müdahale sürecinin olumlu yönlerinden ilgili kamu kurumlarının enkaz bölgelerine hızlıca ulaşarak gerekli çalışmalara başladığını göstermiştir.

İl dışından gelen desteklerin afetten etkilenenlere moral olmasının afete müdahale sürecinin olumlu yönlerinden olduğu Turkuaz isimli katılımcının *“Yani dışarıdan çok farklı illerden gelen şeyler oldu. İşte belli bölgelerde onun paketlemesi falan arkadaşlarım da gitti gönüllü dağıtmalara ve güzel notlar geliyordu. Burada olmadıkları halde yani o duyguları hissettiren güzel şeyler oluyordu. Bu tabi ki de biraz daha acını hafifletiyor, burada yaşadıklarını.”* beyanından ve Oniks isimli katılımcının *“Bu da çevre illerimizin de zaten hani onlar olmasa tek başımıza yapamazdık. Çevre iller olsun, insanlarımız olsun, çok iyi yönde çalışmalar sergilediler, bu yönde gayet başarılı buldum ben.”* aktarımından anlaşılmaktadır.

Labradorit isimli katılımcı *“Hani Kızılay’da olduğum için Kültürparktaydım bende hani çadır kentteydim. Orada çocuklara yönelik çok güzel şeyler vardı. Oyun*

oynatıyorlardı sürekli, sosyal politikalar da oradaydı, gençlik hizmetleri de oradaydı. Çocuklarla daha çok onlar ilgileniyordu. Özellikle kız çocuklarıyla ilgili bayanlar çok ilgileniyordu. Erkeklere yine biz işte ne bileyim saklambaç oynayıp unutturmaya çalışıyorduk o psikolojiyi. Hani bence o da güzel bir şeydi. Çocuklar hani çadırda oturup beklemesinde de o tür oyunlarla zaman geçirmesi daha güzel oldu.” ifadesiyle ve Safir isimli kullanıcı “Ondan sonra psikososyalın da gerçekten çalışmaları başarılıydı. Benim adıma bana göre öyleydi. Ben gerçekten pınar hanımdan çok faydalandım.” beyanıyla psikososyal destek hizmetlerinin afetten etkilenenlere etkin bir şekilde sunulmasının afete müdahale sürecinin olumlu bir diğer yönü olduğunu göstermiştir.

“Şöyle deprem döneminde bende bir panik atak oluştu o korkuyla, kalp çarpıntısı oluştu. Bunun için ana toplanma merkezi olan Kültür park çadır alanına gittik. Oradaki sağlık ekibi fazlasıyla ilgilendi sağ olsunlar, hemen müdahale ettiler. Beni rahatlattılar, öyle... o korku devam etti ve çarpıntı artık fazlalaşınca... Hastaneye değil de oraya gittik. Deprem kültür parktaki ilk yardım çadırına. Yani fazlasıyla ilgilendiler, sağlık alanında da bayağı iyiydiler yani.” beyanıyla Obsidyen isimli katılımcı sağlık hizmetlerinin afetten etkilenenlere yerinde ve etkin bir şekilde sunulmasının afete müdahale sürecinin olumlu yönlerinden olduğunu aktarmıştır.

Afet müdahale sürenin diğer olumlu yönleri hakkında Akik isimli katılımcı “Kısa sürede çadırların kurulması, camilerin açılması, işte okulların spor salonlarının kullanılması, dışarıda kalmaması için erkenden müdahaleler yapıldı. Ciddi anlamda o dönemdeyken dışarı çok soğuktu ve kısa sürede konteynerlerin kurulması, yerleştirilmesi.” beyanıyla afetten etkilenenlerin barınma sorunlarına hızlı ve etkin bir şekilde müdahale edildiğini ve Yakut isimli katılımcı “Şimdiki yeni binalarımız depreme dayanıklı, öyle öğrendim. O gün gidip sorduğum evde dedi deprem olmuştu dayanıklıydı, o yüzden devletimize teşekkür ederim, dayanıklıymış şuan yaptıkları evler. Bazı sorunlar çıkmasına rağmen ama dayanıklı, güzel yapmışlar evleri” ifadesiyle hasarlı yapılar yerine inşa edilen konutların depreme dayanıklı olarak inşa edildiğini aktarmışlardır.

Öte yandan afet müdahale sürecinin olumsuz yönleri hakkında Ametrin isimli katılımcı “insanlar çok ciddi maddi manevi kayba uğradılar ve bu çok büyük bir kayıptı. Ve bana göre o kayıplar da öyle kısa zamanda giderilemedi. Çünkü mesela

görüştüğümüz insanlar da mesela iş yerini kaybeden insanlar oldu, arkasından bu iş yerlerinde çalışıp işsiz kalan insanlar oldu. Bunların mağduriyetleri o verilen işte deprem yardımıydı, paketti vesaire bunlarla giderilebilecek bir mağduriyet değil. Dolayısıyla ben o konuda o mağduriyetin çok hızlı giderildiği, gerektiği kadar destek verildiği kanısında değilim. Çünkü o kadar güçlü bir sosyal destek sistemimiz de yok zaten. Dolayısıyla değil, o şey de değilim yani o destek noktası beni yeterince ikna etmiyor yani. Evet, belki yoksul kesimler için biz bunu biraz daha yapabildik çünkü hani her iki kesimin birbirinden ihtiyaçları farklı. Çünkü biz yoksulluğa da mutlak ve görelî olarak bakıyoruz. Bana göre görelîler kaynadı gibi.” görüşü ile afetten etkilenenlere yeterli yardımın sağlanamadığını belirtmiştir. Safir isimli katılımcı “Onun dışında konteynere mesela milletvekilimiz geliyordu, sürekli geliniyordu. Ha geliniyordu hatır soruluyordu ama bir sonuç alınıyor muydu bir sonuç alınıyor muydu? Alınmıyordu. Sadece biz şikayetlerimizi dile getiriyorduk. Ha bir kısmı karşılanıyordu ama çoğu kısmı da karşılanmıyordu. Burada ben milletvekillerine hiç şey yapmıyorum, tasvip etmiyorum çünkü yeteri kadar çalışmadıklarını düşünüyorum. Yani mağdur olduğumuz durumlar vardı.” beyanı ile benzer bir görüşü aktarmıştır. Yine “Yalnız ev sahibi ile kiracı onun arasında fark vardı. Biz kiradayız, yalnız onun kaygısı vardı bizde çünkü bize yapılacak yardım direk ev sahibine gidecekti. Bizde evdeki hasarı, tadilatı nasıl yapacağız onu düşündük? Hani ister istemez bir tedirginlik bir de belirsizlik onda oluştu bizde. Bizim gibi kiracılara tadilat için gereken yardım yapılmadı.” aktarımı ile Obsidyen isimli katılımcı ve “Burada yardım yapıldı diyor ortada bir şey yok, görünürde hiçbir şey yok. Kim derse gelsin buraya, biz buradayız.” ifadesi ile Florit isimli katılımcı aynı görüşü yansıtmışlardır.

Zümrüt isimli katılımcı “Ama yani en çok da işlerinde çalışanlarda bir tane tanıdıklarına çok yardım ettiler. Buna da kanat getirebilirim yani. Kendi tanıdıklarına ilk onlara fazlasıyla. Böyle olmaz yani, işini adam akıllı yapsınlar kimse kul hakkı yemesin yani.” beyanı ile, Turkuaz isimli katılımcı “Evet oldu ama bazen dediğim gibi yeterli alamadığımız konular vardı. Gıdaya hiçbir şey demiyorum çoğu gıdayı biz kabul bile etmedik. Tek derdimiz o süreçte barınmaydı ve küçük bir çadır istedik ve çadıra ulaşamadık mesela. Bu beni o süre içerisinde üzmüştü ve burada kaldığımız sürede battaniye ihtiyacı oldu mesele. Battaniye bir kısma dağıtıldı, bir kısma dağıtılmadı. Bana göre bu çok yanlış. Gelen bir şey herkese

dağıtılmalı. Eşyamızın bir kısmı nerede bilmiyoruz, sonra su bastı, bulamıyoruz, bir kısmını atmak zorunda kaldık. Yani yok ki istiyoruz buna ulaşmada çok sıkıntı yaşadık battaniye konusunda. Ben yönetime gelip tekrar konuşup o şekilde alabildim. Normalde es geçmişlerdi. Karşı daireye mesela karşı konteynere verip diğerine vermeyip diğerine tekrar verip öyle, o şekilde geçtiler. Sonra da kanallarda da battaniye dağıtıldı diye geçiyorlar ama herkese eşit dağıtıldı mı? Önemli olan bu. Yani tamam fazla kalan kişiye bir tane daha battaniye fazla verebilirsin ama hiç vermeden o konteyneri atlamak ne kadar doğru bilemiyorum. Ama bazı konularda eşitlik sağlanmadığı için üzuldüm açıkçası kendim adıma.” aktarımıyla ve Yakut isimli katılımcı “Evet afet müdahalesinde yani o zaman o afette zengin gene aldı götürdü, fakir yine fakir kaldı. Yani durumu olmayan aileler çok fazla almadı ama zenginler gene götürdü işi. Yani adamı olan, bunu da söyleyeyim. Adamı olan da götürüyor işi, eğer ki bir yerde senin adamın varsa o götürüyor işini. Parada da her yerde. Ama işte öyle yapılmamalı. Yani karşıda bunun televizyonlarda da duyuyorum yani birine şey yapıldığı zaman karşıdaki de düşünülmesi, bu benim adamumdur diye ayrıcalık yapılmamalı.” ifadesiyle afet bölgesine aktarılan kaynakların adil dağıtılamaması yönünde görüş bildirerek afet müdahale sürecinin olumsuz yönünü ortaya koymuşlardır.

Deprem bölgesinin afet bölgesi olarak ilan edilmemesinin mağduriyet yaratmasının afet müdahale sürecinin bir başka olumsuz olduğu yönünde Turkuaz isimli katılımcı “Ama özellikle şu afet bölgesi kavramı çok karıştırmıştı kafamızı o sürede. Yani bu eğer öyle bir imkân varsa ve biz bunu ilerleyen süreçlerde farklı bölgelerde sel veya farklı olaylarda duyduk. Ve afet bölgesi ilan edilme diye bir kavramı duyduk ve şunu çok duyuyorduk, deprem aslında 7.2, aslında onu alta çekiyorlar afet bölgesi olmasın diye falan. Bu süreçte aklıma biraz şeyler düşüyor yani bir şeyler varsa ve biz şuanda bir olay yaşadık il olarak ve bu bize haksız bunun yasa gereği yapılması gerekiyor. Bu biraz kafamızı karıştırmıştı o süreçte” şeklinde ve Labradorit isimli katılımcı “Bir de mesela 6,8 değil 7,2’nin üstündeydi saklandı bu. Hani haberlerde de gördük ekran fotoğrafı da çekilmiş, ATV ilk anda Elâzığ’da 7,2 şiddetinde büyük deprem demiş. Bir saat sonra 6,8’e çekmişler, sırf afet bölgesi ilan edilmesin diye. Edilseydi zaten kiracı mağdur edilmezdi burada.” şeklinde beyanda bulunmuşlardır.

Safir isimli katılımcı “Mağduruz sonuçta, ev bulamadım ben. Köyleri aradım, köyleri bile aradım bakın. Üniversite mezunuyum ama ben köyde sobalı evde oturmaya bile razıydım. Aradım bulamadım, köyde bile ev bulamadım ben. Mecburiyetten yani ben gitti orada kaldım. İnsan ister mi orada kalmayı, istemez. Ama sonuçta eşim asgari ücretle çalışıyor ben gidip de orada 2 milyar, o dönemde biliyorsunuz kiraların ne olduğunu. Hani gidip de verip de şey yapmazdım.” beyanıyla afetten etkilenenlerin barınma sorunlarına yeterli çözüm bulunamamasının afet müdahale sürecinin olumsuz yönlerinden biri olduğunu ortaya koymuştur.

Obsidyen isimli katılımcı ise “Sonra toplanma alanları oluştu. Yalnız şöyle bir sıkıntı vardı, çadır alanları her yerde vardı bu da ister istemez insanlarda artık Elâzığ düzelmeyecek, toparlanamayacak ve biz hep böyle olacağız diye bir izlenim bıraktı. Keşke daha az daha toplu yerler de olsaydı. Her yerde çadır alanı vardı, gittiğin her ortamda muhakkak bir çadır alanıyla karşılaşıyordun ama belirli yerde olsaydı belki insanlar daha rahat olabilirdi. Ben şahsen çok korkuyordum, her yerde... Şey çadır alanları şehrin geneline yayılmıştı. Öbek öbek çadır alanlarının oluştu, toplu bir çadır alanının çok yoktu. Her yerde bir çadır görünce toparlanamayacağız yani bu kadar şeysek bittik biz artık moduna girdik uzun süre.” ifadesiyle afet bölgesinde çok fazla çadır alanının oluşturulmasının toplum üzerinde kaygı uyandırmasının afet müdahale sürecinin bir diğer olumsuz yönü olduğunu göstermiştir.

Afet müdahale sürecinin olumsuz yönleri kodu altında Ametrin isimli katılımcının “Mesela işini kaybeden biz ne yaptık? Bilmiyorum. Ya da iş yerini kaybedene ne yaptık. Yani diyelim ki insanların evlerinin, dükkânlarının olması evet bir karşılığını aldılar ama aylar sonra, yıllar sonra aldılar. O aradaki süreçte nasıl idare ettiler? Ne yaptılar? Çünkü bu insanların bir hayatları vardı, bir ödeme sistemleri vardı vesaire. Bunları karşılayabildiler mi karşılayamadılar mı? Biz bu konuda hiçbir şey bilmiyoruz. Çünkü biz yoksulluğa da mutlak ve görelî olarak bakıyoruz.” aktarımı görelî yoksulların mağduriyetlerinin giderilmesinin uzun sürdüğünü göstermiştir. Yine Akik isimli katılımcının “TOKİ’lerin yapılması ve teslim edilmemesi en büyük sorun. Depremi üzerinden iki yıl geçmesine rağmen konteynerlerde hala kalanların evini teslim edilmemesinin büyük bir sıkıntısı oldu. Böyle diyeyim” ifadesi hasar alan yapılan yerine inşa edilecek deprem konutlarının yapımının uzun sürmesi görüşünü ortaya çıkarmıştır.

Deprem bölgesinde alt yapı problemleri nedeniyle günlük hayatta aksaklıklar yaşanmasının afet müdahale sürecinin bir diğer olumsuz yönü olduğu Amazonit isimli katılımcının “*Alt yapı konusunda hat safhada eksiklikler vardı. Mesela binaların yıkım zamanında insanlar ha safhada mağduriyet yaşadı, ulaşım olsun birçok durum aksaklığa uğradı. Tekrardan su kesintileri hat safhada yaşandı ve yaşanmaya devam ediyor.*” beyanıyla kayıtlara geçmiştir.

Son olarak Oniks isimli katılımcının “*Sadece tek benim biraz rahatsızlık duyduğum konu şuydu ki ben de gönüllü olarak görev yaptım burada. Hani insanlara gidip böyle yani insanlar yeni depremi atlatmışlar birkaç gün geçmiş hemen böyle bir ihtiyaç formu hani ihtiyaçları için konuşma yaptık. Hani o an zaten insan bunun şokunda, ne olduğunun farkında bile değil. Hani insanlar bir de bize cevap veriyorlar. Diyoruz işte kaç kişisiniz, kaç kişi kalıyorsunuz, korkunuz oldu mu? Hani bu tarz duyguya yönelik hani bir çalışma yapılması... Hani ben onların yerinde olsam bana biraz saçma gelirdi çünkü hani ben yeni bir travmadan çıkmamış daha travmanın etkisindeydi hani ne oluyor ne olmuyor onun ayrımını yapamıyorum. Hani bunlar gelmişler bana diyorlar ki korktunuz mu, kaç kişi kalıyorsunuz, önceden eviniz sobalı mıydı, kaloriferli miydi, kira mıydı? Hani bu biraz bana aslında şey geldi, değişik geldi diyeyim*” ifadesi, afetin ilk günlerinde psikososyal destek hizmetinin sunum şeklinin halkta tepkiye sebep olabilecek nitelikte olması kaynaklı afet müdahale sürecine olumsuz yansıdığını belirtmiştir.

Hasar tespit çalışmalarının hızlı başlaması fakat tespitlerin hata barındırması afet müdahale sürecinin hem olumlu hem olumsuz özelliği olarak ortaya konmuştur. Konu hakkında Ametrin isimli katılımcı “*Hasar tespit konusunda hani çok ciddi, hakikatten böyle sarmalayan, hızlı bir şekilde seri bir biçimde bir denetim süreci geçiremedik. Bir de şu var. Arkasından şöyle bir şey oldu. Mesela işte diyelim ki ağır hasarlıymış hafife çevrilmiş, hafifmiş ağıra çevrilmiş. Mesela bu neye göre yapıldı, niye yapıldı, ağırsa nasıl hafif oldu, hafifse nasıl ağır oldu. Bütün bunlar bizim kafamızda soru işaretleri yarattı. Burada umuyoruz ki kamu bir kayba uğratılmamıştır. Öyle temenni ediyoruz. Ama bunlar tabi kimler tarafından gerçekten doğru ve yeterli uzmanlar tarafından yapılıp yapılmadığı konusunda kafamızda soru işaretleri oluşmasına sebep oldu tabi ki. Çünkü mesela hafif hasarlı bir konut kararı kolay kolay ortaya ya da ağıra çevrilmemeli. Bu çevrildiğine göre demek ki ya bir yerlerde birileri doğru yapmamışlar yahut da bu işlerin yapılmasını denetleyenler*

doğru denetlememişler. Bir yerde bir aksaklık var yani. O yüzden ben o duyduğum bilgiler tatmin edici gelmedi yani çünkü insanlarda çok rahat duyuyorum. Hafifti ortaya çevrildi, ortaydı hafife çevrildi falan. Nasıl oldu.” beyanıyla görüşünü ortaya koymuştur. Benzer şekilde Elmas isimli katılımcının *“Hasar tespit konusunda iyiydi yani hani ancak bu kadar olurdu. Hani ben pek hani bizim kendi evimiz olmadığı için hani kiracı olduğum için o eve ne yapıldı, nasıl çalışıldı ya da hasar tespit çalışmaları ne yaptı onu pek bilmiyorum ama. Bu kadar olurdu en fazla yani daha fazla yapamazlardı.”* ifadesi ile Obsidyen isimli katılımcının *“Artı hasar tespit çalışmaları çok hızlı başladı. Ama yanılıglarda çok oldu tabi ki. Ağır hasarlıya orta hasarlıya, orta hasarlıya az hasarlı diye sonuçlarda çıktı. Daha sonra tekrardan bunlar düzeltildi ama yani birçok orta hasar ağır hasarlıya döndü. Bu çalışmalar da hızlıydı, iyiydi güzeldi. Hemen bir şeyler başladı yani Elazığ’da bu konuda gerçekten.”* aktarımı söz konusu görüşü desteklemiştir.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “afete müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve afete müdahale sürecine ilişkin tavsiyeler” teması altındaki “afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmelere erişim ve bilgilendirmeler hakkındaki değerlendirmeler” kategorisine ait bulgular; kodlar, alt kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 25’te gösterilmiştir.

Tablo 25: Afete Müdahale Sürecinin Değerlendirilmesi Ve Afete Müdahale Sürecine İlişkin Tavsiyeler Teması Altındaki Afete Müdahale ve Afet Yönetim Sürecinde Bilgilendirmelere Erişim ve Bilgilendirmeler Hakkındaki Değerlendirmeler Kategorisine Ait Kodları, Alt Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	Alt Kodlar	GBKS
Afete Müdahale Ve Afet Yönetim Sürecinde Bilgilendirmelere Erişim Ve Bilgilendirmeler Hakkındaki Değerlendirmeler	Afete Müdahale Ve Afet Yönetim Sürecinde Bilgilendirmelere Erişim Ve Bilgilendirmeler Hakkındaki Olumsuz Değerlendirmeler	Afete Müdahale Ve Afet Yönetim Sürecinde Bilgilendirmelerin Sistemli Olmaması	5
		Afete Müdahale Ve Afet Yönetim Sürecinde Bilgilendirmeler Ulaşılamama	4
		Afete Müdahale Ve Afet Yönetim Sürecinde Bilgilendirmelere Geç Ulaşma	3
		Afete Müdahale Ve Afet Yönetim Sürecinde Bilgilendirmeler İçin Karar Vericilere, Siyasilere Ve Bürokratlara Erişilememesi	1
		Afete Müdahale Ve Afet Yönetim Sürecinde Bilgilendirmelerde Bulunan Uygulayıcıların İstenmeyen Üslup Ve Tavrılarının Bulunması	1
		Afete Müdahale Ve Afet Yönetim Sürecinde Bilgilendirmelere Ulaşılması	6

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı

Tablo 25’de görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen katılımcıların afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmelere erişim ve bilgilendirmeler hakkındaki görüşlerini bildirirken katılımcı görüşlerinden bazıları bilgilendirmelerin sistemli olmaması, bilgilendirmelere ulaşılamamaları, bilgilere geç ulaşmaları, bilgilendirmeler için karar vericilere, siyasilere ve bürokratlara erişilememeleri ve bilgilendirmede bulunan uygulayıcıların istenmeyen üslup ve

tavirlarda bulunmaları nedenlerinden dolayı bilgilendireler hakkında olumsuz değerlendirmelerde bulunurken öte yandan bazı katılımcılar bilgilendirmelere ulaşmaları nedeniyle bilgilendirmeler hakkında olumlu değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmelerin sistemli olmaması nedeni ile süreçteki bilgilendirmeler hakkında olumsuz görüş bildiren Amozonit isimli katılımcı görüşünü “İnsanlar daha detaylı bir şekilde bilgilendirilebilirdi. Bir birim diğer birime aktarıyordu. Biz değil diğer birim ilgileniyor, biz değil diğer birim ilgileniyor. Normalde hani olduğu zaman ciddi sorun var ve kaynak bariz bir şekilde görünür olmalı. Ama kaynağa ulaşmak için bir sürü birim ilgileniyordu maalesef. Böyle koordineli, ek merkezden yürütülen bir sistem yoktu anladığım kadarıyla. Bilgi yetersizliği de mevcuttu. Yanlış yönlendirmeler de mevcuttu.” şeklinde açıklamıştır. “Yok yok yok ben hiç ne öyle bir şeyin duyumunu aldım. Bize mesela hiç bilgilendirme gelmedi ya da haberlerde falan ben hiç duymadım hep birilerinden duyup gittik, alan aldı kalan kaldı. Aynen hep kulaktan duyma duydum. Mesela bir şeyler dağıtılıyordu ama neyin nerede olduğunu kimse bilmiyordu, herkes birbirinden öğrendi. İnsanlar daha detaylı bir şekilde bilgilendirilebilirdi. Bir birim diğer birime aktarıyordu. Biz değil diğer birim ilgileniyor, biz değil diğer birim ilgileniyor. Normalde hani olduğu zaman ciddi sorun var ve kaynak bariz bir şekilde görünür olmalı. Ama kaynağa ulaşmak için bir sürü birim ilgileniyordu maalesef.” beyanıyla Elmas isimli katılımcı benzer bir görüşü paylaşmıştır. Oniks isimli katılımcı da aynı konu hakkında “Ama hocam şu şekilde kulaktan dolam bilgiler çok fazla yayıldı. Ben hani bazen duyuyordum hani diyorlardı yok çadırları kaldıracaklar, çadır yok, işte şöyle böyle. Nereden duydunuz bunu, çadırları nasıl kaldırabilirler, şuan sizin hani kalacak bir yeriniz yok hani yalan haberlere itibar etmeyin diyorduk oradaki insanlara. Çünkü hani diyorlardı abla böyle bir şey var doğru mu hayır diyorduk, böyle bir şey olamaz, bu sizin şu an hakkınız, bu şuan sizsin hakkınız çünkü burası bir afet bölgesi. Hani onlara elimizden geldiği kadarıyla ben ve diğer arkadaşlarım doğru bilgiye ulaşmalarını sağlıyorduk ama hani orada televizyon ki çoğunun telefonu bile enkaz altında kalmıştı, hiçbir şekilde ulaşmıyorlardı.” aktarımında bulunmuştur.

Safir isimli katılımcı “Biz yani kimse bizle görüşmedi, bize şu bilgilendirme yapılmadı. Yani biz mesela geliyorlardı konteynere biz sorularımızı

yönlendiriyorduk; yapacak bir şey yok öyle, şöyle deyip geçiştiriyorlardı. Bize şunlar yapılacak, bunlar olacak yoktu. Bize evimizi en basiti ben kendi evimin yerini soruyordum. Akıbeti belli değil ki halen de daha belli değil. Hani, biri çıkıp da şurada şunu yapacağız, şöyle yapacağız değil.” görüşüyle afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmelere ulaşamaması nedeniyle bilgilendirme süreci hakkında olumsuz değerlendirmede bulunmuştur. “Bir yerde bir aksaklık var yani. O yüzden ben o duyduğum bilgiler tatmin edici gelmedi yani çünkü insanlarda çok rahat duyuyorum. Hafifti ortaya çevrildi, ortaydı hafife çevrildi falan. Nasıl oldu. Tabi bu aslında çok da bizi sıkıntılı bir sürece soktu. Çünkü trafiğe girdiğiniz zaman herkes çok gergin, kornalar hiç susmuyor, kentte gerçekte ne olduğu konusunda hiçbirimizin gerçek bir bilgisi yok. İşte can kaybı ilk etapta yok falan dendi ama ilerleyen saatlerde aslında can kayıplarının da olduğu ortaya çıkmaya başladı.” beyanıyla konu hakkında benzer görüşünü yansıtmıştır.

Afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmelere geç ulaşma nedeni ile bilgilendirme süreci hakkında olumsuz değerlendirmelerde bulunan Yakut isimli katılımcı “Doğru bilgilere valla o dakika ben eşimin dershanesinde çalışmaya başladım bu köydeki evlere hak sahipliği falan varmış, o dakika müracaat edemedik, kaçırdık, onu bekledik. O da daha verilmedi. Köydeki evimiz vardı o da kayımsız o diğerleri dediler biz hakkımızı size veririz. Sonradan bilgimiz oldu o da vereceklerinden dolayı. Hani süreçten geç haberimiz oldu, geç ulaştı.” beyanıyla; Turkuaz isimli katılımcı ise “Bilgilendirme konusu evet. Özellikle yani ev verilecek mi verilmeyecek mi ya da anneannemin evi mesela köyde ve orada yıkıldı. Sadece o bizim yanımda misafirdi. Biz onu şuan mağduruz ve anneannemde mağdur. Hani onu buraya alabilir miydik? Mesela bunu hiç öğrenemedik. Daha önce bilgim olsaydı o evi biz mesela hak sahipliğine başvururduk. Hem anneannem için hem bizim için daha iyi bir çözüm olabilirdi burada ev verilmesi. Bunun için çok geç kaldık, bunun için yeterince duyurular biraz daha geç verildi. Yani artık iş işten geçmişti hak sahiplikleri bitmişti ve biz bunu sonrasında öğrendik böyle bir şeyin olabileceğini. Elimizdeki fırsatı kullanamadık gibi bir şey oldu.” aktarımıyla görüşlerini yansıtmışlardır.

Labradorit isimli katılımcının bilgilendirme sürecine ilişkin olumsuz görüşünün afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmeler için karar vericilere, siyasilere ve bürokratlara erişilememesinden kaynaklandığını “O konuda

çok sıkıntı var işte. Tek sorunumuz da o zaten. Buraya milletvekili geliyor, yanına yanaşamıyorsun, korumaları oluyor bırakmıyorlar konuşman için. Ne yapabilirim ki sadece soru soracağım başka ne ki adama. Hani yanaşamıyorsun. Bir vali bir valiyle konuşabilmişim. Onun dışında şuana kadar milletvekiline bile soru sormadım hani adama. Yanına yaklaşmaya çalışıyorum, koruması bırakmıyor. Yetersiz kalıyor bence. Hani milletvekili ama tama hani siyasiden düşünmüyorum ama sonuçta milletvekili, milletin yanında olması gerekir bence, çünkü adı üstünde milletvekili sonuçta. Hani beni temsilen gidiyor Ankara'ya.” beyanıyla aktarmıştır.

Afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmelerde bulunan uygulayıcıların istenmeyen üslup ve tavırlarının bulunması nedeniyle bilgilendirme süreci hakkında olumsuz değerlendirmede bulunan Turkuaz isimli katılımcı konuyla ilgili “Ama şöyle bir durum vardı. Buraya gelen bazı görevliler oluyordu. Konuşmak istiyorlardı, birkaç kişiye terslendiğini gördüm. Tamam belki düzgün konuşmamış olabilir, yanlış bir cümle de kurabilir. Ama bu benim hiç hoşuma gitmemişti. Yani halkın acısını var ve bunu anlamak durumundalar. Yani biraz daha alttan alabilirler o süreç diye düşünüyorum. Tamam onlarda kendilerince ellerinden geleni yapıyorlar ama çok belirsizlik vardı. Kendim adıma söylemiyorum, hak sahipleri adına ilgili sorunlardı ve buna şahit oldum. Bir sorusunda ters bir cevap verildi. Bu dengeyi kurabilmek bazen kolay olmuyor ama yeterince saygı ve sevgi çerçevesinde yürütülebilecek bir süreçti. Ya iki tarafta ufak tefek yolunda gitmeyen şeyler var.” aktarımında bulunmuştur.

Öte yandan Akik isimli katılımcı “Yani şuan zaten konteyner kentte çalışıyorum. Buradaki vatandaşlara gerekli formlar, bilgilendirmeler yapıldı, anketler düzenlendi. Hatta bizim de yardımımız oldu. Ha bence kısmen yeterli buldum. Gerekli bilgilere ulaşıldı yani, formlar falan dolduruldu.” beyanıyla, Oniks isimli katılımcı “Yani hocam ben kendim için söyleyeyim. Ben çok rahat bir şekilde ulaşabiliyordum. Hani hem telefon olsun hem televizyon olsun veya dediğim gibi hocalarımla iletişim halindeydim. Ben ulaşabiliyordum, biz de ulaştığımız şekilde orada görevli arkadaşlar; hani polisler olsun, sosyal hizmetler olsun, sağlık müdürlüğünden gelenler olsun bunları hani orada kalan insanlara aktarmaya çalışıyorduk. Yan hani çadır kentte çalıştığım süreç orada kişinin herhangi bir sorusu ya da ihtiyacı olduğunda bana bu soru ya da ihtiyaç aktarıldığı ben bunu ilgili kuruma bildirip kurumdan çok çabuk bir şekilde dönüş alıp cevap veriyorum.” ifadesiyle; Labradorit

isimli katılımcı “Bu resmi kurumların yaptığı bilgilendirmeler daha doğrusu bunları internetten takip ediyordum sürekli.” aktarımıyla afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmelere ulaşıldığı yönünde bilgilendirme süreci hakkında olumlu görüş bildirmişlerdir.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “afete müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve afete müdahale sürecine ilişkin tavsiyeler” teması altındaki “afete müdahale sürecinde geliştirilmesi beklenenler” kategorisine ait bulgular; kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 26’da gösterilmiştir.

Tablo 26: Afete Müdahale Sürecinin Değerlendirilmesi Ve Afete Müdahale Sürecine İlişkin Tavsiyeler Teması Altındaki Afete Müdahale Sürecinde Geliştirilmesi Beklenenler Kategorisine Ait Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	GBKS
Afete	Afet Bölgesine Aktarılan Kaynaklar Adil Ve Sistematiik Olarak Dağıtılmalı	5
Müdahale	Hak Sahipliği Uygulamasında Politika Değişikliğine Gidilmeli	4
Sürecinde	Konutlar Depreme Dayanıklı İnşa Edilmeli Ve Denetlenmeli	3
Geliştirilme	Yurttaşlar Afet Bölgesine Aktarılabacak Kaynakların Kullanımı Hakkında	2
si	Bilinçlendirilmeli	
Beklenenler	Toplanma Alanları Konusunda Bölgede Yaşayan Yurttaşlar	2
	Bilinçlendirilmeli	
	Hasar Gören Konutlar Yerine İnşa Edilen Deprem Konutları Daha Hızlı	2
	Sürede Tamamlanmalı	
	Dar Gelirli Ailelere Yapılan Ekonomik Yardımların Geliştirilmeli	2
	Hak Sahipliği Uygulamaları Hakkında Etkilenen Toplum Bilinçlendirilmeli	2
	Arama Kurtarma Çalışmalarında Gelişmiş Teknolojik Cihazlar Kullanılmalı	1
	Akut Dönemde Psikososyal Destek Hizmeti Sunarken Form Kullanılmamalı	1
	Kiracı Olarak Oturan Ve Oturdukları Eve Yıkım Kararı Verilen Kişilere	1
	Yapılan Yardımlar Geliştirilmeli	
	Aram Kurtarma Birliklerinin Sayılarının Çoğaltılmalı Ve Eğitimleri	1
	Arttırılmalı	
	Afete Müdahale Sürecinde Yer Alan Ekipler Etkili, Sistematiik Ve Hızlı	1
	Hareket Etmeli	
	Geçici Konaklama Merkezlerinde Asayiş Ve Güvenlik Önlemleri	1
	Arttırılmalı	
	Geçici Konaklama Merkezlerinde Alt Yapıdan Kaynaklanabilecek Teknik	1
	Problemler Hakkında Önlemler Alınmalı	
	Kentlerdeki Alt Yapılar Geliştirilmeli Ve Afete Dayanıklı Hale Getirilmeli	1
	Akut Dönemde Geçici Barınma İçin Kurulan Çadır Alanları Toplu Ve	1
	Düzenli Olarak Oluşturulmalı	
	Afete Müdahale Sürecinde Görev Alacak Kişiler Kendilerini Bu Konu	1
	Hakkında Geliştirmeli	
	Afete Müdahale Sürecinde Afete Müdahalede Bulunan Her Çalışma Grubu	1
	Rol Ve Sorumluluklarını Eksiksiz Yerine Getirmeli	

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı.

Tablo 26’da görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen katılımcılar afet müdahalesinde geliştirilmesini bekledikleri konuları afet bölgesine aktarılan kaynaklar adil ve sistematik olarak dağıtılması, hak sahipliği uygulamasında politika değişikliğine gidilmesi, konutlar depreme dayanıklı inşa edilmesi ve denetlenmesi, yurttaşların afet bölgesine aktarılan kaynakların kullanımı hakkında bilinçlendirilmeleri, toplanma alanları konusunda bölgede yaşayan yurttaşlar bilinçlendirilmeleri, hasar gören konutlar yerine inşa edilen deprem konutları daha hızlı sürede tamamlanması, dar gelirli ailelere yapılan ekonomik yardımların geliştirilmesi, hak sahipliği uygulamaları hakkında etkilenen toplumun bilinçlendirilmesi, arama kurtarma çalışmalarında gelişmiş teknolojik cihazlar kullanılması, akut dönemde psikososyal destek hizmeti sunarken form kullanılmaması, kiracı olarak oturan ve oturdukları eve yıkım kararı verilen kişilere yapılan yardımların geliştirilmesi, arama kurtarma birliklerinin sayılarının çoğaltılması ve eğitimleri arttırılması, afete müdahale sürecinde yer alan ekiplerin etkili, sistematik ve hızlı hareket etmesi, geçici konaklama merkezlerinde asayiş ve güvenlik önlemleri arttırılması, geçici konaklama merkezlerinde alt yapıdan kaynaklanabilecek teknik problemler hakkında önlemlerin alınması, kentlerdeki alt yapıların geliştirilmesi ve afete dayanıklı hale getirilmesi, akut dönemde geçici barınma için kurulan çadır alanlarının toplu ve düzenli olarak oluşturulması, afete müdahale sürecinde görev alacak kişileri kendilerini bu konu hakkında geliştirmeleri ve afette müdahale sürecinde afete müdahalede bulunan her çalışma grubunun rol ve sorumluluklarını eksiksiz yerine getirmeleri olarak belirtmişlerdir.

Afete müdahale sürecinde geliştirilmesi beklenenlerle ilgili olarak afet bölgesine aktarılan kaynakların adil ve sistematik olarak dağıtılması yönünde görüş bildirilen katılımcılardan Obsidyen “*Yapılan yardımlar daha sistematik olabilirdi. Daha insanlara ulaşılabilir olmalıydı hani bunlar arabaya bir yerde duruldu herkese dağıtıldı. Dediğim gibi bir kişi üç tane alıyorsa bir kişi hiç alamdı. Fazla vardı ama dağıtım daha sistematik olabilirdi. Daha ulaşılabilir olabilirdi.*” beyanında; Ametrin, “*Bu kaynakların dağıtımıyla ilgili. Anladığım kadarıyla biraz daha önceden sistemin oturulması, o sisteme göre dağıtılması yönünde görüşüm var. Tabi kesinlikle. Çünkü mesela biz diyelim ki muhtarlıklar aşağı yukarı bütün aileleri tanıyan bilen kurumlar, bu kurumlardan doğru bilgi akışı olsaydı eğer bu dağıtım işleri çok daha sağlıklı olurdu. Yani insanlar mesela... mesela şunu yaşamazdık. Bebek maması*

gidip alıp bunu götürüp bir başka eczacıya satmaya çalışan insanlarla karşı karşıya kalmazdık. Mesela kastettiğim bu. Bunu mesela afette çokça gördük. Battaniyeyi satmaya çalışan, domatesi, salatalığı satmaya çalışan. Çünkü mesela gidip onlardan almış vesaire. Yani neresinden başlanır mı bilmiyorum ama bu konuda çalışan insanların daha profesyonel bir yapı oturtması lazım. Hem denetimiyle hem pratiğiyle.” aktarımında, Elmas “Aslında yardımlar yeterliydi ama yanlış dağıtıldı. Ya mesela bir liste tutulmamış, hiçbir şey yapılmamış. Nasıl böyle bir şey olabilir yani o konuda bence yanlış yani.” ifadesinde bulunmuşlardır.

Hak sahipliği uygulamasında politika değişikliğine gidilmesi ile ilgili beyanda bulunan Zümrüt isimli katılımcı “Ya biz nasıl söyleyeyim şöyle bir fırsat verebilirler hani bu ev sahipleri gibi oturup da para veriyorsun ya aydan aya. O evin sahibi oluyorsun neden bu kiracılara peki öyle bir şey sunmadılar. Verebildik yani, Allah şükürler olsun o kadar da durumumuz kötü değil, çalışıyoruz yani, işimiz de gücümüzdeyiz. Çalıştığım zaman gelirim var ama yine şimdi böyle bir şey neden sunmuyorlar ki. Hep bir ev sahiplerine. Niye biz insan değil miyiz?” şeklinde aktarmıştır. Labradorit aynı konu hakkında “İşte dediğim gibi ev konusunda belirsizlik var verilir mi verilmez mi bunun açıklaması yapılmıyor. İşte çevre şehircilik bakanı buraya geldiği zaman verilecek sosyal konut demişti. Ki yapıldı da Yemişlik ve Bizmişen’de. Hatta yirmi üçünde kurası çekilecek. Ama onu da depremden önceki kuraya karıştırmışlar galiba onlara veriyorlar. Bence öncelik konteynerde kalanların olmalı. Çünkü hani benim zaten evim olsa, benim maddi durumum çok iyi seviyede olsa hani kiracı da olsam buraya gelmezdim, kiraya çıkar giderdim, kirada otururdum. Hani dediğim gibi ev hak sahibi kiracı gibi ayırım yapılmaması lazım. Çünkü Van’da da mesela 2011 de mi orada da aynı şekilde oldu. Orada Van’ın, eski Van diyorlar oraya yıkmadan bırakmışlar orayı öylece, kiracılara da verildi, hatta hibeye kadar gidildi hibe bile edildi. Bu şekilde bir eksikliğimiz oldu.” beyanında bulunmuştur. Yakut isimli katılımcı ise görüşünü “Biz bekledik ki kiracılara belki ev verirler. Benim eşim engelli, bende engelliyim. Ben %65, eşim de %40 engelli. Ben bekledim belki kiracılara bir ev verirler. Hani bir umut, bir ışık olur. Ama devletimiz bunu bütün yerlere yaptı bir tek Elazığ’a vermedi. O gün valinin karşısında da söyledim, görüşme aldım gittim söyledim. Dedim her yere verdiler, Bir Elazığ’a... ya dedi nereye verdiler? Dedim verdiler, nasıl vermediler sayın valim; İzmir’e verdiler, Van’a verdiler, kaç tane ile verdiler. Ama

Elazığ'da... Dar gelirli, engelliye, dar gelirlisi var. Konteynerde oturan engelli. Eklemek istediğim valla burada tek ben değilim, herkes tek kendi nefisini düşünmemeli benim görüşüm. Burada yani dar gelirli birkaç aile varız, Doğukent tarafında gene var. Onları belirlesinler, böyle bir sosyal konut mu yapıyorlar daha ne yapıyorlarsa isteseler yaparlar, yapsınlar. TOKİ bunu, TOKİ başkanlığından rica ediyorum, kendi paramızla beş altı yüz milyon verecek şekilde bir daire bize verilse çok güzel olur. Dar gelirliye vermemiz lazım yani, çünkü onlar da mağdur. Tek ev sahibi mağdur değil ha biz de mağduruz. O kadar ben burada boşuna geçirmedim bu kadar senemi. Burada durumu yerinde olan aileler de var, onlar gidiyor kira tutsun, onları belirlesin, onlardan banane. Ama onlar bizi belirlesin, dar gelirli zaten bilgisayarda belirli ediyor ha. Şimdi benim eşim engelli. Niye bir dar gelirliye de bir ev yapaydılar, bizlere de birer ev. Zemin katlar boş diyor ki ev yok. Niye yok, zemin katlar boş, o dairelerde paramızla... Ben bedava gene demiyorum. Paramızla versin, gene belirli bir müddet bir şey ödeyelim ama dar gelirliye de yazık yani. Varsa zaten... ya zaten devlet tuttu ne yatı, bir evi olana tuttu bir ev daha verdi. O bir evi olana arsasında bir yapılıyor zaten orada tutuyor çocuğuna veriyor. Yani kiracı da çok kalmadı. Yani ben bunun şeyindeyim, bilincindeyim. Kiracı da çok kalmadı Elazığ'da. Dar gelirli olarak da çok az kişiyiz.” şeklinde açıklamıştır. Safir isimli katılımcı “Yani mesela herkesin evini yerinde yapsaydılar bu kadar insan mağdur olmazdı.” beyanıyla anılan görüşleri desteklemiştir.

Ametrin isimli katılımcı “Aslında doğrusu belki depremler için yıkılmayacak binalar inşa etmek en başta.” beyanıyla konutların depreme dayanıklı inşa edilmesi ve denetlenmesi yönünde görüş bildirmiştir. Labradorit isimli katılımcı ise benzer görüşünü “Ama tek sorunumuz bence evlerin yapılışı. Yapılırken denetimlerin sıklaştırılması mesela, daha sağlam olması... Hani eskiden imar iskân olsun, tapu işlemleri biraz öyle üstün körü geçiliyormuş. Ama şimdi hani denetimler biraz daha arttırılsa, sağlam yapılar olsa, hani deprem tabi yine olur ama az bir sarsıntıyla geçirir. Ya da hani sağlam bir ev olsa 6.8'i 5 nokta gibi sallaması var bir de çürük olsa yıkılması var. Bence hani evlerin biraz daha takip edilmesi lazım. Hani onu yapan müteahhitlerin denetimlerinin yapılması lazım.” ifadesiyle aktarmıştır. “Özellikle bina konusunda gerekli adımları gerekli mercilerce yapılması lazım. Yani deprem değil bina öldürür dediğimiz şeye geliyoruz burada. Bu başka afette de aynı şekilde, nehir yataklarına ev kurulması gibi. Yani bu konuların unutulmamalı hem

vatandaş için hem de kamuoyu tarafından sürekli hatırlanmalı diye düşünüyorum.” beyanıyla Turkuaz isimli katılımcı da mevcut görüşleri desteklemiştir.

“Hani diyorum ya insanların bencilliklerini maalesef gideremiyoruz, açgözlülerini doyuramıyoruz, fırsatçılıkların önüne geçemiyoruz maalesef ki. Bu konuda bir şeyler yapmak lazım.” beyanıyla yurttaşların afet bölgesine aktarılabilecek kaynakların kullanımı hakkında bilinçlendirilmesi yönünde görüş bildiren Amazonit isimli katılımcıyı Ametrin isimli katılımcı *“Bilmiyorum yani etik de bir şey de vermek lazım ama”* ifadesiyle desteklemiştir.

Toplanma alanları konusunda bölgede yaşayan yurttaşların bilinçlendirilmesi yönünde görüş bildiren Turkuaz isimli katılımcı *“Özellikle deprem anında, afet anında toplanma merkezi kavramını çok kimse bilmiyor. Bunlar geliştirilmeli bence daha çok duyurusu yapılmalı. Yani bizim ülkemizde bir şeyler olduktan sonrasında bir şeyler oluyor, olmadan önce mutlaka olmalı. Daha çok duyuru yapılmalı. Özellikle afet bölgelerinde afet anında toplanma merkezleri. Mesela bir kısımda tek toplanıldı ve daha çok şey gıda gibi yardımlar o kısım tek gitti. Ama küçük çaplı yerlerde toplananlarda vardı, onlara ulaşmak biraz daha güç oldu. Yani belli alanlar toplanma merkezleri olursa herkes oraya gelirse... Tabi bu biraz da vatandaşa bağlı... Daha güzel eşitlik sağlanabilirdi diye düşünüyorum.”* beyanıyla konu hakkındaki düşüncelerini ifade etmiştir. Söz konusu görüşü, *“Sonrasında sadece okullarda ya da böyle nasıl diyeyim bakım merkezleri, hastaneler, toplanma merkezleri harici gerçekten insanların bilindik yerde olmalı ve oraya giden insanda sonuçta bir afetten çıkıyor ve orada da mağdur olmamalı. Sonuçta bir deprem bölgesi, sokakta odun yakıp da ısınmaya çalışan insanları gördük, tanık olduk.”* aktarımıyla Amazonit isimli katılımcı da desteklemiştir.

Hasar gören konutlar yerine inşa edilen deprem konutlarının daha hızlı sürede tamamlanmalı görüşünü Akik isimli katılımcı *“En büyük yetersizlik evi yıkılan kişilere hala evlerini almamış olmaları. Burada uzun süre yaşamak her açıdan zor geçiyor. Hani bu konuda daha hızlı olabilirlerdi.”* görüşüyle yansıtırken konu hakkında Safir isimli katılımcı *“çok oldu, mesele çocuklarımızın psikolojik olarak mesela büyük kızım liseye gidiyor, ergenlik çağında. Yani derslerine bu yansıdı tabi ki de. İşte geldikten sonra toparlamaya çalışıyoruz. Ama benim evimi yıkıldığı andan itibaren yapmaya başlamış olsalardı ben o kadar zaman belki de orada kalmak*

zorunda olmayacaktım, ben evime geçecektim. Bu evleri de yaptılar, aceleyle yaptılar yani şuanda birçok eksikimiz var. Hiçbir şey oturmamış, bir bakıyorsun üstten su akıtıyor, diğer taraftan su geliyor, kapısı kırılıyor. Ne bileyim birçok sorunu var. Doğalgazları doğdu düzgün. Televizyonlarda da görüyorsunuz çok fazla doğalgaz ödemesi geliyor. Ki bunları oturtmamışlar. O yüzden gene de mağduriyet var.” beyanıyla ifade etmiştir.

“Ondan sonra biraz durumu yerinde olmayan ailelerin biraz yanında olsalar daha güzel olur, gerçekten. Çünkü aldığım maaş bir milyar yedi yüz. Bir milyar yedi yüze bu devirde ne geliyor, zaten elektriği, suyu, telefonu, doğalgazı, kirası para bitti. Daha ben ne yiyip ne içeceğim.” beyanıyla Yakut isimli katılımcı ve “Afet bölgesinde şimdi öyle adam var durumu iyi değil, ekmek yiyecek bulamayan burada adam var, yani devlet buna sahip çıkmak zorunda. Biz ne kadar olsa gene emekliyiz, bir lokma ekmek yiyoruz ama vatandaşın parası yok, ekmeği yok, bu adam ne yapacak yarın? Tabi kulaktan duyma, oradan buradan duyma. Depremde insanların durumu belli. İşte görüyorsunuz bak kaç tane çocuk var, görüyorsunuz ayakkabılara bak. Yani çocuklar perişan, onun çocuğuna zaten araba vurdu perişan. Bu zaten berberdi, perişan, altı ay çalışmadı, dükkânlar kapandı. Yani çoğu mağdur yani, emekli olmayan var. İşte Allah yardım ede, bakalım ne olacak?” aktarımıyla Florit isimli katılımcı afet sonrası dar gelirli ailelere yapılan ekonomik yardımların geliştirilmesi yönünde görüş bildirmişlerdir.

Safir isimli katılımcı “Halen konteynerde insanlar bekliyor bize ev verilecek diye. Hiçbir yetkili çıkıp da kesin bir dille milletin belirsizliğini gidermiyor, halen konteynerde oturan kiracılar bize ev verilecek ümidiyle oturuyorlar.” aktarımıyla, Yakut isimli katılımcıysa “Köydeki evimiz vardı o da kaynımgil o diğerleri dediler biz hakkımızı size veririz. Sonradan bilgimiz oldu o da vereceklerinden dolayı. Keşke o süreci şuan yine devam ettirseler güzel olurdu. Çünkü bunu kaçıran çok kişi oldu. Ya da önceden bununla ilgili bilgilendirme yapılsaydı bize.” beyanıla hak sahipliği uygulamaları hakkında etkilenen toplum bilinçlendirilmesi yönünde görüşlerini ortaya koymuşlardır.

Arama kurtarma çalışmalarında gelişmiş teknolojik cihazlar kullanılması yönünde görüş bildiren Ametrin isimli katılımcı bu görüşünü “Bunun yanında tabi ki şeyin o gsm sisteminin de çok güçlü olması lazım. Yani telefon bağlantıları, bu

bağlantılara cevap verecek bir merkezin olması, sinyalin takip edilebilmesi. Yani birisinin gidip aa bu yok, bunu takip edin değil. İnsanlar hemen orada mesela var olan bütün sinyali açığa çıkarabilmeliler vesaire yıkım alanında. Bu ve buna benzer şeyler bence daha organize, daha profesyonel, apar düzeyde araçlarla yapılabilmeli. Afetle ilgili tabi ki yaşayacağımız afetin tipi de bunu belirler ama. Hangi afet olursa olsun ki AFAD'cıların birçoğu sadece depreme yönelik yetiştirilmeyordur, işte seller, yağmurlar, şunlar, bunlar her şeye karşı yetiştiriliyordur. Bu alandaki profesyonel cihazların sayısı arttırılmalı sadece insanları yetiştirmek yetmez. O cihazlar da önemli. Mesela biz daha önce görmemiştik ama aşağı inen kameralar İzmir depreminde bize çok şey anlattı aslında. Bu ve buna benzer cihazlar bence geliştirilmeli, daha güçlü bir alt yapı ile çalışılabilmeli. Bu olduktan sonra insanları en azından canlılarsa onları çıkarabilecek gerekli alt yapıya sahip olmanız gerekir.” beyanıyla açıklamıştır.

Oniks isimli katılımcı *“Bizim yaptığımız tabi ki bizim görevimiz, bizim iş alanımız bu ama psikolojik olarak desteği, psikososyal destek diyoruz. Bunu biraz daha bence hani insanlar neyin ne olduğunu farkına vardıktan sonra yapılmasını daha doğru buluyorum. Tabi orada tabi ki insanlara bir destek olunur, sohbet edilir ama bunun böyle bir hani, elinde kalem kâğıda dökülmesi ya da atıyorum form halinde olması hani benim için çok erken oldu. Aynen iki üç gün sonra biz böyle şeyler sormaya başladık. Oradaki insanların da hani bunlar bizim derdimizle ilgilenmiyor aslında bunların derdi kendi işlerini yürütmek yönünde bir algılarının oluştuğunu ben görebildim. Çünkü bazı çadır kentlerin içinde yaşayan kişilerde bize böyle yani bu soruları bize niye soruyorsunuz diye çıkmışlardı ben hani gittim gördüm, tabi onları çok fazla zorlamıyorduk hiçbir şekilde ama bunların biraz daha geç yapılması taraftarıyım ben hani bu tarz işlemlerin.”* görüşüyle akut dönemde psikososyal destek hizmeti sunarken form kullanılmaması yönünde fikrini beyan etmiştir.

“Mesela kiracılar da bir şeylerden yararlansın. Çünkü en çok etkilenen onlar oldu, çünkü ev sahipleri hakkını aldılar. Evi verildi, az çok şeylere yerleştirildiler ama kiracılara hiçbir şey yapılmadı mesela. Mesela kiracılara daha çok yoğunlaşılsın isterdim. Zaten ev sahipleri hepsi şeylerini aldılar, para da aldılar evi yıkılanlar eşyalarının da karşılığını aldılar.” beyanıyla Elmas isimli katılımcı kiracı

olarak oturan ve oturdukları eve yıkım kararı verilen kişilere yapılan yardımlar geliştirilmesini ifade etmiştir.

Ametrin isimli katılımcı arama kurtarma birliklerinin sayılarının çoğaltılmalı ve eğitimleri arttırılmalı yönündeki görüşünü *“Müdahale gruplarının çok fazla yetiştirilmesi ve özellikle afet riskinin yüksek olduğu alanlarda çok fazla istihdam edilmesi... Çünkü mesela diyelim ki AFAD’ın da şöyle bir politikası var. Atıyorum burada bir afet oldu evet buradakiler de çalışıyor ama herkes biliyor ki buradaki ekip yetmiyor. Bingöl’den yola çıkıyor, Samsun’dan yola çıkıyor. Bunların hepsi bir zaman ve sizin diyelim o afet durumunda sizin zaman süreciniz de çok kısıtlı. Kaybetmemeniz gerekiyor çünkü hayati değer taşıyor. Dolayısıyla müdahale edecek grupların profesyonelce... Mesela o akşam sadece yıkıntılara çok ciddi bir şekilde ekip götürülmeliydi. Ama bu olmadı yani diyelim ki onlar için dışarıdan gelen ekipler yetişebildi, başka ekipler yetişebildi. Elazığ’da muhtemelen buna yetecek kadar personel yoktu, öyle düşünüyoruz.”* beyanıyla ortaya koymuştur. Öte yandan aynı katılımcı *“Yani ben afet durumunda o bilgi ağının çok hızlı çalışması gerektiğini... Mesela biz 112’den neyi bekliyoruz. İşte birisi yaraladığında, 112’yi aradığında, çok kısa bir sürede oraya aracın ulaşmasını ya da acil müdahalenin ulaşmasını. Şeye, afete de bu şekilde bakabileceğimiz bir hazır sistem olmalı.”* beyanıyla afete müdahale sürecinde yer alan ekiplerin etkili, sistematik ve hızlı hareket etmesi gerekliliği hakkında görüş bildirmiştir.

“Mesela burada bazı hırsızlık olayları oldu. Ee burada yirmi tane adam var, bir tane adam ortada yok, kapıda durmakla bu iş olmaz. Devriye gezecek. Polis demek ne demek? Bekçi demek ne demek? Burada gel. Çocuktur, çocuk her şeyi yapar, çocuğa müdahale edemezsin. Annesi babası bile bir araya gelemiyor. Onun için diyorum yani. Böyle bir şey olamaz yani.” beyanıyla geçici konaklama merkezlerinde asayiş ve güvenlik önlemleri arttırılması yönünde görüş bildirmiştir. Aynı katılımcı geçici konaklama merkezlerinde alt yapıdan kaynaklanabilecek teknik problemler hakkında önlemler alınmalı yönündeki görüşünü *“Bak kapıyı kırmışlar kimse sahip çıkmıyor? Anladın mı? Biz artık ne yağacağımız şaşırdık. Nereye gittiysek bu iş olmadı. Bak dedik gel yap, olmadı. Kapı kırık, olmadı. O yanda sağlam kapı var, sök getir buraya.”* aktarımıyla ifade etmiştir.

Kentlerdeki alt yapılar geliştirilmeli ve afete dayanıklı hale getirilmeli yönünde Amazonit isimli katılımcı *“Alt yapı sorunu kesinlikle ama kesinlikle düzeltilmeli. Herhangi bir afet olmadan önce aslında alt yapı eksikliklerinin giderilmesi lazım.”* beyanıyla konu hakkındaki görüşünü bildirmiştir.

“Dediğim gibi çadır alanları çok öbek öbek değil de toplu kısıtlı yerlerde olmalıydı. Çünkü insanlarda kötü bir etki bırakıyordu.” aktarımıyla Obsidyen isimli katılımcı akut dönemde geçici banma için kurulan çadır alanları toplu ve düzenli olarak oluşturulması yönünde görüşünü ortaya koymuştur.

Zümrüt isimli katılımcı *“AFAD kendini geliştirsin, elemanlarını değiştirsin.”* beyanıyla afete müdahale sürecinde görev alacak kişiler kendilerini bu konu hakkında geliştirmeli tavsiyesinde ve *“Onların işini yapmalarını istiyorum başka da hiçbir şey istemiyorum. Sadece işini yapsınlar bana yeter tek bana değil milletimize yeter yani.”* aktarımıyla afette müdahale sürecinde afete müdahalede bulunan her çalışma grubu rol ve sorumluluklarını eksiksiz yerine getirmeli tavsiyesinde bulunmuştur.

Araştırmanın nitel bölümüne dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen “afete müdahale sürecinin değerlendirilmesi ve afete müdahale sürecine ilişkin tavsiyeler” teması altındaki “olası bir başka afete yönelik müdahale süreci ve uygulayıcılara tavsiyeler” kategorisine ait bulgular; kodlar ve görüş bildiren katılımcı sayısı şeklinde Tablo 27’de gösterilmiştir.

Tablo 27: Afete Müdahale Sürecinin Değerlendirilmesi Ve Afete Müdahale Sürecine İlişkin Tavsiyeler Teması Altındaki Olası Bir Başka Afete Yönelik Müdahale Süreci ve Uygulayıcılara Tavsiyeler Kategorisine Ait Kodları Ve Görüş Bildiren Katılımcı Sayısını İçeren Bulgular:

Kategori	Kodlar	GBKS
Olası Bir Başka	Afete hazırlık dönemi çalışmalarına ağırlık verilmeli	3
Afete Yönelik	Afet bölgesine aktarılabacak kaynakların adil ve sistematik	3
Müdahale	olarak dağıtılması konusunda gerekli önlemler alınmalı	
Süreci ve	Afete müdahale sürecinde görev alacak uygulayıcıların	3
Uygulayıcılara	yurttaşlara eşit yaklaşımları ve referanslara göre hareket	
Tavsiyeler	etmemeleri	
	Karar alıcıların, siyasilerin ve bürokratların afetten	3
	etkilenenlerin sorunlarına yönelik yerinde tespit ve	
	gözlemde bulunmaları	
	Yurttaşlara yönelik afet bilinci eğitimleri arttırılmalı	2
	Bölgesel olarak arama kurtarma birliklerinin sayılarının	2
	arttırılması	
	Afetten etkilenen toplumun tamamına yönelik afet	2
	psikolojisi hakkında bilgilendirmede bulunulması	
	Afete müdahale sürecine yönelik doğru bilgilendirmeler	1
	yurttaşlara sistematik ve düzenli olarak ulaştırılmalı	
	Deprem riski bulunan kentlerde şehirleşme ve şehir	1
	içindeki konut türü yapımı gözde geçirilmeli	
	Psikososyal destek çalışma grubu akut dönem için form	1
	bazlı çalışma şeklini değiştirmeli	

GBKS: Görüş Bildiren Katılımcı Sayısı.

Tablo 27’de görüldüğü üzere araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen katılımcılar olası bir başka afete yönelik müdahale süreci ve uygulayıcılara tavsiyelerini afete hazırlık dönemi çalışmalarına ağırlık verilmesi, afet bölgesine aktarılabacak kaynakların adil ve sistematik olarak dağıtılması konusunda gerekli önlemlerin alınması, afete müdahale sürecinde görev alacak uygulayıcıların yurttaşlara eşit yaklaşımları ve referanslara göre hareket etmemeleri, karar alıcıların,

siyasilerin ve bürokratların afetten etkilenenlerin sorunlarına yönelik yerinde tespit ve gözlemde bulunmaları, yurttaşlara yönelik afet bilinci eğitimlerinin artırılması, bölgesel olarak arama kurtarma birliklerinin sayılarının çoğaltılması, afetten etkilenen toplumun tamamına yönelik afet psikolojisi hakkında bilgilendirmelerde bulunulması, afete müdahale sürecine yönelik doğru bilgilendirmelerin yurttaşlara sistematik ve düzenli olarak ulaştırılması, deprem riski bulunan kentlerde şehirleşmenin ve şehir içindeki konut türü yapımının gözdem geçirilmesi ve psikososyal destek çalışma grubunun akut dönem için form bazlı çalışma şeklini değiştirmesi şeklinde ifade etmişlerdir.

Amazonit isimli katılımcı *“Yani dediğim gibi alt yapı sorunları, bireylerin toplanma alanları mesela mahallere, semtlere göre dağıtılmalı. İnsanlara o anda zorunlu ihtiyaçları oluşuyor nasıl söyleyeyim size. Bakım merkezinden örnek vereyim. Orada hasta bireyler makinelere bağlı olabiliyor en basitinden bir elektrik kesintisi bile orada bir insanın yaşamına mal olabiliyor. Uygulayıcıların da bu yönde adım atması yani afet sırasında değil, sonrasında değil, afetten önce bir şeylerin yapılması gerekiyor. Binaların denetimi olsun. Yerleşim yerleri olsun. Ama şöyle bir afet olduktan sonra değil de bir afet olmadan önce gerekli tedbir, önlem, müdahale yani bunları düzeltebilmeliyiz. Biz bunu da hep söylüyoruz. Ama genelde bir şey başımıza geldikten sonra nasıl buradan kurtarabiliriz noktasını yaptığımız için ister istemez kayıplar yıkımlar yaşanıyor. Umarım bugüne kadar yaşananlar ders olmuş olur. Herhangi bir afete karşı tedbirimiz yok, gerçekten tedbirimiz yok.”* görüşüyle afete hazırlık dönemi çalışmalarına ağırlık verilmesi yönünde tavsiyede bulunmuştur. Turkuaz isimli katılımcı *“Denetleme ne önemli şey. Yani şuanda bu depremi yaşadık, İzmir’i yaşadık, deprem bekleniyor diyorlar, birkaç gün öncesinde en az 7.2 gördüğümde tüylerim ürperdi. Yani İstanbul’daki deprem bütün Türkiye’yi etkileyecek maddi manevi açısından. Can kaybı çok olabilir çünkü gerçekten aşırı eski bina var, deniz kumuyla yapılan. Yani bunların gerekli mercilerce şuanda çözülmesi lazım. Şuan mesela tek önemsenmesi gereken konu İstanbul’da olabilecek deprem için alınması gereken önlemler olmalı. Bir kar yağdığında bile trafikte bayağı sorun oluyor, bunu aşabiliyorsun ama deprem öyle bir şey ki can kaybıyla sonuçlanıyor, sel altyapı çalışmalarının daha iyi olabilmesi gibi.”* beyanıyla aynı yönde görüş bildirmiştir. Safir isimli katılımcı benzer görüşünü *“Ya mesela deprem anı, depremi beklemeden, depremin ne zaman olacağını bilemeyiz biz sonuçta.*

Deprem anını beklemeden depremin olacağını bilerekten ki riskli bölgedeyiz biliyorsunuz. Mesela yapısı şey olanlar, çürük olanlar... Bizim binalarımız 45-50 yıllık binalardı. Biz kaç kere gittik belediyeye. Hani kentsel dönüşüme sokun, hani biz ücret değilse bir ödeyelim ama sonuçta yine evimiz olsun. Bu tip çalışmaları geliştirseler. Şuan mesela yine o durumda olan çok fazla evler var, özellikle eski yerleşim yeri olan kültür, nail bey, o kısımlarda çok fazla evler var. Mesela yerel yönetim olarak bunların tespit edilerek önceden tedbir alınması hani bunların yıkılıp yeniden evlerin yapılması. Hani sonuçta halk bunu istiyor yani, yapılsın, evim yeni olsun ben yine ücret ödeyeyim. Ama ben kaç kere gittim ama benim önümü kestiler. Nail beyde kentsel dönüşüm yok, işte şöyle böyle. Ama o ev bizim başımıza da yıkılabilirdi, biz altında da kalabilirdik. Çünkü risk vardı yani, eski binaydı, 44-45 yıllık binaydı. Şuan yine aynı durumda olan yapılar var mesela bunların önlemini alabilirler.” aktarımıyla ortaya koymuştur.

“Muhtarlıklar aşağı yukarı bütün aileleri tanıyan bilen kurumlar, bu kurumlardan doğru bilgi akışı olsaydı eğer bu dağıtım işleri çok daha sağlıklı olurdu.” beyanıyla Ametrin isimli katılımcı afet bölgesine aktarılacak kaynakların adil ve sistematik olarak dağıtılması konusunda gerekli önlemler alınması yönünde tavsiyede bulunmuştur. Obsidyen isimli katılımcı *“Dağıtım sistemi çok systemsizdi. Bunların dışında düzensiz ya da memnun olmadığımız bir şey yok, her şey yolundaydı. Sadece dağıtım sistemi düzenlenmeli.”* aktarımıyla aynı yönde görüş bildirmiştir. Akik isimli katılımcıysa konu hakkındaki diğer görüşleri *“Fırsatçılara gereken fırsatı vermemek hani daha dikkatli olmalarını isterdim.”* ifadesiyle desteklemiştir.

Afete müdahale sürecinde görev alacak uygulayıcıların yurttaşlara eşit yaklaşımları ve referanslara göre hareket etmemeleri hakkında Zümrüt isimli katılımcı *“İşini yapsınlar hainlik yapsınlar. Kendi insanlarını düşünüyorlarsa karşı tarafı da düşünecekler. Hep bir kendilerine, kendi tanıdıklarına yaptılar.”* beyanıyla konuyla ilgili görüşünü aktarmıştır. Yakut isimli katılımcı *“Yani adamı olan, bunu da söyleyeyim. Adamı olan da götürüyor işi, eğer ki bir yerde senin adamın varsa o götürüyor işini. Parada da her yerde. Ama işte öyle yapılmamalı. Yani karşıda bunun televizyonlarda da duyuyorum yani birine şey yapıldığı zaman karşıdaki de düşünülmeli, bu benim adamımdır diye ayrıcalık yapılmamalı.”* ifadesiyle benzer bir beyanda bulunmuştur. Elmas isimli katılımcı *“Yani yapılan yardımlar vardı ama*

çoğu da torpildi yani ben öyle inanıyorum. Biz başvurduk hiç öyle bir şey alamadık yani. Torpille biraz öncelik vardı.” beyanıyla mevcut görüşleri desteklemiştir.

Yakut isimli katılımcının “Böyle bir gelip gezsinler konteynerleri. Dar gelirli ailelerin fikirlerini Afet başkanımız gelip öğrensın, TOKİ başkanımız. Özellikle çok iyi bir insanmış öyle duydum ben televizyonda. Toki başkanını görsem ben bizzat konuşacağım. Yani bu dar gelirliyle gelip bir konuşsalar, fikirlerini alsalar çok iyi olur. Ya zaten durumu yerinde olan alıyor yükünü gidiyor, evini tutmuş gidiyor. Durumu iyi olmayan gene burada.” görüşü, Florit isimli katılımcının “Yav şimdi burada iş valiye düşüyor, muhtarlara düşüyor. Gerçi burada muhtar olmadığı için sahip çıkmıyor. Şimdi vali gelip gezecek, bizzat vatandaşın dilini dinleyecek, vatandaş zor durumda. Bak evi çıkmış gidemiyor. Altı bin lira nasıl ödeyecek? Doğalgazdır, elektriktir, hepsini peşin para istiyor. Bu adam zaten bin beş yüz lira aylık alıyor. Ha bin lira zam geldi iki buçuk. Üç bin lira doğalgaza verecek mi orada abone yapa. Doğru mu? Yani valinin bizzat el atması lazım bu işe. Yani bizim milletvekilimiz var, hiç kimse bize sahip çıkmadı, ortada bile yok. Görmemişiz. Yani vali gelsin bizzat görüşsün, bu adamlar perişan yani, bir sahip çıkması lazım. Yani bizim sonumuz ne olacak? Ev kiralari zaten almış başını gidiyor? Zaten bizim evimiz çıkmadı, babamın eviydi. Babamın üstüne kayıtlıydı, işte o da bu hafta belli olacaktı. Yani olsa bile, çıkmamız imkânsız altı bin lira. Bir çıkışımız dört beş altı bin lira. Ev taşımak, şey yapmak beş altı bin lira. Nereden ödeyeceğiz kış günü? Yani valimiz yeni geldi, müşerref olamadık. Bir sefer geldi, orada toplantı yapıldı. Oradan bu yana bir daha gelmedi.” beyanı ve Turkuaz isimli katılımcının “Merkezi yönetimdeki görevlilerin biraz daha sık ziyarette bulunmaları ve halkın ne istediğini daha çok sormalarını isterdim. Çünkü burada gerçekten de sıkıntılı süreçler oluyordu. Yani burayı suiistimal eden de çok oluyordu. Bunları görünce devletin verdiği imkânlarla da üzülüyorum. Bu dengeyi kurabilmek bazen kolay olmuyor ama yeterince saygı ve sevgi çerçevesinde yürütülebilecek bir süreçti.” aktarımı karar alıcıların, siyasilerin ve bürokratların afetten etkilenenlerin sorunlarına yönelik yerinde tespit ve gözlemde bulunmaları yönünde ortak tavsiyeleri olmuştur.

Yurttaşlara Yönelik Afet Bilinci Eğitimleri Arttırılması yönünde tavsiyede bulunan Turkuaz isimli katılımcı bu görüşünü “Yani afet anında bence işte şu hatların kitlenmesi durumu. O konuda da böyle herkes tabi telaşlı, herkes birbirini aramak istiyor ama sonuçta buna müdahale eden insanları biraz etkiledik gibi bir

şey oldu o süreçte. Mesela bunun halkın işte sonrasında teker teker mesajlar gelmeye başladı. Yani istediğim kadarıyla, düşündüğüm kadarıyla olması gereken dediğim gibi yani deprem ya da başka bir afet olmadan önce bilgi yetersizliği. Ben ilkokula gittiğimde biz çok şey yapıyorduk deprem tatbikatı, afet falan. Şimdi şuan yeterince tatbikat okulda var mı bilmiyorum ama bana az sayıda geliyor. Çünkü biz çok sık yapıyorduk, onunla ilgili mesela çok belgesel izlediğimiz hatırlıyorum. Yani o dönemlerde Elâzığ'da büyük bir deprem bekleniyor, deprem bölgesi. Yani bunlar benim çok hatırımda ama ilkokul ortaokul bitirdikten sonra bu konulardaki hassasiyetimiz ve daha yakın deprem konusunda uzmanların söylediklerine olmasına rağmen.” beyanıyla ifade etmiştir. Oniks isimli katılımcı da konu hakkındaki benzer düşüncesini “Ya hocam aslında benim bir tavsiyem diyeyim, bir önerimi söyleyeyim. Mesela şu an Elâzığ'da hatta bence bütün şehirler için de özellikle şuan Elâzığ için hani bir depremler ilgili çok fazla eğitim verilmesi lazım. Çünkü bir defa depremi yaşamış olmamız bir defa deprem yaşadığımızda ne yapmamız gerektiğini bildiğimiz anlamına gelmiyor. Çünkü ben yani etrafımda da görüyorum. Bir daha deprem olsa ne yaparız, nereye gideriz, mesela toplanma alanlarının... Atıyorum mahalle mahalle böyle bir eğitim verilse, bu mahallenin toplanma alanı şurası, deprem olduğunda burada toplanacaksınız, evlere girmeyeceksiniz bir süre, burada yetkili kişileri beleyeceksiniz, sizi yönlendirecekler gibisinden. Hani bence eğitim daha da çoğaltılması gerekiyor. O ilk zamanlarda mesela çok eğitim veriliyordum ama şuan mesela insanlar üzerinden çok vakit geçtiği için çok fazla umursamıyorlar ama ben biliyorum ki öyle bir deprem anında ya da başka bir afet anında yine o karmaşıklık olacak. Çünkü hani insanlar ne yaptığını bilmiyorlar? Buraya mı gitsem, oraya mı gitsem hani tehlikeli yerlere gidiyorlar ki bizim zaten çok toplanma alanımız var Elâzığ'da depremden sonra özellikle daha çok oluşturuldu. Ama bunların insanlar farkında değil, hani nereye toplanacağız, ne yapacağız. Bunun halen farkında değiller, hani bu eğitimlerin biraz daha çoğaltılmasının daha iyi olacağını düşünüyorum.” aktarımıyla ortaya koymuştur.

Ametrin isimli katılımcı “Hızlıca ekipler oraya ulaşabilmeli. Tabi bu hani ne kadar mümkündür bilmiyorum ama. Bunun ne kadar profesyonel düzeyde yapılabilirse apar düzeyde o şekilde yapılması lazım çünkü Türkiye afetlere açık bir ülke. Dolayısıyla bunun yapılması gerektiği kanaatindeyim. Aynı müdahale gruplarının çok fazla yetiştirilmesi ve özellikle afet riskinin yüksek olduğu alanlarda

çok fazla istihdam edilmesi...” beyanıyla bölgesel olarak arama kurtarma birliklerinin sayılarının arttırılması yönünde görüş bildirmiştir. “Bizim Elâzığ’da o kadar kurtarma personeli var mı bilmiyorum ama ilk anda olsaydı bence belki daha az can kaybı olurdu diye düşünüyorum aslında. Hani sayısını tam bilmiyorum vardır hani illaki kurtarma timi ama dışarıdan daha çok destek geldi özellikle diğer şehirlerden. Hani çünkü bende dediğim gibi oradan az çok duyduğum gelen ekipler mesela Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerden gelmişler. Özel eğitim alan kişiler getirilmiş buraya. Ama işte o kişiler burada olsa hani Elazığ’da değil Van, işte Bingöl dağıtımı uygun bir şekilde, eşit şekilde yapılırsa daha erken müdahale edilir. Hani can kaybı, mesela adam ölmemiş ama bir saat sonra geliyor, enkazın dibinde kala kala ya nefessizlikten ya da korkudan ölüyor. Ama hani bir yarım saat içerisinde orada olmaları var, bir de iki saat sonra kavuşmaları. Farklı bir şey bence. Öyle daha iyi olur diye düşünüyorum.” aktarımıyla Labradorit isimli katılımcı benzer bir görüşte bulunmuştur.

Afetten etkilenen toplumun tamamına yönelik afet psikolojisi bilgilendirmede bulunulması hakkında Akik isimli katılımcı *“Hani ilk olarak daha sistemli, daha verimli olmak için çalışmalarını vatandaşlara soğukkanlılıkla gereken psikolojiyi net şekilde yansıtmasını isterdim.”* görüşünü ve Ametrin isimli katılımcı *“Dolayısıyla şeyin o kaygıyı giderebilmek için ne yapılabilir bilmiyorum ama bu kaygı sürecinin çok uzun sürmemesini sağlayacak bir şeyler olmalı. Çünkü o kaygıyla uzun süre yaşıyorsunuz, az bir süre değil. Dediğim gibi bizimkinde bir de pandemi eklendi. Bizim kaygılarımız Artık şey noktasına geldi; hayatta ne zamana kadar kalacağız?”* fikrini ifade etmişlerdir.

Turkuaz isimli katılımcı *“Afet anında bence işte şu hatların kitlenmesi durumu. O konuda da böyle herkes tabi telaşlı, herkes birbirini aramak istiyor ama sonuçta buna müdahale eden insanları biraz etkiledik gibi bir şey oldu o süreçte. Mesela bunun halkın işte sonrasında teker teker mesajlar gelmeye başladı. Yani istediğim kadarıyla, düşündüğüm kadarıyla olması gereken dediğim gibi yani depresyon ya da başka bir afet olmadan önce bilgi yetersizliği. Bu konuda yetkili mercilerin daha dikkatli, daha özenli, daha kamuoyunun mesajlar verebilecek, pandemi mesajları gibi üstüne gitmesi isterim açıkçası.”* beyanıyla afete müdahale sürecine yönelik doğru bilgilendirmeler yurttaşlara sistematik ve düzenli olarak ulaştırılmalı yönünde tavsiyede bulunmuştur.

“Bir de şunu, şundan kaynaklı. Belki Türkiye’nin de bir sorunu. Kentselleşme biçimimiz aslında bizim iyi organize olmamızın da önüne geçiyor. Çünkü bazı yerlerde diyelim ki yıkılmış siz bir sokağınız vardı artık yok. Bir ulaşım alanınız vardı, artık yok. Bütün bunlar da bir karmaşa yaratıyor. Eğer doğru düzgün bir sokaklaşma, caddeleşme, bunun yanında kentleşme olsa zannediyorum o harita üzerinde bile biz çok rahat bir şekilde bazı şeyleri takip edebilirdik. Ama edemedik. Bilmiyorum yani ben şeye zaten depremde sonra bu çok katlı hikâyesine hep karşıyım da depremde sonra daha böyle şey geliyor bana, itici geliyor. Şimdi mesela çok uzun katlar gördüğümde şey diyorum mesela ufak bir sarsıntıda o insanlar ne hissedecek, nasıl uyuyacaklar ve hayatlarına nasıl devam ettirecekler? İşte sağlamdı, güçlüydü falan. Bunlar bile beni ikna etmiyor. Bence biz, bizim gibi toplumlar kesinlikle birkaç katın dışında... Yatay mimarı... Kesinlikle şey yapmamalı, kesinlikle kentleşmemeli. İşte çok çok çok çok daireler üreteceğim diye üst üste üst üste binlerce kat koymamalı. Çünkü o sarsıntıyı bile ikinci katla beşinci kat farklı, onuncu on ikinci kat daha farklı hissediyor. Bunu yaşatmamak lazım insanlara. Yani yere akın yaşamamız lazım bizim abi, başka çaremiz yok.” beyanıyla Ametrin isimli katılımcı deprem riski bulunan kentlerde şehirleşme ve şehir içindeki konut türü yapımı gözdem geçirilmeli yönünde tavsiyesini ifade etmiştir.

Oniks isimli katılımcı *“Psikososyal destek diyoruz. Bunu biraz daha bence hani insanlar neyin ne olduğunu farkına vardıktan sonra yapılmasını daha doğru buluyorum. Tabi orada tabi ki insanlara bir destek olunur, sohbet edilir ama bunun böyle bir hani, elinde kalem kâğıda dökülmesi ya da atıyorum form halinde olması hani benim için çok erken oldu.”* ifadesiyle psikososyal destek çalışma grubunun akut dönem için form bazlı çalışma şeklini değiştirmeli yönünde tavsiyesini aktarmıştır.

IV. BÖLÜM

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Belirsizliğe karşı tahammülsüzlük düzeyinin; deprem deneyimi bulunan bireylerin depreme dayalı yaşam deneyimleri, deprem sonrası ortaya çıkan gereksinimleri ve depremle beraber yaşadıkları belirsizlikler bağlamında irdelendiği bu araştırmanın temel amacı afetlerin ortaya çıkardığı belirsizliklerin afetten etkilenen insan toplulukları üzerindeki etkilerinin belirlenmesi ve afete müdahale sürecinin etkilenen toplumun ortaya çıkan temel gereksinimleri ve belirsizlik yaşantıları perspektifinden değerlendirilmesidir.

Bu kapsamda tartışma ve sonuç bölümü yedi ayrı alt başlık altında ele alınmış, ilk beş alt başlıkta araştırmanın nicel ve onu destekleyen nitel bulguları, son iki alt başlıkta ise doğrudan katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen bulgular ve gözlemler alan yazında yer alan çeşitli çalışmalar perspektifinde değerlendirilmiştir.

4.1. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyinin Travmatik Yaşantı Özeline Değerlendirilmesi

Zara (2011) krizleri ve travmatik olayları; bireylerin duygusal, davranışsal ve fiziksel olarak olumsuz etkilendikleri, baş edilmesi güç ve normal yaşam şartlarını zorlaştıran olaylar ve durumlar olarak tanımlamaktadır. Harman (2007) travmatik yaşantıları, maruz kalanlar için yaşam uyumunu bozan ve var olan baş etme kaynaklarını yetersiz hale getiren olaylar olarak nitelemektedir.

Niteliği ve yapısı itibarıyla afetler etkilenen toplum üzerinde bıraktığı etki ve meydana getirdiği sonuçları nedeniyle travmatik yaşantılar olarak anılmakta; meydana getirdiği kayıp ve yıkımlarla kişiler için bir kriz durumu haline gelebilmektedir. Bu noktada bir doğal afet türü olan depremler de meydana getirdiği sonuçları itibarıyla afetin yaşandığı bölgede yaşayan insanlar için travmatik bir deneyim olarak ele alınmaktadır. Nitekim Aker (2012), travmatik olayları olağan deneyimlerin dışında kalan, rutinde yaşananların aksine var olan bilişsel şemalara oturmayan ve bundan dolayı anlamlandırılması güç olan olaylar olarak açıklamış ve deprem gibi doğal afetlerin de bu olayların arasında olduğunu belirtmiştir.

Öte yandan depremler sebep oldukları kayıp ve yıkımla birlikte etkilenen toplum için günlük hayatın kesintiye uğrama, durma noktasına gelme ve ya da tamamen ortadan kalkmasına neden olmakta ve böylelikle bir karmaşa zemini oluşturmaktadır. Meydana gelen bu karmaşa etkilenen toplum üzerinde çeşitli yaşantısal deneyimlerde belirsizlikler ortaya çıkarmaktadır. Bu noktada deprem deneyimi bulunan bireylerin travmatik yaşam olayı karşısında gelişen tepkileri kadar söz konusu afetle meydana gelen belirsizlikler karşısındaki tepkileri de önemli bir araştırma alanı olarak kendisini göstermektedir. Bununla birlikte ilgili alan yazın incelendiğinde ulusal çalışmalar içerisinde deprem deneyimi ve belirsizlik tepkisini ölçen bir çalışmaya rastlanılamamıştır.

Öte yandan uluslararası alan yazın tarandığında doğrudan deprem ile ilgili olmasa da Smith (2022)'in bir doğal afet türü olan fırtına ile belirsizlik tepkilerini ölçtüğü bir araştırmaya rastlanılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Oklahoma Eyalet Üniversitesinde öğrenim gören 365 lisans öğrencisiyle gerçekleştirilen çalışmada belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin fırtına korkularının önemli bir göstergesi olduğu saptanmış; küresel iklim değişikliği sonucunda oluşan şiddetli hava olaylarının ruh sağlığı risklerini beraberinde getirdiği vurgulanmıştır (Smith 2022).

Yine Amerika Birleşik Devletleri'ne bağlı Kaliforniya eyaletinde bulunan Santa Barbara'da çıkan orman yangınlarından etkilenen 402 katılımcıyla gerçekleştirilen bir başka araştırmada; birden fazla orman yangınına maruz kalan bu toplulukla belirsizlik ve psikolojik iyi olma hali arasında negatif ilişkinin varlığı saptanmış ve ayrıca toplumsal başa çıkmanın belirsizliğin öngörülen olumsuz etkilerini iyileştirme sürecinde tampon rolünü üstlendiği bulgusuna ulaşılmıştır (Afifi vd., 2011). Afifi ve arkadaşları (2011) söz konusu araştırmalarında şaşırtıcı bir şekilde, belirsizliğin afetzedeler üzerindeki etkisi hakkında çok az sistematik nicel araştırma olduğunu da vurgulamışlardır.

Afet yaşantısı ve belirsizlik tepkilerine dayanan ve bu konuda oldukça sınırlı araştırmanın mevcut olduğu terminolojiye katkı sunacağı düşünülen bu araştırma ile 24 Ocak 2020 tarihinde Elazığ'da meydana gelen 6,8 şiddetindeki depremi deneyimlemiş 404 katılımcının belirsizlik tahammülsüzlükleri ölçülmüş ve belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini etkileyen değişkenler saptanmaya çalışılmıştır.

Bu doğrultuda araştırmaya katılan katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri 3,4 olarak hesaplanmış ve bu haliyle deprem deneyimi bulunan bireylerin belirsizlik tahammülsüzlük düzeylerinin ortalamanın üstünde ve yüksek olduğu saptanmıştır.

Terminolojide farklı travmatik deneyimlere sahip katılımcılarla yapılan çeşitli araştırmalar incelendiğinde genellikle travmatik deneyime sahip kişilerin belirsizlik toleranslarının düşük olduğu görülmektedir. Örneğin Turhan ve Elçin Boyacıoğlu (2022)'nin İstanbul'da bir hastanede covid-19 tanısıyla izolasyon servisinde tedavi gören 120 katılımcı ile gerçekleştirdikleri araştırmalarında katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri 3,5 olarak hesaplanmıştır. Benzer şekilde Babadostu (2022)'nin meme kanseri sonrası sağ kalımlı 130 kadın ile gerçekleştirdiği araştırmada söz konusu katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri 3,5 şeklinde saptanmıştır. Paralel bir örnek araştırmada bulunan Taş (2022), meme kanserinde olan deney grubundaki katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerini 3,1 olarak aktarmıştır. Organ transplantasyonu bekleme sürecindeki hasta ve hasta yakınları ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada hastaların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri 4,1 olarak hesaplanırken hasta yakınlarının belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri 3,7 olarak saptanmıştır (Yanar 2015).

Etkilenen kişinin tutum, davranış ve işlevselliğinde uzun süreli olumsuz etkiye neden olan ve kişide yoğun ve belirgin korku, çaresizlik ve diğer yıkıcı duygulara sebebiyet veren travmaların (Karakaş 2017) yapıları itibariyle kişiler için bilinen, öngörülen, alışılan, kanıksanan durum, olgu ve olayların artık bilinemez, öngörülemez, alışılmışın ve kanıksanmışın dışında bir hal almasına neden olabilecekleri aşıkardır. Bu noktada travmatik deneyimlerin kişiler için anılan sebeplerle yaşamlarının çeşitli alanlarında belirsizlikler meydana getirebileceği ve bu haliyle travmatik olayların kişide yarattığı fiziksel, davranışsal, duygusal ve bilişsel tepkilerin de etkisiyle kişilerin belirsizlik toleranslarının düşebileceği sonucuna ulaşılabilmektedir. Nitekim yukarıda bahsi geçen travmatik deneyime sahip kişilerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin ortalamanın üstünde olarak hesaplanması bu saptamayı güçlendirmedir.

4.2. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyinin Sosyodemografik Değişkenlere Göre Değerlendirilmesi

Bu araştırmanın nicel safhasında deprem deneyimi bulunan bireylerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin farklı değişkenler odağında değerlendirilmesi esas alınmıştır. Bu noktada öncelikle sosyodemografik değişkenlere göre deprem deneyimi bulunan bireylerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir.

Yapılan analizlerde sosyodemografik değişkenler içerisinde belirsizliğe tahammülsüzlüğü anlamlı bir şekilde farklılaştıranların sosyodemografik özelliklerin medeni durum ve öğrenim durumu olduğu saptanmıştır. Öte yandan bu araştırma kapsamında katılımcıların cinsiyetlerine, yaş aralıklarına, çalışma durumlarına, gelir durumlarına, çocuk sahibi olma durumlarına ve hâlihazırda yaşadıkları yer bilgisine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Bu araştırmaya katılan katılımcılardan evli katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri bekar katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerine göre anlamlı olarak yüksek olarak saptanmıştır. Nitekim belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin medeni durum değişkenine göre nasıl farklılaştığı konusunda Turhan (2022)'ın, covid-19 tanısı alan hastalar örneklem grubunda yaptığı araştırmada bu araştırmayla paralel bulguya ulaşılmıştır. Öte yandan belirsizliğe tahammülsüzlük konusunda ülkemizde gerçekleştirilen lisansüstü tez çalışmalarının birçoğunda (Aydın 2022; Aka 2021; Belge 2019; Yanar 2015 gibi) medeni durum değişkeninin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini anlamlı bir şekilde farklılaştırmadığı saptanmıştır. Bununla birlikte belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin medeni durum değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı fakat bu farklılığın bu çalışmadaki bulgunun aksine bekar katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin evli katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerine göre daha yüksek olduğu saptanan çalışmalar da (Balçık 2022; Durmuş Savaş 2021; Ersanlı 2018 gibi) mevcuttur. Bu araştırma özelinde deprem deneyiminin her ne kadar bekar ya da evli bireyler için aynı travmatik yaşantı olma özelliği gösterse de meydana getirdiği sonuçlar ve yarattığı belirsizlik durumları bakımından evli katılımcıların belirsizlik toleransını yaşam koşullarıyla ilişkili olarak

bekar katılımcılara göre daha da düşürdüğü düşünülmektedir. Kaldı ki terminolojideki çalışma bulguları arasındaki söz konusu tutarsızlığın nedeninin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin bir kişilik değişkeni olmasından kaynaklı olarak farklı örneklem gruplarında ve farklı yaşam olayları özelinde farklılaşacağı saptaması oluşturmaktadır.

Öğrenim durumu değişkenine göre bu araştırmaya katılan katılımcılardan ilköğretim mezunu olan katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ortaöğretim ve yükseköğretim mezunu olan katılımcılara göre anlamlı olarak yüksek olarak bulunmuştur. Eğitim düzeyinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini anlamlı bir şekilde farklılaştırdığı yönünde bulgu bildiren ulusal lisansüstü tez çalışmaları incelendiğinde Özden (2022)'in, Karatepe (2021)'nin, Uzunaslan (2019)'ın ve Tunçel (2018)'in çalışmalarına rastlanmaktadır. Söz konusu çalışmalarla bu araştırmanın bulguları sentezlendiğinde öğrenim düzeyi yükseldikçe belirsizlik toleransının yükseldiği sonucuna ulaşılmaktadır. Deprem deneyimi bulunan bireyler özelinde bu durum incelendiğinde ise katılımcılardan ilköğretim ve lise düzeyinde eğitim gören katılımcıların afete müdahale ve afet yönetim süreciyle ilgili doğru bilgilere üniversite düzeyinde eğitim gören katılımcılara oranla daha az düzeyde erişebildikleri ve doğru bilgilere erişememe durumunun ortaya çıkardığı kaosa öğrenim düzeyi düşük katılımcılarda belirsizlik toleransını düşürdüğü düşünülmektedir. Öte yandan ulusal düzeyde yapılan lisansüstü çalışmaların önemli bir kısmında (örneğin Aydın 2022; Bayraktar 2021; Belge 2019; Yanar 2015) öğrenim durumu değişkenine göre belirsizliğe tahammülsüzlüğün anlamlı olarak farklılaşmadığı raporlanmış; bu durumun tıpkı medeni durum değişkeninde olduğu gibi belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin bir kişilik değişkeni olmasından kaynaklı olarak farklı örneklem gruplarında ve farklı yaşam olayları özelinde farklılaşacağından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu çalışmada katılımcıların cinsiyetlerine göre belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Uluslararası lisansüstü tez çalışmaları incelendiğinde cinsiyet değişkeninin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini farklılaştırıp farklılaştırmadığı konusunda bir bulguya rastlanılmamıştır. Öte yandan ulusal lisansüstü tez çalışmaları (örneğin Özden 2022; Tunçel 2018 gibi) incelendiğinde cinsiyet değişkeni ile benzer bulgulara rastlamak mümkündür. Bununla birlikte cinsiyet değişkeninin belirsizliğe tahammülsüzlük

düzeyini anlamlı olarak farklılaştırdığını raporlayan çalışmalar (Günay 2022; Kilit 2019 gibi) da kadınların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Terminolojide cinsiyet değişkeni hususunda da farklı çıkarımlar mevcuttur. Roma ve Hope (2016) belirsizliğe tahammülsüzlük terminolojisinde kullanılan uzun ve kısa olarak adlandırılan iki temel ölçeği kıyasladıkları çalışmalarında belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği kısa formunun cinsiyetten bağımsız olduğunu saptamışlardır. Bu saptamadan hareketle terminolojideki bu tutarsızlığın ilgili kişilik değişkenini ölçen ölçüm aracından, cinsiyetler arası grup temsiliyet dağılımlarından, örneklemin büyüklüğünden ve gerçekleştirilen analiz türünden kaynaklanabileceği öngörülmektedir.

Belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin yaş değişkeni açısından farklılaşma durumu değerlendirildiğinde Durukan (2022), Akdemir (2021) ve Ersanlı (2018) çalışmalarında yaş arttıkça belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin düştüğünü bildirmişlerdir. Öte yandan bu araştırmada belirsizlik tahammülsüzlük düzeyinin yaş faktörü ile farklılaşmadığı görülmektedir. Benzer şekilde Yanar (2015)'ın hastalık sürecine bağlı olarak travma deneyimi bulunan katılımcılarla yaptığı çalışmada da belirsizliğe tahammülsüzlüğün yaş değişkenine göre değişmediği raporlanmıştır. Bu noktada travmatik yaşantılar her ne kadar bebek, çocuk, ergen ve yetişkinler için farklı sonuçlar gösterse de travmatik olay sonrası verilen tepkiler kişiden kişiye değişmektedir. Bu noktada yetişkin bireylerin ele alındığı anılan her iki çalışmada belirsizlik tahammülsüzlüğünün yaş değişkenine göre farklılaşmaması travmatik yaşantı özelinde belirsizlik toleranslarının kişiden kişiye değişmesiyle ve bu noktada söz konusu çalışmaların mevcut bulgularıyla yaş grupları arasında bir ayrım yapmanın mümkün olmamasıyla açıklanabilir.

Bu araştırmada çalışma durumu değişkeni de belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini anlamlı olarak farklılaştırmamaktadır. Benzer bulguya Doğan (2021)'ın, Savaş (2021)'ın ve Yanar (2015)'ın çalışmalarında da rastlanmaktadır. Yine bu araştırmada gelir düzeyi değişkeni de belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyini anlamlı olarak farklılaştırmamaktadır. Öte yandan Durmuş (2022) gelir düzeyi arttıkça belirsizliğe tahammülsüzlüğün anlamlı olarak arttığını raporlamış, bu durumun artan maddi imkânlarla bireylerin ihtiyaçlarının da artması ve bireylerin var olan imkânlardan tatmin olmamasıyla açıklamıştır. İskenderoğlu (2022) ise gelir düzeyi düştükçe belirsizliğe tahammülsüzlüğün arttığını saptamış, bu durumun sebebini

belirtmemiştir. Savaş (2021) Durmuş (2022)'un tespitinden farklı olarak çalışmasında gelir düzeyi düştükçe belirsizliğe tahammülsüzlüğün arttığını belirtmiş ve gelir durumu düşük olan bireylerin finansal zorlukları daha çok yaşayacağını düşünerek daha fazla psikolojik belirti göstermelerinin kaçınılmaz olacağını vurgulamıştır.

Yukarıda görüldüğü üzere çalışma durumu ve gelir durumu değişkenlerinin belirsizliğe tahammülsüzlük terminolojisine farklı ve kimi zaman birbiriyle çelişen saptamalarla yansıdığı görülmektedir. Alan yazında bu araştırmanın bulgularını destekleyen çalışmalar olmakla beraber, bu bulguları desteklemeyen çalışmalarda yer almaktadır. Deprem deneyimi özelinde söz konusu durum değerlendirildiğinde afetlerin nitelikleri ve yapıları itibariyle etkilenenlerin her biri için kayıplar ve yıkımlar doğurabileceği bilinmektedir. Afetler özellikle can kaybına yol açtığı kadar fiziksel kayıplara ve ekonomik kayıplara da sebebiyet vermektedir. Yaşanan afetle birlikte yapılan birikimin, maddi değeri bulunan eşyanın, iş yerinin ve ya da çalışılan işin kaybedilebilmesi her meslekte ve her ekonomik seviyedeki insanlar için hemen hemen aynı risk oranını taşımaktadır. Bu noktada afetlerin oluşturabileceği söz konusu risklere ilişkin belirsizlik yaşamak her meslekte ve her gelir seviyesindeki insan için olasıdır. Burada belirsizlik toleransının kişisel özellikler ve sahip olunan kaynaklarla alakalı olabileceği değerlendirilebileceği gibi söz konusu yaşam olayının herkesi kapsamasından kaynaklı belirsizliğe verilen tepkileri anlık ya da kalıcı olarak değiştirebileceği de öngörülmektedir. Netice itibariyle bu çalışmanın çalışma durumu ve gelir durumu değişkeni kapsamında alan yazında bulunan bulgulardan farklı bir bulguya ulaşması araştırmaya konu olan yaşam deneyiminin yapısı ve niteliğinden kaynaklandığını düşündürmektedir.

Belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyi ile alakalı ulusal çapta yapılan çalışmalar incelendiğinde çocuk sahibi olma değişkeninin ele alındığı çalışmaların kısıtlılığı dikkat çekmektedir. Bununla birlikte Durmuş (2022)'un çalışmasında bu değişkenle ilgili bir bulguya rastlanılmış, söz konusu bulguda çocuk sayısı arttıkça belirsizliğe tahammülsüzlüğün yükseldiği raporlanmıştır. Bu çalışmada ise söz konusu belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyinin çocuk sahibi olma değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı saptanmıştır. Bu durumun deprem deneyimi özelinde çocuk sahibi olan ya da olmayan bireylerin benzer gereksinimlerinin ortaya çıktığı ve bu gereksinimlerle ilgili ortak belirsizlik durumları geliştirdikleri, bu sebeple de

belirsizlik toleranslarının her ne kadar çocuk sahibi olanlarda çocuk sahibi olmayanlara göre daha düşük olsa da söz konusu farklılığın istatistiki olarak bir anlam ifade edecek kadar yüksek olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın örneklem grubunun hâlihazırda yaşanan yer durumuna göre iki ayrı gruba ayrılması bu iki grup arasındaki farklılıkları ortaya koymaya da imkân tanımaktadır. Ne var ki buna rağmen hâlihazırda kiracı ya da ev sahibi olarak bir evde yaşama durumu ile afet sonrası kurulan geçici konaklama merkezlerinde bulunan konteynerlerde yaşama durumu arasındaki farklar belirsizlik toleransı bağlamında incelendiğinde anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Alan yazında bu konuda her ne kadar fazla bir bulguya ulaşılamasa da Suriyeli kadın sığınmacılar örneğinde çalışan Uzunaslın (2019)'ın araştırmasında da benzer bir durumun kıyaslandığı ve bu çalışmanın bulgusuna paralel olarak geçici konaklama merkezinde konaklayan Suriyeli kadınlar ile bir evde yaşayan Suriyeli kadınların belirsizlik toleranslarında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Uzunaslın (2019), bu sonucun düşündürücü olduğunu bildirirken bunun altında yatan sebeplerin araştırmanın gerçekleştirildiği yer olan Şanlıurfa ilinin Viranşehir ilçesinin sınıra çok yakın olması nedeniyle kültürler arasındaki benzerlikten, şehirde yaşayan akrabaların varlığından ve yapılmakta olan yardımların yeterli bulunmasından kaynaklanabileceğini öngörmektedir. Herhangi bir afet sonrası insanların barınma ihtiyacına kalıcı bir çözüm geliştirilemeye kadar geçen sürede bu gereksinimleri karşılamaları amacıyla kurulan geçici konaklama merkezlerinde bulunan konteynerlerde yaşayanlar ile bu soruna kalıcı bir çözüm geliştirebilen ve bu haliyle kiracı ya da ev sahibi olarak bir evde yaşamını sürdürmeye devam edenlerin belirsizlik tolerans düzeyleri arasında önemli bir farklılık olmamasının nedeninin belirsizlik toleransının yaşam koşullarından etkilenebileceği kadar kişilerin travmatik deneyim sonrası verdikleri tepkilerin kişiden kişiye değişmesiyle de açıklanabilecek olmasından kaynaklandığını düşündürmektedir. Öte yandan söz konusu geçici barınma/konaklama alanlarında afetten etkilenenlerin afete dayalı temel ihtiyaçlarının afet müdahale sürecinde karşılanmış olması, bu alanlara afet yönetimi tarafından gerekli kaynak aktarımlarının sağlanması, bu alanlarda konaklayanlar için mümkün mertebede uygun yaşam alanları oluşturulma çabasının da bu farksızlığın sebeplerinden biri olabileceği öngörülmektedir. Zira bu çalışmayı gerçekleştiren araştırmacının Elazığ Depremine müdahale sürecine ilişkin saha çalışmalarına dayalı

mesleki gözlemleri geçici konaklama merkezlerinde konaklayacak yurttaşlar için her hane özelinde bir konteyner ayrılmış olması, alanların sağlık tesisi, ana okulu, ders çalışma merkezi, psikososyal destek merkezi, kütüphane gibi donatılarla donatıldığı, okula giden çocuklar için servis imkanının sunulduğu, zaman zaman farklı sivil toplum kuruluşlarının alanda yaşayan kişilere yönelik gıda/ hijyen paketleri, hediye çeki gibi kaynak aktarımında bulundukları, söz konusu alanların 7/24 kolluk tarafından asayişinin sağlandığı ve her alanda afet yönetici temsilcilerinin bulunduğu bilgisini ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu donatı ve imkanların geçici konaklama merkezinde konaklayan yurttaşların yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik önemli kaynaklar olduğu takdir edildiğinde burada yaşamlarını sürdüren kişiler ile barınma sorununa kalıcı çözüm geliştiren kişilerin belirsizlik toleranslarının önemli farklılık göstermemesi kısmen anlaşılmaktadır. Nitekim her ne kadar geçici konaklama merkezlerinde bulunan konteynerde konaklayan yurttaşların belirsizlik toleransları ev sahibi ya da kiracı olarak bir evde ikamet eden yurttaşlara oranla daha yüksek olarak saptansa da bu farklılığın anılan sebeplerle birbirine yaklaştığı sonucuna ulaşılmaktadır.

4.3. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyinin Depreme Dayalı Yaşam Deneyimlerine Göre Değerlendirilmesi

Afetler etkilenen toplum için farklı yaşam deneyimlerini beraberinde getiren ve bu noktada etkilenenlerin yaşantılarında olağan dışılığı yansıtan bir etkiye sahiptir. Araştırmada afetten etkilenen yurttaşların yaşadıkları afetle birlikte hangi yaşam koşullarını deneyimledikleri saptanmaya çalışılmış ve bu yaşam deneyimlerinin etkilenenlerin belirsizliğe toleransları düzeyindeki etkisi ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda katılımcıların yaşadıkları depremle birlikte yaşadıkları çeşitli yaşam deneyimlerine ilişkin bulgular gözden geçirildiğinde şu saptamalara ulaşılmaktadır:

Yaşanılan depremin ardından katılımcıların %30'u birikmiş para ve iş gibi ekonomik bir kayıp yaşadıklarını bildirmişlerdir. Öte yandan katılımcıların yarıdan fazlası (%57,9) depremle birlikte eşya ve oturlan ev gibi fiziksel bir kayba uğradıklarını aktarmışlardır. Araştırmada depremde bir yakının kaybeden ya da bir yakını yaralanan katılımcılar da bulunmaktadır. Bu haliyle söz konusu katılımcıların depremle birlikte yakın kaybına bağlı yas ve yakınlarının yaralanmasına bağlı endişe

deneyimledikleri gözlemlenmiştir. Buradan hareketle katılımcıların bir kısmının deprem deneyimiyle can ve mal kayıplarına uğradıkları sonucuna ulaşılmaktadır. Herhangi bir olayı afet olarak tanımlayıp onu benzer olaylardan ayırmanın yolu meydana gelen olayın can kaybı ya da ekonomik kayıp yaşatma kriterlerini karşılamasına bağlıdır ve netice itibarıyla olayın kendisi değil doğurduğu sonuçlar ve bu sonuçların insan ve toplum üzerindeki etkileri afet olarak değerlendirilir (Akgüngör 2010). Bu kabul bu araştırma üzerinde deprem deneyimi yaşayan katılımcıların her birinin afet deneyimine de maruz kaldıklarını da göstermektedir.

Katılımcıların yalnızca %26,4'ünün deprem öncesi oturdukları ev deprem sonrası hasar almamış, büyük çoğunluğunun evi az, orta ya da ağır hasarlı olarak belirlenmiştir. Bu durumun katılımcıların çoğu için yaşanan depremle birlikte barınma sorunu ortaya çıkardığı sonucunu düşündürmektedir. Ne ki katılımcıların büyük çoğunluğunun evinin hasar almasına rağmen sadece %20,3'ünün hak sahipliği uygulamasından yararlandığı saptanmıştır. Bu durumun sebebinin hak sahipliği konusundaki mevzuatta belirtilen “hak sahipliği” şartlarıyla ilişkili olduğu sonucuna varılmaktadır. Nitekim Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkındaki Yönetmelik (1968), hak sahipliği şartlarını afet öncesi oturulan evin mülkiyet durumuna ve yaşanan olayın mülkiyette oluşturduğu hasar durumuna bağlamıştır. Ayrıca söz konusu yönetmelik (1968), afet esnasında bulundukları mülkte kiracı ve misafir durumunda olanların bu nitelikleri sebebiyle hak sahibi olamayacaklarını belirtmektedir. Tüm bu nedenlerle bu araştırma kapsamında katılımcıların birçoğunun deprem öncesi oturdukları ev hasar almış olsa dahi evlerin hasar dereceleri ve mülkiyet nitelikleri itibarıyla hak sahipliği şartları taşımadıklarından dolayı hak sahipliğinden faydalanamadığı ve bu nedenle sadece katılımcıların hemen hemen beşte birinin hak sahipliği uygulamasından faydalanabildikleri saptanmıştır.

Afet ve Acil Durum Başkanlığının web sitesinde yayınladığı “Elâzığ Depremi Sonrası Yapılan Tüm Yardımlar” başlıklı dokümanda (2020), deprem sonrası bölgede kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, gönüllüler ve hayır sahipleri tarafından gerçekleştirilen faaliyetler, aktarılan kaynaklar ve afetten ekilenlere yapılan yardımlar derlenmiştir. Bu araştırmaya katılan katılımcıların %54,7'si yukarıda sözü edilen afet bölgesine gönderilen yardımları ve aktarılan kaynakları yeterli bulurken %45,3'ü afet bölgesine gönderilen yardımları ve aktarılan kaynakları yeterli bulmadığını belirtmişlerdir. Aktarılan kaynaklar ve yapılan yardımlar

konusunda katılımcıların bu yönde iki ayrı görüş bildirmesinin nedeninin söz konusu kaynak ve yardımlara ulaşmaları durumuyla alakalı olabileceği düşünülmektedir. Nitekim araştırmaya katılan katılımcıların yalnızca %57,2'si kamu kaynaklı yardımlara, yine katılımcıların yalnızca %42,8'inin sivil toplum kuruluşları kaynaklı yardımlara ve son olarak katılımcıların yalnızca %18,3'ünün gönüllü ve hayır sahiplerin aktardığı kaynaklara ulaşabildikleri bulgusu saptanmıştır. Yardımları ve kaynakları yeterli görme durumu ile çeşitli kanallardan aktarılan kaynaklara ulaşma durumu bir arada değerlendirildiğinde, yardımlara ve kaynaklara erişme durumunun yardımlara ve kaynakları yeterli görme durumunu etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Buna göre kaynaklara ve yardımlara erişebilen katılımcılar, bölgeye aktarılan kaynakları ve yardımları yeterli görürken; bunlara ulaşamayan katılımcılar, bunları yeterli görmemektedir yönünde bir saptama yapmak yerinde olacaktır.

Genç (2021), afetlerin kontrol edilememesini, belli bir süre sonunda normale dönülememesinin veya zorlukların ortaya çıkmasının bir kriz etkisi yaratabileceğini bildirmektedir. Çetinkaya (2010) afetlerin sıklıkla karşılaşılabilecek olaylar olduğu, bu nedenle de doğal karşılanması gereken durumlar olarak ele alınması gerektiği fakat afetlerin aynı zamanda krizlerin oluşumuna da zemin hazırladığını bildirmekte, yaşanan afetlerden kaynaklanan sorunların iyi yönetilemediği takdirde afetlerin krize dönüşmesinin kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır. Öte yandan Amerika Birleşik Devletleri'nin güneybatısındaki bir topluluğun yaşanan bir acil durum sonrası yer değiştirme ve yeniden yerleştirilme sürecini izleyen ve etkilenen topluluğun ihtiyaçlarını ve olaya tepkilerini ölçerek araştıran Perry ve Lindell (1997), acil durum yönetim süreçlerinde krizi dönüştürme aşamasında yetkili ve sorumlu birimlerin kurulmasının ve bu birimlerce düzenli, sistematik ve açık bilgilendirme yapılmasının yönetim sürecindeki etkiyi arttırdığını belirtmişlerdir.

Tüm bunlardan hareketle ilgili alan yazın incelendiğinde afetlere müdahale sürecinin bir kriz ortamı yaratabileceği, bu kriz ortamının etkilenenler üzerinde çeşitli etkiler oluşturabileceği, bu etkilerin en aza indirgenmesi içinse izlenmesi gereken yolun afet yönetim birimleri tarafından etkilenen topluluğa düzenli, sistematik, açık ve doğru bilgilendirme yapılması olduğu ortaya çıkmaktadır. Demirörz (2010) sosyal medyanın afet yönetim sürecindeki işlevini değerlendirdiği çalışmasında benzer bir saptamada bulunmuştur. O (2010), afetlerin günlük yaşantıdan farklı olarak kaos ortamı yarattıkları için kişilerin/ kurumların/ yönetimin

doğru ve etkili bir şekilde iletişim kurması gerektiğini çünkü bu gibi durumlarda yapılan açıklamaların yeteri kadar net, tatminkâr ve doğru olmamasının provokasyonlara ve ikincil kaotik ortamlara neden olabileceğini vurgulamaktadır.

Afet yönetim sürecindeki bilgilendirme gerekliliğinden hareketle bu çalışmada afetten etkilenenlerin doğru bilgiye ulaşma durumları da saptanmaya çalışılmış ve araştırmaya katılan katılımcıların yarıdan fazlasının (%56,4) afet müdahale ve afet yönetim süreciyle ilgili doğru bilgilere ulaşamadıkları tespit edilmiştir. Bu durumun afetin oluşturduğu kaotik ortamın etkisi, afetlerin çok katmanlı çözüm stratejileriyle yönetilmesinin getirdiği karmaşa, yönetim sürecinde yer alan karar vericilerin tutumları ve yanlış bilgi yığınının dolaşıma girmesi ile alakalı olduğu düşünülmektedir.

Nitekim afetlerle birlikte bir yandan enkaz bölgelerinde arama kurtarma çalışmaları sürdürülürken bir yandan hasar tespit çalışmalarına başlanıldığı, paralel olarak etkilenen toplumun acil ve temel ihtiyaçlarına cevap verildiği, öte yandan alt yapı ve ulaşım gibi hizmetlerin kesintisiz sunulması için gerekli iyileştirme çalışmalarının yürütüldüğü, tüm bu esnada etkilenenlerin fiziksel bütünlüğü için tıbbi müdahalelerin ve afete dayalı psikolojik tepkileri içinse psikososyal müdahalelerin yürütüldüğü, ayrıca süreçte etkilenen toplumun asayişinin sağlandığı çok boyutlu bir yönetim organizasyon şeması ortaya çıkmaktadır. Bu şema içerisindeki bir takım hizmetlere dair önceliklendirmeler diğer hizmetlerin aksamasına sebebiyet verebilmektedir. Ayrıca karar vericiler tarafından olayın yaratabileceği krizi yönetirken yeniden ikinci bir krizin önüne geçebilmek için toplumda infial yaratacağını düşündükleri bilgilendirmeleri paylaşmaktan kaçınma ya da geç paylaşma davranışı da görülebilmektedir. Yine günlük hayattaki görsel ve yazılı medyaya alternatif bir medya olarak gelişen ve içerisinde yer alan bilgilerin doğruluğu konusunda zaman zaman şüphe uyandıran sosyal medya ile yanlış bilgi dolaşım ağı güçlenmekte ve insanlar bu ağ kapsamındaki bir bilgi yığını içinde kendileri için doğru bilgiye ulaşmakta karmaşa yaşayabilmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin deprem deneyimlerine bağlı farklılıkları incelendiğinde ise depremle birlikte ekonomik bir kayıp yaşama durumu, depremle birlikte fiziksel bir kayıp yaşama durumu, deprem sonrası oturulan evin hasar durumu, deprem sonrası hak

sahipliğinden yararlanma durumu ve yaşanan deprem sonrası afet müdahale ve afet yönetim sürecinde doğru bilgilere ulaşma durumunun beklenmeyen şekilde katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerini anlamlı olarak farklılaştırmadığı saptanmıştır. Her ne kadar anılan yaşam deneyimlerinin her birinde bu deneyimi yaşadığını bildiren katılımcıların belirsizliğe toleranslarının yaşamadıklarını bildirenlerin belirsizlik toleranslarına oranla daha düşük olarak saptanmış olsa da söz konusu farklılığın istatistiki anlam teşkil etmediği görülmüştür. Bu noktada depreme dayalı çeşitli yaşam deneyimlerini yaşayıp yaşamama durumunun belirsizlik tepkilerini anlamlı bir ilişki bağlamında etkilemediği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum her ne kadar bu araştırma kapsamında öngörülme bir sonuç olsa da belirsizlik tepkilerinin deprem deneyimine bağlı yaşam olaylarından çok deprem deneyimine bağlı ortaya çıkan ihtiyaçlardan ve belirsizlik yaşantılarından değişebileceğini düşündürmektedir. Nitekim araştırma sonuçlarının değerlendirildiği ilerleyen başlıklarda bu saptamayı destekleyecek bulgulara ulaşıldığı gösterilmektedir.

Diğer yandan deprem sonrası bölgeye aktarılan kaynakları ve yapılan yardımları yeterli görme ve psikososyal destek hizmetlerinden faydalanma durumunun belirsizlik tepkilerini etkilediği de saptanmıştır. Buna göre deprem sonrası bölgeye aktarılan kaynakları ve yardımları yeterli gören katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri söz konusu kaynak ve yardımları yeterli görmeyen katılımcılara oranla anlamlı olarak daha düşük hesaplanmıştır. Yardımları ve kaynakları yeterli görme durumunun yardımlardan ve kaynaklardan yararlanma durumuyla ilişkili olduğu saptamasından hareketle bu farklılığın deprem sonrası gereksinim duyduğu kaynaklara ulaşabilen ve bunu yeterli gören katılımcıların belirsizlikleri tolere etmede gereksinimlerinin karşılanmasıyla güçlendirme perspektifinde işlevsellik kazanabilmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Afet durumları sonrası bireylerin tümünün aynı düzeyde etkilenmeyeceğini belirten Demiröz ve Arslan Tomas (2019), bireylerin birçoğunun karşıladıkları durumlarla başarılı bir şekilde başa çıkma mücadelesi gösterdiklerini fakat bir kısmının da psikolojik müdahaleye gereksinim duyabileceklerini ifade etmişlerdir. Bu etkilenme düzeyini bireylerin duruma verdikleri tepkiler belirlerken, söz konusu tepkiler aşırı durumlara tanık olunması, stres yaratan duruma maruz kalma süresi, yaşamın tehlikede olması düşüncesi, stresle başa çıkma gücü, sosyal desteğin varlığı

ve derecesi gibi etmenlerle yakından ilişki içindedir (Demiröz ve Arslan Tomas, 2019).

Bu araştırmaya katılan katılımcıların %37,9'u bölgede yürütülen psikososyal destek hizmetlerinden faydalandıklarını bildirmişlerdir. Yaşanan olay sonrası kişilerdeki baş etme mekanizmalarını güçlendirmek, işlevselliği yeniden sağlamak, tepkileri normalleştirmek gibi hizmetleri kapsayan psikososyal destek hizmetine başvuran kişilerin; bu hizmete başvurma motivasyonu, belirsizlik durumundaki verdikleri tepkilerin kişi için işlevsel olmaması ya da kişinin bundan rahatsızlık duyması ile alakalı olabileceği ile açıklanabilir. Belirsizlik toleransının psikososyal destek hizmetinden yararlanma deneyimi bağlamında incelendiğinde bu açıklamayı güçlendiren bir bulguya ulaşılmıştır. Psikososyal destek hizmetinden yararlananların bu hizmetten yararlanmayanlara göre belirsizlik toleranslarının anlamlı olarak daha düşük olduğu saptanmıştır. Söz konusu farklılığın kişilerde travmatik olay sonrası görülen tepkilerin ve kişilerin etkilenme düzeyinin farklılaşmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.4. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyinin Deprem Sonrası Bireylerde Ortaya Çıkan Gereksinimler Ve Deprem Sonrası Ortaya Çıkan Gereksinimler Hakkında Katılımcı Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Bireyler için deprem deneyimi alışlagelen yaşamları değiştirmektedir ve bu deneyim bireylerin ruhsal sağlığını olumsuz etkilemekle birlikte can, mal, iş kaybı yaşamalarına, yaşam düzenin bozulmasına, sosyal destek ağlarında çöküş meydana gelmesine, toplumsal, mesleki, ve çevresel işlevselliklerinde kayıplar yaşamalarına sebep olmaktadır (Fırat 2020).

Kasapoğlu ve arkadaşları tarafından (2003) gerçekleştirilen ve Türkiye'de 17 Ağustos 1999 depreminde hayatta kalanların destek ihtiyaçlarının belirlendiği araştırmada katılımcıların deprem sonrası ihtiyaçları ekonomik destek, hukuki destek, psikolojik ve duygusal destek, eğitim desteği, çalışma desteği, dini ve manevi destek, sosyal güvenlik desteği, dayanışma desteği, güvenlik desteği, aile danışmanlığı desteği, konut desteği olarak belirlenmiştir. Çalışmaya katılan katılımcıların %44,2'si öncelikle ihtiyacının ekonomik destek olduğunu belirtirken,

bunu eğitim desteği, psikolojik ve duygusal destek, güvenlik ve konut desteğinin izlediği saptanmıştır (Kasapoğlu vd, 2003).

Bu araştırmada da afetten etkilenen yurttaşların afet sonrası ortaya çıkan ihtiyaçları saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın hem nicel hem de nitel aşamasında katılımcıların ihtiyaçlarının birden fazla alanda ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Araştırmanın nicel safhasında söz konusu ihtiyaçlar barınma, gıda/beslenme, giyecek, eğitim/öğretim, hukuki destek, psikososyal destek, psikiyatri hizmeti, ekonomik destek, sağlık hizmeti, güvenlik, iletişim, tahliye, nakliye ve hasar tespit konularında olabileceği öngörüldüğünden katılımcılara söz konusu ihtiyaçlara gereksinim duyup duymadıkları doğrudan sorulmuştur. Araştırmanın nitel safhasında ise bu ihtiyaçlara ek olarak katılımcılar ısınma, kişisel mahremiyet, alt yapı, kişisel hijyen ve barınan ortamının hijyeni, ulaşım ve sosyal çevre desteği konularında da gereksinim yaşadıklarını bildirmişlerdir.

Söz konusu araştırmanın nicel safhasında katılımcıların %63,1'inin deprem sonrası barınma konusunda ihtiyacının ortaya çıktığı ve katılımcılar tarafından en çok bildirilen gereksinimin barınma konusunda olduğu saptanmıştır. Öte yandan araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen 12 katılımcıdan 11'i de nicel safhasında elde edilen bulguyu destekler şekilde yaşanan deprem sonrası en çok barınma ihtiyaçlarının ortaya çıktığını ifade etmiştir.

Alan yazında hem deprem hem de farklı doğa, teknolojik ya da insan kaynaklı olayların ardından etkilenen toplumun önemli ihtiyaçlarından birinin barınma ihtiyacı olduğu aktarılmaktadır. Limoncu ve Bayülgen (2005), afetlerden sonra olay sonrası çok sayıda konutun yıkılması ve ağır hasar görmesi sonucunda bu konutlarda yaşayan ailelerin hızlıca yeniden barınak sağlanma sorunuyla karşı karşıya kaldıklarını belirtmişlerdir. 2011 yılında yaşanan Van depreminin analiz edildiği bir çalışmada depremin şiddetine rağmen can kaybının ve ekonomik kaybın nispeten az olduğu fakat barınma ihtiyacının oldukça fazla ortaya çıktığı, barınma ihtiyacının fazlalığının hasarlı bina sayısının çokluğundan kaynaklandığı aktarılmıştır (Özceylan ve Coşkun 2012). Tüzün (2002), deprem sonrası hayati gereksinimlerini karşılayan insanın öncelikle kendisini yeniden sarmalayacak bir barınağa gereksinimi olduğunu ve Türkiye'de de bugüne kadar meydana gelen depremlerden sonra büyük miktarda konut açığı ortaya çıktığını ifade etmiş; depremden hemen sonra konutları yıkılan ve

açıkta kalan insanlar için süreç içinde önce bir takım acil barınaklar kurulması, sonrasında geçici konutların uygulanması ve en kısa sürede kalıcı konutlar inşa edilmesi gerekliliğini ifade etmiştir. Türkiye’de afetlerde karşılaşılan sorunların derlendiği bir çalışmada söz konusu sorunlardan birini de barınma sorununun oluşturduğu belirtilmiş ve afet sonrasında ortaya çıkan ilk ve acil taleplerden birinin afetzedelerin barınma ihtiyaçlarının karşılanması olduğu ifade edilmiştir. Macrae ve Holdgkin (2010) Jogjakarta depremi sonrasında arama kurtarma çalışmaları ve enkaz kaldırma çalışmaları devam ederken bir yandan da afetten etkilenenlerin yiyecek, su gibi temel gereksinimlerine yönelik yardımların bölgeye ulaştırıldığını ve acil barınma ihtiyaçlarının karşılanmaya çalışıldığını aktarmışlardır. Blin ve Stanford (1999), doğal ve teknolojik afetler sonrası etkilenen toplumu iyileştirmeye yönelik çalışmaların bir parçasını afet nedeniyle evinden edilenler için kısa ve uzun vadeli barınak bulmanın temel bir unsur olduğu vurgulanmışlardır. Wright ve arkadaşları (2012) olası bir Wellington depremi halinde barınma ihtiyaçlarını tahmin etmeye yönelik yürüttükleri çalışmalarında yaygın hasar görmenin etkisiyle birçok insanın barınma problemi yaşayabileceklerini ve evlerin ve apartmanların büyük çapta hasar görmesi nedeniyle sosyal yardım ihtiyacının günler yerine haftalar veya aylar sürebileceğini anlamının da önemli olduğunu aktarmışlardır.

Bu araştırmaya katılan katılımcıların en çok barınma gereksinimi yaşamalarının nedeni yaşanan depremden sonra bölgede birçok yapının hasar görmesi ile doğrudan ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Öte yandan yeniden deprem olacak korkusuna ya da artçı sarsıntılara bağlı olarak etkilenenlerin bir kısmının barınma ortamının dayanıklılığı ile yeniden güven ilişkisi kurana denk barınma ihtiyacı yaşamalarının da olası olduğu tahmin edilmektedir.

Katılımcılar araştırmanın nicel safhasında barınma ihtiyacı sonrası en çok hasar tespit çalışmaları konusunda ihtiyaç yaşadıklarını bildirmişlerdir. Araştırmanın nitel safhasında ise bu konuda ihtiyaç bildiren katılımcı olmamakla birlikte katılımcılardan 3 kişi afet yönetimi sürecinin değerlendirildiği esnada hasar tespit çalışmalarının hızlı başladığı fakat söz konusu tespitlerin hata barındırdığı yönünde görüş bildirmiştir.

Deprem sonrası bölgede yer alan binalara yönelik hasar tespiti ve binaların kullanılabilirlik araştırmaları depremin hemen ardından gelen çok sayıda çağrı ile

başlayıp kısa sürede ve acil olarak yapılması gereken bir iş olarak nitelendirilmektedir (Yüksel 2008). Çelikkaya (2021), depremlerin önlenebilirliği söz konusu olmadığından deprem sonrasında oluşacak kayıpları en aza indirmenin hızlı ve detaylı yapılacak hasar tespit çalışmalarıyla mümkün olduğunu belirtmekte; hasar tespit çalışmalarının etkili bir şekilde yürütülmesi durumunda kısa süre içinde etkilenen toplumun can ve mal güvenliği sağlanacağını, orta ve uzun vadede ise ekonomik kayıpların önüne geçileceğini vurgulamıştır. Marmara depremi sonrasında yaşanan sorunları detaylı olarak araştıran Şengün (2007); çalışmasında Marmara depremi sonrasında çok çeşitli kurumların depremin meydana getirdiği ekonomik, sosyal ve mekânsal hasarları belirlemeye çalıştıklarını ifade etmiş; hasar tespit çalışmalarının afetin neden olduğu yıkımın boyutlarını belirlemek ve nelerin ne ölçüde yapılması gerektiğini düzenlemek açısından önemli olduğunu vurgulamıştır. Elazığ'da gerçekleşen 24 Ocak 2020 depreminin kent merkezi üzerindeki etkilerini coğrafi olarak değerlendiren Şıkoğlu ve İnce Güney (2020), Elazığ'da meydana gelen depremin binlerce kişinin evsiz kalmasına sebebiyet verdiğini, Elazığ kent merkezindeki binalardan yaklaşık %13'ünün hasarlı (yıkık, acil yıkılacak, ağır hasarlı ve orta hasarlı binalar) olduğunun tespit edildiğini, nüfusun yaklaşık %13'ünün barınma konusunda depremden olumsuz etkilendiğini söylemenin mümkün olduğunu, öte yandan ticaret hanelerinin zarar görmesinin ise büyük bir ekonomik kayıp anlamı taşıdığını aktarmışlardır.

Meydana gelen depremin şehir merkezinde bulunan binalarda çok sayıda hasar meydana getirmesi bu araştırmaya katılan katılımcılarında yarısından fazlasının bu konuda ihtiyaç yaşadıklarını belirtmelerini anlaşılır kılmaktadır. Barındıkları konutların depreme dayanıklılığı konusunda hasar durumunu öğrenmek isteyen ya da şüphe duyan katılımcıların bu konuda ihtiyaç bildirdiklerini düşündürmektedir.

Araştırmanın nicel safhasında katılımcılar tarafından deprem sonrası üçüncü olarak psikososyal desteğe ihtiyaç duyulduğu saptanmıştır. Nitel safhada da benzer şekilde katılımcıların tamamına yakını deprem sonrası psikolojik desteğe ihtiyaç duyduklarını bildirmişlerdir.

Dünya Sağlık Örgütü tarafından hazırlanan Acil Durumlar Sonrası Sürdürülebilir Ruh Sağlığı Bakımı isimli raporda (2013); doğal ya da insan kaynaklı olayların sadece büyük ölçekli yer değiştirmelere, gıda kıtlıklarına ya da salgın

hastalıklara değil ailelerin parçalanmasına, çocuklar için eğitim fırsatların kaybedebilmesine, önemli sosyal ve sağlık hizmetlerinin bir anda ortadan kaybedilmesine de yol açtığı; bu noktada acil durumların ruh sağlığı üzerinde de önemli etkileri olduğu aktarılmıştır.

Sağ (2016), afetlerin insanlar üzerindeki psikolojik etkilerini tespitine yönelik gerçekleştirdiği derleme çalışmasında; yaşanan afetin oluşturduğu travmaya bağlı olarak meydana gelen psikolojik etkilerin psikolojik travma olarak ele alındığını, afet sonrası kötü görüntülere tanıklık etme, yakınlarını kaybetme, ağır yaralıları görme gibi durumların afetten psikolojik olarak etkilenmeye sebep olduğunu, bireylerin eski yaşam sürecine geri dönme konusunda zorlandıklarını, afete ait yaşanan ya da tanıklık edilen anıların sürekli var olmasının bireylerin normal yaşantılarında sorunlara sebebiyet verdiğini, afetler sonrası travmaya bağlı olarak yaşanan problemlerin akut stres tepkisi, akut stres bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu ve travmatik yas olarak ele alındığını aktarmıştır. Usta (2021) tarafından Türkiye’de 1999-2020 yılları arasında meydana gelen deprem afetlerinde sunulan hizmetleri değerlendirdiği çalışmada; Gölcük depremi deneyimi bulunan bazı katılımcıların deprem sonrası psikososyal destek almadıklarını ancak alınması gerektiğini belirttiklerini ve bu noktada ihtiyaç duydukları aktarılmış, yaşanan afetlerden sonra psikososyal destek hizmetlerinin sağlanmasının, kişilerin ilerleyen zamanlarda karşılaşılabilecekleri psikolojik rahatsızlıkların önüne geçmede önemli bir yere sahip olduğu söylenebileceği yorumunda bulunulmuştur. Erol ve Açıkgöz (2020) tarafından afetlerin bireye ve dolayısıyla topluma vermiş olduğu zararları minimum düzeye indirmek için afetzedelerin psikososyal desteğe önemli ölçüde ihtiyaçları olduğu belirtilmiş, bireyi yaşanan olayın olumsuz etkilerinden normal hayata döndürünceye kadar gerekli olana psikososyal desteğin bütüncül bir şekilde uygulanması gerektiği vurgulanmış ve son olarak psikososyal desteğin sadece afet sırasında değil afetin her aşamasında uzmanlar tarafından sunulması gerekliliğinin altı çizilmiştir.

Bu araştırmaya katılan katılımcıların da yaşanan depreme bağlı görülen tepkileri normalleştirmek, günlük hayata dair işlevselliğini güçlendirmek, travmaya bağlı oluşabilecek ruh sağlığı sorunlarının önüne geçebilmek, gereksinimlerine yönelik ilgili kaynaklara yönlendirilmek, kendi kendine yardım beceresi kazanabilmek, psikolojik bilgilendirmeye ulaşabilmek nedenleri ile psikososyal

desteğe ihtiyaç duydukları düşünülmektedir. Psikososyal desteğe ihtiyaç duymayanların ise bu gereksinimi hissetmeme sebepleri; baş etme mekanizmaları, sosyal desteğin varlığı, gereksinimlerine dair sahip oldukları kaynakları, travmatik olaya karşı direnç geliştirebilmeleri ile açıklanabilir.

Araştırmanın nicel safhasında katılımcıların deprem sonrası gereksinimlerinde dördüncü sırada ekonomik destek ihtiyacı yer almaktayken, nitel safhada 4 katılımcı bu konudaki gereksinim yaşadıklarını beyan etmişlerdir.

Afetler için zarar görebilirlik bileşenlerinden biri ekonomik olarak zarar görebilirliktir; zira ekonomik güç ile zarar görebilirlik arasında oldukça kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır (Özceylan 2011). Özceylan (2011)'in alan yazın üstüne yaptığı derlemeden aktardığına göre; ekonomik anlamda güçsüz insanların genellikle güvenli olmayan alanlarda ve düşük standartlı ve bakımı iyi yapılmayan yapılarda yaşamaları, yetersiz beslenmeleri, hastalıklara karşı daha korunmasız olmaları, sigorta gibi finansal teminatlarının olmaması bu bireylerin afetlerden zarar görme ihtimalini arttırmakta, kısıtlı imkânlarından dolayı afetle başa çıkabilme kapasitelerini düşürmekte ve afetten sonra iyileşme sürecinin uzamasına neden olmaktadır. Kriz durumlarında müdahale edilecek etkilenenler ekonomik destek gibi pratik yardımlar isteyebilmektedir (Yıldırım 2016). Hallegatte ve Przulski (2010) herhangi bir afetin sebep olduğu varlık kayıpları, dolaylı kayıplar, çıktı kayıpları, maddi olmayan kayıplar, piyasa ve piyasa dışı kayıplar, refah kayıpları veya bunların herhangi bir kombinasyonu olan kayıpları ekonomik kayıplar altında kategorize etmişlerdir. Afet etkisinin neden olduğu ekonomik kayıplar yerine konmadığında bölgede tüketim azalmakta, yaşam kalitesi düşmekte, yatırımlar geri çekilmekte ve dolayısıyla ekonomik verimlilik düşmektedir (Lindell ve Prtaer 2003). Marshall ve arkadaşları (2020), kasırgalar, depremler, sıcak hava dalgaları, tsunamiler, kuraklıklar, seller ve salgın hastalıklar gibi doğal afetlerin sağlık sistemlerini zorlamaları ve sıklıkla eşitsizlikleri ortaya çıkarmaları sebebiyle küresel sağlık güvenliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu belirtmişler; nüfusu ve toplulukları çeşitli derecelerde etkileyen bu tarz olayların kırılganlık seviyelerinin çeşitli faktörlerden etkilendiğini ve fakat bilhassa topluluklar içindeki savunmasız grupların (çocuklar, yaşlı yetişkinler, engelli veya özel sağlık bakımına ihtiyaç duyan bireyler, hamile kadınlar, ırksal/etnik azınlıklar, dil engeli olan kişiler ve yoksulluk içinde yaşayanlar) önemli sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Diğer yandan New

Orleans’da yaşanan kasırga sonrası gerçekleştirilen bir araştırmada doğal afetten etkilenme düzeyinin gelir durumu bağlamında etkilenme düzeyi incelenmiş; söz konusu afetin New Orleans kentindeki düşük gelirli grupların savunmasızlığını gösterdiği, önceden var olan sosyoekonomik koşulların sel hasarının öngörücüleri olmadığı fakat afete müdahale ve iyileştirme aşamalarında bu koşulların önemli bir rol oynadığı, en az kaynağa ve en az hareketliliğe sahip olanların Katrina kasırgası sonrasında orantısız bir şekilde zarar gördüğü saptanmıştır.

Bu araştırma kapsamında da yaşanan deprem sonrası ekonomik desteğe ihtiyaç duyduğunu belirten katılımcıların bu konuda ihtiyaç belirtmeyen katılımcılara göre daha düşük ekonomik gelire sahip olabilecekleri, savunmasız ve özel ihtiyaç sahibi olabilecekleri, depremle birlikte kaybedilen kaynakları yeniden temin edebilecek durumda olamayabilecekleri ya da deprem anında yaşanan yaşam olayına bağlı olarak çeşitli sebeplerle acil nakit desteğine ihtiyaç duyabilecekleri sebeplerinden kaynaklandığı öngörülmektedir.

Öte yandan araştırmanın nicel safhasında katılımcılar barınma, hasar tespit, psikososyal destek ve ekonomik desteğin ardından nakliye desteğine ihtiyaç duyduklarını bildirmişlerdir. Araştırmanın nitel safhasında ise bu bulguyu destekler nitelikte gereksinim bildiren bir katılımcı olmamıştır.

Demirci ve Avcu (2021) tarafından 2020 İzmir depreminde kadın bireylerin yaşadığı sorunların tespit edildiği araştırmada; kadın bireylerin temel olarak emlak ve nakliye piyasasında fiyatlarının artmasından dolayı maddi zorluklar çektiği saptanmıştır.

Bu araştırmanın nicel safhasına katılan katılımcıların hemen hemen yarıya yakınının nakliye konusunda gereksinim duymalarının başlıca sebebi şehir merkezinde çok sayıda binanın hasar görmüş olması olarak değerlendirilmektedir. Kiracı ya da ev sahibi olarak hasar görmüş bir konutta oturanların hasarsız bir konuta ya da geçici konaklama merkezine taşınmaları gerekmiştir. Alan yazındaki erişilen sınırlı sayıda kaynak referansında bu taşınma işleminde gerek taşınma maliyetini karşılayabilme durumu gerekse taşınma işlemini gerçekleştirecek şirket bulma durumunun da nakliye desteği ihtiyacının ortaya çıkmasına sebebiyet verdiği düşünülmektedir.

Araştırmanın nicel safhasında katılımcıların deprem sonrası ortaya çıkan bir diğer önemli gereksinimi beslenme/gıda konusunda olduğu saptanmıştır. Nitel safhaya katılan katılımcıların da yarısından fazlası beslenme/gıda konusunda ihtiyaçlarının ortaya çıktığını ifade etmişlerdir.

Deprem örnekleminde doğal afetlerde gıda ihtiyacının değerlendirildiği bir derleme makalesinde barınma ve acil müdahalelere ek olarak deprem öncesi alınması gereken önlemler ve deprem sonrasında yapılan uygulamaların gıda ve beslenmeyi de kapsamı gerektiği belirtilmiştir (Özcan Araç ve Ateş Duru 2021). Tsuboyama-Kasaoka ve Purba (2014), doğal afet sonrasında gıda ve beslenme yöntemlerinin afetin evresine göre farklılıklar gösterdiğini, bu sebeple tek tip bir beslenme tanımlamanın ve standart oluşturma zor olduğunu, gıda ve beslenmeyi yönetmek ve desteklemek için yardım stoklarının yönetimi de dahil olmak üzere gerekli maddenin güvence altına alınması ve ihtiyacı olan kişilere teslim edilmesi gibi işlemlerin yürütülmesi gerektiğini, eşzamanlı olarak yüksek önceliğe sahip kişilerle ilgilenilmesi gerektiğini, bebekler, hamile kadınlar, hastalar ve yaşlıların özellikle afet sırasında savunmasız oldukları ve bu nedenle müdahale sırasında bu kişilerin gıda /beslenme ihtiyaçlarının önceliklendirilmesinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. 2011 yılında Japonya’da yaşanan depremin ardından afet bölgesi ilan edilen alanda depremi deneyimlemiş kişilerin ihtiyaç duydukları desteğin analiz edildiği bir araştırmada katılımcılar özellikle yiyecek, özel diyeteye uygun beslenme ve suya ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir (Harada vd., 2020). 2018 yılında Florence’de yaşanan kasırga sonrası rapor edilen ihtiyaçları inceleyen bir başka araştırmada zirve rüzgarları arttıkça, kıyıya olan mesafe azaldıkça, sel sigortası olan ev sahipleri azaldıkça, kişi başına bildirilen gıda ihtiyacının arttığı saptanmıştır (Crowley 2021). Yine 2018 yılında Endonezya’da gerçekleşen deprem sonrası afet programına beslenme, sanitasyon ve gıda karşılaştırmasında bakan bir diğer araştırmada; geçici barınma alanında bulunan topluluğun su ihtiyacının oluştuğu ve bu ihtiyacı karşılamak için yağmur sularını topladıkları, beslenmenin yeterli düzeyde olmadığı ve bu konuda hükümetin bölgede bulunan insanlara yardımcı olmadıkları tespit edilmiştir (Panjaitan vd., 2021).

Bu araştırmaya katılan katılımcıların deprem sonrası gıda/beslenme konularında gereksinim yaşamalarının sebebi özellikle akut dönemde evine giremeyen yurttaşların toplu alanlarda (camiler, spor salonları, okullar gibi)

konakladıkları ve bu süreç içerisinde beslenme/gıdaya yönelik ihtiyaçlarının ortaya çıktığı öngörülmektedir.

Araştırmanın nicel safhasına katılan katılımcıların bir diğer ihtiyaçları tahliye desteği konusunda meydana gelmiştir. Araştırmanın nitel safhasına katılan 1 katılımcı da depremden sonra tahliye desteğine ihtiyaç duyduğunu bildirmiştir.

Deprem gibi büyük ölçekli afetlere müdahalede tahliye planlamasının yapılması afetlerin yönetmede kritik öneme sahiptir (Bayram vd., 2014). Sel, deprem, toprak kayması gibi afetlerde, şehirlerin acil durumlar için acil ulaşım/tahliye güzergâhlarının bulunmadığı hallerde bu durum afetten etkilenenlerin, afet yaşanan şehirlerde mahsur kalmalarına, dışarıdan içeriye yardımın ulaştırılmasında güçlüklerle ve gecikmelere sebebiyet verebilecektir (Çoruh vd, 2022). Demirörs Yıldırım ve Yılmaz (2019), Yunanistan'ın Attika bölgesinde yaşanan yangında afet müdahalesini değerlendirdikleri çalışmalarında; çeşitli afetlere sık sık maruz kalan ve orman yangınları ile tanışık olan Yunanistan'ın, meydana gelen ve büyük kayıplara neden olan Attika Bölgesi yangını meydana gelmeden önce ulusal ve yerel afet ve acil durum müdahale planlarında tahliye yollarının oluşturulması ve devamlılığının sağlanmasına özen göstermemesi nedeniyle afetin bilançosunun oldukça ağır olduğu saptamasında bulunmuşlardır.

Afet sonrası tahliye hizmetlerinde öne çıkan konulardan biri de hassas ve incinebilir grupların tahliyesine ilişkin saptamalardır. Nitekim Aydoğmuş Atalay ve Çakır (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırmada kronik hastalığı olan ve engelli veya tıbbi bakıma ihtiyacı olan kişilerin afet/acil durumlara hazırlıklı olmadıkları, zarar görebilirliklerinin yüksek olduğu ortaya konmuş, sağlıkla ilgili mevcut sorunlarının afet/acil durumlar için ayrı bir süreç yönetimi içinde afete hazırlıklı olma, müdahale, tahliye faaliyetlerinin yapılandırılmasında özel gereksinimlerle birlikte ele alınması gerektiği saptanmıştır.

Bu araştırmada da tahliye gereksinimi duyan katılımcıların yaşadıkları depremle birlikte hasar alan yapılardan hem kendilerinin hem yakınlarının hem de eşyalarının kurtarılması için ve ya da aynı hanede yaşayan hassas ve incinebilir kişilerin dışarıya çıkarılmasında zorlandıkları için bu desteğe gereksinim duydukları düşünülmektedir.

Her ne kadar araştırmanın nitel safhasına dahil edilen katılımcılardan bu yönde bir ihtiyaç bildirilmese de araştırmanın nicel safhasında yaşanan depremden sonra yurttaşların gereksinim duydukları bir başka husus ise giyecek konusunda olmuştur.

Ergünay ve Özmen (2013); bir afetin meydana gelmesinden hemen sonra başlayarak afetin büyüklüğüne bağlı olarak 1-2 ay içerisinde yapılan tüm faaliyetlerin müdahale veya acil yardım faaliyetleri olarak adlandırıldığını, bu faaliyetlerin ana hedefinin mümkün olan en kısa süre içerisinde, en fazla sayıdaki insanın hayatını kurtarmak, yaralıların tedavisini sağlamak ve afetten etkilenenlerin hayati ihtiyaçlarını en kısa süre içerisinde ve en uygun yöntemlerle karşılamak olduğunu belirtmişler; afetten etkilenenler için bu ihtiyaçlardan birisinin de giyecek olduğunu aktarmışlardır. Meydana geldiği her toplum için benzersiz ve anlaşılmadık zorlukları da beraberinde getiren afetlerde hayatta kalan bireylerin öncelikleri temiz su, gıda ve giyecek ihtiyaçlarını gidermek olmaktadır (Yorulmaz ve Karadeniz, 2021). Malawani ve arkadaşları (2020) tarafından 2011 yılında meydana gelen Washi tayfununun neden olduğu afet sonrası ihtiyaçları inceleyen araştırmada; afetten etkilenenlerin afetin olmasıyla beraber giyecek ihtiyaçlarının ortaya çıktığı ve bu ihtiyacın yaklaşık üç ay süreyle devam ettiği saptanmıştır. Yine Storr ve arkadaşları (2017) tarafından 2012 yılında meydana gelen Sandy kasırgasının ardından bölge sahiplerinin gıda, su ve giyecek ihtiyaçlarının ortaya çıktığı bildirilmiştir.

Bu araştırmaya katılan katılımcıların da özellikle afetin akut döneminde evlerinin hasar durumu belirlenesiye kadar evlerine giremedikleri ve toplu yaşam alanları gibi farklı alternatif yerlerde barınmalarını sağladıkları, bu süreçte temiz kıyafet gereksinimlerinin ortaya çıktığı ve ya da depremin yaşandığı dönemde soğuk hava koşullarına bağlı olarak mont ve bot gibi giyeceklere ihtiyaç duydukları düşünülmektedir. Öte yandan evleri ağır hasar alan ya da evlerine acil yıkım kararı verilen katılımcıların evlerinden eşyalarını tahliye edememelerine bağlı olarak afetin ilerleyen dönemlerinde de giyecek konusunda gereksinim yaşamış olabilecekleri söylenebilir.

Araştırmanın nicel safhasında katılımcıların yaşanan depremin ardından iletişim konusunda gereksinimleri ortaya çıkmış, araştırmanın nitel safhasında da 1 katılımcı aynı konuda ihtiyacının bulunduğunu bildirmiştir.

Afet yönetim sürecinde iletişim; afet ölçeği büyüdükçe afetin yönetilebilmesi için önemli gerekliliklerden biri olarak önü çıkmaktayken ne var ki afet anındaki yoğunluk talebi GSM altyapısında olağan dönem talep eden sayıdaki planlamanın dışında bir artış göstermesi nedeniyle yetersizlikleri ortaya çıkarmaktadır (Üstündağ söyleşi). Yılmaz (2012) yaşanan afetle birlikte meydana gelen haberleşmeye dayalı alt yapı sorunlarını Erzincan, Dinar ve Marmara depremlerinden örneklerle aktarmış; her üç depremde de haberleşme sisteminin zarar gördüğü hatta Marmara depreminde uydu bağlantılı cep telefonları dâhil haberleşmenin kesildiğini ve mahalli telsiz sistemleri dışında haberleşme olanağının kalmadığını belirtmiştir. Cavanaugh (2006) büyük afetleri etkin yönetirken özellikle güvenli olmayan yerlerde insanları ne yapmaları gerektiği konusunda bilgilendirmenin çok önemli olduğunu fakat bu tarz durumlarda birincil iletişim araçlarının çalışmama durumunu göz önünde bulundurulması ve yedek iletişim araçlarının bulunmasının sağlamak gerekliliğini vurgulamıştır.

Bu araştırma kapsamında katılımcıların haberleşme/ iletişim yönünde bir desteğe gereksinim görmesinin alt yapıda meydana gelen hasardan ziyade deprem sonrasında hatlarda yaşanan yoğunluktan kaynaklandığı, yakınlarına ulaşamayan ve onlardan haber alamayan yurttaşların haberleşme yönünde gereksinim duydukları öngörülmektedir.

Araştırmanın nicel safhasında deprem deneyimi bulunan bireylerin beşte birinin eğitim öğretim konusunda desteğe ihtiyaç duydukları saptanmış, nitel safhasında da eğitim/öğretim çağına çocuğu olan 1 katılımcı ile üniversite öğrenimi sonrası sınava hazırlanan 1 katılımcının da aynı konuda gereksinimlerinin ortaya çıktığı bildirilmiştir.

Meydana geldikleri bölgelerde yaygın hasara neden olan depremler, aynı zamanda okulların çökmesine, kapatılmasına ve eğitim sürecinin kesintiye uğramasına neden olabilmektedir. Herhangi bir deprem durumunda okulların günlük rutini yakalama ve hayatı normalleştirmede önemli bir katkısı vardır. Fakat depremlerin okullarda ve bölgede yaratacağı hasarlar eğitim/ öğretim sürecinin kesintiye uğramasına sebebiyet vereceğinden afete müdahale edenler zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Öte yandan ne yazık ki yaşanan depremin ardından okul binalarında meydana gelecek tamamen veya kısmen bir yıkılma aylarca eğitimin

aksamasına sebebiyet vermektedir. Özellikle depreme hazırlık uygulamalarının zayıf olduğu bölgelerde okulların yeniden açılması ve eğitimin eski haline getirilmesinde gecikmeler yaşanmaktadır. Bununla birlikte okulların uzun süre kapalı kalması ve eğitim süreçlerinin sebepli nedenlerle kesintiye uğraması, milyonlarca çocuğun temel eğitim hakkından mahrum kalmasına ve geleceklerinin riske atılmasına yol açabileceğinden ciddi etkiler yaratmaktadır (Baytiyeh, 2019).

Akar (2013) tarafından gerçekleştirilen araştırmada doğal afetlerin bilimsel ve kültürel faaliyetlerin başı olan eğitimin alt yapısına zarar vermesi sonucu bu yapının kesintiye uğramasını beşerî sermaye ve bilimsel gelişmeyi engellediği, öte yandan eğitimin tüm ülkelerce sağlanan temel, öncelikli ve geciktirilmeyecek seviyede önemli hizmetlerden biri olması nedeni ile afetlerin yeniden yapılanma ve iyileşme evrelerinde bu hizmetin devamlılığı için daha fazla kaynak ayrıldığı ve bu haliyle hizmetin sunumunun kamu maliyetlerini arttırdığı aktarılmıştır.

Elazığ'da 24 Ocak 2020'de yaşanan depremin meydana geldiği tarih itibarıyla hem ilk ve orta düzey okulların hem de üniversitelerin ara tatil döneminde yaşanması; her ne kadar eğitim/ öğretim yapılan kurumların bir kısmının binalarında hasar meydana gelse de herhangi bir can kaybı ya da yaralanmaya yol açmamasında etkili olmuştur. Öte yandan afet bölgesinde bir anda çok sayıda hasarlı yapının tespiti Elâzığ depremine müdahale sürecini dönüştürmüş, başta barınma olmak üzere yurttaşların temel ihtiyaçlarının karşılanma süreci uzamıştır. Bu dönemde kent genelinde normal hayata dönüş süreci gecikmiş, akut dönem çalışmaları ile iyileştirme dönem çalışmaları birbirine girmiştir. Kent merkezinde yaşanan bu olağan dışı atmosferde okulların açılması da mahalli idare kararı ile ertelenmiştir. Ta ki eğitim öğretime devam edilme kararı alındığı ve eğitimin yeniden başladığı döneme çok yakın bir zamanda dünyayı ve ülkemizi etkisi altına alan covid-19 pandemisi gündeme gelmiş ve bulaş riskini azaltmak için ülke genelinde çeşitli önlemler alınmıştır. Bu önlemlerden biri de yüz yüze eğitim ve öğretim faaliyetlerine bir süre ara verilmesi ve eğitim ve öğretim faaliyetlerinin açık/ uzaktan erişimle sağlanması olmuştur. Bu yeni kararlarla birlikte Elazığ'da bulunan öğrenciler deprem nedeniyle daha önce kesinti yaşadıkları eğitim ve öğretim faaliyetlerine erişmede bu sefer de pandemi nedeniyle erişim kısıtlılığı yaşamaya başlamıştır. Özellikle sosyoekonomik olarak düşük gelire sahip aileler hasar alan yapılarının ardından yeniden bir konuta erişememeleri nedeniyle afet yönetimi tarafından kurulan geçici

konaklama merkezlerinde bulunan konteynerlerde konaklamaya başlamışlardır. Mevcut olan kaynaklarının tamamını ya da bir kısmını kaybeden bu yurttaşlar pandeminin ilk dönemlerinde çocuklarının eğitim ve öğretim faaliyetlerine uzaktan erişebilmeleri için gerekli donanımı sağlamada zorluk yaşamışlar ve bu konuda desteğe ihtiyaç duymuşlardır.

Araştırmanın nicel safhasında psikiyatri hizmetine ihtiyaç duyduğunu bildiren katılımcı oranı %19,6'dır. Nitel safhasında her ne kadar psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu bildiren çok sayıda katılımcı olsa da doğrudan psikiyatri desteğine ihtiyaç duyduğunu bildiren katılımcı bulunmamaktadır.

Duncan ve Arntson (2004) geliştirdikleri piramit modelinde risk derecesine göre toplumun yaşanan afetten etkilenme düzeylerini belirlemişlerdir. Modele göre afetten etkilenen toplumun %70'i genel olarak etkilenmiş grup içerisinde, %20'si risk altındaki grup içerisinde, %10'u ise ileri düzeyde etkilenmiş grup içerisinde yer almaktadır. Afetten etkilenenlerin %10'unu kapsayan ileri düzeyde etkilenmiş grup yaşadıkları psikolojik ve sosyal sorunları kendi kapasiteleri ile çözemeyen, psikolojik durumu ve sosyal işlevselliği ileri derecede bozulan kişilerden oluşmakta ve bu kişilerin yoğun psikolojik tedaviye ve gerekli psikiyatri yönlendirmesine ihtiyaçları bulunmaktadır (Duncan ve Arntson 2004).

Bilici ve arkadaşları (2013) tarafından 2010 yılında Elazığ ili Kovancılar ilçesi Okçular bölgesinde meydana gelen depremi yaşamış bireylerin anksiyete düzeylerini ve etkileyen faktörleri araştıran ön çalışmada; afetten etkilenenlerin geçmişlerinde travmatik yaşam olayları olan ve deprem sonrası maddi hasar yaşayan bireylerde anksiyete düzeylerinin anlamlı ölçüde daha yüksek olduğu ve deprem sonrası anksiyete düzeyleri daha yüksek olan grubun akut stres bozukluğu ve travma sonrası stres bozukluğu geliştirme yönünden risk altında oldukları saptanmıştır. Yine aynı doğal afete yönelik Sarman (2012) tarafından ilköğretim çağındaki çocukların kaygı düzeyleri ile depresyon belirtilerini ve etkileyen faktörleri araştıran çalışmada kız öğrencilerin, köy ya da bucakta yaşayanların, her an deprem olacağı endişesi taşıyanların, kâbus ve kötü rüya gören ya da uykusuzluk çekenlerin ve herhangi bir maddi destek almayan çocukların durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamaları yüksek olarak ölçülmüş; benzer şekilde köy ya da bucakta yaşayanların, enkaz altında kalan, yaralanan, sakat kalan ya da ölen herhangi bir yakını olanların, sosyal

destek ve maddi destek almayanların depresyon puan ortalamaları yüksek olarak ölçülmüş ve sonuç olarak depresi yaşayan çocukların durumluk kaygı, sürekli kaygı ve depresyon puanlarının önemli düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Farooqui ve arkadaşları (2017) tarafından deprem deneyimine bağlı ortaya çıkan travma sonrası stres bozukluğu hakkında son 20 yıllık çalışmalar incelenmiş, travma sonrası stres bozukluğunun depremden etkilenenler arasında en sık görülen ruh sağlığı sorunu olduğu tespit edilmiş; bunu majör depresyonun, depresif bozukluğun, yaygın anksiyete bozukluğunun, obsesif kompulsif bozukluğun, sosyal fobinin ve özgül fobinin takip ettiği saptanmıştır.

Tayvan'da bulunan bir köyde depreme maruz kalmış 16 yaş ve üstü 405 katılımcıyla gerçekleştirilen araştırmada Chi-Chi depreminden 3 yıl sonra depremzedelerde psikiyatrik bozuklukların yaygınlık aralığının %0,2 ila %7,2 arasında olduğu, majör depresyon oranının %6,4, travma sonrası stres bozukluğu oranının ise %4,4 olarak ölçüldüğü, kötü yaşam kalitesinin yordayıcılarının yaş, kadın cinsiyeti, ekonomik problemler, fiziksel hastalık, sosyal aktivitede azalış ve travma sonrası stres bozukluğu ya da majör depresyon tanılarında birine sahip olmak olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Wu vd., 2006).

1989 Newcastle (Avustralya) depremine maruz kalmış kişilerin afet sonrası morbidite gelişiminin incelendiği bir başka araştırmada; deprem sonrası morbiditenin, daha yaşlı, duygusal problem öyküsü olan, daha yüksek nevrotikliğe sahip, daha fazla nevrotik savunma kullanan ve daha yüksek düzeyde afet sonrası yaşam olayları bildiren kişilerde daha uzun süre devam ettiği tespit edilmiştir (Lewin vd., 1998).

1999 Atina depreminden 6-7 ay sonra, depreme maruz kalan 9-17 yaş arası 2037 çocuk ve ergenin dahil edildiği ve deprem sonrası travma sonrası stres tepkilerinin ölçüldüğü bir başka araştırmada depreme doğrudan maruz kalan grubun dolaylı olarak maruz kalan gruba göre daha yüksek kaygı ve travma sonrası stres bozukluğu puanları gösterdiği, depresyon puanlarında bu iki grup arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı, her iki grupta da kızların erkeklere ve daha küçük yaşta olanların daha büyük yaşta olanlara oranla daha yüksek puanlarda travma sonrası stres bozukluğu ve anksiyeteye sahip olduğu ölçülmüştür (Giannopoulou vd., 2006).

2015'te yaşanan Nepal depreminde yetişkinlerin travma sonrası stres düzeyleri ve başa çıkma stratejileri hakkında yapılan bir başka çalışmada hayatta kalan yetişkinlerin %24.10'u arasında travma sonrası stres bozukluğunun yaygın olduğu, yaşlıların, kadınların, okuma yazma bilmeyenlerin ve deprem sırasında yaralananların travma sonrası stres bozukluğu için daha fazla risk altında oldukları, travma sonrası stres bozukluğu olanların çoğunlukla pasif, dini ve madde kullanımı ile başa çıkma eğilimi gösterdikleri saptanmıştır (Baral ve Bhagwati 2019).

Gülmez (2022)'in Elazığ depremini deneyimlemiş kişilerle yaptığı araştırmada afetten etkilenenler içinde %13.1 oranında post travmatik stres bozukluğu yaygınlığının saptandığı, katılımcıların %24.4 oranında orta-şiddetli depresyon ve %25.3 oranında orta-ağır anksiyete puanlarına sahip olduklarının belirlendiği aktarılmıştır.

Araştırmanın nicel safhasında deprem sonrası ortaya çıkan ihtiyaçlardan bir diğeri ise %18,3'lük bir dağılımla güvenlik desteğidir. Araştırmanın nitel safhasında da 4 katılımcı bu yönde bir desteğe gereksinim duyduklarını bildirmiştir.

Akyürek ve arkadaşları (2015), Türkiye'de güvenlik kültürü düzeyi ve bunu etkileyen toplumsal kültür öğelerini saptamaya çalıştıkları çalışmalarında; bazı toplumların aynı kazalar ve afetlere defalarca maruz kalsalar bile bu konuda dikkate değer bir çaba içine girmeyerek kimi zaman patolojik kimi zaman da reaktif bir yaklaşımla olayı ya da durumu ele aldıklarını aktarmışlar ve ülkemizin yaşanan olağan dışı pek çok kaza ve doğal afetlere yönelik hazırlık düzeyi umut kırıcı temel istatistiklerle incelendiğinde bu konuda pek çok sorunun yaşandığı belirtilmiştir. Diğer yandan kentlerin gelişiminde yerel yönetimlerin güvenlik gibi öncelikleri göz ardı etmelerinin de genel olarak sağlıklı ve doğal afet riskleri karşısında güvenli olmaktan uzaklaşan bir yapılaşmaya sebebiyet verdiği bilinmektedir (Genç 2007). Yapılaşmada bu güvenlik zafiyeti ise herhangi bir afet durumunda bölgede meydana gelebilecek yıkım ve kayıp sayısını yüksek seviyelere çıkarmaktadır.

Afetlerde güvenlik konusu ele alındığında bu konudaki bir başka gerekliliği de kamu asayişini sağlamak oluşturmaktadır. Afetten etkilenen bir ortamda müdahale ve kurtarma çalışmalarını sorunsuz bir şekilde yürütülebilmesini sağlamak için afete müdahale yöneticilerinin afet bölgesinde fiziksel güvenlik ve kamu asayişini

oluşturmak adına gerekli önlemleri almaları ve işlevsel planlara sahip olmaları gerekmektedir (Seçilmiş 2013).

Herhangi bir afete müdahale sürecinde bilhassa akut dönemde gerçekleştirmesi gereken öncelikli faaliyetlerden biri bölgede güvenlik ve asayişin sağlanmasıdır (Yılmaz 2012). Afetlerden sonra karşılaşılan güvenlik ve asayiş sorunlarının başında hırsızlık ve yağmacılık gelirken afet bölgesinde gerekli aydınlatmamanın sağlanamaması da risk faktörlerini beraberinde getirmektedir (Yılmaz 2012).

Bu araştırmanın nitel safhasında güvenlik ihtiyacının olduğunu belirten katılımcılardan üçü toplu yaşam alanı ile ilgili güvenlik eksikleri yaşadıklarını aktarmışlar; söz konusu sorunun kaynağının yetersiz aydınlatma, denetim eksikliği ve çocuklar için elverişsiz ortam olarak tanımlamışlardır. Öte yandan bir katılımcı hasar alan yapısına eşyalarını taşımak için döndüğünde eşyalarının yağmalandığını aktarmıştır. Tüm bunlar bir arada değerlendirildiğinde katılımcıların mal güvenliği ve toplu yaşam alanının asayişinin sağlanması konusunda gereksinim yaşadıkları söylenebilir.

Araştırmanın nicel safhasında katılımcıların %17,8'inin depremden sonra fiziksel sağlıkları konusunda desteğe ihtiyaç duydukları saptanmıştır. Araştırmanın nitel safhasına katılan katılımcıların ise yarısı bu konuda gereksinim duyduklarını bildirmişlerdir.

Afetlerde birçok kişi yaşamını kaybetmekte, sakat kalabilmekte, ruhsal sıkıntılar yaşayabilmekte ve tüm bu etkileri nedeniyle afetler toplum içerisindeki en küçük bireyden en büyük bireye kadar herkesin yaşamını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Bektaş Akpınar ve Aşkın Ceran 2020). İşte bu nedenle söz konusu olumsuzluklar karşısında afetlerde en çok ihtiyaç duyulan hizmetlerden birini sağlık hizmeti oluşturmakta, her yeni doğal afette yeni sağlık hizmetleri ortaya çıkmakta, doğal afetlerde gerekli olan sağlık hizmetleri başta ilk yardım olmak üzere koruyucu, önleyici ve rehabilite edici hizmetler olarak sunulmaktadır (Ünsal ve Ertürk Atabey 2016).

Wong ve Li (2016), 2014 yılında Çin'in Yunnan eyaletinde meydana gelen deprem sonrası talep edilen sağlık hizmetlerini inceledikleri araştırmada solunum

yolu hastalıklarının ilk sırada yer aldığı, bunu cilt sorunları ile kulak-göz-boğaz sorunlarının ve baş ağrısı, omuz ağrısı, uykusuzluk gibi diğer bedensel ve ruhsal belirtilerin izlediği, öte yandan, üreme hastalığı, kas hastalığı, kardiyovasküler hastalık veya akıl hastalığı teşhisi konan hastaların sayılarının çok daha az olduğu saptanmıştır.

Lee ve arkadaşları (2015) ise afetlerden etkilenenlere yönelik sağlık gereksinimini özel bir grup üzerinden incelemişler ve yaşanan bir kasırga olayından sonra diyabetli hastaların akut tıbbi ihtiyaçlarını araştırmışlardır. Araştırmaya göre yapılan analizlerde kasırga sonrası etkilenenlerin yaşamlarını sürdürdükleri tahliye bölgesinde birinci seviyedeki diyabetik yetişkinlerin afet sonrası acil bakım ihtiyacının arttığı, diyabet öyküsü olan hastaların ayrıca kalp krizinin birincil teşhisi, raporlu ilaçların yeniden reçete edilmesi, ilaç bağımlılığı ve diyaliz için de acil servisleri artan sayıda ziyaret ettiği, 65 yaş ve üzerindeki yaşlı diyabetik yetişkinlerin diğer savunmasız diyabetik popülasyonlara kıyasla afet sonrası acil bakıma ihtiyaç duyma açısından özellikle risk altında olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Lee vd., 2015).

Bu araştırmanın nitel kısmında afet sonrası fiziksel sağlıkları ile ilgili gereksinim duyduklarını bildiren katılımcılar soğuk algınlığı, kalp çarpıntısı ve daha önce mevcut olan sağlık sorunları ile ilgili şikayetlerinin olduğunu aktarmışlardır. Depremi yaşadığı dönem göz önünde bulundurulduğunda kış mevsimine bağlı olarak hava şartlarının oldukça soğuk seyretmesinin özellikle barınma sorunu yaşayan katılımcılarda soğuk algınlığı, üst solunum yolları enfeksiyonu gibi hastalıkların tetiklediği; depreme dayalı yoğun korku ve kaygıdan dolayı kalp çarpıntısı, panik atak gibi somatik semptomların ortaya çıktığı; yaşam koşullarının uygunsuzluğundan geçmişten gelen sağlık sorunlarının etkisini arttırdığı ve tüm bunların deprem deneyimi bulunan bireylerde fiziksel sağlıkları ile ilgili çeşitli gereksinimler duymalarına neden olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın nicel safhasında katılımcıların en az gereksinim duyduklarını bildirdikleri ihtiyaç %14,4 dağılımla hukuki destektir. Araştırmanın nitel safhasında ise bu yönde gereksinim yaşadığını bildiren katılımcı bulunmamaktadır.

Karayün (2022), afetlerin iyileştirme döneminde afete müdahale edilirken yapılması gereken faaliyetlerden birinin de afet nedeniyle oluşabilecek maddi ve

manevi kayıplar kapsamında afetten etkilenenlere hukuksal yardım hizmetinin sunulması olduğunu belirtmiştir.

Yaman ve Düger (2020); afet nedeniyle ortaya çıkabilecek insan haklarını ihlal eden her duruma karşı hem mağduriyetlerin giderilmesi ve dava sürecinde destek olunması hem de onurlu yaşam şartlarıyla bağdaşmayan kısıtlamaların ortadan kaldırılması amacıyla afetten etkilenenlerin haklarını savunmak adına bilhassa sivil toplum kuruluşlarınca afetten etkilenenlere hukuki destek sunulduğunu aktarmışlardır (Karayün 2022). Filipinler’de gerçekleştirilen bir araştırmada sivil toplum kuruluşlarının afet yönetiminde artan katılımı üzerinde durulmuş ve özellikle sivil toplum kuruluşlarınca afetten etkilenenlere yönelik sunulan savunuculuk ve hukuki destek faaliyetlerinin öne çıktığı belirlenmiştir (Luna 2001).

Afet sonrası hukuki destek ihtiyacı ortaya çıkmasının bir diğer sebebinin de yeniden yapılanma süreciyle ilgili olduğu söylenebilir. Nitekim Johson ve Lizarralde (2012) afet sonrası barınma ve yeniden yapılanmanın çeşitli devlet ve devlet dışı aktörlerin katılımıyla gerçekleşen arazinin mevcudiyeti, finansmanı, bina ölçeği ile kaynakların eşit dağıtılmasına gerekli hassasiyetin gösterilmesi gereken karmaşık bir süreç olduğunu belirtmişler ve bu süreçte kentsel, bölgesel ve ulusal düzeylerde ve hukuki, idari ve mali konularda afetten etkilenenlere destek sunulması gerekliliğini aktarmışlardır.

Bu araştırma kapsamında katılımcıların hukuki destek ihtiyacının özellikle hasar alan yapılar sonrası hak sahipliği ve nakdi yardımlardan yararlanma durumları ile ilgili yasal hakları konusunda bilgilendirilmeye ya da savunuculuk yapılmasına gereksinim duymalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmanın nicel safhasında tespit edilmeyen fakat nitel safhasında katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde bildirilen diğer gereksinimler de sırasıyla ısınma, kişisel mahremiyet, alt yapı, kişisel hijyen ve barınılan ortamın hijyeni, ulaşım ve sosyal çevre desteğiyle ilgili duyulan ihtiyaçlar olmuştur.

Ergünay ve Özmen (2013)’in 2011 yılında yaşanan Van depremine ilişkin afet yönetimini değerlendirdikleri çalışmalarında; bir afetin meydana gelmesinden hemen sonra başlayan müdahalelerden birinin de afetten etkilenenlerin diğer ihtiyaçlarıyla birlikte ısınma ihtiyaçlarının da en kısa süre içinde ve en uygun yöntemle karşılamak olduğu belirtilmiştir.

Bu çalışmanın nitel safhasında ısınma konusunda ihtiyaç yaşadığını belirten katılımcılar bu gereksinimlerinin depremin yaşandığı dönemin kış mevsimine denk gelmesinden dolayı havaların çok soğuk olmasından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Söz konusu katılımcı görüşleri de dikkate alındığında afetten sonra ısınma gereksiniminin ortaya çıkmasının temelinde hava şartlarının yer aldığı, bununla birlikte afetten etkilenenlerin ısınma için gerekli kaynaklarını afet nedeniyle kaybetmelerinin de bu gereksinimi ortaya çıkarabileceği düşünülmektedir.

2020 yılında yaşanan İzmir Seferihisar depremi örneğinde afetlerde sosyal medya kullanımı ve etik ikilemleri ortaya koyan bir araştırmada deprem sonrası yürütülen arama kurtarma ve yardım çalışmalarında hem medya kuruluşları hem de sosyal medya araçları ile afetten etkilenenler tarafından etik açıdan yanlış olarak nitelendirilebilecek haber içerikleri ve paylaşımlar yapıldığı, söz konusu içerikler ve paylaşımların kişileri mağdur, umutsuz ve çaresiz objeler olarak gösterdiği ve içeriklerin kamuoyuyla paylaşılmasında kişilerin rızası ve bilgisinin alınmadığı, bu durumun da özel hayatın gizliliğini ve kişisel mahremiyeti ihlal ettiği ortaya konulmuştur (Usta ve Yükseler 2021). Afet döneminde haber içerikleri ve paylaşımlarında kişisel haklar, mahremiyet, incinebilir gruplar ve unutulma hakkı konularında hassasiyet göz ardı edilebilmekte (Usta ve Yükseler 2021); bu durumda afetten etkilenenler için kişisel mahremiyeti sağlama konusunda gereksinimler ortaya çıkmaktadır. Çocuk merkezli afet yönetimi hakkında yapılan bir çalışmada afet sonrası toplu yaşam alanlarındaki yer sıkıntısından dolayı yabancılarla aynı odada bulunma, mahremiyet eksikliği gibi durumların çocuklardaki psikolojik etkiyi daha da derinleştirdiği aktarılmıştır (Limoncu ve Atmaca 2017). Çakmak (2018) kişinin yuva olarak benimsediği mekân kaybının kişi için kişisel mahremiyeti olumsuz etkilediğinden bahsetmektedir. Kaldı ki bir çatıdan yoksun olmanın beraberinde getirdiği mahremiyet aşınımı, söz konusu mahremiyetin sınırlarını çizen diğer tüm değer alanlarının da sarsılmasına yol açabilmektedir (Çakmak 2018).

Bu çalışmanın nitel safhasında kişisel mahremiyet konusunda ihtiyaç yaşadığını belirten katılımcılar bu gereksinimlerinin afetten sonra kalabalık ortamda yaşamalarına bağlı kişisel alanlarının olmamasından kaynaklandığını bildirmişlerdir. Mevcut alan yazın bilgisi ve bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular bir arada değerlendirildiğinde afet nedeniyle afet öncesi yaşadığı evi kullanamayan kişilerin geçici barınma sürecinde toplu ya da kalabalık yaşam ortamlarında konaklamalarının

kişisel mahremiyeti olumsuz etkilediği ve bu konuda gereksinim yaşamalarına neden olduğu düşünülmektedir.

Büyük depremlerin ardından yürütülen müdahale çalışmalarını sekteye uğratan alt yapı hasarları en az bina hasarları kadar ciddi sonuçlara neden olabilmektedir (Ünen ve Şahin 2011). Nitekim hayatın gündelik rutini içerisinde zaruri ihtiyaçlar haline gelen ulaşım, haberleşme ve enerji kaynaklarının dağıtılması gibi çeşitli alt yapı tesislerinde büyük bir deprem sonucu hasar oluşabilmekte, meydana gelen bu hasarla söz konusu tesisler kullanamaz hale gelebilmekte, söz konusu tesislerce üretilen hizmetler durduğundan bu hizmetten yararlanıcılar hizmete erişmekte sorun yaşayabilmektedir (Özçelik 2020).

Bu araştırmanın nitel safhasında katılımcılar yaşanan depremle birlikte alt yapı hizmetlerinden elektrik ve ulaşım hizmetlerinin kesintiye uğradığını ve buna bağlı olarak gereksinim yaşadıklarını bildirmişlerdir. Afetlerle birlikte oluşan kaos ve panik ortamında mevcut hizmetlerin sunumunda karmaşa yaşanabileceği gibi hizmetlerin sunucusu olan ağlarda meydana gelen hasarla hizmetler tamamen durma ya da kesintiye uğrama noktasına da gelebilmekte ve böylelikle etkilenen toplum için söz konusu hizmetlere ilişkin gereksinimler ortaya çıkabilmektedir.

Eldridge ve Tenkate (2006); afetlerden sonra barınma alanlarının fiziksel olarak oluşturulması kadar bu alanlarda kalabalık kontrolünün ve yeterli hijyen koşullarının sağlanmasının da önemli olduğunu, oluşturulan geçici yerleşim alanlarında en önemli sorunlardan birisinin kalabalık faktöründen kaynaklandığını, bu duruma yeterli hijyenin sağlanamaması da eklendiğinde başta solunum yolu ile bulaşan enfeksiyonlar olmak üzere bulaşıcı hastalıkların sayısı ve yayılma risklerinin arttığını belirtmişlerdir (Ekşi 2016). 2013 yılında Lushan depreminde hasar almış iki okulda öğrenim gören öğrenciler örnekleminde gerçekleştirilen bir çalışmada yaşanan deprem sonrası çocuklar için çevre sağlığı riskleri araştırılmış ve yapılan saptamada çöplerin sınıfın her yerine dağıldığı, şampuan eksikliği ve saçın yeterince yıkanamaması nedeniyle saçlarda bitlenme görüldüğü, temiz olmayan ciltlere bağlı cilt lezyon sorunlarının yaşandığı, temiz su tesisi olmamasında dolayı borulardan çamurlu su geldiği, arıtılmamış suyun içme suyu olarak kullanıldığı görülmüştür (Li, 2016).Yine 2016 yılında Ekvator’da yaşanan deprem sonrası gerçekleştirilen bir başka araştırmada depremten etkilenen bölgede kanalizasyon, temiz su, banyo gibi

hizmetlerin olmadığı, ailelerin yakınlarında bulunan nehirde yıkanmak ve çamaşırlarını yıkamak zorunda kaldıkları, bir çoğunun yemek hazırlamak için nehirden getirdikleri suları kullandıkları belirlenmiş ve afet bölgesindeki yetersiz hijyen koşullarının topluluk üzerindeki etkisi gıda güvenliği ve yetersiz beslenme bağlamında açıklanmıştır (Fontona vd., 2019).

Bu araştırmanın nitel safhasında kişisel hijyen ve ortam hijyeni konusunda gereksinim yaşadığını bildiren katılımcılar bu gereksinimlerinin kişisel hijyenlerini sağlayacak ortam ya da kaynağın olmamasından ve barındıkları ortamın koşullarından kaynaklandığını bildirmişlerdir. Bu noktada alan yazındaki derlemeler, paralel araştırma bulguları ve bu araştırma kapsamında elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; afetlerde kişilerin barınma sorunları ve alt yapı sorunlarından kaynaklı hijyen ihtiyaçlarının ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmış ve bu konudaki ihtiyaçlarının karşılanmaması durumunda çeşitli sağlık sorunları yaşayabilme risklerinin oluştuğu görülmüştür.

Afetler yavaş veya aniden oluşması fark etmeksizin kültürel, coğrafi ve sosyal sınırlara meydan okuyan, bireyler, aileler, mahalleler, topluluklar ve daha büyük kuruluşlar için dramatik sonuçları olan ve sosyal ilişkiler üzerinde güçlü bir etki yaratan yapıya sahiptir (Kaniasty vd., 2019). Kaniasty ve Norris (1993); doğal afetlerin sosyal desteği tüketme kapasitesine sahip olduğunu ve afetlerle birlikte olayın ardından hemen sonra sosyal destek ağları harekete geçse de afetten etkilenenlerin ihtiyacını karşılamakta yetersiz de kalabildiğini ifade etmişlerdir. Onlara (1993) göre afetle birlikte afetten etkilenenler evlerini ve bununla birlikte emniyet ve güvenlik duygusunu, işlerini ve bununla birlikte statü ve aidiyet duygusunu, paralarını ve bununla birlikte hızlı bir iyileşme şansını kaybedebilmektedirler ve bu kayıplarla başa çıkabilmek için afetten etkilenenlerin sosyal desteğe ihtiyaçları ortaya çıkmaktadır.

Araştırmanın nicel aşamasının bir diğer alt amacı da katılımcıların deprem sonrası farklı alanlarda gereksinim yaşayıp yaşamama durumlarının belirsizlik toleranslarını nasıl etkilediği konusudur.

Elazığ'da yaşanan depremin ardından barınma gereksinimi okul binaları, kamu misafirhaneleri, spor tesisleri, toplu çadır alanları ve bireysel çadır dağıtımı ile karşılanmaya çalışılmıştır. Öte yandan eğitim/öğretim faaliyetleri bir süre kesintiye

uğrasa da depremin ardından ortaya çıkan pandemi sebebi ile tüm ülkede eğitim faaliyetleri uzaktan erişim yoluyla sunulmaya başlamıştır. Bununla birlikte depremin hemen ardından yaşanan yoğunluk nedeniyle belli bir süre iletişim hizmetlerinde duraksama yaşansa bile alt yapılarda ciddi hasar meydana gelmemesinden kaynaklı hizmet sağlayıcılarında hızlı bir şekilde aksiyon alınabilmektedir. Kaldı ki deprem sebebiyle yıkım ve enkaz alanının çok olmamasından dolayı şehir genelinde ve afet bölgelerinde asayiş ve güvenlik hızlı ve etkin bir şekilde sağlanmıştır. Afetten etkilenenlerin nakliye gereksinimleri içinse farklı kaynaklar harekete geçirilmiştir. Tüm bunlardan hareketle afetin ardından her ne kadar anılan konularda araştırmaya katılan katılımcıların bir kısmı gereksinim yaşadıklarını belirtse de afet müdahale sürecinde söz konusu gereksinimleri karşılamaya yönelik gerçekleştirilen çalışmaların kişiler üzerinde olumlu bir etki yarattığı düşünülmektedir. Söz konusu gereksinimleri yaşayıp yaşamama durumunun da bu olumlu etkilenmeyle belirsizlik toleransını farklılaştırmadığı öngörülmektedir.

4.5. Belirsizliğe Tahammülsüzlük Düzeyinin Deprem Sonrası Yaşanan Belirsizlik Durumları Ve Deprem Sonrası Yaşanan Belirsizlik Durumları Hakkında Katılımcı Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Depremler genellikle bir ön belirti olmaksızın meydana gelen, herhangi bir uyarıda

bulunulmasını veya kısa vadeli ihtiyati tedbirler önerilmesini imkânsız kılan ani olaylardır. Afet ve acil durum müdahalesinde; iç içe geçmiş politik, yasal, ekonomik, organizasyonel, sosyal, psikolojik, ahlaki, etik, varoluşsal ve bilimsel konuların her birinin dikkate alınması gerekir. Zira tüm bu konular belirsizliklerle doludur ve bunların birbirleriyle bağlantıları yeni ve daha büyük belirsizlikler üretebilir (Benessia ve De Marchi 2017).

Liberatore ve arkadaşları (2013), afetlerin doğaları gereği yüksek düzeyde belirsizlik ile karakterize edildiğini bildirmişlerdir. Nitekim bu araştırmaya katılan katılımcıların yalnızca %17,6'sı yaşadıkları depremin ardından herhangi bir belirsizlik yaşamadıklarını bildirmişlerdir. Öte yandan katılımcıların büyük bir çoğunluğu deprem sonrası hayatlarıyla ilgili belirsizlik yaşadıkları tespit edilirken belirsizliğin birden fazla alanda ortaya çıktığı saptanmıştır.

Araştırmanın nicel safhasında katılımcılar en çok gelecekleri ile ilgili belirsizlik yaşadıklarını bildirmişlerdir. Bunu sırasıyla barınma, doğru bilgilere ulaşma, ekonomi, fiziksel ve ruhsal sağlık ve ihtiyaçların karşılanıp karşılanmayacağı konularında yaşanan belirsizlikler takip etmiştir. Katılımcıların %29,5 güvenlikleri, %24,5'i çalışma hayatları, %15,6'sı ise eğitim ve öğretim hayatları ile ilgili belirsizlik yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan araştırmanın nitel safhasında katılımcılar en çok barınma konusunda belirsizlik yaşadıklarını bildirmişler. Bunu sırayla yeniden deprem olma, sahip olunan eşya, fiziksel ve ruhsal sağlık, eski rutine yakalama, gelecek, ekonomi, hayatta kalma, yakınlarına bir şey olma ve alt yapı konularındaki belirsizlikler takip etmiştir.

Kişinin yaşadığı ortam ve karşılaştıkları güçlükler gelecek beklentisini etkileyen faktörlerdendir (Apak 2015). Västfjäll ve arkadaşları (2008) tarafından gerçekleştirilen ve 2004 yılında Doğu Asya'da yaşanan tsunaminin İsveçli lisans öğrencileri üzerindeki düşünce etkisini ölçen deney çalışmasında; yakın zamanda meydana gelen büyük bir doğal afet hakkında düşünmenin yarattığı olumsuz etkinin geleceğe dair daha karamsar bir görüşe yol açtığı saptanmıştır. Aynı çalışmada tsunami felaketini hatırlayan katılımcıların yaşamlarının daha az olasılığa sahip olduğunu, zamanlarının sınırlı olduğunu ve gelecekte kendileriyle ilgili olumsuz olay riskinin yüksek, olumlu olay olasılığının ise düşük olduğunu hissettikleri tespit edilmiştir (Västfjäll vd., 2008). Çernobil kazasıyla ilgili yapılan bir değerlendirme çalışmasında etkilenen toplum için felaket olarak nitelendiren olaylar karşısında giderek artan sayıdaki insan için gelecek beklentisinin olumsuz etkilendiği belirtilmiştir (Grandazzi 2006). Yine bir insani kriz durumu olarak nitelendirilen Suriye'deki iç savaşın ardından Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecilerin yaşam kalitesi ve gelecek beklentilerinin değerlendirildiği araştırmada Suriyelilerin yarından fazlasının geleceğin iyi olacağını düşünmediği saptanmıştır (Çavuş 2019).

Alan yazındaki çalışmalardan hareketle herhangi bir felaket ya da kriz durumunun etkilenenlerin hayatlarında birçok farklı deneyimle birlikte yarını yapılandırma ve gelecek beklentisinde de olumsuz etkiler yaratabildiği ve bunlara dair belirsizlikleri ortaya çıkarabildiği söylenebilir. Bu araştırmaya katılan katılımcıların yaşanan depremle birlikte gelecekleri ile ilgili belirsizlik yaşamlarının sebebi değişen yaşam koşullarından, mevcut kaynakları yeniden işlevsel hale getirme sürecinde yaşanan zorluklardan ve dahi yarını nasıl planlayacağını bilmekten

kaynaklandığını düşündürmektedir. Öte yandan gelecek ile ilgili belirsizlik yaşayan katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlük düzeylerinin yüksek olma sebebinin geleceğin yapısı itibariyle belirsizliklere dolu olmasından kaynaklandığı zira geleceğin bu karakteristik yapısı karşısında kişilerin belirsizliğe karşı vereceği tepkinin olumsuzlanmasının beklenen bir durum olduğu öngörülmektedir.

Limoncu ve Bayülgen (2005) tarafından gerçekleştirilen ve Türkiye’de afet sonrası barınma ihtiyacının ele alındığı çalışmada; afetlerden sonra barınma sorunun acil yardım, rehabilitasyon ve yeniden yapım aşamalarında ayrı ayrı ele alındığı saptanmış ve üç aşamalı barınma yaklaşımı yaşanan 6 farklı deprem örneğinde değerlendirilmiştir. Çalışmaya göre afetlere müdahale sürecinde barınma sorunun çözümüne yönelik gerçekleştirilen üç ayrı dönemde de belirli bir stratejinin olmadığı, izlenecek yolun kararının afet sonrasına bırakıldığı, bu eksikliğin afetlere karşı hazırlıklı olunmasını engellediği, afetten etkilenenlerin gereksinimlerinin aşamalı olarak, ivedilikle karşılanması ve ülke kaynaklarını verimli kullanılmasında yetersiz kaldığı aktarılmıştır (Limoncu ve Bayülgen 2005). Deprem sonrasında meydana gelen yıkım ve hasarların büyük çoğunluğunun konutlarda olduğu, çok sayıda konutun yıkılmaları veya ağır hasar görmeleri sebebiyle bu konutlarda yaşayan ailelere hızla yeniden barınak sağlanması zorunluluğunun ortaya çıktığı ve tam da bu sebeple afetten etkilenenler için konut gereksiniminin deprem sonrasında ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri olduğu bilinmektedir (Tüzün 2002). Depremlerle birlikte çok sayıda binanın hasar alması ve böylelikle çok sayıda yurttaşın aynı anda barınma gereksiniminin ortaya çıkması hem etkilenen toplum hem de afet müdahale süreci açısından kaotik bir durumun habercisidir. Kaldı ki bu kaotik durum hem yurttaşlar hem de müdahale süreci açısından birçok belirsizliği de ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan Dönmez ve arkadaşları (2021); afetlerin doğaları gereği öngörülemeyen olaylar olduğundan sonrasındaki insani yardım gerektiren faaliyetlerin her birinde belirsizliklerin ortaya çıktığını aktarmışlar; bu belirsizliğin sebeplerinin ise öngörülemeyen talep, tedarik süresindeki ivedilik, doğru miktarın belirlenmesi ve sınırlı kaynaklardan kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Mevcut çalışmanın bulguları ve terminolojide yer alan kabuller bir arada değerlendirildiğinde yaşanan depremle birlikte çok sayıda konutun hasar alması ve buna bağlı olarak bir anda çok sayıda yurttaşın barınma gereksinimi yaşama olasılığı her ne kadar acil barınma sorunu için afet yönetimi uygulayıcıları tarafından aksiyon

alınrsa da yaşanabilecek yoğun talep, mevcut kaynakların talebi karşılama durumu, uygun yerleştirme stratejisi ve gerekli önceliklendirme gibi faktörlerin afetlerle birlikte barınma konusunda belirsizlik süreci yaratabileceğini düşündürmektedir.

Bu araştırmanın hem nicel hem de nitel safhasına katılan katılımcıların da yarısından fazlası yaşanan depremle birlikte barınma konusunda belirsizlik yaşadıklarını bildirmişlerdir. Üstelik barınma konusunda belirsizlik yaşadığını bildiren katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlükleri bu konuda belirsizlik yaşamadığını bildiren katılımcılara oranla anlamlı ölçüde daha yüksek olarak saptanmıştır. Tüzün (2002), insan için evin sadece barınılacak bir yer değil hayatı boyunca dünyaya baktığı bir pencere, sahiplendiği, kendini yansıttığı bir yuva olduğunu vurgulamış; yaşamın sosyal, psikolojik ve kültürel boyutlarının temellerinin çoğunlukla evlerde atıldığını ve böylelikle ev kavramının hem fiziki hem de bilişsel boyutunun olduğunu aktarmıştır. Bu noktada barınılacak ortamın temel bir hayati gereksinim olmakla kalmayıp başlı başına hayatı devam ettirmedeki işlevi göz önüne alındığında barınma konusunda belirsizlik yaşayan kişilerin bu durumu tolere edebilirliklerinin düşük olması öngörülebilir bir sonuç olarak kendisini göstermektedir.

Afetlerin doğaları gereği belirsizlikle karakterize olmasının sebeplerinden biri olayın kapsamı, meydana getirdiği yıkım, kamu güvenliğine yönelik tehlike riski, etkilediği alan gibi konularda erken dönemdeki bilgi eksiklikleridir. Afete müdahale sürecinin erken döneminde ilk faaliyetler bu belirsizliklere bağlı olarak genellikle yanlış ya da eksik bilgilere dayanarak gerçekleştirilir (Auf der Heide 1989). Bu durum da afetlere maruz kalmış kişilere yönelik gerçekleştirilecek yardım faaliyetlerinde aksaklıklar meydana getirmektedir. Öte yandan kişiler neyle karşı karşıya olduklarını açık ve tam olarak bilememekten kaynaklı karmaşa yaşayabilmektedir. Zira afet ve acil durumlarda yaşanan kaos ortamında insanların en çok ihtiyaç duyduğu şeylerden biri doğru bilgiye ulaşma ihtiyacı olup bilgi ihtiyacı karşılanmadığı sürece aksaklıkları çözmek neredeyse imkânsızdır (Alakara Özcan 2018). Bu nedenle afet yönetiminin tüm aşamalarında doğru ve güncel bilgi hayati öneme sahiptir (Poser ve Dransch 2010).

Afet gibi yaşam deneyimleri kişilerin hayata dair inançlarını sarsan, rutinlerini bozan, kaynaklarını kullanamaz hale getiren, bilinenleri değiştiren bir yapıya sahiptir. Bu noktada afetlerin tüm bu nitelikleri göz önüne alındığında afetten

etkilenenler yaşadıklarını anlamlandırma ve mevcut sorunlarına yönelik çözüm geliştirme için doğru bilgilere ulaşma gereksinimi duyarlar. Öte yandan doğru bilgilere ulaşma ile ilgili belirsizlik yaşamaları durumunda anlamlandırma, baş etme ve kaynaklarla buluşma noktasında istenmeyen deneyimlere maruz kalabilirler. Bu araştırmanın nicel safhasına katılan katılımcıların yarısından fazlası afet müdahale süreciyle ilgili doğru bilgilere ulaşma konusunda belirsizlik yaşadıklarını bildirmişler ve bu kişilerin belirsizliğe tahammülsüzlükleri belirsizlik yaşamadıklarını bildirenlerle oranla daha yüksek olarak saptanmıştır. Bu durumun yukarıda bahsi edilen maruziyetin etkisiyle belirsizliğe tahammülsüzlüğü arttırdığından kaynaklandığı öngörülmektedir.

Afetler neden oldukları can ve fiziksel kayıpların yanı sıra ekonomik kayıplara sebebiyet verme etkisiyle de ele alınmaktadır. Herhangi bir coğrafyada meydana gelen afetlerin neden olduğu ekonomik kayıplar arasında ülkelerin refah seviyesini düşmesi, gayri safi yurt içi hasılanın azalması, işsizliğin artması, sağlık harcamalarının artması, finansal piyasaların olumsuz etkilenmesi, devlet harcamalarının artması gibi göstergeler sayılabilir (Kasratağ 2021). Bilindiği üzere Türkiye’de yaşanan depremler çok sayıda yurttaşın hayatını kaybetmesine neden olma ve ciddi fiziksel hasara sebep vermenin yanı sıra ülke ekonomisinin üzerinde de zararlı etkiler yaratmaktadır (Şahin ve Kılınç 2016).

Van depreminin ekonomik etkilerinin tespitine yönelik yapılan bir alan araştırmasında 10515 afetten etkilenen ile görüşülmüş ve yapılan görüşmelerde gelir miktarının bütün gelir gruplarında önemli ölçüde düştüğü saptanmış, düşük gelire sahip olanların depremden daha çok etkilendiği anlaşılmış ve günlük hayatın ritmini önemli derecede değiştiren ve çok önemli alt-üst oluşlara neden olan depremin depremzedelerin gelirleri ve gelir kaynakları üzerinde önemli değişikliklere yol açtığı belirtilmiştir (Tuna vd., 2012).

Bu araştırmanın nicel safhasına katılan katılımcıların %49,5’i deprem sonrası ekonomik durumları ile ilgili belirsizlik yaşamışlar ve ekonomik durumları ile ilgili belirsizlik yaşayanların belirsizliğe tahammülsüzlükleri daha yüksek olarak hesaplanmıştır. Deprem sonrası ekonomik durumu ile ilgili belirsizlik yaşadığını bildiren kişilerin depremin sebep olduğu bir ekonomik kayıp yaşadıkları ya da deprem öncesinde var olan ekonomik sorunlarının yaşanan afetle daha da derinleştiği

düşünülmektedir. Her iki durumda da yaşanan afetin etkisiyle ekonomik sorunların çözümü de var olan kaos ortamından etkilenerek gecikmekte, öte yandan çözüme yönelik afetten önce var olan kaynaklar afetle birlikte yok olabilmektedir. Bu durumda kişilerin afetle birlikte ekonomik durumları ile ilgili belirsizlik yaşamalarının ve bu belirsizliğin giderilme sürecinin uzamasının kişilerdeki belirsizliğe tahammülsüzlüğü arttırabileceği öngörülmektedir.

Şiddeti yüksek depremler, meydana geldiği bölgenin ve bölgeyle bağlantılı çevrenin tüm yönlerini bozan ve halk sağlığı ile tıbbi altyapılarını önemli ölçüde etkileyen bir olaylar zincirini başlatarak canlıları tehdit etmektedir (Briggs 2006). Öte yandan depremlerde esas ve dramatik olan kayıpları ölüm, yaralanma, sakat kalma ve hastalanma gibi doğrudan sağlıkla ilgili kayıplar oluşturduğu söylenebilir (Akdur, 2000). Kaldı ki afetten etkilenen popülasyonda ruh sağlığı sorunlarının yaygınlığının genel popülasyona göre iki ila üç kat daha yüksek olduğu bilinmekte, teşhis edilebilir ruhsal bozuklukların yanı sıra aynı zamanda çok sayıda alt sendromal semptomlar görülmekte ve etkilenenlerde en sık uyum bozuklukları, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete bozuklukları, spesifik olmayan somatik semptomlar ve madde kötüye kullanım yaşanmaktadır (Math vd., 2015). Tüm bunlardan hareketle yaşanan afetle birlikte etkilenenler çok çeşitli fiziksel ve ruhsal sağlık problemi yaşama riskiyle karşı karşıya kalmakta, daha önce deneyimlemedikleri fiziksel ve ruhsal sağlık problemi karşısında derin bir belirsizlik yaşamaktadırlar. Mevcut sağlık problemi bulunanlar ise yaşanan afetin sebep olduğu yıkımla sağlık tesisine, gerekli tedaviye ve kullandığı ilaca ulaşmakta ciddi sorunlar yaşayabilmekte, tedavi süreçleri kesintiye uğrayabilmekte ve bu durumda sağlıklarını yapılandırma ve yeniden tedaviye erişim konusunda belirsizlik dolu bir süreci deneyimlemektedirler.

Bu araştırmanın nicel safhasına katılan katılımcıların yarıya yakını (%48'i) yaşanan deprem sonrası fiziksel ve ruhsal sağlıkları ile ilgili belirsizlik yaşadıklarını bildirmişler ve fiziksel ve ruhsal sağlıkları ile ilgili belirsizlik yaşadıklarını bildiren katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlükleri daha yüksek olarak ölçülmüştür. Araştırmanın nitel safhasına katılan katılımcıların da üçte biri depremi deneyimleme sürecinde fiziksel ve ruhsal sağlıkları ile ilgili belirsizlik yaşadıklarını aktarmışlar; bu belirsizliğin deprem sonrası yeni yaşam koşullarına bağlı gelişen sağlık sorunlarından, süreci hayatta kalan olarak atlatabilme ihtimalinden ve ruhsal

sağlıklarını koruyup koruyamama riskinden kaynakladığını bildirmişlerdir. Mevcut veriler ve alan yazında yer alan çalışmalar bir arada değerlendirildiğinde deneyimlenen afetle birlikte çeşitli güdülenmelerle fiziksel ve ruhsal sağlıkları ile ilgili belirsizlik yaşayanların hem fiziksel hem ruhsal hem de bilişsel düzeyde bu belirsizliği yapılandırmakta zorlandıkları, bu durumun bir takım işlevsellik sorunlarını beraberinde getirdiği ve bu sorunlardan birinin de belirsizlik karşısında gösterilen tepkiler özelinde geliştiği düşünülmektedir.

İnsan davranışının temelinde ihtiyaçlar yattığı görüşü psikoloji alanında kabul edilen bir görüştür (Özdaşlı ve Akman 2012). Bu görüşe göre insanlar kendi amaçlarına hizmet edecek çabayı gösterme eğiliminde olup kendi ihtiyaçlarının tatminine yönelik çabalamakta ve tatmin edilmemiş ihtiyaçlardan doğan eksikleri giderme üzerinde harekete geçmektedirler (Özdaşlı ve Akman 2012). İnsanlar kendi ihtiyaçlarının farkında olup bunları karşılama çabası içerisinde oldukları ve bu ihtiyaçları doğru bir şekilde karşılamak bireyin en öncelikli melesidir (Eroğlu 2017; akt Gültekin 2021).

Afetler insanların fiziksel, sosyal, ekonomik kayıplar yaşamasına sebep olan ve toplumların yaşamını devam ettirmesini olumsuz yönde etkileyen olayların sonucudur (Kökçam ve arkadaşları 2017). Afetlerin neden olduğu kayıplar insanlar için çok farklı etkilere neden olmaktadır. Bu etkilerin başında afetten etkilenenlerin ortaya çıkan gereksinimleri gelmektedir. Yaşanan afetle beraber kişiler başta barınma, beslenme, giyecek, güvenlik, hastalıktan korunma olmak üzere çok çeşitli konularda ihtiyaçlar yaşayabilmektedir. Bu bağlamda kolektif krizlerin açık örneklerinden biri olan doğal afetlerde kişiler ihtiyaçları noktasında yüksek oranda desteğe ihtiyaç duymaktadırlar (Kaniasty 2000).

Türkiye’de afete müdahale sürecinin organizasyonel yapısının planlandığı Türkiye Afet Müdahale Planına göre belirlenen çalışma grupları kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, özel teşebbüsler ve gerçek kişilerden oluşmakta yardım ve kaynak dağıtım faaliyetleri de içinde olmak üzere afet müdahalesinde tüm hizmetler söz konusu faaliyetler kapsamında gerçekleştirilmektedir. Öte yandan toplumların afet müdahalesine ilişkin okuryazarlığı konusunda net bir veri yoktur. Bu durumda yaşanan afetle birlikte herhangi bir konuda gereksinim yaşayanların söz konusu gereksinimi nasıl karşılayacaklarına yönelik soru işaretleri oluşması beklenebilecek

bir durumdur. Bunun yanı sıra afetler meydana getirdikleri kaos ortamında insani yardım amacıyla afet bölgesine gönderilen kaynakların etkin, sistemli ve hak temelli afetten etkilenenlerle buluşmasında çeşitli aksaklıklar yaşanmaktadır. Diğer taraftan afetler şiddetine bağlı olarak bir bölgeyi etkileyebileceği gibi birden çok bölgeyi de etkileyebilmekte, tedarik zincirinde kopmalar yaşanmakta ve yeterli sayıda insani yardım malzemeleri afet bölgesine ulaşmamaktadır. Tüm bunlar bir arada değerlendirildiğinde afetten etkilenen yurttaşlar afete dayalı ortaya çıkan ihtiyaçlarını nasıl karşılayacakları konusunda belirsiz bir süreç yaşayabilmektedirler.

Bu araştırmanın nicel safhasına katılan katılımcıların %47,5'i yaşanan afet sonrası ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmayacağı konusunda belirsizlik yaşadıklarını bildirmişlerdir. Bu çalışma özelinde depremin çok sayıda binada hasar meydana getirmesine bağlı olarak birçok yurttaşın barınma ihtiyacının ortaya çıkması, kent merkezinde yapı stokunun mevcut ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmaması ya da yapıların satış veya kiralarında görülen fahiş zamlar, etkilenenlerin barınma sorununu kış mevsiminde olumsuz hava koşulları altında yaşamasına bağlı olarak gelişen sorunlar gibi faktörler başta barınma olmak üzere farklı ihtiyaçlara gereksinim duyan katılımcıların bu ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmayacağı konusunda belirsizlik yaşayabileceklerini düşündürmektedir. Haliyle bu durumda ihtiyaçların karşılanması hakkında belirsizlik yaşayanların belirsizliğe tahammülsüzlük tepkilerinin belirsizlik yaşamayanlara oranla yüksek olması beklenen bir sonuç olmuştur.

Etkilenen toplumda birçok olumsuz yaşantıya sebep olan afetlerde söz konusu olumsuzlukların azaltılabilmesi için afetlerle beraber ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması gerekirken, karşılanması gereken ihtiyaçların birini de bireylerin yaşam devamlılığını sağlayan temel gereksinimlerden olan beslenme ihtiyacı oluşturmaktadır (Öney ve Akman 2022). Karmaşık acil durumlarda mortalite ve morbiditeyi önlemeye yönelik en etkili önlemlerin birini de bölgeye yeterli yiyecek tayin edilmesi, temiz suyun sağlanması, özel gereksinimi olan gruplar için gerekli beslenme programlarının devreye sokulması gelmektedir (Toole ve Waldman 1997). Ayrıca deprem sonrasında özel diyet ihtiyaçları bulunanların beslenme durumlarının kontrol edilmesi hayati önem taşıyabilmekteyken tüm etkilenenler için kısa sürede temiz su ve mikrobiyolojik olarak güvenli yiyeceğin sağlanması ve enerji, protein ve vitamin ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir (Özcan Araç ve Ateş Duru, 2021).

Bebek ve çocuklar, gebe ve emziren kadınlar, yaşlılar, kronik hastalığa sahip olanlar ve engelliler gibi hassas gruplar için afet müdahale sürecinde uygun ve kişiye özel beslenme programları devreye sokulmalıdır (Güden ve Borlu 2023).

Afetten etkilenene bölgeye gıda tedarikinin sağlanması bölgenin ulaşım yollarının sağlam kalışı, hava durumu, etkilenen nüfusun sayısı gibi faktörlerle doğrudan ilişkilidir. Söz konusu faktörlerden kaynaklı yaşanabilecek aksaklıklar afetten etkilenenlere ilk etapta gıda temini sağlanmasını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu durum etkilenenlerin beslenmesi için belirsizlikler meydana getirebilir. Öte yandan özel gereksinimi bulunan bireylerin de afetlerin neden olduğu kaotik ortamda kendilerine uygun besinlere erişimi zorlaşabilmekte; bu kişiler için de beslenme konusunda ciddi belirsizlikler yaşanabilmektedir.

Bu araştırmanın nicel safhasına katılan katılımcıların sadece %31,2'si afetle beraber beslenme konusunda belirsizlik yaşadıklarını bildirirken nitel safhada ise bu konuda belirsizlik yaşadığını aktaran katılımcı bulunmamaktadır. Beslenme konusunda belirsizlik yaşayanların sayısının görece az olmasının sebebinin bölgeye aktarılan gıda yardımı konusunda tedarikte önemli bir aksama yaşanmamasından kaynaklandığını düşündürmekte; yine de nüfusun belli bir kısmının bu konuda belirsizlik yaşamalarının nedenleri de gıda yardımlarına erişim konusunda zorluk yaşamayla ya da özel beslenme ihtiyaçlarına sahip olma durumlarıyla alakalı olabileceği öngörülmektedir. Bilindiği üzere beslenme gereksinimi insanın hayatını idame ettirmesi için temel fizyolojik ihtiyacının başında gelmektedir. Tam da bu sebeple beslenme ile ilgili belirsizlik yaşayanların bu konuda belirsizlik yaşamayanlara göre belirsizliğe tahammül tepkilerinin daha yüksek olarak hesaplanması bu araştırma kapsamında beklenen sonuçlardan bir diğeridir.

Afetlerle birlikte kamu otoriteleri kolluk birimleri dâhil olmak üzere hemen hemen tüm olanaklarını ve ilgilerini arama kurtarma çalışmaları ile beslenme ve barınma süreçlerinde kullanma eğiliminde olmakta, bu politika ise kolluk kuvvetlerin afetle bozulan kamu düzenini yeniden tesis etme sürecini geciktirmektedir (Arslan, 2016). Afet bölgelerinde afetten etkilenenler; can ve mal güvenlikleri yanında vücut bütünlüklerinin ve temel hak ve özgürlüklerinin ihlali, yağma, gasp, insan ticareti, insan kaçakçılığı, yasadışı organ ve doku ticareti, çocuk kaçırma gibi suçlara maruz kalabilmekte ve bu noktada güvenlik ve asayiş sorunları yaşayabilmektedir (Arslan,

2016). Esen (2000), 1999 Marmara ve Düzce depremlerinde yaşanan emniyet ve asayiş sorunlarının arasında yağmacılık ve hırsızlık olaylarının yaşandığını, yardım malzemelerinin fırsatçıların ellerine geçtiğini, yardıma gelen bazı yabancı uyruklu unsurların istihbarat faaliyetlerinde bulunduğunu, yeterli aydınlatma olmadığından geceleri alınan tedbirlerin yeterli olmadığını vurgulamıştır. Yukarıda anılan sebeplerle afet bölgelerinde afetten etkilenenler için güvenlik ve asayişe yönelik çeşitli riskler yaşanabilmekte, kişiler bu riskler karşısında belirsiz durumlarla karşılaşabilmektedir.

Bu çalışmanın nicel safhasına katılan katılımcıların %29,5'i güvenlikleri ve asayiş konusunda belirsizlik yaşadıklarını bildirmişler ve güvenlikleri ile ilgili belirsizlik yaşayanların belirsizliğe tahammülsüzlükleri daha yüksek bulunmuştur. Kişilerin güvenlikleri ve asayişleri ile ilgili belirsizlik yaşama sebepleri arasında bölgede hırsızlık gibi suç unsurlarının yaşanması, yardım malzemelerine yönelik yağmacılık faaliyetlerinin görülmesi, toplu yaşam alanlarında aydınlatmanın yetersiz olması, geçici barınma alanı olan çadır kentlerde bulunan çadırların, kişinin ya da ailenin asayişini sağlayacak tefrişata sahip olmaması, afetin akut döneminde bölgede yeterli sayıda kolluk kuvvetinin ve ya da devriyenin yapılamaması gibi etkenlerin sebep olabileceği düşünülmüştür. Kişinin kendini güvende hissedememesi ve asayiş konusunda belirsizlik yaşaması olumsuz bir yaşam deneyimi olduğundan belirsizlik durumlarında tahammülünün düşmesi beklenen bir sonuçtur.

Ekiz Ateşer (2019); kişilerin çalışma alanlarında var olan çeşitli yapısal sorunları sosyal belirsizlik ve risk bağlamında incelediği araştırmasında yarının belirsizliğinin uzun vadede geleceğin belirsizleşmesine dair kaygı ve endişeleri beraberinde getirdiğini, bununla birlikte hayatın her alanına dağılan risklerin ve güvensizleşmenin bugün artık çalışma hayatını değiştiren ve dönüştüren bir süreci başlattığını aktarmıştır. Ülkeler için yaşanan ekonomik krizlere bağlı gelişen belirsizlikler, siyasal belirsizliklerin ekonomiye yansması ve her iki durumun da beraberinde getirdiği sosyal belirsizlikler kişiler için iş hayatını temelden etkilemektedir (Ekiz Ateşer 2019).

Başta ekonomik kriz olmak üzere insan ve insan toplulukları için kriz yaratan çeşitli olaylar istihdam süreçlerini derinden etkileyerek sosyal, siyasi, ekonomik, kültürel hayatlarda bir takım belirsizlikler yaratmaktadır. Örneğin yirmi birinci

yüzyılın ilk çeyreğinde başladığı noktadan hızla yayılan covid-19 pandemisi insan yaşamını tehdit etmesi sonucu ekonomik sistemleri, devletleri, uluslararası örgütleri, uluslararası işbirliklerini ve dünyadaki tüm etkileşimleri sarsmakla kalmayıp belirsizliklerle dolu bir süreci beraberinde getirmiştir (Arslan ve Karagün 2020).

Bir kriz hali olarak tanımlanan ve insan yaşamında meydana getirdiği çok farklı etkilerle anılan afetler de etkilenen toplumdaki bireylerin çalışma hayatları ile ilgili belirsizlik yaşamalarına sebebiyet verebilmektedir. Nitekim yaşanan afetle beraber sanayi faaliyetleri yıkım veya hasara bağlı durabilmekte, etkilenen bölgeyle diğer bölgeler arasındaki ticaret ağı yavaşlayabilmekte, afet bölgesinde bulunan çok sayıda iş yeri yıkım ve hasarın etkisiyle kullanılamaz hale gelmekte ve ya da kişilerin istihdam süreçlerinde yer aldıkları unvan ve pozisyonları afetle birlikte değişebilmektedir. Tüm bunlar ise afetten etkilenenler için çalışma hayatlarıyla ilgili belirsizlik yaşamalarına sebebiyet veren başlıca faktörlerdendir.

Bu araştırma kapsamında nicel anket uygulanan katılımcıların %24,5'i çalışma hayatlarıyla ilgili belirsizlik yaşadıklarını bildirmişler ve çalışma hayatları ile ilgili belirsizlik yaşayan kişilerin belirsizliğe tahammülsüzlükleri daha yüksek olarak ölçülmüştür. Çalışmaya katılan kişilerle yapılan görüşmelerde afetten etkilenenlerin kiminin olay sonrası çalışma hayatlarıyla ilgili rol ve sorumluluklarının değiştiği, kiminin iş yerinin hasar alması sonucu kapandığı, kiminin ise ticaret faaliyetlerinde yaşanan duraklama sebebiyle işten çıkarıldığı bilgileri alınmış ve tüm bunlara bağlı olarak istihdam süreçleriyle ilgili belirsizlik yaşadıkları gözlemlenmiştir. Çalışma hayatına dair belirsizlikler kişinin başta ekonomik durumunu etkileyebilecek bir potansiyeldedir. Öte yandan kişi için yarını planlamakla ilgili net verileri ortadan kaldırmaktadır. Bu gibi faktörler kişinin hayatının çeşitli düzeylerinde olumsuzluklar meydana getirmektedir. Bu çalışma özelinde de söz konusu olumsuzlukların deneyimlenmesinin kişilerin belirsizliğe tahammüllerini düşürdüğü fakat kategorik temsil arasındaki dengesiz dağılımdan bu sonucun istatistikî bir anlam taşımadığı neticesine ulaşmak mümkündür.

İçinde bulundukları toplumu etkileyen felaketler eğitim kurumlarını da etkilemekte ve felaket sonrası okullar çeşitli riskler ve trajik yaşantılarla karşı karşıya kalabilmektedir (Mutch, 2014). Bu nedenle deprem gibi doğal afetlerde eğitim hizmetlerinin sunumunu sürdürmek çeşitli sebeplere dayalı olarak zorlaşabilmekte ve

eğitim süreçlerinin kesintiye uğraması gündeme gelebilmektedir (Baytiyeh, 2019). Kaldı ki topluluklar yaşanan depremin sonuçlarıyla başa çıkarken yeniden inşa döneminde eğitim kurumları farklı işlevlere de sahip olabilmektedir (Baird, 2014). Bir afet meydana geldiğinde eğitim kurumlarının hem tesis hem de personel yapıları itibarıyla müdahale ve iyileştirme dönemlerinde destek rolü üstlenme potansiyelleri mevcuttur (Mutch, 2017). Öte yandan meydana gelen afetin sebep olduğu yıkım eğitim kurumlarında da hasar meydana getirebilmekte, eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü binalar kullanılamaz hale gelebilmektedir. Bu yıkım ve hasar karşısında afet müdahalesinde eğitim hizmetleri sağlamak için alınan önlemlerden biri olarak geçici öğrenme merkezlerinin geliştirilmesinde dahi çeşitli nedenlerle gecikmeler olabilmekte ve eğitim faaliyetleri uzun süre ertelenebilmektedir (Baytiyeh, 2017). Bu durum eğitim öğretim faaliyetlerine devam eden çocuk, genç ve yetişkinler için eğitim öğretim hayatlarıyla ilgili birçok olumsuzluğu beraberinde getirirken söz konusu faaliyetlerin devamlılığı konusundaki yaşanan belirsizlik sürece yansıyan temel göstergelerden biridir.

Bu araştırmanın nicel safhasında da katılımcıların %15,6'sı eğitim ve öğretim hayatlarıyla ilgili belirsizlik yaşadıklarını bildirmişler ve bu belirsizlik yaşama deneyimine sahip katılımcıların belirsizliğe tahammülsüzlükleri daha yüksek olarak saptanmıştır. Deprem sebebiyle bölgede eğitim ve öğretim faaliyetlerine ara verilmesi, eğitim öğretim faaliyetleri başladıktan kısa bir süre sonra küresel çapta yaşanan pandemi nedeniyle uzaktan öğrenime geçilmesi, bu süreçte evlerini kaybeden ve kaynak noksanlığı yaşayan ailelerin çocuklarının uzaktan eğitime erişimde çeşitli güçlükler yaşamaları gibi faktörlerin eğitim öğretim çağında olanlar ya da bu çağda çocuğu bulunan ailelerin depremin ardından eğitim öğretim konusunda da belirsizlik yaşamalarına neden olduğu öngörülmektedir. Öte yandan araştırma kapsamında söz konusu kategorinin temsiliyetinin düşük olması ortaya çıkan farkın istatistiki olarak açıklanmasına olanak tanımamaktadır.

Çalışmanın nitel safhasında yapılan derinlemesine görüşmelerde katılımcılar; sırayla yaşanan depremden sonra ortaya çıkan diğer belirsizlik yaşantılarını yeniden deprem olabilme belirsizliği, sahip olunan eşyaların ne olacağı belirsizliği, eski rutini yeniden kazanma belirsizliği, hayatta kalabilme belirsizliği, yakınlarına bir şey olma belirsizliği ve alt yapıların işleyişiyle ilgili belirsizlikler olarak bildirmişlerdir.

Herhangi bir deprem meydana geldiğinde etkilenenler artçı depremlerin etkisiyle deprem korkusuyla yaşamak zorunda kaldıkları bilinmektedir (Başoğlu ve arkadaşları, 2002). Türkiye’de meydana gelen birçok yıkıcı depremin ardından insanlar can ve mal kaybına uğramış, mevcut sosyal düzenin bozulması ve toplumda korku ortamının oluşması gibi psikososyal sorunlar yaşanmış ve yaşanan kaotik ortamın belirsizliği insanlar arasındaki korku ve panik duygularını pekiştirmiştir. (Kolukırık ve Tuna, 2009). Aksoy Sheridan (2007), 1999 Marmara depremiyle birlikte deprem olgusunun yıllardır küçük kentlerde ve kırsalda depremin çeşitli tezahürleriyle karşılaşmış olan Türkiye halkının imgeleminde büyük etki yarattığını ve böylelikle depremin büyük kente yönelik tehdidi ve büyük kentin bu doğal afetten korunaklı olmadığı gerçeğinin halk imgeleminde mitsel korkunun ortaya çıkmasına zemin hazırladığını vurgulamıştır. Özden (2013), 2011 yılında yaşanan Van depreminin ardından özellikle ilk birkaç ay içinde fay hareketliliğinin sürmesine bağlı olarak artçı şokların devam etmesinin kişilerin yeniden deprem olma korkusunu pekiştirdiğini aktarmıştır. Kutlu Ünal (2019) ise 2010 yılında yaşanan Elâzığ Okçular depreminde kişilerde deprem olduktan sonraki süreçte hissedilen en belirgin duygular arasında tekrar deprem olma ve zarar görme endişesi olduğunu aktarmıştır. Bu araştırmada da mevcut terminolojiyi destekler bulgular elde edilmiş ve araştırmanın nitel safhasına katılan katılımcılar yeniden deprem olma ihtimaline bağlı olarak ne yapacakları endişesi, yeniden olabilecek depremin şiddetinin ve yıkıcılığının ne olacağı, deprem sonrası hasar alan yapıların yeniden deprem olma ihtimalini hatırlatması, yeniden deprem olması durumunda deprem sonrası verilen işlevsiz tepkilerin devam edip etmeyeceği ve artçı sarsıntıların ne zaman biteceği konularında belirsizlik yaşadıkları ve tüm bunların yeniden deprem olma ihtimalinin belirsizliğine karşı kaygı, endişe ve korkuya sebep olduğunu aktarmışlardır.

Kişi (2022), 2020 yılında gerçekleşen Elazığ depremini deneyimlemiş kişilerle gerçekleştirdiği araştırmasında depremin bölgede hem maddi hem de manevi kayıplara yol açtığını, aile bireyleri ya da yakınlarını kaybeden depremden etkilenen kişilerin çoğunun yaşadıkları travmayı atlatmakta güçlük çektiğini, öte yandan çok sayıda kişinin maddi anlamda kayıp yaşadıklarını, maddi kayıp yaşayan katılımcıların evlerinin yıkıldığını ve eşyalarını kurtaramadıklarını ya da eşyalarını kısmi olarak kurtarabildiklerini saptamıştır. Yaşanan depremin ardından çok sayıda yapının ağır hasar aldığı ve ağır hasar alan yapılara girmenin oluşturabileceği risk ve

tehlikelerden dolayı birçok yurttaşın evlerinde bulunan eşyaları çıkaramadıkları bilinmektedir. Oysa kişiler sahip oldukları eşyalara bir anlam yüklemekte ve bu sahipliklerin kaybedildiği durumlarda anlam zedelemesi yaşamaktadırlar (Ofıazoğlu ve Sabah 2016). Bu araştırmanın nitel safhasında sahip oldukları eşyaları konusunda belirsizlik yaşadıklarını bildiren katılımcılar eşyaları nasıl taşıyacakları, eşyaların güvenliği ve kaybedilen eşyaların yerini nasıl tamamlayacakları konularındaki deneyimlerini aktarmışlar ve yaşanan depremin bu boyuttaki etkisini ortaya koymuşlardır.

Fırat (2020), depremler neticesinde hasar gören bina ve iş yerlerine, çöken altyapıya ve evlerini terk eden insanlara bütüncül olarak bakıldığında bir kaos ortamının oluştuğunu, kişiler için gündelik hayatın ani ve çarpıcı bir biçimde sekteye uğradığını belirtmektedir (Alkın 2022). Depremler etkilenen kişiler için alışlagelen ve rutinleşen hayatlarındaki gündelik etkinlikleri kesintiye uğratmasıyla olağan akıştaki düzende bozulmalara sebebiyet vermektedir (Gökalp Yılmaz 2021). Ve tam da bu nedenle gündelik yaşamın seyrini değiştiren deprem gibi afetler; insanların hem ruhsal dünyalarını hem de sosyal ve mekânsal yaşamlarını derinden etkilemektedir (Akyıldız vd., 2018). Bu araştırmanın nitel safhasında katılımcılar yaşanan depremin hayatları üzerindeki etkileri konusunda görüş bildirirken depremin ardından eski rutinlerini yakalamak noktasında belirsizlik yaşadıklarını aktarmışlar ve literatürde yer alan afetlerin gündelik hayat üzerindeki etkisine dair mevcut görüşleri desteklemişlerdir.

Bilici ve arkadaşları (2013) tarafından deprem deneyimi olan kişilerle gerçekleştirilen bir araştırmada deprem sonrasında katılımcıların en sık belirttikleri yakınmalarından birisinin ölüm korkusu olduğu saptanmıştır. Benzer şekilde Şeker ve Akman (2014) da farklı bir deprem olayına maruz kalmış kişilerle yürüttükleri çalışmalarında katılımcıların büyük bir çoğunluğunun deprem sonrası ölümü sık sık düşündüklerini bildirdiklerini aktarmışlardır. Bu araştırmanın nitel safhasında ise depremin sebep olduğu belirsizlik yaşantılarından birinin de deprem sonrası depremi deneyimlemiş kişilerde oluşan hayatta kalma ile ilgili belirsizlik sürecidir. Mevcut literatürdeki bulgularla desteklendiği gibi depremin yarattığı ölüm korkusunun kişilerde söz konusu belirsizliği oluşturduğu düşünülmekte ve ayrıca depremin etkileri henüz devam ederken yaşanan covid-19 pandemisinin etkilerinin de bu belirsizlik sürecinin oluşumunda rol oynadığı öngörülmektedir.

Yaşanan depremle birlikte kişiler duygusal, bilişsel ve davranışsal boyutlarda farklı tepkiler verebilmekteyken duygusal olarak kişilerde özellikle yoğun endişe, korku ve kaygı tepkileri görülmektedir. Söz konusu endişe, korku ve kaygıya yönelik tepkilerin temel nedeni yaşanan deprem deneyimi olsa dahi bu tarz duygusal tepkilerin meydana gelmesinde farklı etkenlerde söz konusu olabilmektedir. Bu noktada deprem deneyimi bulunan bireyler için endişe kaynaklarından biri de hayatta kalan olarak yakınlarına bir şey olup olmadığı ve ya da olup olmayacağı yönündeki düşünceleridir.

Bildik (2013), yaşamın doğal akışı içinde her kişinin sevilen birinin kaybı ya da kayıp tehdidi ile karşılaşabileceğini aktarmıştır. Herhangi bir yakın kaybı yaşama ya da buna dair risk durumlarında kişilerde yaşanan ölümü anlama, diğerlerinin iyilik halinden endişelenme, sağ olanları koruma gereksinimi hissetme gibi tepkiler görülebilmektedir (Bildik 2013). Freud (1959) kaygıyı bir kişiyi kaybetme tehlikesine bir tepki olarak tanımlarken; Bowlby (1982) ise sevilen birini kaybetme veya ondan ayrılma kaygısını ayrılma kaygısı olarak daha da spesifiklemiştir (Sable 1989). Kierkegaard (2004)'ın kaygının belirsizlik durumundan kaynaklandığını vurguladığını aktaran Manav (2011); kaygı durumlarının insan için bir tedirginlik durumu yarattığını ve bu tedirginlik ve belirsizlik halinin ise insanı rahatsız ettiğini belirtmiştir. Nitekim bu araştırmanın nitel safhasında katılımcıların deprem sonrası ortaya çıkan belirsizlik yaşantılarından birinin de yakınlarına bir şey olup olmayacağına yönelik kaygılanmaları olduğu saptanmış ve bu konudaki olumsuz deneyimlerine tanık olunmuştur.

Depremler etkilenen bölge için sadece can ve mal kayıplarına neden olmakla kalmayıp; bölgede bulunan altyapı tesis ve hizmetlerinde de ciddi hasar meydana getirmekte ve hizmetlerin aksamasına ya da tamamen yok olmasına neden olmaktadır. Kobayashi (2014), Japonya'da 2011 yılında meydana gelen büyük deprem sonrasında telekomünikasyon tesislerine benzeri görülmemiş şekillerde ciddi hasar meydana geldiğini ve iletişim altyapısında ciddi aksamalar yaşandığını, öte yandan depreme müteakip yaşanan elektrik kesintileri nedeniyle çalışmaların durma noktasına geldiğini aktarmıştır. Toprak ve arkadaşları (2021), 2011 yılında Yeni Zelanda'da yaşanan Christchurch depremi sonrası bölgede görülen sivilaşma neticesinde alt yapı sistemlerinde ciddi hasarlar oluştuğunu, yaklaşık 1730 km ana boru hatlarından oluşan su şebekesinde 1500 civarı boru hasarı meydana geldiğini ve

bu durumun bölgedekiler için içme ve kullanma suyuna ulaşma durumlarını olumsuz olarak etkilediğini belirtmişlerdir. Hayrullohoğlu ve arkadaşları (2018), 1999 Marmara depreminde hasar gören yollar nedeniyle ulaşım konusunda önemli sorunlar yaşandığını, bölgeden ayrılmak isteyen afetten etkilenenlerin hasar gören yollar nedeniyle yoğun araç konvoyları oluşturduğunu, bu durumun arama kurtarma çalışmaları ve yaralıları yerinde müdahaleyi geciktirdiğini ifade etmişlerdir.

Bu araştırmanın nitel safhasında da bir katılımcı alt yapı hizmetlerinden biri olan elektrik kesintisi nedeniyle yatağa ve cihaza bağlı engellilerin durumu hakkındaki endişelerini dile getirmiş ve kesintilerin devam etmesi durumunda nasıl bir yol izleneceği konusunda yaşadığı belirsizliği aktarmıştır. Netice itibarıyla alt yapı hizmetlerinde yaşanan aksamaların hem afet müdahale sürecini olumsuz etkilediği hem de afet bölgesinde bulunan yurttaşların yaşamlarını daha da zorlaştırdığı sonucuna ulaşmak mümkündür.

4.6. Geçici Konaklama Merkezlerinde Konaklayan Katılımcıların Geçici Konaklama Merkezi Ve Burada Barınmaya Bağlı Gelişen Belirsizlik Yaşantıları Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Geçici barınma alanları herhangi bir afet sonrası insan ihtiyaçlarına cevap veren ve afetten etkilenenlerin insan onuruna yakışır ve güven içinde yaşamasına ve barınmasına olanak sağlayan alanlar olarak tanımlanmakta; afet durumlarında su temini, beslenme, temizlik, sağlık önlemleri ile alınması gereken barınma olanaklarının temelinde yer almaktadır (Özdemir, 2004). Afetle birlikte evleri yıkılmış veya ağır ile orta hasar görmüş olan afetten etkilenenlerin barındırılması akut dönemde ilk üç ay içinde çadır kentler ve kamu misafirhanesi gibi tesislerde; altı aydan iki yıla kadar geçen sürede ise konteynerlerden oluşan kamp alanlarında sağlanmakta ve bu geçici barınma alanlarında barınma, giyinme, beslenme ve su gibi temel ihtiyaçlar karşılanırken sağlık, öğrenim, psikososyal destek, güvenlik, teknik ve yönetim gibi birimler oluşturulmaktadır.

Elazığ'da 2020 yılında yaşanan depremin ardından şehirde çok sayıda binada oluşan hasar sebebiyle il merkezinde 3, Sivrice ilçe merkezinde 1 olmak üzere evleri orta hasar ve ağır hasar alan yurttaşların barınma sorunlarının çözümü için

konteynerlerden oluşan geçici konaklama merkezleri oluşturulmuştur. Bu araştırma kapsamında söz konusu geçici konaklama merkezlerinde yaşamlarını idame ettirmiş altı katılımcı ile geçici konaklama merkezindeki yaşam koşulları ve geçici konaklama merkezine yaşamaya bağlı karşılaştıkları belirsizlik deneyimleri hakkında derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Buna göre katılımcılar geçici konaklama merkezindeki yaşam koşullarının hem elverişli hem de elverişsiz yönleri hakkında görüş bildirirken; geçici konaklama merkezinde yaşamaya başlamakla hak sahipliği uygulaması, konteyner sonrası hayatlarını nasıl idame ettirecekleri ve toplu yaşam alanında kalmayla ilgili adaptasyon süreçleri hakkında belirsizlik yaşadıklarını aktarmışlardır.

Katılımcılardan 4'ü geçici konaklama merkezinde bulunan konteynerlerin yapısı itibarıyla burada yaşamının elverişsiz yönlerine dair görüş bildirirken 2'si ise yine konteynerlerin yapısı itibarıyla burada yaşamının elverişli yönlerine vurgu yapmıştır. Konteynerin plastik yapısı itibarıyla özellikle yaz aylarında sıcaklığı çok çekmesi, metrekaresiz ebat olarak küçük yapıda olması ve hızlı bir şekilde kurulmalarından kaynaklı tesisat problemlerinin yaşanmasından dolayı afetten etkilenenler konteynerlerde yaşamayı olumsuz olarak değerlendirmişlerdir. Öte yandan kış aylarında konteynerlerin içinde bulunan ısıtıcılar nedeniyle sıcaklık sağlanması, olası herhangi bir depremde yıkılma riskinin bulunmaması, sıcak su imkânının bulunması gibi nedenlerle konteynerlerde yaşamının olumlu yönlerini belirten katılımcılar da bulunmaktadır.

Katılımcılardan 2'si geçici konaklama merkezinde barınmaya başladıktan sonra afet müdahale süreci uygulayıcıları tarafından bazı ihtiyaçlarının karşılanmadığını belirtmişler ve bu sebeple buralarda kalmayı elverişsiz olarak değerlendirmişler; 4'ü ise bu durumun tam tersini ifade ederek çoğu ihtiyaçlarının karşılandığını ve bu durumun buralardaki yaşam koşullarına olumlu katkı yaptığını ifade etmişlerdir. Bazı ihtiyaçlarının karşılanmadığını belirtenler genellikle özel gereksinime dayalı talep edilen malzemenin temininde herhangi bir pozitif ayrımcılık yapılmamasını ve ya da dağıtılan malzemelerin adil bir şekilde dağıtılmamasından kaynaklı herkese ulaşmamasını eleştirmişlerdir. Öte yandan diğer katılımcı görüşlerinde; eğitim öğrenim çağındaki çocuklara ücretsiz servis imkânının sunulması, elektrik ve su gibi faturaların yurttaşlarca değil kamu kaynakları ile ödenmesi, ısınma konusunda her konteyner için soba ihtiyacının karşılanması ve dahi

afetten etkilenenlere gösterilen özen gibi durumlar ise geçici barınma merkezlerindeki yaşam koşullarını elverişli hale getiren unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Bununla birlikte katılımcılar toplu yaşam alanında kalmanın verdiği rahatsızlıktan, toplu yaşam alanında barınan insanların arasındaki gerilimden, toplu yaşam alanında barınan insanların değer görmemesinden, pandemi dönemindeki kısıtlamalardan ve dar gelirli ailelere ayrıca destek sunulmamasından doğan sorunların geçici barınma merkezlerindeki yaşam koşullarını elverişsiz kıldığını aktarmışlardır. Diğer yandan bir katılımcı merkezlerin bir yandan da kişiler arası sosyal ilişkileri geliştirecek yapıda bulunmasının yaşam koşullarını olumlu etkileyen bir unsur olarak gözlemlediğini bildirmiştir.

Şengün (2007) tarafından 1999 Marmara Depremi sonrası yaşanan sorunlara ilişkin gerçekleştirilen derleme çalışmasında meydana gelen depremin ardından oluşan olağanüstü koşulların ortadan kaldırılması için yapılacak şeylerin başında barınma sorununun çözümünün geldiği, bu sorunun çözümüne yönelik ilk olarak afet bölgesinde çadır kentler oluşturulduğu, ilk 6 aylık sürecin tamamlanmasıyla beraber bölgeye prefabrik yapılardan oluşan geçici yerleşim mekânlarının inşa edildiği belirtilmektedir. Fakat bölgede inşa edilen çok sayıda prefabrike konutların içinde yaşayanları çok mutlu etmediği, yapıları itibariyle küçük olan bu mekânlarda aile gizliliğinin ve mahremiyetinin sağlanamadığı bu durumda huzursuzluklara ve sorunlara yol açtığı ifade edilmiştir (Şengün 2007). Öte yandan söz konusu geçici yerleşim yerlerinde yaz mevsiminde sıcaklar nedeniyle prefabrike konutlardaki yaşam koşullarının zorlaştığı, artezyen kuyulardan edinilen suyun sağlık sorunlarına sebep olduğu, yapıların nitelikleri itibariyle insani gereksinimleri karşılayacak özelliklere sahip olmadığı belirtilmiştir (Şengün 2007).

Bayındırlı (2016), 2011 yılında yaşanan Van depremi sonrası geçici barınma alanları olarak kurulan konteyner kentlerde yaşamlarını sürdüren ailelere konteyner kentteki yaşam koşulları hakkında bazı sorular yöneltmiştir. Söz konusu araştırmada sunulan bulgulara göre katılımcıların yalnız %7'si tanımadıkları insanlarla yaşamaktan çok rahatsızlık duyduklarını ifade ederken; geri kalanlar bu durumdan rahatsızlık duymadıklarını ya da bu duruma alıştıklarını bildirmiş; konteyner kentlerde yeni insanlarla yan yana yaşamak zorunda kalsalar da bu insanlarla ortak

bir yaşama uyum konusunda çok büyük bir sıkıntı çekmediklerini ifade etmişler, yaşanan afet sonrası bir araya gelmiş olan bu insanlar aynı zorlukları yaşadıkları insanlarla konteyner kentlerde yan yana bir yaşam kurmuşlar ve hayatlarını devam ettirirken bu insanlarla dayanışma içinde olmuşlardır (Bayındırlı, 2016). Bayındırlı (2016), konteyner kentlerde kurulan yeni yaşamda insanların birbiriyle çok büyük sorunlar yaşamamasının nedenini yaşanan durumların, ortak acıda birleşmeyi ve zor koşullarda mücadele etmeyi gerektirdiği ile açıklamıştır. Yine aynı araştırmada katılımcılar konteyner kentlerde temiz suyla, kanalizasyon sistemiyle, çöplerin toplanması ve çevre temizliği konusunda sorunlar yaşadıklarını aktarmışlar; bir kısım katılımcı ise beslenme konusunda dengeli ve sağlıklı beslenemediklerini ve düzenli biçimde yemek pişiremediklerini ifade etmişler; öte yandan konteyner kent sakinlerinin kentle ilişkisinin değiştiği, kent merkezine, iş yerlerine ve çocuklarının okullara ulaşımında zorluklar yaşanmaya başlandığı belirtilmiştir (Bayındırlı, 2016). Araştırmada öne çıkan bir diğer bulgu ise konteyner kentlerde de bir takım hırsızlıkların olduğundan bahsetmelerine rağmen yine de alanda bulunan güvenlik görevlileri sebebiyle çoğunluk kendini güvende hissettiğini dile getirmiştir (Bayındırlı 2016).

Mounllawalı (2011) Türkiye’de geçici koruma statüsünde bulunan ve Osmaniye’de bulunan kamplarda kalan Suriyeli mültecilerin barınma alanlarındaki durumlarını incelediği araştırmasında; çalışmaya katılan katılımcıların yarıdan fazlasının ekonomik sebeplerden diğerlerinin ise güvenlik, sosyal uyum ve kültürel sebeplerden kaynaklı barınma merkezlerinde kalmaya devam ettikleri; katılımcıların yarıdan fazlasının geçici barınma merkezindeki fiziksel koşulları yeterli bulduğu; katılımcılardan yarısının sunulan sosyal yardımlardan kısmen faydalandığı; katılımcılardan yarıdan fazlasının sağlık, eğitim ve temizlik ihtiyaçlarının büyük ölçüde karşılandığını düşündüğü; katılımcıların büyük bir oranının kendilerini söz konusu merkezde güvende hissettikleri; barınma merkezinde bulunan yönetimin katılımcıların sorunlarıyla kısmen ilgilendiği, katılımcılardan yarıya yakınının barınma merkezi içinde olan alışveriş marketi, spor sahaları, parklar ve sosyal tesisleri kısmen yeterli gördüğü verileri paylaşılmıştır.

Türkiye’de afet ve acil durum ile insani kriz hallerine yönelik müdahale çalışmaları üzerinden bir değerlendirme yapıldığında yaşanan olay nedeni ile ortaya çıkan barınma sorununa yönelik geçici yerleşim merkezleri oluşturma deneyiminin

1999 Marmara Depremi ile bir kırılma yaşandığı, Marmara Depremi ile birlikte etkilenen birçok ilde yeterli yapı stoku yeniden tesis edilene kadar yurttaşların barınma ihtiyaçlarına yönelik çadır ya da prefabrik yapılardan oluşan geçici barınma merkezleri oluşturulması yönünde yoğun çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Bu deprem sonucu edinilen deneyimin 2011 yılında yaşanan Van Depremi ile yine aynı yıllarda başlayan Suriyeli mülteci göç hareketinde de kullanıldığı hem deprem bölgesinde hem de ülkenin farklı yerlerinde mültecilere yönelik geçici barınma birimlerinin oluşturulduğu bilinmektedir. Her ne kadar geçici barınma birimleri belli yasal zeminlere dayanarak önceden belirlenmiş standartlar çerçevesinde hazırlansa da hem 1999 Marmara depreminde hem 2011 Van depreminde hem de Suriyeli mültecilerin göç hareketinde bu merkezler içinde yaşayanlar için çeşitli yaşam koşullarında sorunlar meydana getirdiği yapılan saha araştırmalarıyla ortaya konmuştur. Nitekim yapılan literatür taramasında yukarıda bulguları paylaşılan araştırmalarla (Şengün 2007; Bayındırlı 2016; Mounllawalı 2011) bu merkezlerde yaşayanlar gözünden merkezlerdeki yaşam koşullarına yönelik deneyimler söz konusu sorunlara yönelik çeşitli saptamaları yansıtmaktadır.

Geçici yerleşim birimleri oluşturma konusunda geçmiş deneyimler; 2020 yılında yaşanan ve Elâzığ ile Malatya illerini etkisi altına alan deprem sonrasında da çok sayıda yapının hasar alması ve birçok yurttaşın barınma sorununun ortaya çıkması bu illerde de afetten etkilenenler için geçici barınma merkezleri oluşturulmasına olanak tanımıştır. 1999 Marmara depremiyle kırılma yaşanan geçici barınma merkezlerinin aradan geçen 21 yıla rağmen halen yararlanıcılar için aynı yaşam koşullarına bağlı sorunlara sebebiyet verdiği değerlendirilmektedir. Nitekim bu araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen geçici barınma merkezlerinde bulunan yapıların yapıları itibarıyla yaz aylarında sıcaklığı çok çekmesine bağlı olarak yararlanıcılar için olumsuzluklar doğurduğu bulgusu ile Şengün (2007), tarafından gerçekleştirilen Marmara Depremine yönelik yapılan derleme çalışmada yer alan yaz mevsiminde sıcaklar nedeniyle prefabrike konutlardaki yaşam koşullarının zorlaştığı bulgusu bu öngörüye desteklemektedir. Aradan geçen zamana, bu zaman içerisinde edinilen deneyime ve dahi geçici barınma merkezlerinin oluşturulmasında kullanılan yapı malzemesinin yararlanıcılar için işlevsiz olduğunun yapılan bilimsel çalışmalarla saptanmasına rağmen afet müdahale sürecinde yer alan karar vericilerin çalışmalarının bu sorunların ortadan

kaldırılmasına yönelik bir gelişim sağlamaması gelecekte yaşanması olası afetlerde ortaya çıkabilecek potansiyel problemlerin şimdiden öngörülmesine olanak tanımaktadır.

Yine geçmişte yaşanan 1999 Marmara depremi ile 2011 Van depremi sonucu kurulan geçici yerleşim birimlerinde yaşayan katılımcıların hijyen sorunu yaşadıkları ve buna bağlı olarak gelişen sağlık sorunları riskinin 2020 Elâzığ depremi sonrası kurulan geçici konaklama merkezlerinde de devam ettiği görülmektedir. İnsani gereksinimler noktasında yapıları itibariyle işlevselliği hakkında soru işaretleri oluşturan geçici yerleşim birimlerinin her üç depremde de yararlanıcılar için aynı sorunların altının çizildiğini göstermektedir. Tüm bu görüşler bir arada değerlendirildiğinde afet, acil durum ya da insani kriz durumu sonrası oluşan barınma sorununu çözmeye yönelik kurulan geçici yerleşim yerlerinde yaşanan temel problemlerin aradan geçen zamana rağmen çözülmemiş olması ve farklı dönemlerde birbirini tekrar etmesi afet müdahale sürecinde afet hazırlık döneminde yürütülen çalışmaların işlevselliğine yönelik sorgulanmaları da beraberinde getirdiğini düşündürmektedir.

Tüm bunlarla birlikte bu araştırma özelinde katılımcıların geçici yerleşim birimleriyle ilgili olumsuz değerlendirmelerin yoğun olarak toplu yaşam alanında kalmanın verdiği rahatsızlıktan, toplu yaşam alanında barınan insanların arasındaki gerilimden ve toplu yaşam alanında barınan insanların değer görmemesinden kaynaklandığı saptanmıştır. Öte yandan Bayındırlı (2016)'nın çalışmasında bir takım kişilerin toplu yaşam alanından rahatsızlık duyduklarını bildirseler de genel olarak bu yönde olumsuz bir geri bildirim alınmadığı aksine aynı ortak olayı yaşamış insanların bir arada yaşamakla aynı acıyla baş etmede birbirlerinden güç aldıkları aktarılmıştır. Söz konusu bulgular arasındaki farklılığın saptanan durumun kişisel deneyimlere ve kişilerin yaşananları algılama ve yorumlama durumlarına göre farklı bakış açılarını yansıtmasıyla açıklanabilir.

Mevcut araştırmalar ve bu araştırmada yer alan bulgular arasında geçici barınma merkezlerinin elverişli yönlerine de katılımcıların vurgu yaptığı görülmektedir. Bu noktada afet müdahale sürecinde karar vericilerin bizzat afetten etkilenenlerin yaşam deneyimlerini ele alan literatürdeki saptamaları değerlendirerek hizmetlerin var olan olumlu yönlerini güçlendirmek, olumsuz yönlerini ise

iyileştirecek reform hareketlerinde bulunmak üzere afete hazırlık çalışmalarını yürütmelerinin olası müdahale sürecini işlevsel kılacağı değerlendirilmektedir.

Bu araştırmanın nitel safhasında geçici konaklama merkezinde yaşayan katılımcıların hem yaşadıkları deprem deneyimi hem de geçici barınma merkezinde kalmakla ortaya çıkan belirsizlik yaşantıları saptanmış; buna göre katılımcılardan tamamına yakını en çok hak sahipliği uygulamasında belirsizlik yaşadıklarını bildirmişlerdir. Her ne kadar ülkemizde herhangi bir afet sonrası uygulanacak hak sahipliği uygulaması yasalarla belirlenmiş olsa dahi yapılan saha araştırması ve sürece ilişkin araştırmacının saha gözlemleri neticesinde bu konuda afetten etkilenenlerin beklentileri, bir takım karar verici konumundaki kişilerin muğlak beyanları, kamuoyunda oluşan sansasyonel bilgi dolaşımı ile hak sahipliği konusunda belirsizlikler yaşandığını ortaya çıkarmaktadır. Nitekim araştırma dahilinde katılımcıların söz konusu belirsizliğe giden süreçte kendi beklentileri sonucu böyle bir muğlaklık yaşadıkları kadar bürokrat ve siyasi konumda bulunan kişilerin konu hakkında süreç içerisindeki bir takım aktarımlarının da yanlış anlamaya sebebiyet verdiği anlaşılmaktadır. Öte yandan araştırmaya katılan bir katılımcı ise mevcut politikanın yarattığı bir takım handikaplar nedeni ile edindiği kazanımın işlevsel olmadığını ve bu işlevsizliğinde belirsizlik yarattığını beyan etmiştir.

Gök ve arkadaşları (2007) tarafından gerçekleştirilen ve 2004 yılında yaşanan Aşkale depremlerini konu alan çalışmada deprem sonrasındaki hasar tespit çalışmalarında bazı sorunlar yaşandığı, yapılan mülakatlarda bazı ailelerin konutu ağır hasar gördüğü halde hak sahipliğinden yararlandırılmadığı buna karşın bazı ailelerin de uzun yıllar önce köyden göç ettiği halde hak sahipliğinden faydalandırıldığı bilgisinin alındığı paylaşılmış; araştırmacıların gözlemlerine göre hasar tespiti ve hak sahipliliği konusunda çoğunlukla ailelerin lehine karar verildiği belirtilmiş fakat deprem yöresinde ikamet etmediği halde çeşitli kanalları kullanarak hak sahipliği elde edip konut yaptıranların devlet ile halk arasındaki güven ve işbirliği ortamına zarar verdiği vurgulanmıştır.

Kümbetoğlu ve arkadaşları (2007) tarafından 1999 yılında yaşanan Düzce depremine yönelik yürütülen projede afetten etkilenenlerle yapılan odak görüşmelerde katılımcılar deprem sonrası üretilen konut çözümlerinin kısmî

olduğunu, sadece ev sahibi olan ve depremde evlerini, işyerlerini kaybedenler düşünülerek üretildiğini, hak sahipliğinde haksızlıklar yapıldığını asıl zor durumda olan bireylerin dar gelirli ve kirada oturanlar olduklarını beyan etmişlerdir.

Söz konusu araştırma bulguları bu araştırma kapsamında görüşlerini bildiren katılımcıların beyanlarını desteklemekte; farklı dönemde aynı afetten etkilenen yurttaşların hak sahipliği uygulamalarına karşı benzer eleştirileri gerçekleştirdiği görülmektedir.

Bu araştırma kapsamında geçici konaklama merkezinde konaklayan katılımcıların bir kısmı konteyner sonrası hayata dair belirsizlikler yaşadıklarını beyan etmişler; bu beyanlarının temelinde hanenin ekonomik durumu ile gelecek yaşama ilişkin endişeler yer almaktadır.

Toksuk (2020), yaşam memnuniyeti üzerinde gelir faktörünün öneminin büyüklüğünü gelir durumunun yaşam memnuniyetinin belirleyicisi olan birçok faktörü etkileme gücüne sahip olmasıyla açıklamış ve yaptığı çalışmasında gelir düzeyi arttıkça yaşam memnuniyetinin de arttığını saptamıştır. Gelirin artmasıyla bireylerin isteklerinin ve ihtiyaçlarının daha fazla karşılanabildiğini aktaran Toksuk (2020), kişilerin böylece daha yüksek bir yaşam memnuniyeti seviyesine ulaşabildikleri sonucuna ulaşılabilceğini belirtmiştir.

Alan yazında yer alan kabuller göz önünde bulundurulduğunda kişinin sahip olduğu gelir düzeyinin kendisine kuracağı gelecekte önemli bir kaynak olduğu, düşük gelir düzeyine sahip bireylerin ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılama noktasında yeterli kaynağa sahip olamamasına bağlı olarak gelecek endişesi taşıdıkları, bu durumun geleceğe dair belirsizlik yaşamalarına sebebiyet verdiği ve tüm bunların nihai olarak kişilerin yaşam memnuniyetlerini olumsuz olarak etkilediği sonucuna ulaşmak mümkündür. Bu çalışmanın nitel kısmında da geçici konaklama merkezinde konaklayan ve ekonomik durumları ile ilgili kaygıları bulunan katılımcıların buna bağlı olarak gelecek planlaması yaparken belirsizlik yaşamaları ve bu durumu ifade ederken beyanlarında bulunan memnuniyetsizlik söz konusu öngörüğü desteklemektedir.

Araştırma kapsamında geçici konaklama merkezinde konaklamaya başlamakla beraber yaşanan bir diğer belirsizlik durumu ise toplu yaşam alanına

adaptasyon süreciyle ilişkilidir. Bu konuda görüş bildiren 1 katılımcı bu belirsizliğin sebebini bilinmeyen yerde olma, bilinmeyen insanlarla bir arada yaşama ve konteynır kentin şehir dışında bulunmasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Nitekim elde edilen bu bulgu mevcut literatürde de karşılık bulmaktadır. Öyle ki herhangi bir ön hazırlık olmadan kendisini ezici olarak hissettiren değişim özellikle afet durumlarında insan hayatındaki etkisini göstermekte, örneğin yaşanan afetin ardından mevcut yerleşimlerini kaybeden ve yeni bir çevreye taşınan insanların yeni çevreye uyum sağlamakta ciddi zorluklar yaşayabildikleri bilinmektedir (Arslan ve Ünlü 2010). 1999 yılın da yaşanan Düzce Depremi sonrası yeniden yapılanma durumunda yere bağlılığın incelendiği araştırmada afetten etkilenenlerin yer değiştirme sürecinin aşamalılığına vurgu yapılmış; afette evlerini kaybeden yurttaşların kalıcı bir konuta yerleşmesiye kadar geçen sürede geçici barınma sürecinde kaldıkları ve bu sürecin uzun bir zamana yayıldığı, bu süreçte de afetten etkilenenlerin birden çok defa yeni fiziksel ve sosyal çevreler oluşturma çabasına girdikleri belirtilmiş ve böylelikle afetlerin ardından yer değiştiren kişilerin düşük yere bağlılık bağıntıları geliştirdiği saptanmıştır (Arslan ve Ünlü 2010).

4.7. Afete Müdahale Ve Afet Yönetim Sürecinin Katılımcı Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi

Bu araştırmanın nitel safhasına dâhil edilen katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde son olarak afet müdahale ve afet yönetim süreciyle ilgili çeşitli deneyimler belirlenmeye çalışılmış ve bu deneyimler çerçevesinde olası bir başka afete müdahale ve afet yönetim sürecine ilişkin tavsiyeler saptanmıştır. Buna göre katılımcılara afet bölgesine aktarılan kaynaklar ve bu kaynakların nasıl dağıtıldığı, afet bölgesinde nasıl bir müdahale süreci yürütüldüğü, afete müdahale ve afet yönetim sürecinde bilgilendirmelere erişimleri ve bilgilendirmelerin içeriği, afete müdahale sürecinde hangi konuların geliştirilmesi gerektiği ile olası bir başka afete yönelik müdahale sürecine ve uygulayıcılara ilişkin tavsiyeler belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların önemli birçoğu afet bölgesine yeterli miktarda kaynak aktarımının ve yardımın yapıldığını ifade ederken, aynı zamanda katılımcıların yarısı afet bölgesine aktarılan kaynak ve yapılan yardımların afet bölgesindeki herkese ulaştığını beyan etmiş, yalnız 1 katılımcı afet bölgesine aktarılan kaynak ve yapılan yardımların doğru kişilerle buluşturulduğunu belirtmiştir.

Bununla birlikte katılımcılar afet bölgesine aktarılan kaynakların dağıtımında ihtiyaç sahiplerine öncelik verilmediği ve ihtiyaç sahipliğinin gözetenmediğini, ihtiyaç sahiplerine ihtiyaçları doğrultusunda gerekli kaynakların tamamının ulaştırılmadığını, ihtiyaç sahiplerine yapılan maddi yardımların yetersiz olduğunu, bölgeye aktarılan kaynakların adil ve sistematik olarak dağıtılmadığını, kaynakların dağıtım prosedürlerinin afetten etkilenenler arasında çatışmalara sebebiyet verdiğini aktarmışlardır.

Yaşanan herhangi bir olay sonrası yardıma ihtiyacı olan insanlara ayni, nakdi ve hizmetsel nitelikteki yardımları kapsayan insani yardımlar; kalıcı ve uzun vadeli olarak değil günlük hayatın akışını bozmadan kısa vadeli olarak yapılan ve sebebi ile kaynağı ne olursa olsun o an için muhtaçlık içinde bulunan insanlara yapılan her türlü yardım olarak tanımlanabilir (Güner 2022). Herhangi bir afet durumunda yürütülen insani yardım faaliyetleri; arama ve kurtarma çalışmaları, tıbbi yardım, gıda ve barınma ihtiyaçlarının tedariki, dağıtım, ulaştırma, yaralı ve ölümlerin tahliyesi gibi pek çok faaliyeti bünyesinde barındıran ve bu haliyle çeşitli lojistik operasyonları bulunan bir yapıdır (Çınar ve Mutlu 2020). Eksik bilgi, altyapı hasarları, yetersiz fon ve koordinasyon problemleri gibi nedenlerle afet durumunda yerine getirilen lojistik faaliyetlerin icrası oldukça zor bir durum olarak anılmaktadır (Çınar ve Mutlu 2020). Koordinasyon ve iletişim eksikliği ile bilgi sistemleri işlevsel olarak kullanılmadığı afet durumlarında insani yardım faaliyetleri kaosa ve savurgan eylemlere neden olabilir (Russell 2005). Zira insani yardım faaliyetlerinde bir felaketten etkilenen insanlara yardım ulaştırma hedeflenmekte ve dahi söz konusu yardımların gerçekten ihtiyacı olanlara ihtiyaçları ile orantılı olarak dağıtılması gerekliliği esas alınmaktadır (Russell 2005). Öte yandan afetlerde yaşanan lojistik sorunlar bu temel gayenin gerçekleştirilmesinde bir takım engeller ortaya çıkarabilmektedir. Nitekim Çınar ve Mutlu (2020), mevcut literatür ekseninde derledikleri çalışmalarında afetlerdeki söz konusu lojistik sorunları felaketin öngörülemezliğinden kaynaklı şok ve panik, eksik ya da hatalı hasar ve ihtiyaç tespiti, lojistik hedeflerdeki muğlaklık, kritikliğine bağlı olarak yaşanan zaman problemi, kaynakların kıtlığı ve tahsisindeki gecikmeler, yetersiz ya da eğitimsiz insan kaynakları, altyapı ve ulaşımındaki aksamalar, eşgüdüm sürecinde yaşanan uyuşmazlıklar, tedarik ve depolama sürecinde yaşanan aksaklıklar, medyanın doğru bilgilendirmedeki yanıltmaları, bürokratik süreçler, zorlu çalışma şartları, doğru

olmayan ya da gerçeği yansıtmayan bilgi akışı ve paylaşımı, şartlı bağış ve yardımların sebep olduğu dayatmalar olarak belirlemişlerdir. Bu noktada herhangi bir afet durumunda söz konusu lojistik sorunlardan birine, birkaçına ya da hemen hemen hepsine bağlı olarak insani yardım hizmetlerinin sunumunda aksaklıklar meydana gelebilmektedir. Bu çalışmanın nitel safhasında bölgeye aktarılan kaynaklar ve yapılan yardımlara yönelik katılımcılar tarafından beyan edilen eleştiriler de operasyondaki söz konusu aksaklıkların yaşandığını göstermektedir.

Kaldı ki 2020 Elâzığ depremi öncesi yaşanan ve Türkiye'deki afet yönetiminde önemli bir kırılma anı olarak değerlendirilen 2011 yılında yaşanan Van depremi sonrasında afet müdahale sürecinde yapılan yardımlar konusunda yaşanan sıkıntılar bu araştırma bulgusunu destekler niteliktedir. Örneğin Laçiner ve Yavuz (2014), gerçekleştirdikleri araştırmada deprem bölgesinde yapılan yardımların toplanması ve dağıtılması aşamasında yaşanan karmaşayı saptamışlardır. Yaşanan depremin ardından afet bölgesine çok sayıda yardım malzemesi gönderildiğini vurgulayan Laçiner ve Yavuz (2014), yapılan bu yardımlar arasında afetten etkilenenler için gerekli olan malzemeler olduğu kadar gereksiz malzemelerin de bulunduğunu, yapılan yardımların tasnif edilme zorunluluğunun afet bölgesinde çalışan resmi ve gönüllü görevlilerin iş yükünü arttırdığını, tasnif nedeniyle yardımların afetten etkilenenlere ulaşmasında gecikmeler yaşandığını ve yardımların dağıtılması sırasında izdiham ve yağmalama yaşandığını belirtmişlerdir.

Yine aynı deprem hakkında Alan ve arkadaşları (2011) tarafından düzenlenen raporda afetten etkilenen kişilerin barınma, güvenlik ve beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasında tam bir düzensizliğin hakim olduğu, gelen yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılamadığı, bölgeye yardım getiren kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri veya kişilerin Afet ve Acil Durum Merkezi tarafından yeteri kadar koordine edilemediği ve gerekli eşgüdümünün sağlanamadığı, bu nedenle de deprem sonrasında tam bir kaos ve yağmanın yaşandığı aktarılmıştır.

Anılan iki deprem arasında geçen süreye ve bu süre zarfında mevcut politikalarda yapılan iyileştirmelere rağmen afet bölgesine aktarılan kaynaklar ve yapılan yardımlar konusunda benzer sorunların saptanması bir yandan söz konusu iyileştirme çalışmalarının sahadaki işlevselliğini sorguya açarken diğer yandan afet

müdahale sürecinin eksik yanlarını ortaya çıkararak olası bir başka afete hazırlık sürecinde ele alınması gereken başlıca konular hakkında referans olmaktadır.

Araştırmanın nitel safhasına katılan katılımcıların afet müdahale sürecini değerlendirmeleri istendiğinde müdahale sürecine ilişkin olumlu yaklaşımların başında afetten etkilenenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanması ve arama kurtarma çalışmalarının hızlı ve etkin bir şekilde yürütülmesi gelmektedir. İlgili kamu kurumlarının enkaz bölgelerine hızlıca ulaşarak gerekli çalışmalara başlaması, il dışından gelen desteklerin afetten etkilenenlere moral olması ve psikososyal destek hizmetlerinin afetten etkilenenlere etkin bir şekilde sunulması afet müdahale süreci hakkındaki olumlu değerlendirmelerden diğerleridir. Bunlarla birlikte bazı katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde sağlık hizmetlerinin afetten etkilenenlere yerinde ve etkin bir şekilde sunulması, afetten etkilenenlerin barınma sorunlarına hızlı ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi ve hasarlı yapılar yerine inşa edilen konutların depreme dayanıklı olarak inşa edilmesi yönünde de görüş bildirildiği görülmektedir.

Öte yandan afete müdahale sürecine ilişkin birden çok katılımcı afetten etkilenenlere yeterli yardımın sağlanamaması ve afet bölgesine aktarılan kaynakların adil dağıtılamaması ile ilgili eleştirilerde bulunmuştur. Deprem bölgesinin afet bölgesi olarak ilan edilmemesinin mağduriyet yaratması, afetten etkilenenlerin barınma sorunlarına yeterli çözüm bulunamaması, afet bölgesinde çok fazla çadır alanının oluşturulmasının toplum üzerinde kaygı uyandırması, görelî yoksulların mağduriyetlerinin giderilmesinin uzun sürmesi, hasar alan yapılar yerine inşa edilecek deprem konutlarının yapımının uzun sürmesi, deprem bölgesinde alt yapı problemleri nedeniyle günlük hayatta aksaklıklar yaşanması ve akut dönemde psikososyal destek hizmetinin sunum şeklinin halkta tepkiye sebep olabilecek nitelikte olması yönünde eleştirin olduğu da saptanmıştır. Son olarak katılımcıların dörtte birinin hasar tespit çalışmalarının hızlı başladığı fakat tespitlerin hata barındırdığı yönünde beyanları mevcuttur.

Katılımcıların afete müdahale sürecine ilişkin değerlendirmeleri incelendiğinde özellikle afet bölgesine aktarılan kaynaklar ve yapılan yardımlar konusunda görüş bildiren katılımcılar olduğu, bu katılımcılardan bir kısmının söz konusu kaynak ve yardımlar hakkında afetten etkilenenlerin temel ihtiyaçlarını

karşılması sebebiyle olumlu görüş sundukları fakat katılımcılardan bazılarının hem yardımları yeterli görmemeleri hem kaynakların adil dağıtılmadığını düşünmeleri hem de görece yoksulların yaşadıkları mağduriyetlerin geri planda kalması nedeniyle aynı konuda olumsuz değerlendirmelerde bulundukları anlaşılmıştır. Aynı durum barınma, deprem konutlarının inşası ve psikososyal destek hizmetlerinin değerlendirilmesinde de yaşanmıştır. Deprem sonrası barınma sorunun giderilmesine yönelik gerçekleştirilen müdahalenin hızlı ve etkin olduğunu düşünen katılımcı görüşü mevcutken öte yandan barınma sorunlarına yeterli çözüm bulunulmadığını ve afet bölgesinde çok fazla çadır alanının oluşturulmasının toplum üzerinde kaygı uyandırdığını ifade eden katılımcı görüşü de bulunmaktadır. Yeniden inşa edilen deprem konutlarının dayanıklılığı müdahale sürecinin olumlu yönlerine katkı yaparken, konutların yapımının uzun sürmesi bu konuya getirilen eleştirel bir bakışı yansıtmaktadır. Benzer şekilde sunulan psikososyal destek hizmetini etkin bulan katılımcıların bu görüşü psikososyal destek hizmetinin sunum şeklinin niteliğine gelen eleştiriyi de unutturmamalıdır. Hasar tespit çalışmaları hakkında görüş bildiren tüm katılımcılar çalışmanın hızlı bir şekilde yürütüldüğünü fakat çok sayıda hatalı sonuç ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Öte yandan arama kurtarma ve sağlık hizmetleri ile kamu kuruluşlarının sahada bulunması ve il dışından bölgeye destekte bulunulması müdahale sürecine yansıyan ve eleştiri barındırmayan olumlu katkılardır.

Tüm bunlar bir arada değerlendirildiğinde afet müdahalesinde bazı hizmetlerin sunumu katılımcılar tarafından sadece taktir toplarken, bazı hizmetlerin ise hem olumsuz hem de olumlu yönlerinin olduğu sonucuna ulaşılabilir. Özellikle afet bölgesine aktarılan kaynaklar ve yapılan yardımlar konusunda her ne kadar gerekli kaynağın sağlansa da bu kaynakların dağıtımında problem yaşandığı bu araştırmada aşikâr bir şekilde ortaya konmuştur.

Bostan ve Yaman Yüce (2021) tarafından bir başka deprem olayı üzerinde gerçekleştirilen araştırmada da benzer bir bulguya rastlanılmış ve afetten etkilenenlerin temel ihtiyaçlarının hızlıca karşılandığı fakat bölgeye gereğinden fazla insani yardım malzemesi gönderildiği ve yardımların dağıtımında adaletsizlikler olduğu yönünde görüşler aktarıldığı saptanmıştır. Yine Laçiner ve Yavuz (2013) da değerlendirdikleri farklı bir deprem olayı hakkında yaptıkları araştırmada afet bölgesine yeteri kadar yardım malzemesi gönderildiği fakat yardım malzemelerinin

bir kısmı ne kadar gerekliyse bir kısmının da gereksiz malzemelerden oluştuğu ve böylelikle tasnif sorunun ortaya çıktığı belirlenmiştir.

2011’de yaşanan Van depremi sonrasında barınma hizmetine ilişkin afetten etkilenenlerin barınma ihtiyacına ilişkin öncelikle çadır kentler ve Mevlana kentler oluşturulmuş fakat depremin bölgedeki ağır kış şartlarında meydana gelmiş olması ve bunun yanı sıra çadır kentlerdeki ve mevlana kentlerdeki fiziki koşulların yetersiz olması barınma ihtiyacının tam anlamıyla karşılanamamasına neden olmuş, görece fiziksel standartları ile yaşam olanakları daha işlevsel olan konteyner kentler kurulmuş fakat kurulan konteyner kentlerin yer tesisinin seçimi ve alt yapının sağlanması konusunda sorunlar yaşanmaya devam etmiştir (Özel 2015). 2020 Elazığ depreminde ise çok sayıda binanın hasar alması birçok insanın bir anda evlerini kaybetmesine neden olmuş ve barınma sorunu ortaya çıkan bu insanlar çadır veya konteyner gibi geçici barınma alanlarına yönelmiş fakat buradaki yaşam koşullarının zorluğundan, şartların çok daha iyi olduğu normal konutlara taşınma isteği duymuşlar, şehir genelin bu talebi karşılayacak bir stokun bulunmaması, kira ve ev fiyatlarının ani ve fahiş bir fiyata çıkmasına sebep olmuştur (Şıkoğlu ve İnce Güney 2020).

Türkiye’de meydana gelen depreme dayalı afetler kronolojik olarak incelendiğinde hemen hemen hepsinde barınmaya ilişkin benzer sorunların yaşandığı görülmektedir. Konu ile ilgili saptama çalışmalarında bilhassa afet yaşanmadan önce yürütülmesi gereken hazırlık çalışmalarına gerekli önem ve hassasiyetin gösterilmemiş olması ve afet müdahalesinde olay yaşandıktan sonra anlık çözümler geliştirilmeye çalışılması sorunların süregelen olarak devam etmesinin temel sebebi olarak gösterilmektedir. Kaldı ki 1966 yılında yaşanan Varto depremi ile 2020 yılında yaşanan Elâzığ depremi arasında geçen 54 yıla rağmen deprem deneyimi bulunan kişilerin barınmaya ilişkin aynı sorunları ifade etmeleri bu saptamanın haklılığını ortaya koymaktadır.

Öte yandan afet müdahale sürecinde gerçekleştirilen geçici barınma çözümleri bir yanıyla eleştirilse de barınma sorununa yönelik hızlı ve etkin müdahale edildiği yönünde bir görüşü de ortaya çıkarmaktadır. Tam da bu noktada denilebilir ki herhangi bir afet müdahalesinde ortaya çıkan barınma ihtiyacına yönelik gerçekleştirilen geçici barınma çözümlerinin sunulması afetten etkilenenler tarafından olumlu olarak görülmekte fakat gerçekleştirilen çözümlerin işlevselliği ve

diğer çeşitli sorunlar söz konusu hizmetin olumsuz olarak anılmasına sebebiyet vermektedir.

Benzer bir durum kalıcı barınma alanları için de geçerlidir. Öyle ki bu çalışmada deprem sonrası inşa edilen konutlar hakkındaki değerlendirmeler iki zıt uca da varmaktadır. Kürüm Varolgüneş (2013) gerçekleştirdiği araştırma sonucu yurttaşların kalıcı konutlar hakkındaki memnuniyetsizliklerini yaşanan afetin ardından gerçekleştirilen kalıcı konut uygulamalarının afetten etkilenenlerin yaşam biçimleriyle uyumsuz yeni yerleşim alanlarının oluşturulmasıyla açıklamıştır. Nitekim kalıcı konutların şehir merkezine uzaklığı, sosyal donatılardan yoksunluğu ya da sosyal donatılara olan mesafesi, çevreye karşı adaptasyon süreci gibi nedenlerle eleştirildiği yapılan araştırmada gözlemlenen bir olgudur. Bu noktada özetle barınma, hasar tespit, yardımların dağıtımı, yeni konutların inşası, psikososyal destek gibi hizmetlerde merkezi ve yerel yönetimler ile afet müdahalesini gerçekleştirenlerin afetten etkilenenlerin sorunlarını çözmeye yönelik girişimleri takdir toplarken bu sorunları çözme yöntemleri eleştirileri çoğunlukla üzerine çektiği değerlendirilmektedir.

Bu araştırmanın nitel safhasına katılan katılımcıların bir kısmı resmî kurumların internet üzerinden yaptığı açıklamalar, geçici barınma merkezlerinde görevlilerce yapılan bilgilendirmeler ve yerel kanalların takibiyle afete müdahale ve afet yönetim sürecindeki bilgilendirmelere erişebildiklerini bildirmişlerdir. Öte yandan katılımcıların bir kısmı doğru bilgilendirmelere ya hiç erişemediklerini ya da kısmen eriştiklerini aktarmışlardır. Bilgilendirme süreciyle ilgili bilgilendirmelerin sistemli olmaması, bilgilendirmelere ulaşamamaları, bilgilere geç ulaşmaları, bilgilendirmeler için karar vericilere, siyasilere ve bürokratlara erişememeleri ve bilgilendirmede bulunan uygulayıcıların istenmeyen üslup ve tavırlarda bulunmaları yönünde olumsuz eleştiriler saptanmıştır.

Tombakoğlu (2006), başarılı bir afet yönetiminde bilgilendirmenin ve katılımın önemli olduğunu vurgulamış, olağandışı durumlarda yönetim ve yurttaş arasında çift yönlü iletişim araçlarının oluşturulması ve katılım mekanizmalarının geliştirilmesi gerekliliğinin altını çizmiştir (Ekşi, 2016). Toplumsal katılımı destekleyen afet yönetimi anlayışında afetten etkilenenlerin yapılan planlamalarla ilgili görüşlerini, korkularını ve dileklerini kamuoyuna ve kamu makamlarına ifade edebilmeleri ve karar verme süreçlerine katılma hakkına sahip olmalılarıdır (Karancı,

2008). Bu noktada afet yönetim sürecinde görev alanların temel sorumluluklarından birini de bilgilendirme faaliyetleri oluşturmakta, buna göre bilgilendirmede bulunacak kişinin sadece organizasyon içerisinde kendisine kamuoyuna bilgi aktarımı görevi verildiği durumlarda bilgi aktarması, her durumda doğruluğu kesinleşmemiş, spekülasyon oluşturabilecek bilgileri paylaşmaktan kaçınması ve açıklamalarında, tutarlı, dürüst ve açık olması beklenmektedir (Ekşi 2016). Öte yandan afetlerde iletişim yaşamsal bir öneme sahip bir arabulucu konumundayken diğer yandan krizi daha da derinleştiren bir manipülasyon aracı haline de gelebilmektedir (Toker 2016). Tam da bu sebeple afetlere müdahale sürecindeki bilgilendirmelerle ilgili afet yönetim sürecinde yer alan kişilere düşen sorumluluklar olduğu kadar afetten etkilenenlere de bir takım sorumluluklar düşmektedir. Spekülasyonlara son derece açık afet durumlarında tüm etkilenenler iletişim araçlarını doğru kullanmakla yükümlü olup öncelikle güvenilir kaynaklardan gelen bilgileri dikkate almaları ve ona göre hareket etmeleri beklenmektedir (Ekşi 2016).

Fathollahzadeh ve Rahimizadeh (2020) tarafından 2019 yılında İran'da yaşanan sel felaketinde halkın bilgilendirilmesi ile ilgili süreci değerlendiren yayında; afet yöneticileri tarafından zamanında yapılmayan bilgilendirmeler ve bilgilendirmelere getirilen kısıtlamalar nedeniyle halkın alternatif bilgi araçlarına yöneldiği ve güvenilir kişilerden bilgi alması gereken halkın bazı medya ve sosyal ağlarca çeşitli sıkıntı ve endişelerle karşı karşıya bırakacak söylentilere maruz kaldıkları saptanmış; bu tarz spekülasyonlardan etkisinin azaltılması ve toplumun korunması içinse afet yöneticilerin her türlü medya ile sürekli iletişim kurması ve etkilenen toplumlara hızlı ve zamanında bilgi dağıtması gerekliliği ortaya konmuştur. Öte yandan Chatfield ve Brajawidagda (2013) 2010-2012 yılları arasında Sumatra'nın batı kıyısı açıklarında meydana gelen üç depremde Endonezya'nın hükümetinin bir sosyal ağı halkı bilgilendirme ve erken uyarı ulaştırma aracı olarak kullanmasını incelemişler ve hükümetçe kullanılan bu yöntemin hem iletişimi hızlandırdığı hem de erişimi arttırdığı, bu durumun da halkın afet tehlikeleri ve güvenlik açığı hakkında doğru bir anlayış geliştirmesine yardımcı olmak için bilgi kalitesini arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Afet müdahalesinde afetten etkilenenlere zamanında yapılmayan bilgilendirmelerin hem çeşitli spekülasyonların yayılmasına zemin hazırladığı hem afetin neden olduğu kaos ortamını derinleştirdiği hem de afetten etkilenenler için

mevcut belirsizliği arttırdığı söylenebilir. Nitekim afet müdahalesi ve afet yönetim sürecindeki bilgilendirmelere ilişkin mevcut literatür deneyimi ve bu çalışma kapsamında saptanan bulgular göz önünde bulundurulduğunda olası bir afet durumunda afetten etkilenenlere etik ilkeler göz önünde bulundurarak zamanında açık, sistemli, periyodik ve erişilebilir bilgilendirmede bulunmanın afet yönetim sürecinin olmazsa olmazlarından biri olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

Bu araştırmanın nitel safhasında katılımcıların görüşlerinin alındığı bir diğer konu mevcut deprem deneyimleri bağlamında afet müdahale süreciyle ilgili geliştirilmesini bekledikleri konuların neler olduğudur. Buna göre katılımcılar afet müdahalesinde geliştirilmesini bekledikleri konular hakkında afet bölgesine aktarılan kaynaklar adil ve sistematik olarak dağıtılması, hak sahipliği uygulamasında politika değişikliğine gidilmesi, konutlar depreme dayanıklı inşa edilmesi ve denetlenmesi, yurttaşların afet bölgesine aktarılacak kaynakların kullanımı hakkında bilinçlendirilmeleri, toplanma alanları konusunda bölgede yaşayan yurttaşlar bilinçlendirilmeleri, hasar gören konutlar yerine inşa edilen deprem konutları daha hızlı sürede tamamlanması, dar gelirli ailelere yapılan ekonomik yardımların geliştirilmesi, hak sahipliği uygulamaları hakkında etkilenen toplumun bilinçlendirilmesi, arama kurtarma çalışmalarında gelişmiş teknolojik cihazlar kullanılması, akut dönemde psikososyal destek hizmeti sunarken form kullanılmaması, kiracı olarak oturan ve oturdukları eve yıkım kararı verilen kişilere yapılan yardımların geliştirilmesi, arama kurtarma birliklerinin sayılarının çoğaltılması ve eğitimleri arttırılması, afete müdahale sürecinde yer alan ekiplerin etkili, sistematik ve hızlı hareket etmesi, geçici konaklama merkezlerinde asayiş ve güvenlik önlemleri arttırılması, geçici konaklama merkezlerinde alt yapıdan kaynaklanabilecek teknik problemler hakkında önlemlerin alınması, kentlerdeki alt yapıların geliştirilmesi ve afete dayanıklı hale getirilmesi, akut dönemde geçici barınma için kurulan çadır alanlarının toplu ve düzenli olarak oluşturulması, afete müdahale sürecinde görev alacak kişileri kendilerini bu konu hakkında geliştirmeleri ve afette müdahale sürecinde afete müdahalede bulunan her çalışma grubunun rol ve sorumluluklarını eksiksiz yerine getirmeleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların afet müdahalesi ve afet yönetimi sürecine ilişkin deneyimledikleri ve geliştirilmesi bekledikleri çeşitli sorunlara dayalı görüşleri Türkiye’de yaşanan

geçmiş deprem afetlerindeki yönetim sürecine ilişkin yürütülen çeşitli araştırmalarla da desteklemektedir.

Nitekim Talas (2015), tarafından 2011 yılında yaşanan Van depremi örnekleminde yürütülen çalışmada arama kurtarma çalışmalarına yönelik yeterli bir örgütlenmenin olmadığı, yerel yönetim kademelerinin afet öncesi ve sonrasında yapılması gerekenler konusunda bilinçsiz olduğu, altyapısal sorunlar nedeniyle yeteri kadar başarı sağlanamadığı, çadır kente çeşitli nedenler yüzünden gitmek istemeyen, çadır kentte yer bulamayan, kendilerine barınacak çadır bulamayan afetten etkilenenlerin afet yönetiminden ya da kendi imkânlarıyla elde ettikleri evlerinin yanlarına kurdukları çadırlarda günlerini ve gecelerini devam ettirdikleri ve oluşan bu çadır topluluklarında birçok ihtiyacın karşılanamadığı saptanmıştır.

Aydinç (2016), aynı afet örneklemini üzerinde çalışmış ve yaşanan depremin ardından bölgeye gönderilen yardımların adaletli dağıtılmadığı yönünde genel bir yargının bulunduğunu, afetten etkilenenlerin gelen yardımlardan ziyade dağıtım organizasyonundaki hatalardan ve adaletsizliklerden şikâyetçi olduklarını ve son olarak kimi zaman organizasyondaki aksaklıklardan kimi zaman da vatandaşların yardım isteyememelerinden dolayı gerçek ihtiyaç sahiplerine yardım gitmediğinin belirtildiğini aktarmıştır.

Yılmaz (2018) ise yine aynı deprem üzerinde gerçekleştirdiği araştırma sonucunda toplumu bilgilendirme, birimler arası işbirliği, gelen yardımların toplanması ve dağıtım, hasar tespiti konularında sorunlar yaşandığı bulgusuna ulaştığını ifade etmiştir.

2019 yılında Ayvacık'ta yaşanan depremde de afetten etkilenenlerin afet bölgesine aktarılan yardımlarla ilgili dağıtımların eşit olmadığını ve tanıdık kayırma gibi durumların yaşandığını düşündükleri, öte yandan çadır kurulum alanlarının yanlış seçildiği çünkü kurulan çadır yerleşim alanını yağmur sonrası su bastığı ve afetten etkilenenlerin bu durumdan olumsuz etkilendiği saptanmıştır (Karaoğlu 2019).

Daha önceki yıllarda yaşanan 1988 Adana depreminde ise deprem gibi büyük bir şok yaşayan halkın deprem konusunda düzenli bilgilendirilmediği, depremden sonra yapılan yardımların koordineli olmadığı ve insanlar devletten, sosyal yardım

kurum ve kuruluşlarından daha çok akraba ve komşularından yardım talebinde bulundukları, eksik malzeme kullanılan, yetkililerce ve yerel yönetimlerce gerekli denetimin sağlanmadığı binalarda büyük hasar meydana geldiği bir başka araştırma bulgularıyla ortaya konmaktadır (Kara 2009).

Bu araştırma kapsamında saptanan bulgular ve Türkiye’de geçmiş depremlere yönelik gerçekleştirilen çeşitli araştırmalar göstermektedir ki afet müdahale ve afet yönetim süreciyle ilgili deprem deneyimi bulunan kişiler benzer sorunları dile getirmiştir. Bununla birlikte alan yazında Türkiye’deki afet müdahale ve afet yönetim sürecini kronolojik olarak örnek olaylar bazında inceleyen bazı araştırmalar süreçteki gelişimleri ortaya koymuş öte yandan süreçle ilgili bazı sorunların ne kadar kronikleştiğinin de gözler önüne sermiştir.

Bu bağlamda Usta (2021), 1999’da yaşanan Gölcük, 2011’de yaşanan Van ve 2020’de yaşanan Elazığ depremlemlerinde yürütölen afet müdahale sürecinde sunulan hizmetleri kronolojik olarak değerdendirmiş ve 1999 Gölcük depreminde sağlık hizmetlerinde yaşanan sorunların 2011 Van ve 2020 Elazığ depremlerinde yaşanmadığı, ekiplerin etkilenen bölgenin daha küçük ve yıkıcılığın daha az olması sebebiyle organizasyon yeteneğinin geliştiğı ve daha hızlı organize olabildikleri, Van ve Elazığ depremlerinde ulusal kurtarma ekiplerinin Gölcük depremine göre daha profesyonel olduğı, her üç depremde de elektrik kesintilerinin yaşandığı ve bu durumun çalışmaları etkilediğı, Gölcük ve Van depremlerinde hırsızlık-yağmacılık olaylarının sıkça yaşandığı fakat bu durumun Elazığ depreminde göze çarpmadığı, tahliye ve yönlendirme çalışmalarının Gölcük depreminde çok zayıf olduğı sonraki depremlerde tatmin edici olmasa da iyileştirildiğı, her üç depremde de toplanma alanlarının yurttaşlar tarafından tam olarak bilinmediğı, temel ihtiyaçların karşılanması Gölcük depremine göre Elazığ depremi başta olmak üzere Van depreminde devletin hızlı şekilde aksiyon aldığı, psikososyal destek hizmetlerinin son dönemlerde daha etkin sunulmaya başlandığı fakat daha fazla geliştirilmeye ihtiyaç duyulduğı, her üç depremde de ciddi şekilde haberleşme sorunu yaşandığı, yardım dağıtımlarında iletişim ve koordinasyon eksikliğinin olduğı sonuçlarını saptamıştır.

Türkiye’de tarihsel süreç içinde deprem afetinin nasıl yönetildiğini ortaya koymak amacıyla 1999 yılında gerçekleşen Marmara depremi, 2011 yılında

gerçekleşen Van depremi ve 2020 yılında gerçekleşen Elazığ depremlerini inceleyen bir diğer araştırmada; Marmara depremi sonrasında Türkiye'nin deprem sonrası afet yönetiminde ilerleme kaydettiği, arama ve kurtarma faaliyetlerinde teknolojik gelişmeler de takip edilerek başarılı bir performans sergilendiği, ancak özellikle yapı denetimi ve düzenli kentleşme gibi tedbirlerin hala yeterli seviyede alınmadığı, haberleşme ve bilgilendirme sorunlarının devam ettiği, elektrik kesintilerinin önüne geçilemediği, yardımların dağıtılmasında kaosun devam ettiği, hasar tespit çalışmalarında daha hızlı aksiyom alınabildiği belirtilmiştir (Eflanili 2021).

Afet müdahale ve afet yönetim sürecinde söz konusu gelişmelere rağmen yaşanan sorunların önüne geçilmesi için neler yapılabileceği bu araştırmada katılımcılara yönetilen bir diğer soruda karşılığını bulmuştur. Buna göre bu araştırmaya katılan katılımcılar olası bir başka afette müdahale sürecine ve uygulayıcılara yönelik tavsiyelerini afete hazırlık dönemi çalışmalarına ağırlık verilmesi, afet bölgesine aktarılacak kaynakların adil ve sistematik olarak dağıtılması konusunda gerekli önlemlerin alınması, afete müdahale sürecinde görev alacak uygulayıcıların yurttaşlara eşit yaklaşımları ve referanslara göre hareket etmemeleri, karar alıcıların, siyasilerin ve bürokratların afetten etkilenenlerin sorunlarına yönelik yerinde tespit ve gözlemde bulunmaları, yurttaşlara yönelik afet bilinci eğitimlerinin artırılması, bölgesel olarak arama kurtarma birliklerinin sayılarının çoğaltılması, afetten etkilenen toplumun tamamına yönelik afet psikolojisi bilgilendirmelerinde bulunulması, afete müdahale sürecine yönelik doğru bilgilendirmelerin yurttaşlara sistematik ve düzenli olarak ulaştırılması, deprem riski bulunan kentlerde şehirleşmenin ve şehir içindeki konut türü yapımının gözdem geçirilmesi ve psikososyal destek çalışma grubunun akut dönem için form bazlı çalışma şeklini değiştirmesi şeklinde ifade etmişlerdir.

Hülasa bu araştırma kapsamında elde edilen bulgular ve dahi geçmiş deprem deneyimlerine bağlı araştırmalarda ortaya konan saptamalar neticesinde Türkiye'de afet yönetimi ve afet müdahalesinde zamanla bir takım iyileştirme çalışmalarının yapıldığı, söz konusu iyileştirme çalışmalarının birçok yıkıcı yaşam olayını engellediği ve fakat bununla birlikte afetten etkilenen toplumun afetlerin neden olduğu sorunların yanı sıra afet müdahalesi ve afet yönetim sürecinde de birçok olumsuz yaşam deneyimine maruz kaldıkları ve hatta yaşanan birçok sorunun kronik hale geldiği görülmektedir. Her ne kadar mevcut sorunların saptaması yapılabileceği

özüm önerileri tartışılrsa da afet müdahalesi ve yönetimine yönelik gerçekleştirilen iyileştirme çalışmalarının bugün itibariyle beklenen düzeye ulaşmadığını, sorunlara yapısal çözümler getirmek yerine anlık çözümlerle afet müdahalelerinin gerçekleştiğini ve ya da getirilen yapısal çözümlerin afet sahasında işlevselliğinin hala sorguya açık halde olduğunu söylemek mümkündür.

V. BÖLÜM

5.ÖNERİLER

5.1. Afet Müdahale Sürecine Ve Uygulayıcılarına Yönelik Genel Tavsiyeler

Herhangi bir afet ve acil durum sonrası etkilenen topluma karar vericiler ve uygulayıcılar tarafından doğru, sistematik ve düzenli periyotlarla afet müdahale süreci hakkında bilgilendirmeler yapılmalıdır.

Olası bir afet ya da acil durum sonrası bölgeye aktarılacak kaynaklar ve yapılacak yardımlar afetten ya da acil durumdan etkilenen toplumun tamamının erişebileceği, eşitlik ilkesine uygun olarak ve etkilenen toplumun gereksinimlerini karşılamaya yönelik gerçekleştirilmelidir.

Afet ya da acil durum müdahale sürecinde hizmetlerin mükerrerliğe düşmemesi ve kaynakların efektif kullanılması amacıyla müdahale sürecinde yer alacak kurum, kuruluş, örgüt ve tüzel ile gerçek kişiler arasında eşgüdüm ve koordinasyon sağlanmalıdır.

Toplumun afet ve acil durum müdahale süreci hakkında okuryazarlığını arttıracak eğitim ve farkındalık faaliyetleri oluşturulmalı ve söz konusu etkinlikler yaygınlaştırılacak uygulanmalıdır.

Olası bir afet ve acil durum sonrası kişilerin ortaya çıkan temel gereksinimlerine yönelik hızlı ve etkin müdahale gerçekleştirilebilmesi için sorumlu kurumlarca oluşturulacak eylem ve organizasyon planları ve risk haritaları ile afet öncesi hazırlık çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

Olası bir afet ve acil durum sonrası etkilenen toplumda oluşabilecek ruh sağlığı sorunlarına yönelik gerekli müdahalelerde bulunulması amacıyla afet sahasında ruh sağlığı ve psikososyal destek sunacak eğitilmiş profesyoneller yetiştirilmeli, afet riski bulunan coğrafyalarda yaşayan topluluğa psikolojik ilk yardım uygulama eğitimleri verilmelidir.

Herhangi bir afet ve acil durum sonrası olası bir enkaza zamanında müdahale edilmesi için ülke genelinde arama kurtarma birliklerinin sayısını arttırılmalı, afet riski bulunan coğrafyalarda yaşayan topluluğa basit arama – kurtarma eğitimleri verilmelidir.

Afet riski taşıyan kent ve kırsal bölgelerin alt yapıları afete dayanıklı hale getirilmeli, söz konusu yerlerde ivedilikle kentsel dönüşüm çalışmaları başlatılmalı, şehir planlamaları gerçekleştirilirken afet riski göz önünde bulundurulmalıdır.

Olası bir afet ve acil durum sonrası etkilenen toplumda oluşabilecek belirsizlik yaşantılarını minimize edecek çalışmalar afet müdahale sürecinde yer alan her çalışma grubunun merkez ve yerel operasyon planlarına eklenmelidir.

Herhangi bir afetin meydana getirebileceği hasar göz önünde bulundurularak oluşturulacak geçici konaklama merkezlerinde mahremiyet ve kişisel sınır ilkeleri göz önünde bulundurulmalı, alanlar inşa edilirken toplumun farklı kesimlerine hitap edecek sosyal donatılar planlanmalı, toplu yaşam alanlarının aktör, risk ve kaynak haritalandırmaları ivedilikle yapılarak verilecek hizmetler bu doğrultuda planlanmalıdır.

Afet müdahale sürecinde geçici konaklama ve kalıcı konutlar hakkındaki hak sahipliği uygulamalarının yasal zeminini oluşturan mevzuat gözden geçirilmeli, evi az ya da orta hasarlı olan kiracılar için farklı uygulamalara olanak sağlayacak maddeler mevzuata eklenmelidir.

Olası bir afet ya da acil durum sonrası derinleşen yoksulluk, aile içi şiddet, toplu yaşam alanlarına adaptasyon sorunları ve toplu yaşam alanlarında gruplar arasındaki çatışmalar, kaynakların dağıtımının neden olduğu gerginlikler, hassas gruplara yönelik istismar girişimleri gibi sosyal risklere karşı özel müdahale planları oluşturularak afet müdahale sürecinde yer alacak tüm uygulayıcılarına söz konusu sosyal riskler hakkında farkındalık kazandırılmalıdır.

Olası bir afet ya da acil durum sonrası etkilenenlere yapılacak süreli ve düzenli sosyal yardımlar hakkında etkilenen toplum bilgilendirilmeli, söz konusu yardımların kapsamı ve miktarı dönemin koşulları göz önünde bulundurularak revize edilmelidir.

Afet müdahale sürecinde uygulayıcılar tarafından gerçekleştirilecek her müdahalede afetten etkilenenlere yaklaşım temel insan hakları esas alınarak insan onuruna yakışır bir şekilde sunulmalı, uygulayıcılara bu konuda farkındalık çalışmaları düzenlenerek yaygınlaştırılmalıdır.

5.2. Afet Müdahale Çalışma Gruplarına Yönelik Tavsiyeler

Bu araştırma kapsamında afetten etkilenen toplum ya da toplulukların afet müdahale sürecinde deneyimledikleri belirsizlikleri önlemeye yönelik afet müdahale çalışma gruplarının Türkiye Afet Müdahale Planında yer alan görev ve sorumluluklarına ek olarak yürütebilecekleri faaliyetler araştırmanın bulguları ekseninde ilgili çalışma grupları özelinde belirtilmiştir.

Afet Enerji Çalışma Grubunun Görev ve Sorumluluklarına Eklenmesi Gerekenler

- Afet sonrası olası elektrik, doğalgaz gibi enerji ile ilgili yaşanan hasar ve söz konusu hizmetlere yeniden erişim süreci ile ilgili afetten etkilenenlere bilgi vermek,
- Olağan dönemde olası bir afet acil durumda yurttaşların enerji kaynaklarını nasıl kullanmaları gerektiği hakkında bilinçlendirme faaliyetleri yürütmek.

Afet Güvenlik ve Trafik Çalışma Grubunun Görev ve Sorumluluklarına Eklenmesi Gerekenler

- Afetle birlikte oluşturulan toplu yaşam alanları ve geçici konaklama merkezlerinde yaşanabilecek asayiş ve güvenlik risklerini belirlemek, aksiyon almak ve yetkili kurumları harekete geçirmek.

Afet Sağlık Grubunun Görev ve Sorumluluklarına Eklenmesi Gerekenler

- Yaşanan afet sonrası yakınları yaralanan ya da hastaneye başvuruda bulunan yurttaşlara gerekli bilgilendirmede bulunmak,
- Afetle birlikte ortaya çıkabilecek kısa, orta ve uzun vade toplum ruh sağlığı problemleri ile ilgili Psikososyal Destek Çalışma Grubu koordinasyonunda toplumu bilgilendirme.

Afet Tahliye ve Yerleştirme Planlama Çalışma Grubunun Görev ve Sorumluluklarına Eklenmesi Gerekenler

- Olay sonrası gerçekleştirilecek tahliye süreci hakkında tahliye öncesi topluluğu bilgilendirmek,
- Tahliye edilen kişilerin kayıtlarının tutularak gerekli durumlarda yakınlarının doğru bilgi almasını sağlamak,
- Enerji tesislerinde meydana gelebilecek hasar ve kesintiler için dezavantajlı gruplarla ilgili önceden tahliye planlaması yapmak (cihaza bağlı hastalar gibi).

Afet Nakliye Çalışma Grubunun Görev ve Sorumluluklarına Eklenmesi Gerekenler

- Tahliye edilecek ya da acil barınma yerlerine nakli sağlanacak kişileri konu hakkında nakliye öncesi bilgilendirmek,
- Nakliye edilen kişilerin kayıtları tutularak gerekli bir durumda yakınlarının doğru bilgi almasını sağlamak.

Afet Barınma Çalışma Grubunun Görev ve Sorumluluklarına Eklenmesi Gerekenler

- Olay sonrası acil ve geçici barınma süreçlerinin nasıl gerçekleştirileceği konusunda halkı bilinçlendirmek,
- Geçici konaklama ve kalıcı konutlardaki hak sahipliği konusunda etkilenenlere doğru bilgilendirmede bulunmak.

Afet Beslenme Çalışma Grubunun Görev ve Sorumluluklarına Eklenmesi Gerekenler

- Özellikle afetin ilk 72 saatinde afetten etkilenenleri yemek ve su dağıtım yerleri hakkında bilgilendirmek.

Afet Psikososyal Destek Çalışma Grubunun Görev ve Sorumluluklarına Eklenmesi Gerekenler

- Afetten etkilenenlerin belirlenen acil ihtiyaçlarının karşılanma sürecini takip etmek,
- Afetten etkilenenlerin acil ihtiyaçlarını nereden karşılayacağına yönelik doğru bilgilendirmede bulunmak,
- Afetten etkilenenlerin acil ve temel ihtiyaçlarını doğru belirleyerek çalışma gruplarının ve organizasyon yönetiminin aksiyon almasını sağlamak,
- Afet bölgesine aktarılan kaynakların doğru kişilere ve ihtiyaç sahiplerine yönlendirilmesini sağlamak,

- Afetten etkilenenlere afet psikolojisi hakkında bireysel ve kitlesel bilgilendirmelerde bulunmak,
- Akut, iyileştirme ve zarar azaltma dönemlerinde ayrı ayrı olmak üzere afetten etkilenenlerin yaşadıkları belirsizlik süreçlerini tespit ederek ilgili çalışma grubunu harekete geçirmek.

Afet Bilgi Yönetimi, Değerlendirme ve İzleme Çalışma Grubunun Görev ve Sorumluluklarına Eklenmesi Gerekenler

- Afetin akut, iyileştirme ve zarar azaltma dönemlerinde düzenli olarak etkilenen toplumun olay sonrası durumu, ihtiyaçları, etkilenme düzeyleri gibi konular hakkında detaylı durum tespit raporu hazırlayarak ne yapmaları gerektiği konusunda çalışma gruplarına aksiyon haritası çıkarmak.

Afet İletişim Çalışma Grubunun Görev ve Sorumluluklarına Eklenmesi Gerekenler

- Olay sonrası yurttaşlara sunulacak hizmetler hakkında her bir çalışma grubu özelinde ayrı ayrı afetten etkilenenlere doğru, sistematik, periyodik bilgi akışı sağlamak,
- Olası bir afet ve acil durum sonrası afet müdahale sürecinin nasıl olacağı ile ilgili toplumu bilinçlendirme faaliyetleri yürütmek.

Afet Aynı Bağış, Depo Yönetimi ve Dağıtım Çalışma Grubunun Görev ve Sorumluluklarına Eklenmesi Gerekenler

- Afetten etkilenenlere yönelik gerçekleştirilen ihtiyaç tespit çalışmalarına göre afetten etkilenenlerin kaynaklarla buluşmasını sağlamak,
- Afetten etkilenen toplumun tamamına yönelik adil kaynak dağıtımında bulunmak,
- Afetten etkilenenlerin ihtiyaçlarının karşılanma süreci hakkında afetten etkilenen topluma ve kamuoyuna bilgilendirmede bulunmak,
- Afet müdahalesi kapsamında toplanan tüm aynı ve nakdi bağışları kayıt altına alarak hesap verilebilirlik ilkesini gözetmek,
- Afet müdahalesi kapsamında afetten etkilenenlere yapılan dağıtımları kayıt altına alarak mükerrer hizmetin önüne geçmek,
- Kaynak dağıtımının afetten etkilenenler arasında çatışma yaratacak şekilde dağıtılmasını önlemek.

Afet Finans ve Kaynak Yönetimi Çalışma Grubunun Görev ve Sorumluluklarına Eklenmesi Gerekenler

- Afetten etkilenenlere yönelik gerçekleştirilecek acil yardım ödemelerinin kapsamı, işleyiş süreci, miktarı hakkında afetten etkilenen toplumu ve kamuoyunu bilgilendirmek.

5.3. Gelecek Araştırmalara Ve Araştırmacılara Yönelik Tavsiyeler

Bu araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar 2020 Elâzığ Sivrice Depremini deneyimlemiş bireylerle yapılan görüşmeler sonucu elde edilmiştir. Söz konusu araştırma; çalışmanın kapsamının genişletilmesi ve sonuçların kıyaslanması için daha yakın tarihli farklı afet yaşantıları örnekleminde gerçekleştirilebilir.

Bu araştırma kapsamında afetten etkilenen toplumun belirsizlik yaşantıları temel gereksinimler çerçevesinde ele alınmıştır. Gelecek araştırmalarda afetten etkilenenlerin belirsizlik yaşantıları ruh sağlığı, sosyal riskler, gelecek planlaması gibi farklı konular çerçevesinde yürütülebilir.

Bu araştırma kapsamında kişilerin belirsizlik yaşantıları belirsizlik tolerans ölçeği kullanılarak yorumlanmıştır. Farklı araştırmalarda belirsizlik yaşantıları afetten etkilenen topluma uygulanabilecek travma sonrası büyüme, travma sonrası stres gibi farklı ölçekler kullanılarak yürütülebilir.

Bu araştırma kapsamında elde edilen veriler afetten etkilenen kişilerin yaşam deneyimleri çerçevesinde şekillendirilmiştir. Olası bir afet ve acil durumun ortaya çıkaracağı belirsizlik yaşantıları hakkında afet müdahale sürecinde görev alan profesyonel ve gönüllülerin görüşleri ya da çözüm önerilerinin tespit edilmesi amacıyla söz konusu kişiler örnekleminde yeni bir araştırma tasarlanabilir.

Bu araştırma kapsamında ortaya çıkan bulgular genel çerçeve prensibiyle afet müdahale süreci çatısı altında değerlendirilmiştir. Söz konusu çalışmanın veri toplama yöntemleri geliştirilerek bir başka araştırmada afetten etkilenenlerin belirsizlik yaşantıları afet müdahale sürecinde yer alan her bir çalışma grubunun sorumluluğundaki konular özelinde değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Afet Sebebiyle Hak Sahibi Olanların Tespiti Hakkındaki Yönetmelik (Resmî Gazete Tarihi: 28.08.1968 Resmî Gazete Sayısı: 12988)
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, (2014). *Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü*.
- Afifia Waild A., Felixb Erika. D. and Afifia, Tamara D. (2012). The impact of uncertainty and communal coping on mental health following natural disasters, *Anxiety, Stress, & Coping*.
- Ak, Tarık (2022). Afetlere Müdahalede Jandarmanın Katkısı: 2020 Yılı Elazığ-Sivrice Depremi Örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 2, 430-447.
- Akdur, Recep (2000). Deprem Yönetimi ve Depremde Sağlık Konu ve Amaçları. *Sağlık ve Toplum*, Yıl:10, Sayı: Özel, 25-38.
- Aker, Tamer (2006). 1999 Marmara Depremleri: Epidemiyolojik Bulgular ve Toplum Ruh Sağlığı Uygulamaları Üzerine Bir Gözden Geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 17(3), 204-212.
- Aker, Tamer (2012). Temel sağlık hizmetlerinde ruhsal travmaya yaklaşım (1. Baskı). Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları.
- Akgüngör, Çağlar (2010). “Toplumbilim Perspektifinden Afeti Düşünmek”. *EUL Journal o/Social Sciences, LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 3-22.
- Aksoy Sheridan, Aslıhan R.. (2007). Kentte Mitsel Korku: “Fısıltı” Depremleri. *Milli Folklor*, 126-133.
- Akyıldız Nihal Arda, Gürboğa Şule ve Gürboğa Coşgun (2018). Yaşlı Afetzedelerin Geçici Barınma İhtiyaçlarının Karşılansması Üzerine Örnek Bir Çalışma: Kahramanmaraş-Elbistan Prefabrik Huzurevi Kompleksi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 41, 325-338.
- Akyürek Salih, Koydemir Fatma Serap ve Topçuoğlu Emine Merve (2015). Türkiye’de Güvenlik Kültürü ve Düzeyi ve Bunu Etkileyen Toplumsal Kültür Öğeleri. *The Journal Of Europe-Middle East Social Science Studies*. 2, 163-189.

- Alakara Özcan, Gülşah (2018). Afetlerde psikososyal destek hizmetlerinin AFAD'da çalışan sosyal çalışmacılar tarafından değerlendirilmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Alan Hüseyin, Bozkurt Erdin, Çağlan Dünder, Dirik Kadir, Özkaymak Çağlar, Sözbilir Hasan ve Topal Tamer (2011). *Van Depremleri (Tabanlı ve Edremit) Raporu*, 110.
- Alkan Vesile, Şimşek Selçuk ve Armağan Erbil Burcu (2019). Karma yöntem deseni: öyküleyici alanyazın incelemesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7 (2), 558-581.
- Alkın, Ruhi Can (2022). Aftershock: Earthquake In New York Filmi Üzerine Bir Afet Sosyolojisi İncelemesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/1, 298-311.
- Altun, Fatih (2018). Afetlerin ekonomik ve sosyal etkileri: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2 (1) 1-15.
- Antipova Anzhelika ve Curtis Andrew. (2015). (The Post-Disaster Negative Health Legacy: Pregnancy Outcomes in Louisiana After Hurricane Andrew. *Overseas Development Institute*, 665-685.
- Apak, Hıdır (2015). Suriyeli Göçmenlerin Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği. *Bilim ve Toplum Dergisi*, 5-9, 125-142.
- Arca, Deniz (2012). Afet Yönetiminde Coğrafi Bilgi Sistemi ve Uzaktan Algılama. *Karaelmas Fen ve Mühendislik Dergisi*, 2-2, 53-61.
- Arslan, Çiğdem (2007). Üniversite Öğrencilerinin Sürekli Kaygı ve Kişisel Kararsızlık Düzeylerinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Arslan Hakan ve Ünlü Alper (2010). Afet Sonrası Yeniden Yapılanma Sürecinde Yer Değiştirme ve Yere Bağlılığın Değerlendirilmesi: Düzce Örneği. *İstanbul Teknik Üniversitesi Dergisi*, 9/1,43-53.
- Arslan İbrahim ve Karagül Soner (2020). Küresel Bir Tehdit (COVID-19 Salgını) ve Değişime Yolculuk. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 1-36.
- Arslan, Mustafa (2016). Afet Sonrası Güvenlik İhlalleri ve Karşı Tedbirler. *Uluslararası Doğal Afet ve Afet Yönetimi Sempozyumu*, 746-751.

- Asadi-Lari Mohsen, Packham Chris, and Gray David (2003). Need for Redefining Needs. *Health and Quality of Life Outcomes*, 1, 1-5.
- Atay, Hüseyin (1987). Bilgi Teorisi (İlmin İmkânı). Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 29-1, 1-40.
- Auf der Heide, Erik (1989). Disaster Response: Principles of Preparation & Coocdination.
- Aydinç, Pınar (2016) Doğal Afetlerde Yaşanan Aksaklıklarda Mahalli İdarelerin Rolü: Van Depremi Örneği. İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Aydoğmuş Atalay Gülseren ve Çakır Özlem (2021). Kronik Hastalığa Sahip Bireylerin Afetlerde Zarar Görebilirliği. *Hastane Öncesi Dergisi*, 6/2, 243-261
- Babadostu, Mübeccel Kübra (2022). Meme Kanseri Sonrası Sağ Kalımlarda Kansere Nüks Korkusu, Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Üstbilişler ve Baş Etme Stratejileri ilişkisinin İncelenmesi. İstanbul Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Baç, Murat (2007). Epistemoloji., Ahmet Cevizci (editör), Felsefe Anksilopedisi, cilt 5, İstanbul: Babil Yayıncılık, s.567-581
- Baird, Natalic (2014). The Human Rights Impacts of the Canterbury Earthquakes.
- Baki Adnan ve Gökçek Tuba (2012). Karma yöntem araştırmalarına genel bir bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (42), 1-21.
- Baral Ishwari Aadhikari ve Bhagwati K.C. (2019). Post Traumatic Stress Disorder and Coping Strategies Among Adult Survivors of Earthquake. *Adhikari Baral and K.C BMC Psychiatry*, 19/118, 1-8.
- Başoğlu Metin, Şalcıoğlu Ebru ve Livanou Maria. (2002). Traumatic Stress Responses in Earthquake Survivors in Turrkey. *Journal of Traumatic Stress Studies*, 4/15, 269-276.
- Başterzi, Devrim Ayşe (2017). Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Kadınların Ruh Sağlığı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4, 379-387.
- Baudrillard, Jean (2012). İmkânsız takas (2. Baskı). (A. Sönmezay, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1999).

- Bauman, Zygmunt (2020). Yaşam sanatı (5. Baskı). (A. Sarı, Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2008).
- Bayındırlı, Belde (2016). Van depremi sonrası geçici barınma çözümleri: bir örnek olgu olarak konteyner kentler ve bu kentlerde kalan ailelerin yaşadıkları sosyal ve ekonomik sorunlar üzerine bir çalışma (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Bayram Edat, Barbaros Ç. Tansel ve Yaman Hande (2014). Barınak Yeri ve Tahliye Planlamasında Sistem ve Kullanıcı Çıkarlarından Taviz Verme. *Elsevier Dergisi, Ulaştırma Araştırması B Bölümü*, 72, 146-163.
- Baytiyeh, Hoda (2017). Online Learning During Post-Earthquake School Closures. *Downloaded by University College*, 28 Nisan 2018.
- Baytiyeh, Hoda (2019). Deprem Kurtarma Divided'daki Topluluklar Topluluklar. *Eğitim ve Kent Toplumu*, 1-19.
- Becerikliler, Uğur (2017). Afet ve İnsani Yardım Lojistiği. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Bedirli, Büşra (2014). Deprem travmasının kronik psikolojik etkileri: Düzce depreminden 14 yıl sonra travma sonrası stres ve depresyon belirtilerinin yaygınlığı ve ilişkili risk faktörleri (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Bektaş Akpınar Nilay ve Aşkın Ceran Merve (2020). Afetlerle İlgili Güncel Yaklaşımlar ve Afet Hemşiresinin Rol ve Sorumlulukları. *Paramedik ve Acil Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 1(1), 28-40.
- Benessia Alice ve Marchi Bruna. (2016). When the Earth Shakes ... and Science with it. The Management and Communication of Uncertainty in the L'Aquila Earthquake, 1-24.
- Berenbaum Howard, Bredemeier Keith ve Thompson Renee .J. (2007). Intolerance of Uncertainty: Exploring Its Dimensionality and Associations with Need for Cognitive Closure, Psychopathology, and Personality. *Journal of Anxiety Disorders*, 22, 117-125.
- Berlyne, D. E. (1962). Uncertainty and Epistemic Curiosity. *Brit. J. Psychol*, Boston University, 53(1) 27-34.

- Bikçe, Murat (2015, Ekim). *Türkiye’de hasara ve can kaybına neden olan deprem listesi (1900-2014)*. Üçüncü Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı, İzmir.
- Bildik, Tezan (2013). Ölüm, Kayıp, Yas ve Patolojik Yas. *Ege ve Tıp Dergisi*, 52(4), 223-229.
- Bilici Rabia, Tufan Evren, Turhan Levent, Karakaş Uğurlu, Görkem Tan Serap ve Kaşan Turgay (2013). Deprem Sonrasında Bireylerin Anksiyete Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler: Elâzığ Merkezli Bir Ön Çalışma. *Fırat Tıp Dergisi*, 18(1), 15-19.
- Bock, Jan-Jonathan (2016). The Second Earthquake: How the Italian State Generated Hope and Uncertainty in Post-Disaster L’Aquil. *Journal of the Royal Anthropological Institute*, 1-20.
- Bolin Robert ve Stanford Lois (1991). Shelter, Housing and Recovery: A Comparison of U.S. Disasters. *Disasters*, 15(1), 24-34.
- Bonfiglio Andrea, Coderoni Silvia, Esposti Roberto ve Baldoni Edoardo (2020). The Role of Rurality in Determining the Economy Wide Impacts of a Natural Disaster. *Environment and Sustainability Journals*, 33(4), 446-469.
- Bostan Sedat ve Yaman Yüce Merve (2019). Afetlerde Lojistik Yönetimi: Çanakkale Depremi Örneği. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 18(37), 499-519.
- Boston Sedat ve Yaman Yüce Merve (2021). Ayvacık Depremi Üzerinden Afet Lojistiği Konusunda Uzman Görüşleri. *İşletme Bilimi Dergisi*, 9(3), 519-541.
- Boztas Mehmet Hamit, Aker Ahmet Tamer, Munir Kerim, Çelik Feyza, Aydın Aden, Karasu Umut ve Mutlu Aktan Elif (2019). Post Traumatic Stress Disorder Among Adults in the Aftermath of 2011 Van-Ercis Earthquake in Turkey. *Turkish J Clinical Psychiatry*, 22, 380-388.
- Bradshaw, Jonathan (1972). A Taxonomy of Social Need. Oxford University Press, Essays on Current Research, 7, 71-82, London.
- Briggs Susan. M., MD., ve MPH. (2006). Earthquakes. *International Trauma and Disaster Institute. Surgical Clinics Of North America*, 86, 537-544.

- Budner, Stanley (1962). Intolerance of Ambiguity as a Personality Variable. *N. Y. State Psychiatric Institute, Personality*, 30(1), 29-50.
- Buhr Kristin ve Dugas Michel J. (2002) The Intolerance of Uncertainty Scale: Psychometric Properties of the English Version. *Behaviour Research and Therapy*, 40, 931–945.
- Butgel Tunalı, Selen Gözü Ömer ve Özen Göktuğ (2016). Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin bir arada kullanılması: karma araştırma yöntemi. *Ekurgu: Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 24 (2), 106- 112.
- Büyüköztürk Şener, Kılıç Çakmak, Ebru Akgün, Özcan Erkan, Karadeniz Şiren ve Demirel Funda (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri (14. Baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Büyüköztürk, Şener (2019). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: istatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum (25. Baskı). Pegem Akademi Yayınları.
- Carleton R. Nicholas, Norton. M.A. Peter J. ve Asmundson Gordon J.G. (2007). Fearing the Unknown: A Short Version of the Intolerance of Uncertainty Scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 21, 105–117.
- Cavanaugh, John C. (2006). Büyük Afetleri Etkin Yönetmek. *Psikoloji Müdür Dergisi*, 9(1), 3-11.
- Ceren, Adem (2021). Afetler ve İnsani Yardım Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme. *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 289-312.
- Cevizci, Ahmet (1999). Paradigma felsefe sözlüğü (3. Baskı). Paradigma Yayınları.
- Chatfield Akemi Takcoka ve Brajawidagda Uuf (2013). Twitter Early Tsunami Warning System: A Case Study in Indonesia's Natural Disaster Management. *Hawaii International Conference on System Sciences*, DOI 10.1109/HICSS.2013.579 2050-2060.
- Crowley, Julia (2021). Social Vulnerability Factors and Reported Post-Disaster Needs in the Aftermath of Hurricane Florence. *Int J Disaster Risk Sci*, 12, 13–23.

- Çakır Özlem ve Aydoğmuş Atalay Gülseren (2020). Afetlerde Özel Gereksinimli Grup Olarak Yaşlılar Dirençlilik Dergisi 4(1), 169-186.
- Çakmak, Fatma (2018). Zorunlu Göç Sürecinde Mekânın Kaybı ve Evin Yitimiyle Başlayan Yersiz Yurtsuzluğun Ürettiği Bir Travma Olarak “Kimliğin Anonimleşmesi”. *Turkish Studies Social Sciences*, 13(18), 349-364.
- Çalık Deniz ve Çınar Özlem Pelin (2009). Geçmişten Günümüze Bilgi Yaklaşımları Bilgi Toplumu ve İnternet. XIV. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri, 77-88.
- Çalışır Gülsüm ve Akyol Hikmet (2016). AFAD’ın Kurumsal İtibarı Üzerine Bir Araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 4(2), 478-504.
- Çalışkan Aykut ve Kaya Gazanfer. (2021). Deprem Sonrasındaki Toplumsal Dayanışma Pratiklerinin Sosyolojik Görünümü: İzmir Depremi Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 12(32), 1052-1077.
- Çaplı Bülent ve Taş Oğuzhan (2010). Kriz Haberciliği. *Televizyon Haberciliğinde Etik*, 237-251.
- Çavuş, Kadir (2019). Suriye’deki İç Savaşın Ardından Türkiye’ye Sığınan Suriyeli Mültecilerin Yaşam Kalitesi ve Gelecek Beklentilerinin Değerlendirilmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*.
- Çelebi Emin ve Gültekin Abdurrezzak (2020) Ontolojik Sınırların Belirsizliği: Yapay Zekâ, Mit ve Her (Aşk) Filmi Üzerinden Bir Değerlendirme. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 6(1), 40-46.
- Çelikkaya, Nursemin (2021). Deprem Sonrası Binalarda Hasar Tespit Çalışmalarının Türkiye ve Diğer Ülkelerle Karşılaştırılması. Çanakkale Onsekiz Mart Üniveristesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Çetinkaya, Nahide Işıl (2010). Kriz Ortamlarında Duyulan Güven (17 Ağustos 1999 Marmara Depremi Örneği). *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*.
- Çevik, Seher (2017). Düşük tehdidi olan ve olmayan gebelerde belirsizliğe tahammülsüzlüğün psikolojik iyi oluş hali üzerine etkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.

- Çınar Sinem ve Mutlu Hanifi Murat (2020). Afet Lojistik Sorunları ve Temel Başarı Etkenleri: Bir Literatür Analizi. *İşletme ve İktisat Çalışmaları Dergisi*, 8(2), 50-69.
- Çoruh Emine, Aydın Metin Murlu, Dağlı Eren, Öztürk Ömer Faruk ve Mazlum Yusuf (2022) İklim Değişikliği Baskıları ve Afetler Karşısında Türkiye’de Ulaşım. TMMOB Afet Sempozyum Bildirileri. 745-757, Ankara.
- Daniell James E., Schaeferve, Andreas M. Schaefer ve Wenzel, Friedemann (2017). Losses Associated with Secondary Effects in Earthquakes. *Geophysical Institute*, Center for Disaster Management and Risk Reduction Technology, Karlsruhe Institute of Technology, Karlsruhe, Germany.
- Demir, Kenan (2019) İstanbul Depremi ile Birlikte Risk İletişimini Yeniden Hatırlamak. *Elektronik Cumhuriyet İletişim Dergisi*, 3(1), 1-16.
- Demirci Kıvanç ve Avcu Tülin (2021) Afet Süreçlerinde Kadın Bireylerin Yaşadığı Sorunlar ve Çözüm Önerileri: İzmir İli Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 11(1), 86-105.
- Deniz Orhan ve Yıldız Mehmet Zeydin (2011). Depreminin Van Kentindeki Sığınmacılar Üzerine Etkisi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 35, 63-74.
- Dizer, Duygu (2008). Sakarya İlindeki Liseli Ergenlerin 1999 Marmara Depremi Sonrası Travmayı Algılama, Sosyal Destek Sistemleri ve Umutsuzluk Belirtilerinin İncelenmesi. Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Programı.
- Doyal Len ve Gough, Ian (1984). A Theory of Human Needs. *Critical Social Policy*, 4(10).
- Dugas Michel J., Freeston Mark H., ve Ladouceur, Robert (1997). Intolerance of Uncertainty and Problem Orientation in Worry. *Cognitive Therapy and Research*, 21 (6), 593-606.
- Eflanili, Badenur (2021). Türkiye’de Afet Yönetimi: Depremler. Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Ekşi, Ali (2016). Afet Yönetiminde Temel Etik İlkeler ve İkilemler. Bütünleşik Afet Yönetimi. İlkem Yayınları, 1. Baskı, İzmir.

- Ekşi, Ali. (2016). Afetlerden Sonra Ortaya Çıkabilecek Çevresel Risklerin Yönetimi. *Hastane Öncesi Dergisi*, 1(2), 15-25.
- Engin, Ali Osman (2005). Bilginin İnsan Hayatındaki Yeri ve Önemi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 427-453.
- Erguvan, Filiz Mine (2015). Üniversite öğrencilerinin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ile psikolojik iyi olma düzeylerinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Ergünay Oktay ve Özmen Bülent (2013). Afet Yönetimi Açısından Van Depreminden Elde Edilen Dersler. 2. Türkiye Deprem Mühendisliği ve Sismoloji Konferansı, Hatay.
- Erkal Tevfik ve Değerliyurt Mehmet (2009). Türkiye’de Afet Yönetimi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22, 147-164.
- Erkan, Ayşe E. (2010). Afet Yönetiminde Risk Azaltma ve Türkiye’de Yaşanan Sorunlar. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Uzmanlık Tezi, Yayın No:2812, Ankara.
- Erol, Sena (2020). Beliren yetişkinlerin belirsizliğe tahammülsüzlük düzeyleri ile kişilerarası duyarlılık ve mükemmeliyetçilik düzeyleri arasındaki ilişki (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Ertürkmen, Cevdet (2006). Afet Yönetimi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Farooqui Mudassir, Quadri Syed A., Suriya Sajid S., Khan Muhammad Adnan, Ovais Muhammad, Sohail Zohail, Shoaib Samra, Tohid Hassan ve Hassan Muahammad (2017). Posttraumatic Stress Disorder: a Serious Post-Earthquake Complication. *Trends Psychiatry Psychother*, 39 (2), 135-143.
- Fathollahzadeh Abazar ve Rahimizadeh Aziz (2020). The Necessity of Informing the Public in Disasters and the Critical Assessment of the Informing Systems in 2019 Iran Floods. *Journal of Disaster & Emergency Research*, 3(1), 3-4.
- Fetzner Mathew G., Horswill Samandha C., Boelen Paul A., ve Carleton, R. Nicholas (2013). Intolerance of Uncertainty and PTSD Symptoms: Exploring the Construct Relationship in a Community Sample with a Heterogeneous Trauma History. *Cogn Ther Res*, 37, 725–734.

- Fichter, Joseph (2004). Sosyoloji nedir (7. Baskı). (N. Çelebi, Çev). Anı Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 1957).
- Fitzgerald, Ross (1985). Human Needs and Politics: The Ideas of Christian Bay and Herbert Marcuse. *Political Psychology*, 6(1), 87-108.
- Freeston Mark H., Rheaume Josee, Letarte Helene, Dugas Michel J. ve Ladouceur Robert (1994). Why do people worry? *Personality And Individual Differences*, 17, 791-802.
- Frenkel-Brunswik, Else (1949). Intolerance of ambiguity as an emotional and perceptual personality variable. *Journal of Personality*, 18, 108–143.
- Frost Randy ve Steketee Gail. (1997). Cognivite Assesment of Obseessive-Compulsive Disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 35(7), 667-681.
- Genç, Fatma Neval (2007). Türkiye’de Doğal Afetler ve Doğal Afetlerde Risk Yönetimi. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9, 201-226.
- Giannopoulou Ioanna, Strouthos Marios, Smith Patrick, Dikaiakou Anastasia, Galanopoulou Vasiliki ve Yule William (2006). Post-Traumatic Stress Reactions of Children and Adolescents Exposed to the Athens 1999 Earthquake. *European Psychiatry*, 21, 160–166.
- Goodwin Robin, Sugiyama Kemmyo, Sun Shaojing, Aida Jun ve Ben-Ezra Menachem, (2020). Psychological distress after the Great East Japan Earthquake: two multilevel 6-year prospective analyses. *The British Journal of Psychiatry*, 216, 144–150.
- Gök Yaşar, Zaman Serhat ve Altaş Namık Tanfer (2007). Aşkale Depremlerinden Sonra İnşa Edilen Konutların Sosyo-Ekonomik Yönden İncelenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18, 111-134.
- Göktürk İsmail ve Yılmaz Mehmet (2017). Türkiye’de 2000’li Yılların Başında Afet Politikaları ve Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Dönemsel Bir Değerlendirme. *International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, 3(2), 115-134.
- Gözübüyük Atilla Alp, Duras Ensar, Dağ Hüseyin ve Arıca Vefik (2015). Olağan Üstü Durumlarda Çocuk Sağlığı. *Journal of Clinical and Experimental Investigations*, 6 (3), 324-330.

- Grandazzi, Guillaume (2006). Commemorating the Chernobyl Disaster: Remembering the Future. Hal Normandie Universite, (hal-02127224), 1-12.
- Güden, Rumeysa Ayşe ve Borlu, Arda (2023). Afetlerde Toplum Beslenmesi ve Hassas Gruplara Yönelik Beslenme Planı. *Food Health*, 9(1), 61-68.
- Güler Çağatay ve Çobanoğlu Zakir (1994). *Afetler*. Aydoğdu Ofset. Ankara
- Güler Hasan Gökhan, Özer Sözdinler Ceren, Arikawa Taro ve Yalçiner Ahmet Cevdet (2018). Tsunami Afeti Sonrası Yapısal ve Sosyal Planlama, Yapılanma Aşamaları ve Farkındalık: Japonya Örneği. *Teknik Dergi* 29(5), 1-25.
- Gültekin, Emine (2021). Kur'an-ı Kerim'de İnsanın Temel İhtiyaçları-Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisiyle Karşılaştırmalı. İstanbul Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Güner, Yusuf (2022). Gediz Depreminde Yürütülen İnsani Yardım Çalışmalarının Afet Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Toplum, Ekonomi ve Yönetim Dergisi*, 3(2), 121-150.
- Güven, Kübra (2010). Marmara depremini yaşayan yetişkinlerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile travma sonrası gelişim ve depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Hallegatte Stephane ve Przyluski Valentin (2010). The economics of natural disasters. Concepts and methods. Policy Research Working Paper 5507 The World Bank Sustainable Development Network Office of the Chief Economist.
- Harada Moeka, Ishikawa-Takata Kazuko ve Tsuboyama-Kasaoka Nubuyo (2020). Analysis of Necessary Support in the 2011 Great East Japan Earthquake Disaster Area. *Environmental Research Public Health*, 17, 1-17.
- Hayrulloğlu Gizem, Aliefendioğlu Yeşim ve Tanrıvermiş Harun (2018). Deprem Sonrası Kentte Oluşacak Sorunlara Dirençli Kent Yaklaşımı ile Çözüm Aranması: Marmara Depremi Örneği. *Palme Yayınevi- Akademik Kitaplar, Kentsel Politikalar* 290-304.

- Herdem, Kasım (2011). 17 Ağustos 1999 Marmara Depreminin Türkiye’deki Kriz Yönetimi Anlayışı Üzerinde Oluşturduğu Değişiklikler. *Amme İdaresi Dergisi*, 44(2), 147-166.
- Herman, Judith (2020). Travma ve iyileşme: şiddetin sonuçları, evi içi istismardan siyasi teröre (8. Baskı). (T. Tosun, Çev.). Literatür Yayınları (Orijinal çalışma basım tarihi 1983).
- Işık Özden, Aydınlioğlu Hakan Mehmet, Koç Selma, Gündoğdu Oğuz, Korkmaz Gülcan ve Ay Asime (2012). Afet Yönetimi ve Afet Odaklı Sağlık Hizmetleri. *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28 (Ek sayı 2), 82-123.
- Işık Özden, Özer Naşide, Sayın Nurdan, Mishal Afet, Gündoğdu Oğuz ve Özçep Ferhat (2015). Are Women in Turkey Both Risks and Resources in Disaster Management?. *Environmental Research and Public Health*, 12, 5758-5774.
- İbiş, Eemsal (2014). Afetlerde Medikal Kurtarma ve Sosyal Hizmet İlişkisi. Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- İngram Jane C., Franco Guillermo, Rio Cristina Rumbaitis-del ve Khazai, Bjian (2006). Post-disaster Recovery Dilemmas: Challenges in Balancing Short-Term and Long-Term Needs for Vulnerability Reduction. *Environmental Science & Policy*, 9, 607–613.
- Kadıoğlu, Mikdat (2011). Afet Yönetimi Beklenilmeyeni Beklemek, En Kötüsünü Yönetmek. Marmara Belediyeler Birliği, İstanbul.
- Kagan, Jerome (1972). Motives and Development. *Journal of Personality and Social Psychology*. 22(1), 51-66.
- Kahraman Sümeyye, Polat Erkan ve Korkmazıyürek Burak (2021). Afet Yönetim Döngüsündeki Ana Terimler. *Avrasya Terim Dergisi*, 9(3), 7-14.
- Kaniasty Krzysztof ve Norris Fran H. (1993). A Test of the Social Support Deterioration Model in the Context of Natural Disaster. *Journal of Personality and Social Psychology*, 64(3), 395-408.
- Kaniasty Krzysztof ve Norris Fran H. (2000). Help-Seeking Comfort and Receiving Social Support: The Role of Ethnicity and Context of Need. *American Journal of Community Psychology*, 28 (4), 545-581.

- Kaniasty Krzysztof, Terte Ian de, Johnrev Guilaran ve Bennett Simon (2020). A Scoping Review of Post-Disaster Social Support Investigations Conducted After Disasters That Struck the Australia and Oceania Continent. *Disasters*, 44(2), 336–366.
- Kanlı İmran Bakır ve Başköy Doğan (2018). Küreselleşme ve Çevre Sorunları Bağlamında Göç: İklim Mültecileri. *Research Journal of Politics, Economics and Management*, 6(3), 39-57.
- Kara, Tolga (2009). Adana Ceyhan depreminin ekonomik ve sosyal sonuçları (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Karaman Zerrin Toprak ve Altay Asuman (2016). Afet Yönetimine Giriş ve Türkiye’de Örgütlenme. *Bütünleşik Afet Yönetimi*, 7-36, İlkem Yayınları, İzmir.
- Karancı, Nuray (2008). Afet Zararlarını Azaltmada Psikolojinin Önemi. T.C. İçişleri Bakanlığı Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA), 1. Baskı, İsmat Matbaacılık, 51-59 Ankara.
- Karaoğlu, Mert Abdullah (2019). 2017 Ayvacık depreminde afetzedelerin yardım alma ile ilgili durumları (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Karasar, Niyazi (2012). Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikle (23. Baskı). Pegem Akademi Yayınları
- Karatağ, Muhammed Enes (2021). Doğal Afetlerin Ekonomik Büyümeye Etkileri: Türkiye 1960-2018 Dönemi. Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ.
- Karayün, İsmail (2022). İnsani Yardım Lojistiğinde Gıda ve Beslenme Ürünlerine Yönelik Yapay Sinir Ağları Temelli Dinamik Malzeme İhtiyaç Planlaması. Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Karslı, Feyza (2022). Belirsizliğe Tahammülsüzlük, Sorun Çözme ve İntihar Olasılığı Arasındaki İlişki: Bir Durumsal Aracılık Modeli. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

- Kasap, Müjgan (2020). Yakın ilişkilerde belirsizliğe tahammülsüzlüğün irrasyonel inanışlar ve temel psikolojik ihtiyaçlarla ilişkisi incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kasapoğlu Aytül, Ecevit Yıldız ve Ecevit Mehmet (2004). Support Needs of the Survivor of the Agust 17, 1999 Earthquake in Turkey. *Social Indicators Research*, 66, 229-248.
- Kelly, Jeremy MacLaren (2020). Intolerance of Uncertainty and Curiosity: A Natural Pairing?. Southern Illinois University Carbondale, School of Psychological and Behavioral Sciences in the Graduate School, Chapter 1-2, 1-15.
- Khan Himayatullah, Vasilescu Laura Giurca ve Khan Asmatullah (2008). Disaster Management Cycle- A Theoretical Apporach. *Management & Marketing*, 6(1), 43-50.
- Khojizada, Nargiza (2019). Genç yetişkin işsizlerde belirsizliğe tahammülsüzlük, kaygı ve erteleme davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Kilit, Zeynep (2019). Üniversite oğrencilerinde belirsizliğe tahammülsüzlük, endişe ve bilişsel sınav kaygısı ilişkisi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). şkdar niversitesi, İstanbul.
- Kişi, Gülsüm (2022). Depremın Sosyolojik Boyutu: 2020 Elazığ Depremzedeleriyle Yapılan Niteliksel Bir Araştırma. Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Enstitüsü, İstanbul.
- Koerner Naomi ve Dugas Michel J. (2008). An Investigation of Appraisals in Individuals Vulnerable to Excessive Worry: The Role of Intolerance of Uncertainty. *Cogn Ther Res*, 32, 619–638.
- Kolukışık Suat ve Tuna Meyrem (2009). “Türk Medyasında Deprem Algısı: Marmara Depremi rneği.” *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), 286-298.
- Kökçam Abdullah, şen Buket, Gelen Mine Büşra ve Havuç Tuğba (2017). “Deprem Sonrasında Temel İhtiyaçların Dağıtımında Kullanılacak Kapasite Kısıtlı Araçların Genetik Algoritmalar ile Planlanması”. *5th International*

Symposium on Innovative Technologies in Engineering and Science, 1059-1068.

Kul, Bekir (2021). Pandemi Döneminde, Temel Bir İnsan Hakkı Olan Eğitimin Durumuna Bakış: Türkiye Tecrübesi. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Uluslararası Sempozyum, Salgın Dönemlerinde İnsan Hakları Bildiriler Kitabı, 21-50, Ankara.

Kurt, Ediz (2019). Van depremini yaşayan öğrencilerin algıladıkları sosyal destek düzeyleri ile travma sonrası stres bozukluğu ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Kutlu Ünal, Semanur (2019). Deprem Kavramı Algısı ve Depreme İlişkin Değerlendirmeler; 8 Mart 2010 Okçular-Kovancılar Depremi Örneği. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.

Küçükkömürler, Sanem (2017). Belirsizliğin psikolojik etkileri. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 5(10), 329-344.7

Kümbetoğlu, Belkis, User, İnci, Gülfıdan, Şebnem, Yazar, Betül ve Mozakoğlu, Meziyet (2007). Depremden 5 Yıl Sonra Düzce İlinde Değişen Toplumsal, Ekonomik Ve Kişisel Yaşam. Marmara Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, İstanbul.

Küpelioglu, Ekrem (2022). Bütünleşik Afet Yönetim Sisteminin Önemi ve Kazanımları. Korkut Ata Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Osmaniye.

Laçiner Vedat ve Yavuz Ömer (2013). Van Depremi Örneğinde Afetler Sonrası Yapılan Yardımlar ve Hukuki Çerçevesi. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(9), 114-135.

Landy Frank J. ve Becker Wedney S. (1985). Adaptive Motivation Theory. Pennsylvania State University, Organizational Effectiveness Research Program.

Lee David C., Gupta Vibha K., Carr, Brendan G., Malik, Sidrah, Ferguson, Brandy, Wall, Stephan P., Smith, Silas W. ve Goldfrank, Lewis R. (2016). Acute Post-

- Disaster Medical Needs of Patients With Diabetes: Emergency Department Use in New York City by Diabetic Adults After Hurricane Sandy. *BMJ Open Diabetes Research and Care*, 4, 1-10.
- Leech Nancy ve Onwuegbuzie Anthony. J. (2009). A typology of mixed methods research designs. *Quality & Quantity: International Journal of Methodology*, 43, 265-275.
- Lewin Terry J., Carr Vaughan J. ve Webster Rosemary A. (1998). Recovery from post-earthquake psychological morbidity: who suffers and who recovers?. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 32, 15-20.
- Li Si-Jian., Wu Cynthia Sau Ting ve Wong Ho Ting (2016). School Safety and Children Health in a Post-Disaster Community: Implications to Collaborative Care and Service Learning in School Health. *Si- Jian Li et al./ Journal of Acute Disease*, 5(1), 46-50.
- Liberatore F., Pizarro, C., de Blas, C.S., Ortuño, M.T., Vitoriano, B. (2013). Uncertainty in Humanitarian Logistics for Disaster Management. A Review. *Decision Aid Models for Disaster Management and Emergencies*, 7, 45-74.
- Limoncü Sevgül ve Atmaca Ahmet Bircan (2018). Çocuk Merkezli Afet Yönetimi. *Child-Centered Disaster Management*, 13(1), 132-143.
- Limoncü Sevgül ve Bayülgen Cengiz (2005). Türkiye’de Afet Sonrası Yaşanan Barınma Sorunları. *YTU Arch. Fac. e-Journal*, 1(1), 18-27.
- Lindell Michael K. ve Prater Carla S. (2003). Doğal Afetlerin Toplumsal Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Natural Hazards Review*, 4(4), 176-185.
- Luna, Emmanuel M. (2001). Disaster Mitigation and Preparedness: The Case of NGOs in the Philippines. *Disasters*, 25(3), 216-226.
- Macit, İrfan (2019). Bütünleşik Afet Yönetiminde Sendai Çerçeve Eylem Planının Beklenen Etkisi. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 5(1), 175-186.
- MacRae Graeme ve Hodgkin David (2011). Half Full or Half Empty? Shelter After the Jogjakarta Earthquake. *Disasters*, 35(1), 243-267.

- Malawani Ajree Ducol, Nurmandi Ahmed, Purnomo Eko Priyo ve Rahman Tevfikur (2020). Afet Sonrası Yönetime Yardımcı Olan Sosyal Medya. *İnsanlar, Süreç ve Politika*, 14(2), 237-260.
- Manav, Faruk (2011). Kaygı Kavramı. *Toplum Bilimleri Dergisi*, 5(9), 201-211.
- Marshall Jennifer, Wiltshire Jacqueline Wiltshire, Delva Jennifer, Bello Temitope ve Masys Anthony J. (2020). Natural and Manmade Disasters: Vulnerable Populations. Global Health Security, Springer International Publishing.
- Maslow, Abraham H. (1943). Preface to motivation theory. *Psychosomatic Medicine*, 5, 85–92.
- Math Suresh Bada, Nirmala Maria Christine, Moirangthem Sydney ve Kumar Neveen C. (2015). Disaster Management: Mental Health Perspective *Indian J Psychol Med.* 37(3), 261–271.
- Mengüşoğlu, Takiyettin (2015). İnsan Felsefesi. Doğu Batı Yayınları, Baskı Tarcan Matbaacılık, Ankara.
- Mezkit, Mesut (2016). Bilgi Çağında Bilgisiz, İrfansız ve Tefekkürsüz Bir Toplum İnşâ Etmek. 7(16), 51-63.
- Moles, Abraham (2018). Belirsizin bilimleri: insan bilimleri için yeni bir epistemoloji (5. Baskı). (N. Bilgin, Çev.). Yapı Kredi Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1990).
- Mounllawalı, Ziyad (2021). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Barınma Merkezlerindeki Durumlarının Osmaniye Barınma Merkezi Özelinde İncelenmesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Mutch, Carol (2015). The Role of Schools in Disaster Settings: Learning From the 2010–2011 New Zealand Earthquakes. *International Journal of Educational Development*, 41, 283-291.
- Mutch, Carol (2017). Winners and losers: School closures in post-earthquake Canterbury and the dissolution of community. *Waikato Journal of Education*, 22(1), 73-95.

- Müftüoğlu, Fatih (2019). Türkiye’de Afet Yönetiminde Akreditasyon ve Standardizasyon Sorunları. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar.
- Neumayer Eric, Plümper Thomas ve Barthel Fabian (2013). The Political Economy of Natural Disaster Damage. *Global Environmental Change*, 24, 8–19.
- Oflazoğlu Sonyel ve Sabah Şenay (2016). Travmatik Süreçlerde Yaşanan Sahiplik Kayıpları ve Benlik Aşınması. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(2), 319-341.
- Okay Nilgün ve İlkkaracan İpek (2018). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afet Risk Yönetimi. *Dirençlilik Dergisi*, 2(1), 1-12.
- Öktem, Ülker (2003). John Locke ve George Berkeley’in Kesin Bilgi Anlayışı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi 43(2), 133-149.
- Öney Başak ve Akman Kübra (2022). Afet Durumlarında Beslenme Hizmetleri. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 239-246.
- Özceylan Dilek ve Coşkun Erman (2012). Van Depremi Sonrası Yaşananlar Işığında Sosyal ve Ekonomik Zarar Görebilirlik Çalışmalarının Önemi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1), 167-186.
- Özceylan, Dilek (2011). Afetler İçin Sosyal ve Ekonomik Zarar Görebilirlik Endeksi Geliştirilmesi: Türkiye’deki İller Üzerinde Bir Uygulama. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Özçelik, Ercan (2020). Afetlerde Sosyal Hizmetler. *Afet ve Risk Dergisi*, 3(1), 46-55.
- Özdaşlı Kürşat ve Akman Hüseyin (2012). İçsel ve Dışsal Motivasyonda Cinsiyet Ve Örgütsel Statü Farklılaşması: Türk Telekomünikasyon A.Ş. Çalışanları Üzerinde Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, C.4, S.7., 73-81.
- Özdemir, Hasan (2004). Afetlere Hazırlık Çalışmalarında Geçici İskan Alanlarının Belirlenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(12), 237-256.
- Özden, Mustafa Şahin (2013). Depreme bağlı travmatik stres ve depresyon belirtilerinin göç ve sosyal destek kaybı ile ilişkisine yönelik çok faktörlü bir inceleme (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.

- Özel, Mehmet (2015). Afet Yönetiminin İyileştirme Aşaması ve 2011 Van Depremi Sonrası “Konteyner Kent” Uygulaması. Kocaeli Üniversitesi, 5. International Earthquake Symposium Bildiri Kitabı, 441-458.
- Özgüler Naim Erhan, Maner Fulya, Çobanoğlu Sacide, Aker Tamer ve Karamustafalıoğlu Oğuz (2004). Yaşlılarda Travma Sonrası Stres Bozukluğunda Eş Tanı Özellikleri. *Düşünen Adam Dergisi*, 17(3), 141-145.
- Özler, Murat (2011). Afet Olgusunu Hukusal-Kurumsal Yaklaşım Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 27, 1-14.
- Özmen Bülent ve Özden Ali Tolga (2013). Türkiye’nin Afet Yönetim Sistemine İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme. İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 49, 1-28.
- Öztürk Göksel ve Emimi Filiz Tufan (2021). Türkiye’deki Afet Yönetimi Politikalarının Süreç Modeli ile Analizi. *Turkish Studies - Economy*, 16(2), 799-809.
- Palttala, Pauliina, Boano Camillo, Lund Ragnhild ve Vos Marita (2012). Communication Gaps in Disaster Management: Perceptions by Experts from Governmental and Non-Governmental Organizations. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 20(1), 1-12.
- Pampal Süleyman ve Özmen Bülent (2007). Türkiye Deprem Bölgeleri Haritalarının Gelişimi Development Of Earthquake Zoning Maps Of Turkey. Altıncı Ulusal Deprem Mühendisliği Konferansı Bildiri Kitabı, 105-115.
- Panjaitan Hilda Carmitha, Elingsetyo Sanubari, Theresia Pratiwi ve de Fretes, Fiane (2021). Sigi's Response to the Disaster Program: Nutrition, Sanitation, and Food Fulfillment. *Global Medical and Health Communication*, 9(1), 48–54.
- Pardee, Ronald L. (1990). A Literature Review of Selected Theories Dealing With Job Satisfaction and Motivation. ABD Bölümü OP Eğitim Araştırma ve Geliştirme Ofisi, Eğitimsel Kaynaklar Bilgi Merkezi.
- Peker Doğan ve Köseoğlu İslam (2021). Koronavirüs (Covid- 19) Salgınında Krizle Mücadelede Yerel Yönetimlerin Rolü: Beş Büyükşehir Belediyesinde Bir Analiz. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi (Assam-Uhad)*, 8(18), 87-102.

- Perry Ronald W., ve Lindell Michael K. (1997). Principles for Managing Community Relocation as a Hazard Mitigation Measure. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 5(1), 49-59.
- Poser Kathrin ve Dransch Doris (2010). Volunteered Geographic Information For Disaster Management With Application To Rapid Flood Damage Estimation. *Geomatica*, 64, 1, 89-98.
- Russell, Edward Timothy (2005). The Humanitarian Relief Supply Chain: Analysis of the 2004 South East Asia Earthquake and Tsunami. Bachelors of Science in Computer Science Georgia Institute of Technology, Master of Engineering in Logistics.
- Sable, Pat (1989). Attachment, Anxiety, And Loss Of A Husband. Ph.D. Amer. J. Orthopsychiat. 59(4).
- Sabuncuoğlu Osman, Çevikasılan Ahmet ve Berkem Meral (200 Marmara Depreminden Etkilenen İki Ayrı Bölgede Ergenlerde Depresyon, Kaygı ve Davranış. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 6, 189-197.
- Sağ, Fulya (2016). Doğal ve Beşeri Afetlerin İnsan Psikolojisi Üzerine Etkileri. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Sapir, Debarati G. (1993). Health Effects of Earthquakes and Volcanoes: Epidemiological and Policy Issues. *Disasters*, 17(3), 255-262.
- Sarı Sevda ve Dağ İhsan (2009). Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği, endişe ile ilgili olumlu inançlar ölçeği ve endişenin sonuçları ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması, geçerliliği ve güvenilirliği. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 261-270.
- Sarıçam Hakan, Erguvan Filiz Mine, Akın Ahmet ve Akça Mehmet Şirin (2014). Belirsizliğe tahammülsüzlük ölçeği (btö-12) Türkçe formu: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Route Educational and Social Science Journal*, 1(3), 148-157
- Sarıipek, Doğa Başar (2017). “İhtiyaç” Kavramı Ekseninde Sosyal Koruma: Temel İhtiyaçlar Yaklaşımı. *İnsan & İnsan Bilim Kültür Sanat ve Düşünce Dergisi*, 4/12, 43-65.

- Sarman, Abdullah (2012). Elâzığ İli Karakoçan İlçesinde Yaşanan Yıkıcı Deprem Sonrasında, Depremi Yaşayan İlköğretim Çağı Çocuklarda Kaygı Düzeyi, Depresyon Belirtileri ve Etkileyen Faktörler. Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Seçilmiş, Mehmet (2013). An Epistemological Inquiry into the Incorporation of Emergency Management Concept in the Homeland Security with a PostDisaster Security Centric Focus. Engineering Management Old Dominion University, Doctor Of Philosophy.
- Seker, Sadi Evren (2015). Motivasyon Teorisi. YBS Ansiklopedi, 2(1), 22-26.
- Sherchan Surendra, Samuel Reuben, Marahatta Kadar, Anwar Nazneen, Van Ommeren, Mark Humphrey ve Ofrin Roderico (2017). Post-disaster mental health and psychosocial support: experience from the 2015 Nepal earthquake. *WHO South-East Asia Journal of Public Health* 6(1), 22.
- Songür, Demet (2020). Afet Sonrası Barınakların Geçici Konutların Analizi ve Değerlendirilmesi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Stor Virgil Henry, Grube Laura E. ve Haeffele-Balch Stefanie (2017). Çok Merkezli Tarikatlar ve Afet Sonrası Kurtarma: Bir Ortodoks Vaka Çalışması Kasırganın Ardından Yahudi Cemaati Kumlu. *Kurumsal Ekonomi Dergisi*, 13: 4, 875–897.
- Streeten, Paul (1984). Basic Needs: Some Unsettled Questions. *World Development*, 12(9), 973-978.
- Şahin, Ali Utku (2020). Afet Yönetimi ve Planlaması Perspektifinden Türkiye Afet Müdahale Planının Değerlendirilmesi. *Dirençlilik Dergisi*, 4(1), 129-158.
- Şahin İsmail ve Kılınç Tuğba (2016). Türkiye’de 1980-2014 Yılları Arasında Görülen Depremlerin Ekonomik Etkileri. *Siirt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisadi Yenilik Dergisi*, 4(1), 33-42.
- Şeker Dilara B. ve Akman Emine (2014). Van Depremi Sonrası Duygusal, Bilişsel ve Davranışsal Tepkiler: Polis Örneklemi İncelemesi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(27), 2015-231.

- Şengöz, Murat (2022). Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Modeli'nin Bütünleşik Bir Süreç Olarak Yeniden Yorumlanması. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 164-173.
- Şengün, Hayriye (2007). Afet Yönetimi Sistemi ve Marmara Depremi Sonrasında Yaşanan Sorunlar. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Şenol, Celal (2020). Türkiye'de Meydana Gelen Büyük Depremlerin Yerleşme ve Demografik Yapı Üzerindeki Etkileri (1927-2020). *Usbad Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2(4), 621-644.
- Şıkoğlu Emrah ve İnce Güney Yasemin (2020). 24 Ocak 2020 Sivrice (Elâzığ) Depremi'nin Kent Merkezindeki Yansıması Üzerine Coğrafi Bir Değerlendirme. *Dirençlilik Dergisi*, 4(2), 275-292.
- Şimşek, Ahmed İhsan (2022). Elâzığ İlinde Deprem Risk Analizi ile Acil Durum Tesis Yerlerinin Seçimine Yönelik Matematiksel Bir Model Önerisi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Şimşek, Ali (2012). Evren ve örneklem. *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (1. baskı) içinde (s.108-133). Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) (2014). Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara.
- Taş, Beyza (2022). Covid-19 Pandemi Sürecinde Meme Kanseri Tanısı Olan Kadınlarda Psikolojik Sıkıntı ve Travma Sonrası Gelişimin Belirleyicileri: Kontrollü Bir Çalışma. Işık Üniversitesi, Işık Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Panel Kitabı (2016). Afetlerde Haberleşme ve Elektrik. Golden Medya, İstanbul.
- Toker, Huriye (2016). Doğal Afetler, İletişim ve Medya. Bütünleşik Afet Yönetimi. İlkem Yayınları, 1. Baskı, İzmir.
- Toksuk, Sena (2020). Bireylerin Yaşam Memnuniyetini Etkileyen Faktörlerin Ve Gelir Gruplarına Göre Gösterdiği Farklılıklarının Sıralı Tercih Modelleri İle

Analizi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Toole MJ. ve Waldman RJ. (1997). The Public Health Aspects Of Complex Emergencies And Refugee Situations. *Public Health*, 18, 283–312.

Toprak Selçuk, Nacaroğlu Engin, Ceylan Muhammet ve Dündar Gizem (2021). 2011 Christchurch, Yeni Zelanda Depreminde Oluşan Boru Hasarları ve Modellerle Karşılaştırılması. *İstanbul Bülten*, Maya Yayın ve Matbaacılık, 174/2022-5, 6-13.

Tosun Salih, Yıldırım Yavuz ve Azazi Hasan (2019). Afet Yönetiminde Sığınmacılara Yapılan Sosyal Yardımlar ve Hizmetler Üzerine Nitel Araştırma. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Araştırmave Değerlendirmeler*, 3, 137-161.

Tozanlı, Evrim. (2014). Kişinin Yaşam Umudu ve Gelecek Beklentisinin Sıralı (Ordinal) Lojistik Regresyon ile Araştırılması. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Tsuboyama-Kasaoka Nobuyo ve Purba Martalena. (2014). Nutrition and earthquakes: experience and recommendations. *Asia Pac J Clin Nutr*, 23(4), 505-513.

Tuncay, Tarık (2004). Afetlerde Sosyal Hizmet: 1999 Yılı Marmara ve Bolu-Düzce Depremleri Sonrasında Gerçekleştirilen Sosyal Hizmet Uygulamaları. Özbay Ofset Matbaacılık, Ankara.

Tunçel, Melis (2018). Multiple Skleroz Hastalarında Belirsizliğe Tahammülsüzlük ile Aile İletişimi Arasındaki İlişki. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Turhan Meltem ve Elçin Boyacıoğlu Nur (2022). Covid-19 Hastalığı Tanısı Alan Hastalarda Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Ölüm Kaygısı. *Sağlık ve Yaşam Bilimleri Dergisi*, 4(3), 272-278.

Tümtaş Mim Sertaç ve Ergun Cem (2014). Göç ve Yoksulluk Kıskaçında Yıkılan Bir Kent: Van. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5(2), 1-23.

Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe sözlük (11. Baskı). Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, (2014). Afet Yönetiminde Etkinlik (Özel İhtisas Komisyonu Raporu). Yayın No: KB: 2888, Ankara. ISBN 978-605-4667-88-8.
- Tüzün, Evrim (2022). Ev / Yaşama Mekânı: Afet Sonrası Gereksinimler. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Tversky, Amos (1974). Assessing Uncertainty. *Journal of the Royal Statistical Society*. 36(2), 148-159.
- Usta Ertuğrul ve Yükseler Mustafa (2021). Afetlerde Sosyal Medya Kullanımı ve Etik İkilemler: İzmir Seferihisar Depremi Örneği. *Afet ve Risk Dergisi*, 4(2), 249-269.
- Usta, Galip (2021). Türkiye’de Meydana Gelen Deprem Afetlerinde Sunulan Hizmetlerin Değerlendirilmesi (1999-2020): Nitel Bir Araştırma. Gümüşhane Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Afet Yönetimi Anabilim Dalı, Doktora Tezi.
- Uzunaslan, İmren (2019). Geçici koruma statüsü altındaki Suriyeli kadınların belirsizlik toleranslarının bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Uzunaslan İmren ve Serpen Ayşe Sezen (2019). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeli Kadınların Belirsizlik Toleranslarının İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(68), 1288-1296.
- Ülken, Hilmi Ziya. (1969). Sosyoloji Sözlüğü. Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları (9), Sözlük Serisi (1), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Ünal Burcu ve Gülseren Leyla COVID-19 Pandemisinin Görünmeyen Yüzü: Aile İçi Kadına Yönelik Şiddet. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(Ek 1), 89-94.
- Ünal Bülent ve Akın Emel (2017). Geçici Afet Konutlarının Kullanıcı Açısından Değerlendirilmesi: Van Depremi Konteyner Konutları. *Online Journal of Art and Design*, 5(4), 71-88.
- Ünen Hüseyin Can ve Şahin Muhammed (2011). Alt yapı Şebekeleri Arasındaki Bağımlılıkların Deprem Sonrası Hasar ve Performans Tahmininde Kullanılmak Üzere Tanımlanması. *Jeodezi, Jeoinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi*, 2011/2 Özel Sayı, 48-52.

- Ünsal Hilmi ve Ertürk Atabey Selin (2016). Türkiye’de Acil Durum ve Doğal Afetlerde Sunulan Sağlık Hizmetlerinin Finansmanı. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21(4), 1397-1415.
- Valle Macarena Veronica, Andrés Maria Laura, Urquijo Sebastian, Yerro-Avincetto Mattias, López-Morales Hernan ve Canet-Juric Lorena (2020). Intolerance Of Uncertainty Over Covid-19 Pandemic And Its Effect On Anxiety And Depressive Symptoms. *Interamerican Journal of Psychology*, 54(2), 1-17.
- Västfjäll Daniel, Peters Ekken ve Slovic Paul (2008). Affect, Risk Perception And Future Optimism After The Tsunami Disaster. *Judgment and Decision Making*, 3(1) 64–72.
- Whalen, Paul J. (2007). The Uncertainty Of It All. *TRENDS in Cognitive Sciences*, 11(12), 499-500.
- Wong Ho Ting ve Li Sijian (2016). Healthcare Services Demand in Post-disaster Settings: The 2014 Earthquake in Ludian County, Yunnan Province, China. *Int J Disaster Risk Sci*, 7, 445–449.
- Wright K. C., Johnston, D. M., Cousins W. J. and McBride S. K. (2012). Estimating Post-Earthquake Welfare And Sheltering Needs Following A Wellington Earthquake. <http://db.nzsee.org.nz/2012/Paper044.pdf> (02.09.2022)
- Wu Hung-Chi, Chou Pesus, Chou Frank Haung-Chih, Su Chao-Yueh, Tsai Kuan-Yi, Ou-Yang, Wen-Chen, Su, Tom Tom-Ping, Chao, Shin-Shin, Sun, Wen-Jun ve Chen, Ming-Chao (2006). Survey Of Quality Of Life And Related Risk Factors For A Taiwanese Village Population 3 Years Post-Earthquake. *The Australian And New Zealand Journal Of Psychiatry*, 40(4), 355–361.
- Yalçın, Şahabettin (2016). Neyi Bilebiliriz?. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 7-20.
- Yanar, Mümine. (2015). Organ transplantasyonu bekleme sürecindeki hasta ve yakınlarının belirsizliğe tahammülsüzlük, umutsuzluk ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Medipol Üniversitesi, İstanbul.

- Yavuz, Ömer. (2013). Afetler Sonrası Yapılan Sosyal Yardımlar ve Hizmetler. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yaylacı, Cengiz Topel (2015). Türkiye’deki Afet ve Acil Durum Yönetimi Uygulamaları: Bir Alan Araştırması. İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yığman Fatih ve Fidan Selim. (2021). Transdiagnostik Faktör Olarak Belirsizliğe Tahammülsüzlük. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 13(3), 573-587.
- Yıldırım Ali ve Şimşek Hasan (2011). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (8. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Şeyda (2016). Sosyal Hizmette Krize Müdahale Yaklaşımının Kullanımı Krize Müdahale. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 481-486.
- Yılmaz, Abdullah (2012). Türkiye’de Afetlerde Karşılaşılan Sorunlar. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 61-81.
- Yılmaz, Cemal (2018). Afet Yönetiminde Müdahale Ekiplerinin Organizasyonunda Yaşanan Yönetsel Sorunlar: Van Depremi Örneği. Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Yildiz, Eyyüp (2020). Afet sürecinin kaos teorisi ile açıklanması: deprem örneği (Yayınlanmamış doktora tezi). Gümüşhane Üniversitesi, Gümüşhane.
- Yolcu Mehmet ve Bekler Tolga (2020). Deprem Kültürü ve Farkındalık Çalışmaları: Şili ve Elazığ Depremlerinin Karşılaştırılması. *Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 71-82.
- Yorulmaz Deniz S. ve Karadeniz Havva (2021). Afetlerin Mental Sağlığa Etkileri. *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 7(2), 392-398.
- Yüksel İsa (2008). Betonarme Binaların Deprem Sonrası Acil Hasar Değerlendirmeleri. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 24 (1-2), 260-276.

İnternet Kaynakları

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Deprem Dairesi Başkanlığı. (2020). 24 Ocak 2020 Sivrice (Elâzığ) depremi raporu. Erişim adresi: <https://deprem.afad.gov.tr/downloadDocument?id=1831>

Disaster Management Cycle. Dimersar Academy. DIMERSAR_RED - Disaster Management Cycle (Google.Com) (27.08.2018)

Elâzığ Depremi Sonrası Yapılan Tüm Yardımlar. T.C. İçişleri Bakanlığı. <https://www.icisleri.gov.tr/elazigdepremisonrasiyapilantumyardimlar#:~:text=Elaz%C4%B1%C4%9F%20ve%20Malatya'da%20AFAD,nakdi%20yard%C4%B1m%20hak%20sahiplerine%20ula%C5%9F%C4%B1r%C4%B1ld%C4%B1.> (17.01.2023).

Ergünay, Oktay. (2009). Afet Yönetimi: Genel İlkeler, Tanımlar, Kavramlar. https://www.academia.edu/1983074/Afet_Y%C3%B6netimi_Nedir. (23.06.2022)

Hasar Tespit Genelgesi. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, Ankara. https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/Genelge/Hasar_Tespit_Genelgesi_ve_Ekleri.pdf (14.04.2014).

Hopper, Elizabeth (2020). Maslow's Hierarchy of Needs Explained. <https://www.thoughtco.com/maslows-hierarchy-of-needs-4582571>. (09.04.2023)

İzmir Depremi'nin 1. Yıl Dönümü - Basın Bülteni-(30.10.2021) <https://afad.gov.tr/izmir-depreminin-1-yil-donumu-basin-bulteni-30102021> (17.02.2023)

McLeod, Saul (2018). Maslow's Hierarchy of Needs. <https://www.simplypsychology.org/maslow.html> (06.07.2023)

Okay, Nilgün (2011). Japon Afetinin Düşündürdükleri. 1-8. https://www.academia.edu/20440855/Japon_afetinin_d%C3%BC%C5%9F%C3%BCnd%C3%BCrd%C3%BCkleri_2011 (07.09.2020)

RLI Graduate Course Motivating Volunteers. The Rotary Leadreship Institute. <https://www.rlifiles.com/files/en/2018-P-Grad.pdf> . (09.04.2023)

- Tamp Türkiye Afet Müdahale Planı (2014). T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. <https://www.afad.gov.tr/turkiye-afet-mudahale-planı> (07.08.2022)
- Türkiye’de Doğal Afetler Konulu Ülke Strateji Raporu. (2004). Türkiye İçişleri Bakanlığı. Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı. https://www.spo.org.tr/resimler/ekler/5d8ce590ad8981c_ek.pdf?tipi=58andturu=Xandsube=0(20.04.2023)
- Türkiye'de gerçekleşen büyük depremler (2021, 3 Mart). TRT Haber, Erişim: <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/turkiyede-gerceklesen-buyuk-depremler-561205.html>
- Uluğ, Atilla (2009). Nasıl Bir Afet Yönetimi?. TMMOB İzmir Kent Sempozyumu. https://www.tmmob.org.tr/sites/default/files/dc4876f3f08201c_ek.pdf
- Van'da depremin yaraları sarılıyor (2020, 23 Şubat). TRT Haber, Erişim: <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/vanda-depremin-yaralari-sariliyor-462661.html>.
- Zara, Ayten (2011). Krizler ve Travmalar <http://gokdenizpsikoterapi.com/wp-content/uploads/Krizler-ve-Tavmalar.pdf> (24.009.2022)

EKLER

Ek 1. Afetten Etkilenenlerin Belirsizlik Haritası

Ek 2. Geçici Konaklama Merkezinde Bilimsel Araştırma Yürütülmesi Hakkında Valilik İzni

T.C.
ELAZIĞ VALİLİĞİ
Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

Sayı : E-86261529-506.99-981962

12.09.2021

Konu : Bilimsel Araştırma (Akademik
Çalışma)İzni hak

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Cemre Şeyma KAPU'nun 16.08.2021 tarihli başvurusu.

Müdürlüğümüz bünyesinde Geçici Konaklama Merkezlerinde hizmet sunan Psikososyal Destek Hizmet Grubunun saha koordinatörü olarak görev yapan sosyal çalışmacı Cemre Şeyma KAPU'nun ilgi dilekçesinde deprem yaşantısının etkilenen yurttaşlar üzerindeki belirsizlik yaşantılarını belirlemesi amacıyla gerçekleştirilmesi planlanan "Deprem Deneyimini Bulunan Fertlerin Belirsizlik Yaşantılarının İrdelenmesi" konulu yüksek lisans tez önerisinin etik kurul onay belgesinin alındığı, söz konusu araştırmanın Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde görevli Prof Dr. İshak AYDEMİR danışmanlığında aynı bölümde yüksek lisans öğrencisi sosyal çalışmacı Cemre Şeyma KAPU tarafından gerçekleştirileceği, ilgili araştırmanın Elazığ Valiliği koordinasyonunda kurulan Doğukent, Kırklar ve Aşağıdemirtaş Geçici Konaklama Merkezlerinde gerçekleştirilmesi için gerekli izin verilmesinin değerlendirilmesi beyan edilmiştir.

Araştırma önerisine ilişkin alınan etik kurul izin formu, etik kurul başvuru formu (araştırma önerisi) ve geçici konaklama merkezinde kalan yetişkinlere uygulanacak anket formu ekte sunulmuş olup; bahsi geçen çalışmanın Doğukent, Kırklar ve Aşağıdemirtaş Geçici Konaklama Merkezlerinde Psikososyal Destek Hizmet Grubu gözetiminde gerçekleştirilmesi hususunu;

Olurlarınıza arz ederim.

Selahattin BOZKURT
İl Müdür Yardımcısı

Uygun görüşle arz ederim.

Suat KENÇ
İl Müdürü

OLUR
Abdulkemem ABBASOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek: Takım Evrak (9 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 17238702-956C-4AAC-BC54-77168C908BBC Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/>
Cumhuriyet Mah. Fatih Ahmet Baba Bulvarı No:96 Bilgi için:Cemre Şeyma KAPU
(424)233 67 51 Sosyal Çalışmacı
(424)218 15 73

Ek 3. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşerî Bilimler Kurulu Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 03.08.2021-62081

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-60263016-050.06.04-62081
Konu : Etik Kurul Kararı

03.08.2021

Sayın Cemre Şeyma KAPU

Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşerî Bilimler Kuruluna yapmış olduğumuz 04.07.2021 tarih ve 2021-07-23 nolu başvurumuz incelenmiş ve 21 nolu karar ile; "*Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlüğün Deprem Yaşantısı Bağlamında İrdelenmesi: 24 Ocak 2020 Elazığ Depremi Sonrası Kurulan Geçici Konaklama Merkezleri Örneklemleri*" isimli araştırmanın etik olarak uygunluğuna karar verilmiş, karar Rektör oluruna sunulmuş ve Rektör oluru alınmıştır. Bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile onaylanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :SİLESAVPE Pin Kodu :99892
Adres : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Sivas
Telefon:0 346 219 1000 Faks:0 346 219 1138
e-Posta:hukuk@cumhuriyet.edu.tr Web:www.cumhuriyet.edu.tr
Kep Adresi:cumhuriyetuniversitesi@hs01.kep.tr

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiya.gov.tr/cumhuriyet-universitesi-ebys>

Belgi için: Gamze ÇİFTÇİ
Unvanı: Sirküli İşi

Ek 4. Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlük Ölçeği Kullanım İzni

Ölçek Kullanım İzni hak.

Cemre Şeyma KAPU
Adıyaman Psikososyal Destek Çalışma Grubu Koordinatörü

3 Ağustos Per 12:29 (5 gün önce) ☆ ↶ ⋮

Merhabalar, Sevdâ Hocam.

Daha önce yüksek lisans tezimde kullanmak üzere geçerlilik ve güvenirlik çalışmasını yaparak Türkçe'ye uyarladığınız BKT ölçeğini kullanma izni istemiştim. Siz de mail yoluyla izin verdiğinizde dair dönüş yapmıştınız. O dönem kullandığım e-posta adresime ulaşamadığımdan dolayı izin e-postasını tez ekime ekleyemiyorum. Böyle bir taleple yeniden vaktinizi alacağım için öncelikle affınıza sığınarak uygun görmeniz halinde söz konusu mailinizi tarafıma yeniden yönlendirmenizi talep edeceğim.

emaili aratmak için eski mail adresim: sevdahocam@gmail.com

Cemre Şeyma Kapu
Adıyaman Psikososyal Destek Çalışma Grubu Koordinatörü

Ek 5. Nicel Safhaya Katılan Katılımcılar İçin Bilgilendirilmiş Onam Formu

KATILIMCILAR İÇİN BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Değerli Katılımcı;

Bu anket formu Prof. Dr. İshak AYDEMİR danışmanlığında sosyal hizmet uzmanı Cemre Şeyma KAPU tarafından yüksek lisans tezinde kullanılmak üzere gerçekleştirilecek araştırma için oluşturulmuştur. Anket formu iç ayrı bölümümden oluşmaktadır.

Anketin birinci ve ikinci bölümünde sırasıyla araştırmacı tarafından hazırlanan katılımcıların tanıtıcı bilgilerinin yer aldığı “sosyodemografik bilgi formu”na ilişkin sorular ve deprem yaşantısına dayanan deneyimler yer almaktadır. Anket formunun son bölümünde Sarı ve Dağ (2009) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlük Ölçeği”ne ait sorular bulunmaktadır. Bu bölümde ölçekte bulunan 26 maddeye ilişkin size en uygun seçeneği işaretlemeniz beklenmektedir.

Çalışma kapsamında size yöneltilen sorular, sadece sizin kişisel düşüncelerini öğrenmek amacıyla hazırlanmış olup elde edilen bilgiler yapılacak bilimsel araştırma için kullanılacaktır ve hiç kimseyle ve/veya kuruluşla paylaşılmayacaktır. Araştırmanın tamamlanması ve sağlıklı sonuçların elde edilmesi için anketteki maddelere vereceğiniz cevapların gerçek düşüncelerini içermesi büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırmaya katılmanız tamamen gönüllülük ilkesi esas alınarak sizin isteğinize bağlıdır. Anketteki soruların cevaplanması yaklaşık 15 dakika sürecektir. Çalışma kapsamında sormak istediğiniz herhangi bir husus olursa elektronik posta adresi ile iletişime geçebilirsiniz.

Öte yandan çalışma sonrasında belirlenecek 12 katılımcı ile araştırmanın ikinci safhası için bireysel görüşme (mülakat) gerçekleştirilecektir. Söz konusu bireysel görüşmeler sizlerin deprem deneyimine bağlı yaşadığınız belirsizlik sürecini sizlerin deneyimi ile ortaya koymak amacıyla yapılacaktır. Bu sebeple sizlerle yeniden iletişim kurulması gerekmektedir. Söz konusu bireysel görüşmeye katılmak için gönüllü olmanız durumunda (telefon numarası, elektronik posta adresi, konteyner kent adresi gibi) anket formuna işlemeniz beklenmektedir. Araştırmanın ikinci safhasına katılmayı gönüllü olarak ve hiçbir baskı altında kalmaksızın onaylıyorsanız ilgili bölümü işaretlemeniz ve iletişim bilginizi belirtmeniz gerekmektedir.

Ankete ayracağınız zaman ve göstereceğiniz özenden dolayı şimdiden minnettarım.

Söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum. ☐ Evet ☐ Hayır

Söz konusu araştırmanın ikinci safhasına gönüllü olarak kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum. ☐ Evet ☐ Hayır

İletişim Bilgisi: (yalnızca ikinci soruya “evet” cevabını verenler tarafından doldurulacaktır.)

Ek 6. Nicel Safhaya Katılan Katılımcılar İçin Sosyodemografik Bilgi Formu

Cinsiyetiniz	Kadın () Erkek ()
Öğrenim durumunuz	Okuryazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön lisans () Lisans () Lisansüstü ()
Yaşınız	
Çalışma durumunuz	Gelir getirici bir işte hiç çalışmadım () Gelir getirici bir işte şuan çalışmıyorum () Çalışıyorum () Emekliyim ()
Mesleğiniz	
Gelir durumunuz	
Medeni durumunuz	Evli () Bekar ()
Çocuğunuz var mı?	Evet () Hayır ()
Hanenizde siz dahil kaç kişi yaşıyor	

Ek 7. Nicel Safhaya Katılan Katılımcılar İçin Deprem Yaşantısına Bağlı Deneyimler

Depremi sebep olduğu herhangi bir ekonomik kayıp yaşadınız mı?	Evet () Hayır ()
Depremi sebep olduğu herhangi bir fiziksel kayıp yaşadınız mı?	Evet () Hayır ()
Depremde herhangi bir yakınınızı kaybettiniz mi?	Evet () Hayır ()
Depremde herhangi bir yakınınız yaralandı mı?	Evet () Hayır ()
Deprem öncesi oturduğunuz evin mülkiyet durumu neydi?	Kiracı () Ev sahibi ()
Deprem sonrası oturduğunuz evin hasar durumu ne olarak belirlendi?	Hasarsız () Az hasarlı () Orta hasarlı () Ağır hasarlı () Acil yıkım kararı ()
Deprem sonrası oturduğunuz eve yıkım kararı verildi mi?	Evet () Hayır ()
Deprem sonrası hak sahipliği uygulamasından faydalandınız mı?	Evet () Hayır ()
Deprem sonrası kamu kaynaklı yardımlardan faydalandınız mı?	Evet () Hayır ()
Deprem sonrası sivil toplum kuruluşları kaynaklı yardımlardan faydalandınız mı?	Evet () Hayır ()
Deprem sonrası gönüllülerin yardımlarından faydalandınız mı?	Evet () Hayır ()
Deprem sonrası bölgeye gönderilen yardımları yeterli buluyor musunuz?	Evet () Hayır ()
Deprem sonrası yürütülen psikososyal destek hizmetlerinden faydalandınız mı?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra süreçle ilgili ihtiyaç duyduğunuz doğru bilgilere ulaşabildiniz mi?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra barınma ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra gıda/beslenme ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra giyecek ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra eğitim/öğretim ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra hukuki yardım ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra psikososyal destek ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra psikiyatri hizmeti ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra ekonomik destek ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra fiziksel sağlık hizmeti ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra güvenlik hizmeti ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra iletişim hizmetine ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra tahliye hizmetine ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra nakliye hizmetine ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra hasar tespit hizmetine ihtiyacınız oldu mu?	Evet () Hayır ()
Söz konusu ihtiyaçlarınızın karşılanma düzeyini nasıl değerlendirirsiniz?	Hiçbir ihtiyacım karşılanmadı () Az bir kısmı karşılandı () Bazıları karşılandı () Önemli bir kısmı karşılandı () Tamamı karşılandı ()
İhtiyaçlarınızın karşılanmasında başvurduğunuz kaynaklar nelerdir?	Kendi kaynaklarım () Sosyal çevrenin kaynakları () Kamu kaynakları () Sivil toplum

	kaynakları () Gönüllülerin kaynakları ()
Depremi ardından hayatınızla ilgili yaşadığınız belirsizlik durumlarının düzeyini nasıl tanımlarsınız?	Hiçbir belirsizlik yaşamadım () Bazı belirsizlikler yaşadım () Çok fazla belirsizlikler yaşadım ()
Depremden sonra barınma ile ilgili belirsizlikler yaşadınız mı?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra ekonomik durum ile ilgili belirsizlikler yaşadınız mı?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra fiziksel ve ruhsal sağlığınızla ilgili belirsizlikler yaşadınız mı?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra doğru bilgilere ulaşmak ile ilgili belirsizlikler yaşadınız mı?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra ihtiyaçlarınızın karşılanıp karşılanmayacağı ile ilgili belirsizlikler yaşadınız mı?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra güvenliğiniz ile ilgili belirsizlikler yaşadınız mı?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra beslenmeniz ile ilgili belirsizlikler yaşadınız mı?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra geleceğiniz ile ilgili belirsizlikler yaşadınız mı?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra eğitim öğretim hayatınız ile ilgili belirsizlikler yaşadınız mı?	Evet () Hayır ()
Depremden sonra çalışma hayatınız ile ilgili belirsizlikler yaşadınız mı?	Evet () Hayır ()

Ek 8. Belirsizliğe Karşı Tahammülsüzlük Ölçeği

İfade	1	2	3	4	5
Belirsizlik sağlam bir fikre sahip olmamı engelliyor					
Emin olamama kişinin düzensiz olduğu anlamına gelir					
Belirsizlik yaşamı katlanılmaz hale getiriyor					
Yaşamda bir güvencenizin olmaması adaletsiz bir durumdur					
Yarın ne olacağını bilemezsem zihnim rahat olmaz					
Belirsizlik beni rahatsız, endişeli ya da stresli yapıyor					
Önceden kestirilemeyen olaylar beni alt üst ediyor					
İhtiyaç duyduğum bilginin tümüne sahip olmamak beni engelliyor					
Belirsizlik istediğim şekilde bir yaşam sürmemi engelliyor					
Çok iyi planlanmışken bile beklenmeyen en ufak bir durum her şeyi bozabilir					
Harekete geçme zamanı geldiğinde belirsizlik elimi kolumu bağlıyor					
Belirsizlik içinde olmam benim en iyi olmadığımı gösterir					
Emin olamadığım zaman yapacaklarım konusunda ilerleyemiyorum					
Emin olamadığım zaman çok iyi iş çıkartamıyorum					
Benim aksine diğer insanlar ne yapacaklarından emin gözüküyorlar					
Belirsizlik beni kırılgan, mutsuz ya da hüzünlü kılıyor					
Geleceğin benim için neler getireceğini her zaman bilmek isterim					
Beklenmedik olaylara katlanamıyorum					
En ufak bir şüphe bile harekete geçmemi engelliyor					
Her şeyi önceden organize edebilmeliyim					
Emin olamamam güvensiz olduğum anlamına gelir					
Başkalarının kendi geleceklerinden eminmiş gibi görünmeleri adaletsizliktir					
Belirsizlik derin uymamı engelliyor					
Bütün belirsiz durumlardan uzaklaşmalıyım					
Hayattaki belirsizlikler beni strese sokuyor					
Geleceğimle ilgili kararsız olmaya katlanamıyorum					

Ek 9. Nitel Görüşme Aydınlatılmış Onam Formu

Aydınlatılmış Onam Formu:

Değerli Katılımcı;

“Deprem Deneyimi Bulunan Bireylerin Belirsizlik Yaşantıları” başlıklı bu araştırma, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalında görevli Prof. Dr. İshak Aydemir danışmanlığında yüksek lisans öğrencisi sosyal hizmet uzmanı Cemre Şeyma KAPU tarafından yürütülmektedir. Söz konusu araştırma Cumhuriyet Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşerî Bilimler Kurulunun 21 numaralı kararı ile etik olarak uygun bulunmuştur. Araştırmanın temel amacı, deprem deneyimi bulunan bireylerin belirsizlik yaşantılarının incelenmesidir. Bu çalışmada sizlerden kimlik bilgileriniz istenmeyecek, çalışmada gerçek isimleriniz kullanılmayacaktır. Araştırmaya katılımınız gönüllülük esasına dayanmakta olup çalışmaya katıldıktan sonra, görüşmenin herhangi bir aşamasında görüşmeden çekilme hakkınız mevcuttur. Görüşme boyunca verdiğiniz bilgiler sizlerin onay verdiği ölçüde çalışmaya aktarılacak, sizlerden alınan bilgiler sizlerin bilgisi ve onayı olmadığı sürece doğrudan üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır. Çalışmaya katılımınızdan dolayı sizlerden herhangi bir şey talep edilmeyecek, sizlere herhangi bir ödeme yapılmayacaktır. Görüşme sırasında izniniz olursa ses kayıt cihazı kullanılacaktır. Araştırma ile ilgili her türlü soru için araştırma yürütücüsü Cemre Şeyma KAPU ile irese@kapu.cu.tr elektronik posta adresi üzerinden iletişime geçebilirsiniz. Talebiniz olması durumunda araştırma sonuçları sizinle araştırma raporu hazırlandıktan sonra paylaşılacaktır.

“Aydınlatılmış onam formunu okudum ve çalışmaya kendi rızamla tamamen gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum” Evet () Hayır ()

Bilgilendirme:

Bu görüşme formu Cemre Şeyma KAPU tarafından yürütülmekte olan “Deprem Deneyimi Bulunan Bireylerin Belirsizlik Yaşantıları” başlıklı yüksek lisans araştırması kapsamında hazırlanmıştır. Görüşmeden önce katılımcılarla aydınlatılmış onam formu paylaşılmıştır.

Görüşmeye İlişkin Bilgiler:

Görüşme Yeri:

Görüşme Tarihi ve Saati:

Katılımcılara İlişkin Sosyodemografik Bilgiler:

Cinsiyeti:

Yaşı:

Medeni Durumu:

Öğrenim Durumu:

Gelir Durumu:

Ek 10. Nitel Görüşme Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soru Formu

A. Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan İhtiyaçlar Hakkındaki Sorular:

1. Yaşanılan depremin ardından hangi ihtiyaçlarınız ortaya çıktı?
2. Ortaya çıkan ihtiyaçlarınızı nasıl karşıladınız?
3. İhtiyaçlarınızın ortaya çıkma ve karşılanma sürecinde neler yaşadınız ve hissettiniz?
4. Deprem bölgesine aktarılan kaynaklar ve kaynakların dağıtımı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

B. Deprem Yaşantısına Bağlı Ortaya Çıkan Belirsizlikler Hakkındaki Sorular:

5. Yaşanılan depremin ardından en çok hangi konularda belirsizlikler yaşadınız?
6. Bu belirsizlikleri deneyimleme sürecinde sizlere hangi duygular ve hisler eşlik etti?
7. Söz konusu belirsizlikleri gidermede nasıl bir yol izlediniz?
8. Depremden dolayı yaşadığınız belirsizlikler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

C. Geçici Konaklama Merkezindeki Yaşam Deneyimleri Hakkındaki Sorular:

9. Geçici konaklama merkezinde yaşam koşullarınızı nasıl değerlendirirsiniz?
10. Geçici konaklama merkezinde konaklamaya başlamakla beraber yaşadığınız belirsizlikler nelerdir?

D. Afete Müdahale Hakkındaki Sorular:

11. Elâzığ depremine yönelik yürütülen afet müdahalesini nasıl değerlendirirsiniz?
12. Afete müdahale sürecinde yerel ve merkezi yönetim tarafından yapılan bilgilendirmelere erişiminiz ne düzeydeydi? Bu bilgilendirmelere dair görüşleriniz nelerdir?
13. Afet müdahalesinde geliştirilmesini beklediğiniz konular nelerdir?
14. Olası bir başka afete müdahalede uygulayıcılara dair tavsiyeleriniz nelerdir?

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Cemre Şeyma KAPU

Uyruğu : Türkiye Cumhuriyeti

